

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

BİYOĞRAFI, EDEBİYAT ve SOSYAL HAYATA KATKILARIYLA
NEVSALLER (*NEVSAL-İ ASR, MUSAVVER NEVSAL-İ MEŞAHİR, NEVSAL-İ*
NİSVAN, NEVSAL-İ MALUMAT, NEVSAL-İ RAGİP, NEVSAL-İ EDEBİ)

Yüksek Lisans Tezi

Emel KARAKAŞ

Sivas
Temmuz 2024

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

**BİYOĞRAFI, EDEBİYAT ve SOSYAL HAYATA KATKILARIYLA
NEVSALLER (NEVSAL-İ ASR, MUSAVVER NEVSAL-İ MEŞAHİR, NEVSAL-İ
NİSVAN, NEVSAL-İ MALUMAT, NEVSAL-İ RAGİP, NEVSAL-İ EDEBİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Emel KARAKAŞ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Süheyla YÜKSEL

Sivas
Temmuz 2024

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

....../.../2024

Emel KARAKAŞ

ÖN SÖZ

Edebiyat ve tarih araştırmalarına kaynak olma özelliği taşıyan nevsaller, kapsadıkları yılın siyasi, idari, sosyal, ekonomik, coğrafi ve kültürel özelliklerine dair bilgileri aktarırlar. Bu bilgiler ışığında dönemin idari işlemleri, siyasi gelişmeleri, sosyal aktiviteleri, değişen ve gelişen toplum düzeni açığa çıkmaktadır. İçerisinde takvim ve halkın ihtiyaç hâlinde başvuracağı resmî kurumların adresleri de bulunur. Salname veya nevsal adını alan bu eserlerin hazırlanmasına önce devlet tarafından karar verilmiştir. Bu sebeple ilk olarak devlet salnameleri yazılmıştır. Bu salnameler devletin idari ve siyasi yapılanmasına dair bilgiler verir. Bunun yanı sıra hazırlanan özel nevsaller ise devlet salnamelerinden farklı olarak dönemin sosyal hayatı, eğitim anlayışı, edebî uygulamaları ve sanatsal çalışmaları gibi konuları bünyesinde barındırır.

Çalışmanın temel amacı, incelenen altı nevsalin tarih araştırmalarına kaynaklık ettiği kadar diğer sosyal bilim çalışmalarına da kaynaklık edeceğini göstermektir. Bu nevsaller üzerinden çeşitli çıkarımlar yapılarak nevsallerin biyografi, edebiyat ve sosyal hayata katkısına dikkat çekilmiştir.

Çalışma konusu olan *Musavver Nevsal-i Meşahir*, *Nevsal-i Asr*, *Nevsal-i Nisvan*, *Nevsal-i Malumat*, *Nevsal-i Ragıp* ve *Nevsal-i Edebî*'de özel nevsaller arasındadır. *Musavver Nevsal-i Meşahir* 1314 (1898/1899) tarihlidir. Tüccarzade İbrahim Hilmi tarafından hazırlanmıştır. *Nevsal-i Asr* 1314 (1898/1899) tarihlidir. Hüseyin Vassaf Efendi tarafından hazırlanmış ve K.(af) Faik tarafından basılmıştır. *Nevsal-i Nisvan* 1315 (1899/1900) tarihlidir. Avanzade Mehmet Süleyman tarafından hazırlanmıştır. Sahibi İbnü'l Hakkı Mehmet Tahir'dir. *Nevsal-i Malumat* 1317 (1901/1902) tarihlidir. M. Ziya, M. Ekrem ve Rıfat Daniş tarafından hazırlanmış ve Mehmet Tahir tarafından basılmıştır. *Nevsal-i Ragıp* 1324 (1908) tarihlidir. Mahmut Ragıp tarafından hazırlanmıştır. *Nevsal-i Edebî* ise 1340 (1924) tarihlidir. İlk beş nevsal Meşrutiyet'te neşredilmiştir. Bu sebeple nevsallerde padişahın etkilerine rastlanır. Bu nevsaller 1898-1908 yılları arasını kapsadığı için imparatorluğu yansıtır. Cumhuriyet Dönemi'nde yayımlanan *Nevsal-i Edebî* ise hem üslup hem de içerik yönünden diğerlerinden farklıdır. Bu nevsali çalışmaya dâhil ediş sebebimizin temelinde iki zaman dilimi arasındaki farklılığı göstermek vardır. Ayrıca bu çalışmanın edebiyat bölümünde

hazırlanmış olması edebî bir nevsali de çalışmanın içerisine dâhil etmenin gerekli olduğunu düşündürmüştür.

Çalışmanın konusu olan nevsallerin temini için TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, İSAM Kütüphanesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesine başvurulmuştur.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde nevsal adı verilen eserlerin genel tanımı, içeriği ve üslubu hakkında bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde, “Biyografi” ana başlığı altında “Tanımı ve Biyografik Metinlerin İçeriği Hakkında Genel Bilgi”, “Tarihi ve Gelişimi”, “Batı Edebiyatında Biyografinin Tarihî Gelişimi” ve “Türk Edebiyatında ve Doğu Edebiyatlarında Biyografinin Tarihî Gelişimi” alt başlıkları görülmektedir. Bu bölüm, nevsallerin içerisinde bulunan biyografilerin edebiyat araştırmalarındaki önemini vurgulayabilmek için biyografi türüne ayrılmıştır. Biyografi türünün tanımı, içeriği ve biyografi yazarının hangi yolları izleyerek eserini vücuda getirebileceği açıklanmıştır. Daha sonra biyografi türünün Batı, Türk ve Doğu edebiyatlarındaki tarihsel gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, “Nevsal” ana başlığı altında “Tanımı ve İçeriği Hakkında Genel Bilgiler” ve “İncelenen Nevsallerin Şekil ve Muhteva Özellikleri” alt başlıkları görülmektedir. Bu bölümün ilk alt başlığı çalışılan nevsallerin tür olarak gelişimi ve özelliklerini aktarabilmek için nevsal türünün tanımı ve içerik özelliklerine ayrılmıştır. İkinci alt başlığında ise “*Musavver Nevsal-i Meşahir*”, “*Nevsal-i Asr*”, “*Nevsal-i Nisvan*”, “*Nevsal-i Malumat*”, “*Nevsal-i Ragıp*” ve “*Nevsal-i Edebi*” başlıkları bulunur. İncelenen nevsallerin tarihleri, yazarları, şekil ve içerik özellikleri bu başlıklar altında açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, “Nevsallerin Tahlili Dizini” ana başlığı altında “Yıllara Göre Sistematik Dizin” ve “Türlerine ve Konularına Göre Dizin” alt başlıkları görülmektedir. “Yıllara Göre Sistematik Dizin” başlığında, incelenen altı nevsal ayrı ayrı ele alınmıştır. Nevsallerde bulunan metinler genel olarak imzasızdır. Bu nedenle nevsallerin yazar adı kısmına “İmzasız” ifadesi yazılmıştır ve dizinleri sayfa numaralarına göre sıralanmıştır. Altında imzası bulunan metinler dizinde imzasıyla beraber verilmiştir. İmzasız metinlerin çok olması sebebiyle yazar adına göre dizin yapılamamıştır. Yazı başlıkları

tırnak içerisinde ve italik olarak yazılmıştır. Başlığı olmayan metinlerin veya altında açıklaması bulunmayan resimlerin başlıkları ve açıklamaları için uygun görülen ifadeler yazılmıştır. Bu başlık ve açıklamalar parantez içerisinde dik yazı fontuyla yazılmıştır. Bu başlık altındaki fişlerde sırasıyla yazar adı, metin adı, nevsalin adı ve yayımlanma tarihi, metnin bulunduğu sayfa numarası ve metnin içeriği hakkında değerlendirmeler bulunur.

“Türlerine ve Konularına Göre Dizin” başlığı altında “Takvim, Ay ve Günler”, “Dil ve Edebiyat”, “Fotoğraf- Resim- Karikatür” ve “Grafik-Tablo” alt başlıkları bulunur. “Takvim, Ay ve Günler” başlığı, bütün nevsaller bir arada ele alınarak; nevsallerde bulunan takvimlerin, önemli günlerin, astrolojik ve meteorolojik bilgilerin verildiği metinlere ayrılmıştır. “Dil ve Edebiyat” başlığının altında manzum ve mensur metinlerin tür ve içeriklerine göre sınıflandırma yapılmıştır. Bu başlık altında bütün nevsaller bir arada ele alınmıştır. Fakat burada nevsallerin yayımlanma tarihlerine göre sıralama yapılmıştır. Örneğin *Musavver Nevsal-i Meşahir* ilk olarak ele alınmış ve içerisindeki metinler ilgili olduğu türün başlığı altında ilk sırada verilmiştir. Daha sonra diğer nevsaller yayımlandıkları yıla göre ilgili tür başlığı altında yerini almıştır. Bir nevsalde aynı türün ürünü olan metinler birden fazlaysa bu metinler sayfa numaralarına göre sıralanmıştır. Bu fişlerde sırasıyla yazar adı, metin adı, nevsalin adı ve yayımlanma tarihi, metnin bulunduğu sayfa numarası verilmiştir.

Nevsallerde yer alan fotoğraf, resim veya karikatürler, “Fotoğraf- Resim- Karikatür” başlığı altında nevsallerin yayımlanma yıllarına göre sıralanmıştır. Fotoğraf, resim veya karikatürlerin altında bulunan açıklamalar italik olarak yazılmıştır. Altında açıklama bulunmayan resim, fotoğraf veya karikatürlerin fişlerinde parantez içerisinde dik yazı fontuyla kendi açıklamamız bulunur. Bu fişlerde, sırasıyla fotoğraf, resim veya karikatürün altında bulunan açıklama, nevsalin adı ve yayımlanma tarihi, bulundukları sayfa numarası verilmiştir.

“Grafik -Tablo” alt başlığında, nevsallerin içerisinde bulunan grafikler ve tablolar yer almaktadır. Nevsaller bir arada ele alınmış ve nevsallerin yayımlanma tarihlerine göre sıralanmıştır. Başlığı bulunan grafik ve tablolar italik yazı fontuyla yazılmıştır. Altında bir açıklama bulunmayan grafik ve tabloların fişlerinde parantez içerisinde dik yazı fontuyla kendi açıklamamız bulunur. Bu fişler, sırasıyla grafik veya

tablonun altında bulunan açıklama, nevsallerin adı ve yayımlanma tarihi, bulunduğu sayfa numarası şeklinde verilmiştir.

Dördüncü bölüm, “Seçilmiş Metinler” ana başlığı altında “*Musavver Nevsal-i Meşahir*”, “*Nevsal-i Asr*”, “*Nevsal-i Nisvan*”, “*Nevsal-i Malumat*” ve “*Nevsal-i Ragıp*” alt başlıkları görülmektedir. Bu bölümde incelenen nevsallerden seçilen metinler Latin alfabesine aktararak nevsallerin sosyal hayata, edebiyata ve biyografi türüne sunduğu katkılar gösterilmeye çalışılmıştır. Bu metinler genellikle biyografi türündedir. Diğer metinler, Osmanlı’da basın hayatı, kadınların eğitimi, farklı ülkelerin basın teknikleri ve nevsal yazarlarının yayın politikalarına dair yazılarını içermektedir.

Metinlerin Latin harflerine aktarımı yapılırken günümüz imla ve noktalaması uygulanmıştır. Bu uygulamanın yapılması için Türk Dil Kurumu sitesinden yararlanılmıştır. Türk Dil Kurumunda bulunmayan kelimelerin yazımında İsmail Parlatır’ın *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* dikkate alınmıştır. Batı kökenli kelimeler ve Arapça- Farsça tamlamalar aslına uygun şekilde yazılmıştır. Metinlerin içerisinde okunamayan kelimeler ilgili bölümde Arap harfli olarak verilmiştir. Seçilmiş metinler, “Yıllara Göre Sistematiik Dizin” kısmında bulunan metinlerle ilgili değerlendirmelerden sonra “Latin alfabesine aktarılmıştır.” ifadesi yazılarak belirgin hâle getirilmiştir. Metinlerin sayfa değişimleri “//” bu şeklin kullanılması ile belirginleştirilmiştir. Örneğin, *Nevsal-i Malumat*’taki *Ömer Ali Bey* adlı biyografi metni 65 ve 66. sayfalarda bulunmaktadır. 65. sayfadan 66. sayfaya geçiş //66// şeklinde gösterilmiştir. Metinlerin bulunduğu sayfalar metin içerisinde bu şekilde gösterildiği gibi metinlerin sonunda da gösterilmiştir. Örneğin, *Nevsal-i Asr*’daki *Muhiddin Paşa Hazretleri* adlı biyografi metninin bulunduğu sayfalar metnin sonunda “*Nevsal-i Asr*, sayfa, 165-167” şeklindedir.

“Sonuç” bölümünde ise incelenen nevsallerin biyografi, edebiyat ve sosyal hayata katkılarına dair değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın sonunda “Kaynakça” başlığı altında yararlanılan kaynaklar gösterilmiştir. Daha sonra nevsallerin kapak fotoğrafları “Ekler” başlığı altında verilmiştir.

Tez konumun belirlenmesinde ve çalışmanın her aşamasında bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Süheyla YÜKSEL’e sonsuz

teşekkürlerimi sunarım. Yaptığım her işte bana inanan, güvenen ve destekleyen sevgili yol arkadaşım Mehmet Samet KARACAOĞLU'na ve desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen canım aileme teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
1.BİYOĞRAFI.....	7
1.2. Tarihi ve Gelişimi.....	9
1.2.1. Batı Edebiyatında Biyografinin Tarihî Gelişimi	10
1.2.2. Doğu Edebiyatlarında ve Türk Edebiyatında Biyografinin Tarihî Gelişimi	12
İKİNCİ BÖLÜM	19
2.NEVSAL	19
2.1. Tanımı ve İçeriği Hakkında Genel Bilgiler.....	19
2.2.İncelenen Nevsallerin Şekil ve Muhteva Özellikleri	21
2.2.1.Musavver Nevsal-i Meşahir	21
2.2.2.Nevsal-i Asr.....	22
2.2.3. Nevsal-i Nisvan	22
2.2.4. Nevsal-i Malumat	23
2.2.5. Nevsal-i Ragıp	23
2.2.6. Nevsal-i Edebî	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	25
3.NEVSALLERİN TAHLİLİ DİZİNİ.....	25
3.1. Yıllara Göre Sistematik Dizin	25
3.2. Türlerine ve Konularına Göre Dizin	109
3.2.1. Takvim, Ay ve Günler.....	109
3.2.1.1.Takvim	109
3.2.1.2. Aylar, Günler ve Mevsimler	110
3.2.1.3. Astroloji-Meteoroloji	111
3.2.1.4. Önemli Olayların Yaşandığı Günler	112
3.2.1.5. Dinî Gün ve Geceler	112
3.2.2. Dil ve Edebiyat.....	113
3.2.2.1. Manzum Metinler	113
3.2.2.2. Mensur Metinler	114
3.2.2.2.1. Biyografiler	114
3.2.2.2.1.1. Osmanlı Padişahları.....	116

3.2.2.2.1.2. Nevsal'in Yayımlandığı Yıl Vefat Edenleri Tanıtan Kısa Yazılar	117
3.2.2.2.1.3. Yabancı Ülkelerin Kral/Kraliçe ve Başkanlarını Tanıtan Kısa Yazılar	119
3.2.2.2.2. Nevsallerin Yayın Politikasına Dair Yazılar	119
3.2.2.2.3. Deneme.....	120
3.2.2.2.3.1. Zirai Uygulamalar.....	120
3.2.2.2.3.2. Kadın	120
3.2.2.2.4. Hikâye	120
3.2.2.2.5. Makale.....	121
3.2.2.2.5.1. Makyaj ve Kişisel Bakım	121
3.2.2.2.5.2. Lisan	121
3.2.2.2.5.3. Sağlık.....	121
3.2.2.2.6. Anı.....	121
3.2.2.2.7. Haber	122
3.2.2.2.7.1. Güncel.....	122
3.2.2.2.7.2. Mizahi	123
3.2.2.2.7.3. Kazalar.....	123
3.2.2.2.8. Anekdöt	123
3.2.2.2.9. Bilgi Veren Yazılar	124
3.2.2.2.10. İstatistik	127
3.2.2.2.11. Fennî Yazılar	129
3.2.2.2.12. Reklam-İlan- Tanıtım.....	130
3.2.2.2.12.1. Kitap- Kitapçı- Gazete.....	130
3.2.2.2.12.2. Kütüphane.....	131
3.2.2.2.12.3. Ticarethane- Ürün- Misafirhane- Arsa	131
3.2.2.2.12.4. Sergi.....	133
3.2.2.2.12.5. Okul-Hastane- Doktor-Eczane	133
3.2.2.2.12.6. Mimari	134
3.2.2.2.13. Basın Hayatı	134
3.2.2.2.14. Farklı Toplumların Kültür, Adet ve Töresine Dair Bilgiler	135
3.2.2.2.15. Savaşlar	136
3.2.3. Fotoğraf-Resim-Karikatür	136
3.2.4. Grafik-Tablo	154
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	157
4. SEÇİLMİŞ METİNLER.....	157
4.1. Musavver Nevsal-i Meşahir	157
4.1.1. Mathias Cornivus.....	157
4.1.2. Alphonse Daudet	157
4.1.3. Lamartine []	161
4.1.4. Petöfi.....	163

4.1.5. Emile Zola	164
4.1.6. Henry Houssaye	166
4.1.7. Arminius Vambéry	167
4.1.8. Tolstoy	169
4.1.9. Hayrettin Paşa	171
4.1.10. Chateaubriand	171
4.1.11. İtizar	172
4.2. Nevsal-i Asr	173
4.2.1. Tâbi'in İfadesi	173
4.2.2. Bazı Vakâyi-i Meşhûre	173
4.2.3. Devâir-i Resmîye	177
4.2.4. Dersaadet'te Bulunan Müzehaneler	179
4.2.5. İstanbul'da Vaktiyle Tab ve Neşrolunduğu Tahkik Edilebilen Gazetelerin Cetvelidir.	179
4.2.6. Elyevm Dersaadet'te Tab ve Neşrolunan Türkçe Gazete ve Mecmualar	180
4.2.7. Vilâyat-i Şahanede Tab ve Neşrolunan Resmî ve Gayriresmî Gazete ve Mecmualar	181
4.2.8. Dersaadet'te Mukaddema Neşrolunan Resail-i Mevkute	184
4.2.9. İstanbul'da Salname İhdası	188
4.2.10. Yüzüğe Dair Malumat-ı Tarihiye	189
4.2.11. Gazetenin İstanbul'da Zuhuru	191
4.2.12. Cevdet Paşa	192
4.2.13. Diyarbakırlı Said Paşa	196
4.2.14. Hattat-ı Meşhur Vahdeti	202
4.2.15. İsmail Galip Bey	205
4.2.16. Sırrı Paşa	207
4.2.17. (Türk) Üdeba, Şuara, Münşiyan ve Muharrirîni Sırrı Beyefendi Hazretleri	209
4.2.18. Faik Reşat Bey- İhya Efendi Hafidi	214
4.2.19. Mehmet Paşa Hazretleri	220
4.2.20. Muhiddin Paşa Hazretleri	221
4.2.21. Mustafa Reşit Bey	223
4.2.22. Şeyh Vasfi Efendi	226
4.2.23. Halil Edip Bey	228
4.2.24. Aynizade Mehmet Ali Bey	235
4.2.25. İsmail Safa Bey	239
4.2.26. Mehmet Ziver Bey	241
4.2.27. Celal Paşa Hazretleri	241
4.2.28. Menemenlizade Tahir Beyefendi	243
4.2.29. Galip Beyefendi Hazretleri	245
4.2.30. Halit Ziya Bey	246

4.2.31. Mustafa Mazhar Beyefendi	249
4.2.32. Arz-ı İtizar	249
4.3. Nevsal-i Nisvan.....	250
4.3. 1.İfade-i Mahsusa	250
4.3.2.Osmanlı Kadınlarında Terakkiyât - Mukaddime	251
4.3.3.Bir İslam Kadınındaki Zekâ	253
4.3.4.Vazife-i Maderane	256
4.3.5.Darülmuallimat	258
4.3.6.Kadınlar ve Düzgün Suları	261
4.3.7. Nevsal-i Nisvan'da Özlü Sözler	265
4.4. Nevsal-i Malumat	268
4.4. 1.Takdime-i Şükran ve Arz-ı Ubudiyet-i Firavan	268
4.4.2. Mukaddime	268
4.4.3. Mülahaza	269
4.4.4. Hicaz'da Misafirhane-i Hümayun	273
4.4.5. İane Sergi-i Âlisi.....	273
4.4.6. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane	276
4.4.7. Hamidiye Etfal Hastahanesi	277
4.4.8. Abidin Paşa Hazretleri.....	279
4.4.9. Münif Paşa Hazretleri	279
4.4.10. Hasan Fehmi Paşa Hazretleri.....	280
4.4.11.Hakkı Beyefendi Hazretleri	281
4.4.12. Goltz Paşa Hazretleri	283
4.4.13. Atufetli Sakız Ohannes Efendi Hazretleri	283
4.4.14. Mustafa Riyaz Paşa Hazretleri	284
4.4.15. Mahmut Esat Efendi Hazretleri	286
4.4.16. Şemsettin Sami Beyefendi Hazretleri.....	287
4.4.17. Ahmet Muhtar Beyefendi	287
4.4.18. Said Beyefendi Hazretleri.....	289
4.4.19. Miralay Tahir Beyefendi	289
4.4.20. Adile Sultan Aliyetü'ş-şan Hazretleri.....	290
4.4.21. Üstad-ı Muhterem Atıf Bey	291
4.4.22. Ali Şahbaz Efendi	292
4.4.23. Osman Nuri Paşa	294
4.4.24. İsmet Paşa	295
4.4.25. Mahmut Celalettin Paşa.....	295
4.4.26. Ömer Ali Bey.....	297
4.4.27. Hoca İshak Efendi	298
4.4.28. Şemsi Molla.....	298
4.4.29. Abdülfettah Efendi	299
4.4.30. Mahmut Akif Bey	301

4.4.31. Reisü'l-Ulemâ es-Seyyid Hafız Mehmet Necip Efendi	302
4.4.32. Patrick Azariyan Efendi	302
4.4.33. Emile (Henri) Lacoine	304
4.4.34. (Jan) Aristoklis Efendi	305
4.5. Nevsal-i Ragıp	305
4.5.1. İfade-i Meram	305
4.5.2. Meşahirin Çocukları	307
4.5.3. Madalyalar	308
4.5.4. Merhum Muzafferiddin Şah	310
4.5.5. Said Paşa Merhum	311
4.5.6. Lütfi Efendi Merhum	311
4.5.7. Merhum Hacı Hayri Paşa	313
4.5.8. Said Efendi Merhum	313
4.5.9. Sertabip Said Paşa Merhum	314
4.5.10. Merhum Ahmet Ali Paşa	314
4.5.11. Ali Şeref Paşa Merhum	315
4.5.12. Faik Paşa Merhum	316
4.5.13. Enis Paşa Merhum	316
4.5.14. Merhum Rebii Paşa	317
4.5.15. Merhum Ethem Bey	317
4.5.16. Müteveffa Kral Oscar	317
4.5.17. Müteveffa Musurus Paşa	319
4.5.18. Müteveffa Sully Prudhomme	319
4.5.19. Müteveffa Carducci	320
4.5.20. Müteveffa Andre Theuriet	321
4.5.21. Müteveffa Hanry Moissan	321
4.5.22. Kimyager Müteveffa Berthelot	322
4.5.23. Müteveffa Jean Casimir Perier	322
4.5.24. Müteveffa Muzaffer Paşa (Ladislas Czaykowski)	323
4.5.25. Doktor Molik	323
4.5.26. Müteveffa Profesör Bergman	323
4.5.27. Müteveffa Jak Mandil Paşa	323
4.5.28. Müteveffa Angelou Bey	324
4.5.29. Âlem-i Matbuat	324
4.5.30. Japonya'da Matbuat	336
4.5.31. Amerika'da Matbuat	336
4.5.32. Çin'de Kadınlara Mahsus Bir Gazete	337
4.5.33. Dünyanın En Eski Gazetesi	337
4.5.34. Tuhaf Bir Gazete	338
4.5.35. En Ucuz Gazete	338
4.5.36. Garip Gazeteler	338

4.5.37. Öteberi	338
4.5.38. Nobel Mükâfatları.....	340
SONUÇ	343
KAYNAKÇA	347
EKLER.....	351
Ek 1: <i>Musavver Nevsal-i Meşahir</i> ’in Kapak Fotoğrafi	351
Ek 2: <i>Nevsal-i Asr</i> ’ın Kapak Fotoğrafi	352
Ek 3: <i>Nevsal-i Nisvan</i> ’ın Kapak Fotoğrafi	353
Ek 4: <i>Nevsal-i Malumat</i> ’ın Kapak Fotoğrafi	354
Ek 5: <i>Nevsal-i Ragıp</i> ’ın Kapak Fotoğrafi	355
Ek 6: <i>Nevsal-i Edebî</i> ’nin Kapak Fotoğrafi	356
ÖZ GEÇMİŞ.....	357

ÖZET

Edebiyat ve sosyal hayata katkılarıyla dikkat çeken nevsaller, bir sene zarfında meydana gelen bütün olayları göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Osmanlı Türkçesinde salname veya nevsal olarak adlandırılan bu eserlerin Türkçedeki karşılığı yıllıktır. İçerisinde yazıldıkları dönem hakkında siyasi, idari, coğrafi, edebî, sosyal ve kültürel alanlarda önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu eserler resmî ve özel olarak iki şekilde kaleme alınır. Özel nevsallerin belli bir konu sınırı veya zorunluluğu yoktur.

Bu çalışmada, Şirket-i Mürettibiyye Matbaası'nda basılan *Musavver Nevsal-i Meşahir*, Cemal Efendi Matbaası'nda basılan *Nevsal-i Asr*, Yuvanaki Panayotidis Matbaası'nda basılan *Nevsal-i Nisvan*, Tahir Bey Matbaası'nda basılan *Nevsal-i Malumat*, Karabet Matbaası'nda basılan *Nevsal-i Ragıp*, Amedi Matbaası'nda basılan *Nevsal-i Edebî*'nin biyografisi, edebiyat ve sosyal hayata katkıları incelenmiştir. Bu nevsaller arasında konu çeşitliliği, teknik farklılıklar ve üslup değişimleri ile ilgili çıkarımlar yapılmıştır.

Bu çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde *Musavver Nevsal-i Meşahir*, *Nevsal-i Asr*, *Nevsal-i Malumat* ve *Nevsal-i Ragıp*'ın içerisinde bulunan biyografilerin edebiyat araştırmalarındaki önemini vurgulamak için biyografi türünün tanımı ve tarihî gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde incelenen nevsallerin tür olarak gelişimi ve özelliklerinin daha net aktarılmasını sağlamak için nevsal tanımı, içeriği ve incelenen nevsallerin şekil ve muhteva özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde nevsallerin dizin tahlili yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise nevsallerden seçilmiş metinler Latin alfabesine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nevsal, Yıllık, Biyografi, Edebiyat, Sosyal Hayat

ABSTRACT

Nevsals, which draw attention with their contributions to literature and social life, are prepared to show all the events that occurred within a year. These works, referred to as salname or nevsal in Ottoman Turkish, correspond to the term "yearbook" in modern Turkish. They contain important information about political, administrative, geographical, literary, social, and cultural aspects of the period in which they were written. These works are written in two forms: official and private. Private nevsals have no specific subject limitation or obligation.

In this study, the contributions of the biographies, literature, and social life in the Musavver Nevsal-i Meşahir printed by Şirket-i Mürettibiyye Press, Nevsal-i Asr printed by Cemal Efendi Press, Nevsal-i Nisvan printed by Yuvanaki Panayotidis Press, Nevsal-i Malumat printed by Tahir Bey Press, Nevsal-i Ragıp printed by Karabet Press, and Nevsal-i Edebî printed by Amedi Press have been examined. Conclusions have been drawn regarding the variety of topics, technical differences, and stylistic changes among these nevsals.

This study consists of four sections. In the first section, information is provided about the definition and historical development of the biography genre to emphasize the importance of the biographies found in Musavver Nevsal-i Meşahir, Nevsal-i Asr, Nevsal-i Malumat, and Nevsal-i Ragıp for literary research. In the second section, the definition of nevsal, its content, and the formal and substantive characteristics of the examined nevsals are given to more clearly convey the development and characteristics of the nevsal as a genre. In the third section, an index analysis of the nevsals is conducted. In the fourth section, selected texts from the nevsals are transcribed into the Latin alphabet.

Keywords: Nevsal, Yearbook, Biography, Literature, Social Life

GİRİŞ

Edebiyat ve tarih araştırmaları için önemli kaynak olma özelliği taşıyan ‘nevsal’ın günümüzdeki karşılığı yıllıktır. Yıllıklar bir sene içerisinde meydana gelen tüm gelişmeleri içeren eserlerdir. Yıllık yazarının amacı ait olduğu kuruma dair tüm detayları aktarmaktır. Devleti, kurumu veya bir bölgeyi dikkate alarak hazırlanan nevsallerin konu alanı siyasi, idari, mali, sosyal ve kültürel hayata yöneliktir.

Osmanlı Devleti’nde yıllıkların ilk örnekleri devlet salnameleri şeklinde olmuştur. Bu salnamelerin yayınlanmasına devlet tarafından karar verilmiş ve sistemli bir şekilde her sene yayına hazırlanmıştır. İçerisinde devletin yaptığı yenilikler ve düzenlemeler, devlet yöneticileri ve coğrafi özellikler gibi birçok bilgi bulunur. Daha çok resmî nitelik taşıyan bu salnamelerin yanında özel salname yazma geleneği de yaygındır. Özel yıllıklar daha çok nevsal ismini almışlardır. Bu eserler, resmî salnamelerden farklı olarak edebiyat, tarih, sanat, ekonomi, sağlık, kültürel faaliyetler vb. konular hakkındaki yazıları bünyesinde barındırır. Özel yıllıkların konu çeşitliliği toplumun her kesimine hizmet etmesini sağlamıştır. Çeşitli ürünlerin ve meslek gruplarının reklamları yapılarak halkın ihtiyaçları da gözetilmiştir.

İncelenen nevsaller edebiyat, biyografi ve sosyal hayata katkılarda bulunmuştur. Sosyal hayata yön veren bazı yazılar mevcuttur. *Nevsal-i Asr*’da “Mâlûmat-ı Zirâîye” üst başlığının altında bulunan metinlerde bir çiftçi veya tarla işleriyle uğraşan herhangi bir kişi için tohumların ekileceği zamanlar ve hasat zamanları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Zirai işleri hobi olarak yapmak isteyen halk veya yiyeceği ürünleri kendi yetiştirmek isteyen kişiler bu bilgiler ışığında hareket edebilmiştir. Ziraat maddesi diğer nevsallerde de bulunmaktadır. *Nevsal-i Malumat* bu bilgileri “Ezmine-i Muhtelif-i Hasad” başlıklı yazısında vermektedir. *Nevsal-i Ragıp*’ta her ay için ayrı başlık açarak zirai bilgileri detaylandırarak halka aktarmıştır. *Musavver Nevsal-i Meşahir*’de ise diğerlerinden farklı bir yol izlenerek ayrı başlık altında açıklamak yerine takvimlerin dipnotunda zirai uygulamalara dair bilgiler verilmiştir. Kendi bahçesinde ürün yetiştiren halkın bu bilgilerden hareketle doğru uygulamaları yaptığını düşünebiliriz.

Çeşitli devlet binalarının konumlarının aktarıldığı yazılar da nevsallerde mevcuttur. *Nevsal-i Asr*; “Devâir-i Resmiye, Emâkin-i Husûsiye, Mebâni-i Hayriye, Ecnebi Sefâret ve Konsoloshaneleri” başlıklı yazılarıyla halkın ihtiyaçları doğrultusunda gitmek isteyeceği bu binaların hangi semtlerde bulunduklarını açıklamıştır. *Nevsal-i Malumat*, “Mekteb-i Sanayi, Siroz Hükümet Dairesi” gibi metinleriyle bu noktada *Nevsal-i Asr*’dan farklı bir yol izleyerek sadece konu aldığı sene inşası tamamlanmış olan binaların konumu hakkında bilgi vermiştir.

Yukarıda bahsedildiği gibi halkın ihtiyaçlarına yönelik bilgilendirmelerin olduğu metinler oldukça geniş konu alanına sahiptir. Doktorların adresleri, çeşitli ürünlerin satıldığı ticarethaneler, giyim mağazaları, kütüphane ve kitapçı tanıtımları, kitap ve mecmua tanıtımları, sağlığa faydası olan bitkiler, sağlıklı bir beden için günlük yemek listesi gibi birçok noktaya değinilen metinler vardır. Örneğin; *Musavver Nevsal-i Meşahir*’de “Kütüphane-i Askeriye” başlığı ile kütüphanenin konumu ve içerisindeki bazı kitaplar hakkında bilgi verilmiştir. Diğer nevsallerde de bu minvaldeki başlıklarla çeşitli kütüphanelerin ve kitapların tanıtımı yapılmıştır. Bunlar toplumun sosyal hayatına katkı sağlayan, halkın okuyup gelişmesini teşvik eden metinlerdir. *Nevsal-i Malumat*’ta “Mösyö Gotye’nin Kavlince Bir İnsana 24 Saatte Lüzumu Olan Mekulat” başlığı ile sağlıklı beslenme noktasında örnek teşkil eden bir günlük yiyecek-içecek listesi verilmiştir. Buna benzer metinler halkın sosyal yaşamına temas eden, onları sağlıklı bir hayat geçirme noktasında yönlendiren metinlerdir.

Aynı şekilde nevsallerin içerisinde sergiler, tiyatrolar, müzeler, pazarlar ve mesire alanları hakkındaki bilgiler toplumun sosyal ve kültürel anlamda gelişmesini destekler. *Nevsal-i Asr*’da “Dersaadet’te Bulunan Müzehaneler” ve “İstanbul Mesireleri” başlıklarıyla kültürel zenginliğe hizmet eden metinler bulunur. *Nevsal-i Malumat*’ta “İane Sergi-i Âlisi” ve *Nevsal-i Ragıp*’ta “Krizantem Sergisi” başlıklarıyla sergilerin tanıtımı yapılarak halkın ilgisini çekmek amaçlanmıştır. Bu tarz metinler halkın gelişmesine katkı sağlayarak onları zaman içerisinde gelişen ve değişen toplum düzenine hazırlamaktadır.

İncelenen nevsallerde toplumun genelinin sosyal değişim ve gelişimleri hakkında çıkarımlar görülürken; *Nevsal-i Nisvan*’da sadece kadının toplumda değişen

statüsüne dair değerlendirmeler görmek mümkündür. Nevsalin içerisinde “Nigar Binti Osman, Makbule Leman, Hamiyyet Zehra, Muallime Nazmiye” gibi sadece kadın yazarların metinleri bulunur. Kadının edebiyat ve sosyal hayatta önemli bir konumu olduğu her sayfanın sonunda verilen özlü sözlerle vurgulanmıştır. “Bir İslam Kadınındaki Zekâ, Osmanlı Kadınlarında Terakkiyat-Mukaddime” başlıklarıyla dönemin kadınlarının ne kadar gelişim gösterdiği ve gelecekte daha iyi bir konumda olacakları ifade edilmiştir. Bu metinler kadının eğitime yönelmesinin ne derece önem arz ettiğine ve bilgili bir annenin çocuğuna ne şekilde bir disiplin vereceğine dikkat çekerek kız çocuklarının kendilerini geliştirmesi için eğitimin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Edebiyat sahasında geçmişten nevsalin yazıldığı döneme kadar olan süreçte hazırlanan gazete ve mecmualara dair bilgiler edinilir. Bu bilgiler *Nevsal-i Asr*’da A.(yın) Ferit’in kaleme aldığı “İstanbul’da Vaktiyle Tab ve Neşrolunduğu Tahkik Edilebilen Gazetelerin Cetvelidir.”, “Elyevm Dersaadet’te Tab ve Neşrolunan Türkçe Gazete ve Mecmualar, Vilayet-i Şahanede Tab ve Neşrolunan Resmî ve Gayriresmî Gazete ve Mecmualar, Dersaâdet’te Mukaddemâ Neşrolunan Resâil-i Mevkute” başlıklarıyla listelenmiştir. Aynı şekilde *Nevsal-i Ragıp*’ta gerek yerli gerek yabancı basın hayatına yönelik bilgilendirici metinler bulunur. “Elsine-i Muhtelif ile Dersaadet’te İntişâr Eden Gazeteler, Elsine-i Muhtelif ile Vilayet-i Şahanede İntişâr Eden Gazeteler” başlıklarıyla gazete ve mecmuaların listesi verilmiştir. Yabancı basın hayatında yapılan uygulamalar “Japonya’da Matbuat, Amerika’da Matbuat, Tuhaf Bir Gazete” gibi başlıklarla verilerek yabancı ülkelerin basın yayın teknikleri hakkında bilgi edinilmesi sağlanmıştır. Nevsallerin edebiyata katkısı sadece basın hayatına dair verdiği bilgilerle sınırlı değildir. Nevsallerin içerisinde şiir, hikâye, biyografi, fıkra, makale, deneme ve anı türlerine yönelik örnekler bulunur. *Nevsal-i Edebî* bu türlerin en yoğun olduğu eserdir. Eserin içerisinde Abdülhak Hamit, Cenap Şahabettin, Faik Ali, Celal Sahir, Reşat Nuri, Suat Derviş, Halide Nusret, Güzide Osman, Süheyla Muhterem, Peyami Safa, Mehmet Rauf gibi yazarların son yazıları bulunmaktadır.

Nevsallerde bulunan biyografiler edebiyat ve tarih araştırmalarına kaynak olma özelliği taşırlar. *Musavver Nevsal-i Meşahir*’de Batı edebiyatının önemli sanatçıları hakkında biyografik bilgiler bulunur. İçerisinde on adet biyografi vardır. Bu biyografiler Lamartine, Petöfi, Emile Zola gibi sanatçılara dairdir. *Nevsal-i Asr*’da

on iki adet biyografi vardır. Bu biyografiler Ahmet Cevdet Paşa, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Ziver Bey gibi edebiyatımızın önemli sanatçıları ve devlet adamlarına dairdir. *Nevsal-i Malumat*'ta yirmi yedi adet biyografi bulunur. Bu biyografiler Abidin Paşa, Münif Paşa, Aristoklis Efendi gibi önemli devlet adamları ve sanatçılara dairdir. *Nevsal-i Ragıp*'ta yirmi dört adet biyografi bulunur. Bu biyografiler Hanry Moissan, Enis Paşa, Ethem Bey gibi önemli devlet adamları ve sanatçılara dairdir. Biyografiler kaleme alınırken farklı yollar izlenmiştir. Kimi metinler doğumdan ölüme kadar tüm detayları içerisinde bulundururken kimi metinler sadece belli başlı biyografik bilgiler vermiştir. Bu isimlerin edebiyata kazandırdıkları eserlere de biyografilerin içerisinde değinilmiştir.

Musavver Nevsal-i Meşahir'in içerisinde metinlerden önce bir takvim bulunur. Bu takvim bahsi geçen seneyi kapsar ve zirai uygulamalar hakkında bilgilendirici yazılar bulundurur. Önemli dinî gün ve geceler, astrolojik bilgiler, devletin ekonomisine yönelik istatistiksel bilgiler, Batı edebiyatının sanatçılarının biyografileri, kütüphane ve kitap tanıtımları şeklinde konu çeşitliliğine sahiptir. Metinleri destekleyen resim ve fotoğraflar vardır. *Nevsal-i Asr*'da giriş metninden sonra sözü edilen yılı kapsayan bir takvim bulunur. Sonrasında ise astrolojik bilgileri, zirai uygulamaları, önemli olayların tarihleriyle beraber listesini, kurum ve kuruluşların adreslerini, basın hayatına dair bilgilendirici yazıları, Avrupa hükümdarları hakkında bilgileri, önemli sanatçılar ve devlet adamlarının biyografilerini içeren metinler bulunur. Bu metinlere yönelik resim ve fotoğraflar vardır. *Nevsal-i Nisvan*'da ilk olarak giriş metni verilmiştir. Sonrasında astrolojik bilgiler ve bir ilaç tanıtım metni bulunur. Bahsi geçen seneyi kapsayan takvim bu metinlerden sonra verilmiştir. Kadınların eğitim hayatına yönelik metinler, hikâyeler, şiirler, kadının önemini vurgulayan özlü sözler içerisinde bulunur. Diğer nevsallerden farklı olarak toplumun geneline hitap etmez. Zamanla değişen ve gelişen kadınlara dair dikkat çekici bir nevsaldir. *Nevsal-i Malumat*'ta giriş yazısından sonra adı geçen yılı kapsayan bir takvim vardır. İçerisinde astrolojik metinler, Avrupa hükümdarları hakkında bilgiler, sağlıklı bir yaşam için uyulması gerekenler, çeşitli sergilerin tanıtımları, inşası tamamlanmış binaların duyurusu, sanatçı ve devlet adamlarının biyografileri, siyasi ilişkileri anlatan metinler, yangın anında uyulması gerekenler gibi halkı bilgilendirici metinler, çeşitli vapur kazalarını anlatan metinler bulunur.

Bilgilerin somutlaştırılması için çeşitli çizim ve grafikler yapılmıştır. *Nevsal-i Ragıp*'ta ilk olarak giriş metni verilmiştir. Sonrasında her aya özgü ayrı takvim bulunur. Takvimler diğer metinlerin arasına karışmış bir hâldedir. İçerisinde zirai bilgiler, yabancı toplumların bayramları ve gelenekleri, farklı ülkelerden mizahi haberler, sergi ve opera binalarının tanıtımı, demiryollarının ekonomiye katkısı, vapur kazaları, postane işlemleri, madalya ve nişanları tanıtan yazılar, sanatçı ve devlet adamlarının biyografileri gibi birçok konuyu kapsayan metin bulunur. *Nevsal-i Edebî* ise diğer nevsallerden farklı olarak takvim ve giriş metni bulundurmaz. Bu eserde hikâyeler, şiirler, özlü sözler, karikatürler, çeşitli giyim mağazaları ve doktorların tanıtım yazıları vardır.

Yukarıda görüldüğü üzere özel nevsal olmalarından kaynaklanan bir durum söz konusudur. Gerek sosyal hayatı yönlendiren gerek edebiyat anlamında katkı sunan bu metinlere bütün nevsallerde rastlanmaz. Yani belli başlı bir konuya dair metin *Nevsal-i Asr*'da ele alınırken *Nevsal-i Edebî*'de o konuya dair bir metin bulunmaz. Çünkü özel nevsallerde bir konu sınırı veya zorunluluğu yoktur. Nevsallerin içeriği tamamen yazarın ne şekilde bir eser vücuda getirmek istediğine bağlıdır. Yazar konu dağılımını kendi isteğine göre şekillendirir. Yukarıda değinildiği gibi eserler toplumun sosyal hayatıyla doğrudan ilişkilidir. Yazarın amacı eserinde toplumu bilgilendirirken aynı zamanda toplumu değişen ve gelişen sosyal hayata dâhil etmek olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.BİYOĞRAFI

1.1.Tanımı ve Biyografik Metinlerin İçeriği Hakkında Genel Bilgi

Biyografi, hayat anlamına gelen “bios” ve yazmak anlamına gelen “graphein” kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur ve tanınmış kişilerin hayatlarının belli bir bölümünü veya tamamını düzenli bir şekilde tanıtan yazılardır. Genellikle ünlülerin, insanlığa hizmet eden ve belli bir alanda kendini göstererek topluma adını duyurmuş kişilerin biyografileri kaleme alınır. Biyografiler bu insanların hayatlarında neler yaşadıklarının, ortaya koydukları eserlerin ve özel hayatlarına dair bilgilerin geleceğe aktarımını sağlamaktadır (Aydın, Kaya 2022: 778).

Biyografi tanımı diğer edebî türler gibi karışıklık göstermemektedir. Çünkü ‘bios’ ve ‘graphein’ kelimeleri “hayat öyküsü, insan hayatını yazma” gibi anlamlar taşımaktadır. Bu iki kelimenin ortaya çıkardığı anlam bilim insanları, eleştirmenler ve sanatçılar arasında tanım bağlamında bir uzlaşım sağlamaktadır. Her edebiyat bilimci biyografiyi insan hayatını anlatma temeline dayandırarak yeni bir tanım yapmaktadır (Zengin 1994: 11).

Biyografi için kelime anlamı olarak çeşitli sözlüklerde benzer tanımların yapıldığı görülür. *Dictionnaire Larousse* sözlüğü biyografiyi şu şekilde tanımlar:

“*Bilim, sanat, kültür, siyaset vb. alanlarda büyük ün yapmış kişilerin hayatını anlatan yazı veya eser. Hayat hikâyesi. Yaşam öyküsü. Tercüme-i hal. Hâl tercümesi.*” (1993: 386, 387).

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi biyografiyi “yaşamöyküsü” maddesi ile tanımlamıştır:

“*Bir kimsenin yaşamının tarihçesini konu alan anlatı; bu anlatının kendisi: Bir siyaset adamının yaşamöyküsünü yazmak.*(Eşanl. BİYOĞRAFI.)” (1993: 12447).

Meydan- Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi ise biyografiyi “biyografya veya biyografi” maddesi ile tanımlamıştır:

“Hayat hikâyesi. Tercüme-i hal. Yaşayışları ve yaptıkları ilgi çekici olan önemli kişilerin hayatını inceleyen, bu alandaki bütün bilgileri derleyip anlatan yazı türü.” (1981: 417).

Türk Dil Kurumu sözlüğü biyografiyi şu şekilde tanımlamıştır:

“Hayat hikâyesi, tercüme-i hâl, hâl tercümesi.” (1998: 317).

Osmanlı Türkçesi Sözlüğü’nde ise biyografi şu şekilde tanımlanır:

“Hayat hikâyesi, hâl tercümesi, özgeçmiş.” (Parlatır 2016: 206).

Biyografi tanımı için sözlüklerde bulunan benzer ifadeler, hem bios ve graphein kelimelerinin anlamından yola çıkılarak hem de metinlerin içeriklerine dayanarak oluşturulmuştur.

Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı kitabında biyografi hakkında beş madde halinde bilgi verir:

- a) Bir kişiyi övme, yerme ya da savunma amacıyla kaleme alınır. Bunlar tarafsız olamaz.
- b) Bir kişinin resmî hayatında geçirdiği aşamaları, bulunduğu görevleri bildirerek eserlerinin adlarını sıralamakla yetinir. Bunlar kısa “haltercümeleri”dir. Daha genişçe olanlarına klasik biyografya denilir.
- c) Bir yazarın asıl kişiliğini yaratan üstün niteliğini ana çizgilerle belirtir. Bunlar Fransız dilinde “portrait”, “figüre”, “profil” gibi adlar taşır.
- d) Yazarı kendi zamanı içinde, ailesi, çevresi, resmî ve özel hayatı ve eserleriyle etraflıca belirtir. Bunlar, inceleyen ve eleştiren biyografyalardır.
- e) Bir yazarın ölümünden hemen sonra onun anılarını belirtmek amacıyla yazılır. Bunlara “necrologie” denilir (1988: 5, 6).

Biyografinin sınırları konusunda hemfikir olan bilim insanları farklı tanımlar yapmıştır. Çünkü biyografiyi hangi disiplinle yazacakları konusunda ortak bir kanıya varamamışlardır. Biyografi sözcüğünün ilk kez 1683 yılında İngiliz yazar John Dryden tarafından kullanıldığı kabul edilmiştir. Bilim insanları arasında biyografi kelimesinin kabul edilmesinin tek nedeni kelimenin anlam olarak insan hayatını yazmayı temel almasıdır (Ateş 2022: 127).

Biyografisi yazılacak kişi, toplumun belirli bir okuyucu kesimi tarafından çeşitli yanlarıyla merak edilmesi dikkate alınarak seçilir. Böylelikle metin tamamlandığında okuyucular o kişinin hayatı hakkında bilinmeyenlere ulaşır. Birinin

hayat öyküsünü yazmak yazar tarafından o kişiye bir ilgi, merak duymayı gerektirmektedir. Yazar biyografisi kaleme alınan kişinin ailesinden biri de olabilir (Emiroğlu 2021: 1489).

Yaşanmış olaylar üzerine kurulan biyografiler tarih ile iç içe bir yol izlemektedir. Biyografi yazarları, insanın doğumundan ölümüne kadar olan süreçte yaşadığı tüm olayları tarihsel bir akışta yazıya geçirmeyi hedefler. Biyografi yazarı, böyle bir hedefe ilerlerken; biyografinin toplumun değişik kesimleri tarafından merak edilmesini de gözetmesi gerekir. Böylelikle kaleme aldığı yazı tanınmış bir insanın hayatının bilinmeyenlerini ortaya çıkarırken; o kişi hakkında merak duyan insanlara da yol gösterici olur.

Biyografiyi kaleme alırken izledikleri yol dolayısıyla yazarlar, bir yandan sanatçı bir yandan tarihçidirler. Yazar, metne hazırlık aşamasında belge ve tanıklarını toplar, onlara sorduğu sorular ve edindiği cevaplarla gerçekliğe bağlı bir yol izler. Bu onun tarihçiliğinin göstergesidir. Aynı zamanda bir kişiyi ele alan bu yazılar bir kahraman portresi ortaya çıkarır. İşte bu portreyi çıkarabilmek sanatçı kimliğinin vermiş olduğu hayal gücüne bağlıdır. Yazar bazen duygularını metne dâhil etse bile sonucunda bilgi değerine sahip bir yazı meydana getirir (Taşdelen 2006: 8).

Bununla beraber biyografi yazmak yorumlamaya dayanır. Hayatı yazılan kişi, yazarın yorum süzgecinden geçerek metne aktarılır. Yazar, metni hazırlarken hayatı anlatılan kişinin farklı deneyimlerini okuyucunun anlayacağı şekilde anlamlandırır. Çok iyi gözlem yeteneğine sahip olmalı ve hayatı anlatılan kişi ile yakınlık kurmalıdır. Bu yakınlık yazarın onu anlamasına ve yorumlamasına yardımcı olur (Kırmızı 2018: 205, 206).

1.2. Tarihi ve Gelişimi

Biyografinin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. İnsanın konuşma ve anlama becerisini kazanmasıyla beraber sözlü anlatım ürünleri de kendisini göstermeye başlamıştır. Ortaya nasıl çıktığı belli olmayan biyografiler, sözlü anlatının yaygın olduğu zamanlarda destanlarda ve mitlerde türünün sinyallerini vermiştir. Mitler hayatı anlamlandırmak için ortaya konulmuştur. Destanlar ise kahramanlığı veya aşkı vurgulamak ölüyü övmek ve onu yüceltmek için anlatılmıştır. Bu iki sözlü gelenek

ürünü, insan hayatını anlatma noktasında belli bir düzene oturtularak kronolojik bir tarihî sıralama ile veren biyografinin ortaya çıkacağının göstergesi olmuştur. Yazının icadından sonra ise sözlü gelenek ürünleri yerini mezar taşları veya anıtlara bırakmıştır. Bunlarda da biyografide olan bazı unsurlar bulunmakla birlikte hiçbiri biyografiyi tam anlamıyla karşılayan ürünler değildir. Bu ürünler biyografi ile sadece birkaç noktada uyuşur (Ateş 2022: 133).

Biyografi türünün Doğu ve Batı toplumlarında gelişimi farklıdır. Türk edebiyatında bu edebî türün gelişimi Doğu edebiyatlarının etkisi ile olur. Bu sebeple biyografinin tarihi Batı edebiyatında biyografinin tarihî gelişimi, Türk edebiyatında ve Doğu edebiyatlarında biyografinin tarihî gelişimi olarak iki ayrı başlık altında açıklanacaktır.

1.2.1. Batı Edebiyatında Biyografinin Tarihî Gelişimi

Batı'da çok eskiye dayanan biyografi geleneği vardır. Doğuşunun sinyallerini yüzyıllar öncesinde veren ve günümüzde dahi varlığını sürdüren bu tür, insanın merak ve anma duygusunun baskınlığı sayesinde doğmuştur.

Antik Çağ'da Yunan edebiyatı başlamadan önce savaşçıların hayatını anlatan ozanlar vardır. Yunan edebiyatı ile bu anlatılar daha süslü şekil almıştır. Antik Yunan'da insanı övme ve anma işi sadece şairler tarafından yapılmaz. Tüm erkeklerin ölüyü övme ve anma eğitimi alması zorunludur (Ateş 2022: 169).

M.Ö. 400 yıllarında Xenophon'un Kleon ve Nikias'ın hayatlarını anlattığı yazıları, edebiyat tarihçileri tarafından ilk biyografi metinleri olarak kabul edilir. Aristoxenes biyografinin sınırlarını genişleterek filozof ve sanatçıların hayatlarını anlatmıştır. Biyografi, Antik dönemde yazılan Plutarch'ın *Paralel Hayatlar* adlı eseriyle en parlak dönemine ulaşmıştır. Plutarch eserinde bir Yunanlı ve bir Romalı olarak çiftler halinde tarihte öne çıkmış kişilikleri anlatmıştır. Antik dönemden günümüze ulaşan 700 Romalı ve Yunan büyüğünün hayatını anlatan Varro'nun *Imagines (İmajlar)* ve Nepos'un *De illustribus viris* adlı eserleri biyografi metnlerinin ilk örnekleri arasına girmiştir. Geçmiş Antik dönemlere kadar dayanan biyografi, Orta Çağ'da değişimler göstererek konu alanını genişletmiştir. Bu değişim Hristiyanlığın ortaya çıkışı ile ilgilidir. Hristiyanlık ile birlikte din büyükleri biyografik metinlerde yerini almıştır. Din büyükleri, şehitler ve azizlerin hayat

hikâyeleri anlatılarak onları yüceltme amacı taşınmaya başlanmıştır. Bu kişiler o dönemin örnek insanları olarak kötü yönleri metne dâhil edilmeden sadece iyi yönleriyle okuyucuya aktarılır (Zengin 1994: 13, 14).

Batı'da modern biyografinin ilk örnekleri arasında *İncil* bulunur. Hristiyanlığın dinî kitabı olmasının yanı sıra Hz. İsa'nın hayatını anlatan biyografik bir eserdir. Hz. İsa'nın hayatının her dönemi kitabın içerisinde yer almaktadır (Çelebioğlu 2007: 2).

XIII. yüzyılda Batı'da dinî biyografi yazma anlayışı kırılmaya başlamıştır. Krallar ve devlet adamları konu olmuştur. Rönesans ve hümanizmin etkisiyle birey değer görmeye başlayarak sanatçılarındaki biyografi konularına dâhil olmasını sağlamıştır. Giorgio Vasari, *Sanatçıların Hayat Hikâyeleri* adlı eserinde farklı sanat dallarının sanatçıları ele almıştır. XVI. yüzyılda William Roper tarafından yazılan *Life of Sir Thomas More* adlı eser ilk kez sıradan bir birey için yazılan biyografi olarak önem kazanmıştır (Ateş 2022: 177).

XVII. yüzyılda tipler ön plana alınmıştır. Cimri, vefalı gibi tipler olumlu veya olumsuz yönleriyle anlatılmıştır. Bu yüzyıl için kayda değer öneme sahip olan biyografi yazarı Izaak Walton'dır. *Lives* adlı eserinde ilk kez kasıtlı olarak biyografi yazma amacı gütmesiyle ön plana çıkmıştır. Fakat eseri tam anlamıyla biyografi olarak değerlendirilemez. Çünkü duygu yoğunluğunu sınırda tutamayarak eserin gerçekliğini zedelemiştir (Çelebioğlu 2007: 5).

XVIII. yüzyılda biyografi türüne yönelik değişimler devam ettirilmiştir. Sanatçılar ve halk biyografi konuları olmuştur. Bu türün yüzyıldaki önemi, Dr. Johnson'ın biyografi yazarlığının yanı sıra biyografi teorisine yönelik ilk kayda değer çalışmayı yapması ile biyografi türünün saf (pure) hale gelmesini sağlamasıdır. Dr. Johnson, *The Life of Savage* ve *Lives of the Most Eminent English Poets* adlı biyografileri ile İngiliz edebiyatında dikkat çekici bir konuma ulaşmıştır. Dr. Johnson kullandığı tekniklerle biyografi ile roman arasında bağ kurmuştur (Ateş 2022: 178).

XIX. yüzyılda biyografi belgelerine ulaşılma imkânı arttığı için bilgiler daha detaylı hale gelmiştir. Mektup, günlük gibi türler biyografi metinlerine kaynak olmaya başlamıştır. Biyografiler fazla detaylı bir hâl alması ile beraber daha bilimseldir. Goethe'nin *Winckelmann* adlı eseri dönemin öne çıkan biyografi eserlerinden biridir.

Bu eserle biyografisi yazılan kişiyi yazarın şahsen tanınması gerektiği kanısı, biyografi yazmak için bir ölçüt olarak kabul edilmiştir (Zengin 1994: 17).

XX. yüzyıla gelindiğinde ise Lytton Strachey modern biyografinin ilk örneğini vermiştir. Bu dönemde hikâyenin nasıl anlatıldığı ön plana çıkmıştır. Biyografide doğruları yazmanın önemine değinerek kendinden öncekileri eleştirmiştir. Çünkü bundan önceki biyografi yazarları ahlaki doğruluğu ön plana alarak biyografisi yazılan kişinin hayatındaki skandallara, kötü durumlara eserlerinde yer vermemiştir. İyi tipini geliştirmeye ve korumaya çalışmışlardır. XX. yüzyılda ise kişinin yaşamındaki tüm detaylar eserin içerisine konu olmuş ve böylelikle ahlaki ders verme amacı bırakılmıştır (Çelebioğlu 2007: 7).

Batı edebiyatında biyografi gelişimine bakıldığında ilk olarak Antik Çağ etkileri ve sözlü anlatı teknikleri kullanıldığı görülmektedir. Antik dönemde bazı yazarlar eserlerine filozof ve sanatçıları dâhil etme girişiminde bulunsalar da biyografinin asıl konusu savaşçılardır. Orta Çağ'da Hristiyanlığın kabul edilişi ile beraber din adamlarının biyografileri kaleme alınmıştır. 13. yüzyıldan itibaren kral ve devlet adamlarının da biyografileri yazılmaya başlanmıştır. Yüzyıllar ilerledikçe biyografi değişime ve gelişime uğrayarak her kesimi konu alanına dâhil etmiştir. Biyografisi yazılan kişi hayatının her yönüyle okuyucuya aktarılmaya başlanmıştır.

1.2.2. Doğu Edebiyatlarında ve Türk Edebiyatında Biyografinin Tarihî Gelişimi

Doğu'da biyografik metinlerin varlığının en eski örnekleri Çin'den gelmektedir. Çin edebiyatında da millî kahramanların hayatları önemli yer tutar. Tarih yazıcılığının gelişmesi ile biyografi Çin'de gelişim göstermiştir. M.Ö. 2000 ile 8. yüzyıl arasındaki Çin imparatorlarının biyografileri *Shu King* adlı eser ile verilmiştir. Yazılı olarak ilk biyografik eser *Şarkılar Kitabı*'dır. İçerisinde devlet adamları için yazılan şiirlerde bulunmaktadır. Bu şiirler onları övmek veya eleştirmek için yazıldığından biyografik değer kazanmıştır. Çin tarihindeki ilk yazılı belge niteliği taşıyan *Eski Yazıtlar Derlemesi* Çin imparatorlarının biyografilerini veren eserlerden biridir. Kronolojik sıra ile yazılan bu eser resmî bilgiler içermesi nedeniyle önem kazanmıştır. Çin'de genel olarak imparatorlar ve millî kahramanlar üzerine biyografi yazma geleneği vardır (Ateş 2022: 139, 140).

Çin edebiyatındaki örneklerinin yanı sıra biyografi türü için Arap edebiyatında önemli birçok eser verilmiştir.

Arap edebiyatı İslam dininin ortaya çıkış yeri olması nedeniyle biyografi gelişimi için önemlidir. Çünkü Hz. Muhammed'in "*Âlimler peygamberlerin varisleridir.*" hadisi âlimlerin ölümsüzleştirilmesi konusunda insanları harekete geçirmiştir ve bu Arapların ve Müslümanların biyografiye önem vermesinin nedenidir. *Kur'an-ı Kerim*'de yer alan kıssalarda da peygamberlerin biyografik bilgilerine rastlanır. İslam geleneğinde biyografi için "tabakat" ifadesi kullanılmaktadır. İslam'dan sonra *Kur'an* ve tefsiri ortaya çıkmıştır. Bu alanlarda söylenen sözlerin doğruluğunun tespiti için söyleyen kişilerin biyografilerini incelemek gerekmiştir. Bu şekilde tabakat adı verilen eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. Tabakat, herhangi bir alanın âlimlerinin hayatlarını tabaka tabaka anlatan eserlerdir. Onlar hakkındaki rivayetler, yaşadığı tüm olaylar bölümlere ayrılarak metne aktarılır. Bu eserlerde ele alınan kişi mensup olduğu mezhebe göre olan tabakada yer alarak sıralanır. En eski tabakat örneği, *Tabakatü's Sahabeti ve't-Tabi'in* adlı eserdir. (Levend 1988: 203; Subaşı 2021: 29, 30).

Biyografi, o dönemin tabakalaşması içerisinde gruplara ayrılan bir anlayışla kaleme alınmıştır. Biyografi yazarları için önemli olan peygamber varisi olan bilginlerin hayatlarını kaleme almaktır. Bu eserlere ilk örnek Ebu Nuaymi İsfahanî tarafından yazılan *Hilyetü'l- Evliya*'dır. Çalışmaların konu alanı giderek genişlemiş ve çeşitli meslek grupları bu sınıflandırmalara dâhil olmuştur. Bu anlayışla eserler hazırlanmaya devam ederken teknik açıdan değişimlere giden yazarlar da vardır. El-Merzuba, *Mu'ce'muş-Şuara* adlı eserinde şairleri alfabetik sıralama ile eserine yerleştirmiştir. 12. yüzyıldan itibaren alfabetik sıralama yerini yüzyıla göre sıralanmaya bırakmıştır. 13. yüzyıldan itibaren Farsça örnekler çoğalmıştır. Molla Cami'nin *Baharistan* adlı eseri, Devletşah b. Alâü'ddevle'nin *Devletşah Tezkiresi* Farsça eserlere örnektir. Daha sonra İbn Hacer el-Askalanî ölüm tarihini dikkate alarak sıralamayı yeniden düzenlemiştir (Çelik 2022: 4; Kılıç 2007: 544).

Türk edebiyatında biyografik unsurların olduğu ilk metinler Orhun Abideleri, Yenisey Yazıtları, destan ve mezar taşlarına kadar geniş bir alana sahiptir. Anıtlarda devleti yönetenlerin hayatı, onların başarıları, hayatlarına dair önemli bilgiler yer

almaktadır. İslamiyet'in kabul edilmesiyle beraber din büyükleri de biyografinin konu alanına girmiştir. Devlet büyükleri ve din büyükleri siyer, menakıpname veya tezkire ismindeki metinlerle anlatılmıştır (Zengin 1994: 176).

Tezkire yazıcılığında biyografik ve antolojik olmak üzere iki yol izlenmiştir. Antolojik olan tezkire yazıcılığında şairlerin biyografileri ve şiirleri bir arada verilir. Biyografik yolu izleyen yazarlar tezkireye dâhil ettiği şairlerin hayatlarına daha fazla yer verirler (Ateş 2022: 312).

Osmanlı sahasına gelindiğinde ise ilk tezkire Edirneli Sehî Bey'in *Heşt Behişt* adlı eseridir. İçerisinde 8. ve 10. yüzyıllar arasındaki şairlerin biyografileri vardır. Sehî Bey'den sonra tezkire yazıcılığı çoğalmıştır. Dolayısıyla Klasik Türk edebiyatında en çok tercih edilen biyografi türü tezkirelerdir. Âşık Çelebi'nin *Meşâhirü's-Şuara* adlı eseri biyografi yazıcılığında önemli bir nokta olan biyografisi yazılan kişinin yakınlarından bilgi alma yöntemi kullanılarak kaleme alınmıştır. Bu dönemde dikkat çeken bir diğer eser ise *Güftü'nin Teşrifatü's-Şuara*'sıdır. Bu eser mesnevi şeklinde kaleme alınmıştır (Akar 2013: 6,7).

Bu ilk örneklerden sonra Latîfî, Ahdî, Gelibolulu Mustafa Ali gibi birçok yazar şuara tezkiresi kaleme almıştır. Şuara tezkirelerinde şairliği bulunan padişahlara da yer verilmiştir. Dolayısıyla Osmanlı padişahlarının hayatları hakkındaki biyografik bilgilere bu eserlerden ulaşabiliriz. 19. yüzyılda edebiyatta modernleşme uygulamaları görülür. Bu uygulamalarla tezkirecilik varlığı devam etse de önemini yitirmeye başlamıştır. Fatin Efendi tarafından kaleme alınan *Hatimetü'l-Eşâr* isimli eser dönemin son tezkiresi olarak kabul edilir. Eserinde son dönem şairleri hakkında detaylı bilgilere yer vermiştir (Ateş 2022: 313, 314).

Tanzimat sonrasında ise tezkirecilik anlayışı devam ettirilmiştir. Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmanî* adlı eserinde zümrelere ayırıştırma yolunu izlemiştir. Bu yol ile az sayıda şahıs detaylı olarak ele alınmıştır. Salih Saim, Hocaşade Ahmet Hilmi ve Bursalı Mehmet Tahir yazdıkları evliya biyografileri ile dönemin tezkirecilik anlayışını değiştirmişlerdir. Eserlerinde birden fazla evliya biyografisi bulunur. Tezkire geleneği, modern biyografiye doğru evrilmeye başlasa da bütünüyle terk edilmemiştir. 1908'den sonra Bursalı Mehmet Tahir'in kaleme aldığı *Osmanlı Müellifleri*, İbnü'l Emin Mahmud Kemal İnâl'ın kaleme aldığı *Son Asır Türk Şairleri*,

Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar gibi birçok eser tezkire geleneğinin devam ettiğinin göstergesidir (Akar 2013, 17, 18).

Tanzimat'ta modern biyografiye ilk örnek Namık Kemal'in *Evrak-ı Perişan* adlı eseridir. 1872- 1873 yılları arasında yazılan eserde Selahattin Eyyübi, Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim'in biyografisi bulunur (Tanpınar, 2019: 406). Beşir Fuat'ın *Voltaire* ve *Victor Hugo* adlı eserleri de dönemin modern biyografi örneklerindendir. *Victor Hugo* modern biyografi örneği sayılması ile beraber Türk edebiyatının ilk tenkitli biyografisi olma özelliğini de taşımaktadır. Beşir Fuat, biyografisini kaleme alırken Victor Hugo üzerinde romantizmi eleştirerek Emile Zola ve realizmi savunma yolunu izlemiştir (Karakaş 2023: 86; Şahin 2017: 427, 429).

Tanzimat Dönemi yazarlarından Ahmet Mithat batılı anlamda biyografi yazma tekniği kullanması ile beraber biyografilerinde kendine has teknikler kullanmayı da ihmal etmemiştir. *Beşir Fuad* ve *Fatma Aliye Hanım yahut Bir Muharrire-i Osmaniye'nin Neşeti* isimli biyografilerinde modern teknikleri kullanmak istese de Osmanlı geleneklerinin halkı eğitme anlayışını devam ettiren bir yaklaşımla eserlerini kaleme almıştır. Ahmet Mithat eserini yazarken okuyucusunu ön plana almış ve onlara faydalı olma amacı gütmüştür (Çelebioğlu 2007: 67).

Dönemin kadın yazarlarından Fatma Aliye biyografi yazıcılığı noktasında öne çıkan isimlerdendir. Filozofların biyografilerini kaleme aldığı *Terâcim-i Ahvâl-i Felâsife* ilk biyografik eseridir. Babası Ahmet Cevdet Paşa'nın biyografisini *Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı* adlı eserinde vermiştir. Bu eserde dönemin tarihsel akışı da işlenmiştir (Akar 2013: 348).

Tanzimat ve 2. Meşrutiyet arasında kalan süreçte Recaizade Mahmut Ekrem, Faik Reşat, Abdülhalim Memduh ve Muallim Naci gibi yazarlar biyografik eserler kaleme almışlardır. Abdülhalim Memduh, *Tarih-i Edebiyyât-ı Osmaniyye* adlı eserinde Türk edebiyatı hakkındaki görüşlerini aktarır ve yirmi yedi sanatçı hakkında biyografik bilgileri verir. Sanatçılar hakkında verdiği bilgiler biyografi niteliği taşısa da yetersizdir (Üstün 2019: 85). Recaizade Mahmut Ekrem'in *Kudemâdan Birkaç Şair* adlı eseri on bir bölümden oluşur ve her bölümünde bir kişi ele alınmıştır. Fuzuli, Sinan Paşa, Ebüssud Efendi, Baki, Nefi, Nabi, Sami Paşa, Pertev Paşa, Şeyh Galip,

Çelebizade Asım ve Nedim'in biyografileri ile beraber onların eserlerine yönelik eleştirilerine de yer vermiştir (Akar 2013: 168).

Biyografi türü Türk edebiyatında gelişimini tezkirecilik anlayışı ile beraber yürütmüş daha sonrasında modernleşme ile beraber modern biyografi örnekleri kaleme alınmaya başlanmış kimi yazarlar bu anlamda başarı elde etse de kimi yazarlar tezkirecilik çizgisinden çıkamamıştır. Biyografi böyle bir ortamda gelişirken Cumhuriyet Dönemi'ne girilmiştir. Cumhuriyet yıllarında gelenekten ayrılan ilk önemli çalışma Mehmet Behçet Yazar'ın *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* adlı eseridir. Bu eserde Cumhuriyet'in genç şairlerinin biyografilerine yer verilmiştir (Çelik 2022: 7, 8).

Mithat Cemal Kuntay 1939 yılında yayımladığı *Mehmet Akif, Hayatı-Seciyesi-Sanatı* adlı eserinde biyografik bilgileri belgelere dayandırma yolunu izlemiştir. *İstiklâl Şairi Mehmet Akif* ve *Mehmet Akif, Hayatı-Sanatı-Seciyesi-Seçme Şiirleri* eserleriyle Mehmet Akif'e dair üç çalışması bulunur. Aralarındaki dostluk bağı bu üç çalışmanın yazılma sebebidir. Namık Kemal'in mektuplarından yararlanarak kaleme aldığı *Namık Kemal-Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında* adlı bir biyografik eseri daha vardır (Ateş 2022: 373, 374).

Cumhuriyet Dönemi biyografi örneklerine Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Yahya Kemal* adlı eseri de örnek olarak verilebilir. Tanpınar, eserinde Yahya Kemal'in doğumundan ölümüne kadar olan süreci kronolojik şekilde anlatmamıştır. Onu tanıdığı andan sonrasını anlatarak eserine başlamış ve tarihsel akış gözetmemiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde İbrahim Alaettin Gövsa'nın *Süleyman Nazif'i*, Cemil Sena Ongun'un *Yahya Kemal'i*, Agâh Sırrı Levend'in *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı*, Asım Bezirci'nin *Edip Cansever'i*, Niyazi Akı'nın *Yakup Kadri Karaosmanoğlu* adlı eseri gibi birçok yazar önemli şahsiyetler hakkında biyografi eseri kaleme almıştır (Zengin 1994: 178, 180).

Yukarıda bahsedildiği gibi tek bir şahsiyet için yazılan biyografi örnekleri olduğu gibi Cumhuriyet Dönemi'nde şair- yazar antolojisi şeklinde düzenlenen eserler de vardır. Fuat Köprülü tarafından kaleme alınan *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi* ve *Türk Saz Şairleri* buna örnek teşkil eder. Aynı şekilde Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Saz Şairleri Antolojisi*, Ensar Aslan'ın *Doğu Anadolu Saz Şairleri*

antoloji şeklinde kaleme alınmıştır. Bazı biyografi eserleri hatıralardan yola çıkılarak kaleme alınmış ve biyografiye kaynak olma özelliği kazanmıştır. Bu eserlere örnek olarak Mehmet Çınarlı'nın *Sanatçı Dostlarım*'ı, Halil Soyuer'in *Anılarla Şairler Albümü* adlı eserleri gösterilebilir. Bunun yanı sıra Cumhuriyet Dönemi'nde şair ve yazar sözlükleri de kaleme alınmıştır. İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın *Son Asır Türk Şairleri* adlı eseri sözlük şeklinde kaleme alınan şair ve yazar biyografilerine örnektir (Çelik 2022: 9,10).

Türk edebiyatında ve Doğu edebiyatlarında biyografinin gelişimini şu şekilde özetlemek mümkündür:

Çin edebiyatında varlığını gösteren biyografi, ilk olarak millî kahramanlar ve savaşçılar için kaleme alınmıştır. Daha sonra imparatorların biyografilerinin de yazılmasıyla alanını genişletmeye başlamıştır. Arap edebiyatında ise İslam dininin getirisi ile biyografi önem kazanmıştır. Çünkü Hz. Muhammed'in hadisleri âlimlerin ölümsüzleştirilmesi yönünde insanları harekete geçirmiştir. Tabakat ismiyle eserler yazmışlardır. Bu eserlerde şahıslar belli tabakalar etrafında ele alınmıştır. Arap edebiyatından Fars edebiyatına geçen biyografi tezkirecilik anlayışı ile yazılmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde teknik olarak değişikliklere gidilerek şahısların biyografilerini sıralama uygulaması alfabetik sıralama veya yıllara göre sıralama şeklinde yapılmıştır. Fars edebiyatından Türk edebiyatına geçen biyografi, ilk örneklerini Orhun Abideleri gibi anıtlarla vermiş olsa da tezkireler önemli ilk örnekler olarak değerlendirilir. Devlet adamları ve din büyükleri için yazılan tezkirecilik Osmanlı sahasında da devam etmiştir. Tanzimat'tan sonra da tezkire geleneğinin izinde eserler verilmeye devam edilmiş fakat fazla tercih edilen bir yöntem olmamıştır. Modernleşme ile beraber modern tarzda biyografiler kaleme alınmaya başlanmış ve şahıslar ön plana çıkarılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde antoloji, sözlük ve bir şahsın biyografisine yönelik eserler verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.NEVSAL

2.1. Tanımı ve İçeriği Hakkında Genel Bilgiler

Farsça bir kelime olan nevsal, “nev: yeni”, “sal: yıl” kelimelerinin birleşimiyle oluşmuştur, yeni yıl, yılbaşı anlamına gelmektedir. Tarih araştırmaları için büyük öneme sahip olan nevsalleri ifade etmek için aynı anlamda olan “salname” kelimesi de kullanılmaktadır (Duman 1982: 17; Parlatır 2016: 1293). Türkçede Tanzimat’tan sonra kullanılmaya başlanan nevsalin günümüzdeki karşılığı “yıllık veya almanak” kelimeleridir. Nevsal, bir sene zarfında meydana gelen olayları göstermek amacıyla hazırlanan eserlerdir. Bir önceki yıl içerisindeki bütün hadiseleri, faaliyetleri, istatistiksel bilgileri, ekonomiyi, fen, edebiyat, sanayi, zirai uygulamalarını, o yıl vefat eden ve belli bir başarıyla öne çıkmış kişilerin biyografilerini barındırır. Bu eserler her yıl düzenlenmekte ve sistemli bir şekilde yayınlanması beklenmektedir (Sütçü 2004: 80; Yüksel 2006: 204).

Osmanlı tarih yazımlarında oldukça fazla müracaat edilen kaynaklardan biri olan nevsallerin içerisinde devlet teşkilatlanması, mali, siyasi gibi birçok alanda bilgi bulunmaktadır. Osmanlı basın hayatına da Tanzimat’tan sonra girerek devlet hakkında kaynak olma rolünü üstlenmiştir. Devlet tarafından yayınlanma kararı verilen nevsaller, Osmanlı Devleti’nin yöneticilerini, bütün memurlarını, siyasi anlamda atılan bütün adımlarını, yapılan yenilik ve düzenlemelerini aktarır. Salnameler tarih yazıcılığı için kaynaklık etmesi ile beraber her kesime de hitap etmektedir. Halk, devletin genel durumu ile ilgili bilgi edinir, yapılan reklamlara ihtiyaç halinde başvurabilir ve sosyal anlamda kendisini geliştirebilir (Palalı 2010: 2,3; Tuna 2024: 269).

Salnameler resmî ve özel olarak ikiye; resmî salnameler de kendi içerisinde devlet, nezaret ve vilayet olmak üzere üçe ayrılır. Devlet salnameleri oldukça düzenlidir. İçerisinde devlet büyükleri, Avrupa hükümdarları ve bakanları, takvim, farklı devletlerin önemli günleri, istatistiksel bilgiler ve gündelik yaşamda ilgi çekebilecek bilgiler herkese yol gösterici olması amacıyla yer almaktadır. Osmanlı’da

ilk Devlet Salname'si 1847 yılında Ahmet Vefik Paşa tarafından hazırlanmıştır. Salname yazma geleneği içerisinde en eski ve uzun ömürlü olma özelliğini taşıyan Osmanlı devlet salnamelerinin sonuncusu 1918 yılında yayımlanmıştır. “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salmamesi” ismiyle Cumhuriyet'in ilanından sonrada devlet salnamesi yazma geleneği devam ettirilmiştir (Dirilmiş 2023: 3,4).

Resmî salnamelerin bir türü olan nezaret salnameleri bakanlıklar ve askerî kurumlar tarafından hazırlanmıştır. 1865-1908 yılları arasında elli dört adet nezaret salnamesi yayımlanmıştır. İlk nezaret salnamesi Keçeçizade Fuat Paşa tarafından hazırlanmıştır. Bakanlar kurumu ve ordu teşkilatlanması hakkında önemli bilgiler vermektedir (Karasu 2019: 117).

Vilayetler tarafından hazırlanan vilayet salnameleri resmî salnamelerin üçüncü türüdür. Yayımlama görevini vilayet mektupçuları üstlenmiştir. Hemen hemen her vilayet için hazırlanan salnamelerde coğrafi bilgiler, bölgenin kaynakları, şehir hayatı, nüfus yapısı, eğitim ve ticarete yönelik bilgiler bulunur. Vilayetlerin gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar gösterir. İlk vilayet salnamesi Saraybosna'da yayımlanan “*Salname-i Vilayet-i Bosna*”dır (Pala 2019: 9).

Özel salnameler ise bazı özel kurum veya kişiler tarafından yayımlanmıştır. İlk özel salname Ali Suavi tarafından hazırlanan *Türkiye Fî Sene 1288*'dir. Özel salnamelerde devlete dair bilgilerin yanında eğitim, meslek, sanat ve sağlık gibi konulara da yer verilmiştir. Resmî salnamelerden farklı olarak mizahi unsurları da bünyesinde barındırır. Bu salnameler “nevsal veya takvim” ismini almışlardır. (Aydın, 2009: 53) Bazı gazete ve mecmuaların adıyla çıkarılan nevsaller de vardır. *Nevsal-i Servet-i Fünun*, *Nevsal-i Malumat*, *Nevsal-i Millî* bu şekilde yayımlanan nevsallere örnektir (Yüksel 2006: 206, 207).

İncelenen nevsallere bakıldığında metinlerde padişahın etkileri ve üslup açısından değişimler olduğu görülmektedir. Üslup nevsalin yayımlandığı yıla göre şekillenmiştir. *Musavver Nevsal-i Meşahir*, *Nevsal-i Asr*, *Nevsal-i Nisvan*, *Nevsal-i Malumat* ve *Nevsal-i Ragıp*'ta inşası yeni tamamlanan binalar örneğin saat kulesi, sergi binası, hükümet daireleri; toplumu ihtiyaçları halinde yönlendirecek yazılar örneğin hastanelerin yeri, bakanlıkların adresi, doktorların adresi verilmiştir. Beş nevsalde hemen hemen aynı çizgide ilerlemiştir. Haberler, siyasi durumlar, farklı

ülkelere yönelik bilgilendirici yazılar eser içerisinde yerini bularak topluma hizmet etme özelliğini korumuştur. *Nevsal-i Nisvan*'da diğer nevsallerle aynı çizgide bir üslup kullanılmıştır. Fakat bu eserdeki en önemli fark kadınları temel almasıdır. O dönemde kadınlara yönelik gazete ve dergiler artarken nevsal farklı bir yayın olarak karşımıza çıkmıştır (Yüksel 2000: 106). 1924'te yayımlanan *Nevsal-i Edebî*'ye geldiğinde ise alışılmış nevsal üslubunun bırakıldığı fark edilmektedir. Bu durum eserin yayımlanış tarihi ile doğrudan ilgilidir. Bu eseri diğerlerinden ayıran bir başka özelliği ise içeriğidir. İsminden de anlaşılacağı üzere bu eser edebî bir nevsaldir. Dolayısıyla *Nevsal-i Edebî*'de özlü sözler, hikâye ve şiirler yer almaktadır. Metinlerin amacı topluma bilgi vermekten çok edebî zevk vermektir. Bu nevsalde beş nevsalden farklı olarak yazarların karikatürlerine de yer verilmiştir. Bu nokta bizi nevsalin yayımlanma yılına götürmektedir. Çünkü diğer nevsallerin yayımlandığı yıllarda oluşan siyasi ortam eserlerde karikatür varlığını kabul etmemektedir. *Nevsal-i Edebî*'de ise karikatürlerin fazlaca bulunması mizahın sınırlarının genişlediğini ve siyasi ortamın değiştiğini gösterir.

2.2.İncelenen Nevsallerin Şekil ve Muhteva Özellikleri

2.2.1.Musavver Nevsal-i Meşahir

Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899¹) tarihli dir. Tüccarzade İbrahim Hilmi tarafından Şirket-i Mürettibiyeye Matbaası'nda basılan *Nevsal* 112 sayfa ve ek-8 sayfadan oluşmaktadır. Kapağında “Maarif Nezareti Celilesinin 24 Şevval 315 tarihli ve 41 numaralı ruhsatnamesiyle tabolunmuştur.” Açıklamasına yer verilmiştir. *Nevsal*'in 14 sayfası takvim, 98 sayfası yazı, grafik ve resimlerden oluşur. Ek sayfalarında eser ve kütüphane tanıtımlarına yer verilmiştir. Yazılar genel olarak okunaklıdır. Yabancı eser ve yazar isimleri Latin alfabesiyle yazılmıştır. *Nevsal*'de bazı başlıkların üzerinde çeşitli motiflerle süslemeler yapılmıştır. Görsellerin altında açıklamalar bulunur. Bazı metinlerde verilen bilgiler grafiklerle somutlaştırılmıştır. *Nevsal*'de devletin borçları, dünyadaki okul sayısı, demir yolu ile elde edilen gelirler, kadın ve erkek sayılarına yönelik istatistiksel bilgiler, dinî gün ve geceler, icat edilen

¹ *Musavver Nevsal-i Meşahir* Hasan Duman'ın *Osmanlı Yıllıkları (Salnameler ve Yıllıklar)* adlı eserinde 1896 olarak tarihlendirilmiştir. Fakat Türk Tarih Kurumu tarih çevirme kılavuzu 1314 yılını 1898/1899 olarak göstermektedir.

ürünleri anlatan yazılar ve farklı ülkelerin yetiştirdiği sanatçıların biyografileri bulunmaktadır. *Nevsal*, Tüccarzade İbrahim Hilmi'nin özür bildiren *İtizar* başlıklı yazısıyla son bulmaktadır.

2.2.2.Nevsal-i Asr

Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899) tarihlidir. Muharriri Hüseyin Vassaf Efendi'dir. K.(af) Faik tarafından Cemal Efendi Matbaası'nda neşredilmiştir. Kapağında "1314 ve 1315 sînin-i kameriyesine müsadif 1313 sene-i rumiyesine mahsus "Takvim-i Asr" ile bazı malumatı havi ve tasavir-i mükemmeleyi muhtevidir. Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesinin ruhsatıyla tabedilmiştir." Açıklamasına yer verilmiştir. *Nevsal*, 12 sayfa takvim, 204 sayfa yazı ve resimler olmak üzere toplam 216 sayfadır. Matbu eserin yazıları okunaklıdır. *Nevsal*'de önemli olayların tarih bilgileri, sağlık ve sosyal hayata yönelik yazılar, basın hayatına dair metinler, ekonomiye yönelik istatistiksel metinler, madalyalar, farklı ülkelerin kral/kraliçeleri ile ilgili bilgiler, "Teracim-i Ahval" başlığı ile biyografilere yer verilmiştir. Metinleri destekleyici resimlerin altında açıklama yapılmıştır. *Nevsal*'in sayfa numaraları sağ ve sol üst köşede yer almaktadır. Tek sayı numaralı sayfalarının yanında "Takvim-i Asr" yazarken çift sayı numaralı sayfaların yanında "Nevsal-i Asr" yazmaktadır. Bazı metinlerin arasında tuğra motifi ile süslemeler vardır. Metinlerin sonunda çeşitli motiflerle süslemeler yapılırken sadece "Türk, Üdeba, Şuara, Münşiyan ve Muharririni Sırrı Beyefendi Hazretleri" ve "Faik Reşat Bey" başlıklı biyografilerin üstünde motiflerle süsleme bulunmaktadır. *Nevsal*'in sonunda "Nevsal-i Asr'ın Fihristi" başlığı verilerek içindekiler sayfa numaralarıyla listelenmiştir.

2.2.3. Nevsal-i Nisvan

Nevsal-i Nisvan, 1315(1899/1900) tarihlidir. Muharriri Avanzade Mehmet Süleyman'dır. Sahibi İbnü'l Hakkı Mehmet Tahir'dir. Kapağında "Maarif Nezaret-i Celilesinin Fi 3 Nisan 313 tarih ve 80 numaralı ruhsatnamesini haizdir." Açıklaması bulunmaktadır. *Nevsal*, 80 sayfa ve ek-1 sayfadan oluşur. Sayfa numaraları sağ ve sol üst köşede yer almaktadır. Tek numaralı sayfaların yanında "Musavver Nevsal-i Nisvan", çift numaralı sayfaların yanında "Hanımlar Gazetesi Külliyyatından" yazmaktadır. Her sayfanın sonunda metinlerden bağımsız olarak kadınlara yönelik özlü sözlere yer verilmiştir. Bazı başlıklar iki motif arasına yazılarak süslemeler

yapılmıştır. *Nevsal*'de yer alan metinler kadınların güzellik, sağlık ve eğitim alanlarına verdikleri önemi anlatmaktadır. Kadın şairlerin şiirlerine de *Nevsal*'de yer verilmiştir. Metinlerin yanı sıra kadın konulu çeşitli tablolar da *Nevsal*'de yerini almıştır. Ek sayfasında ise Avanzade Mehmet Süleyman'ın bazı eserleri listelenmiştir.

2.2.4. *Nevsal-i Malumat*

Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902) tarihlidir. Kapağında “1317 sene-i hicriyesine mahsus olarak ilk defa tertip edilmiştir.” Ve “Malumat-ı siyasiye fenniye, edebiye ve nafiayı havi musavver salnamedir.” Açıklamaları bulunmaktadır. Muharrirleri M. Ziya, M. Ekrem ve Rıfat Daniş'tir. *Nevsal*'i neşreden “*Malumat* gazeteleri sahibi Mehmet Tahir”dir. Tahir Bey Matbaası'nda basılan *Nevsal*, 112 sayfadır. 12 sayfası takvim, 100 sayfası ise metinler ve görsellerden oluşur. Ek-2 sayfa ile *Nevsal*'in fihristi verilmiştir. *Nevsal*'in yazıları okunaklıdır. Sayfa numaraları sağ ve sol üst köşelerde yer almaktadır. Sayfa numaralarının yanında “*Nevsal-i Malumat*” yazmaktadır. Metinlerin başlıklarında ve sonlarında çeşitli motiflerle süslemeler yapılmıştır. Görseller metinlerle ilişkilidir ve altında açıklamalar vardır. *Nevsal*'de önemli tarihî olaylar, meteorolojik bilgiler, sağlık üzerine bilgiler, madalya ve nişanlar, inşası tamamlanan binalar ve mimari, savaşlar, vapur kazaları, “Vefeyat-ı Meşahir ve Meşahir-i Muassirîn” başlıklarıyla biyografilere yer verilmiştir.

2.2.5. *Nevsal-i Ragıp*

Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908) tarihlidir. *Nevsal*'de ilk olarak “Fihrist-i Mündericat” başlığı ile içindekiler kısmı verilmiştir. Muharriri Mahmut Ragıp'tır. Karabet Matbaası'nda basılan *Nevsal*'in kapağında “1324 sene-i maliyesi için varidat ve mesarifat-ı yevmiyenin kaydına mahsus mükemmel bir defter ile şüun-ı muhtelif, malumat-ı müfide ve istatistikiyeyi ve şayan-ı mütalaa mebahis ve makalatı ve iki yüzü mütecaviz resmi havidir.” Ve “Maarif Nezaret-i Celilesinin 20 Teşrinisani 323 tarihli ve 336/2893 numaralı ruhsatnamesiyle tabolunmuştur.” Açıklamalarına yer verilmiştir. 400 sayfadan oluşan *Nevsal*'in 17 sayfasında ek kısmı yer almaktadır. Her ay için ayrı başlık açılarak o ayda yapılması gereken zirai uygulamalar açıklanmış ve aylık takvimler verilmiştir. Takvimlerin sonunda her ay için gelir ve gider tablo şablonu bulunmaktadır. *Nevsal*'in sayfa numaraları, sayfaların üstünde ortaya konumlandırılmıştır. Sayfa numaralarının yanında “*Nevsal-i Ragıp*” yazmaktadır.

Metinlerin arasında güncel ve mizahi haberler bulunur. Metinler resimlerle desteklenmiştir. Resimlerin altında açıklama vardır. Bazı metinler sayfa üzerinde iki sütun hâlinde yazılmıştır. Yazılar okunaklıdır. Mizahi anekdotlar, çizimle hikâye tasviri, grafiklerle anlatımın somutlaştırılması gibi yöntemlere başvurulmuştur. Metinlerin başlığında ve sonunda çeşitli motiflerle süslemeler yapılmıştır. *Nevsal*'de farklı ülkelerin sosyal hayatına yönelik bilgiler, sağlık, tiyatro, spor ile ilgili bilgiler, ekonomiye yönelik istatistiksel bilgiler, farklı ülkelerin kral/kraliçelerine dair bilgiler, savaşlar, demir yolları, vapur kazaları, “Vefeyat-ı Meşahir” başlığı ile biyografilere yer verilmiştir. Ek sayfalarında kütüphane, ticarethane, kitap, doktor ve hastane tanıtımları yapılmıştır.

2.2.6. Nevsal-i Edebî

Nevsal-i Edebî, 1340 (1924) tarihlidir. Amedi Matbaası'nda basılan *Nevsal*'in kapağında “Abdülhak Hamit, Cenap Şahabettin, Faik Ali, Celal Sahir, Reşat Nuri, Suat Derviş, Halide Nusret, Güzide Osman, Süheyla Muhterem, Peyami Safa, Mehmet Rauf, ilh ilh hanım ve beyefendilerin en son yazıları” açıklaması bulunmaktadır. *Nevsal*'de diğer nevsallerin aksine takvim bulunmamaktadır. *Nevsal*, 80 sayfadan oluşmaktadır. Sayfa numaraları sayfanın altında ortaya konumlandırılmıştır. Metinler sayfa üzerine iki sütun hâlinde yazılmıştır. Metni verilen yazarların karikatürlerine de yer verilmiştir, hikâyelerin sahipleri metinlerin altında belirtilmiştir. Yazıları okunaklıdır. Metinlerin başlıklarında ve sonunda çeşitli motiflerle süslemeler vardır. Metin aralarında mecmua ve ticarethane tanıtımları yapılmıştır. *Nevsal*'de şiirler, hikâyeler, özlü sözler bulunmaktadır. *Nevsal*'in son iki sayfasında fihrist vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.NEVSALLERİN TAHLİLİ DİZİNİ

3.1. Yıllara Göre Sistemantik Dizin

Musavver Nevsal-i Meşahir 1314 (1898/1899)

İmzasız, *1315 sene-i hicriye ve 1313 sene-i maliye takvimi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.3, 4, (Sözü edilen yılın takvimi verilmiştir. Dipnotta “*Mevâsim*” başlığıyla; önemli günlerin tarihleri, Ocak ve Şubat aylarında yapılması gereken zirai uygulamalar açıklanmıştır.)

İmzasız, *1315 sene-i hicriye ve 1314 sene-i maliye takvimi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.5, 6, (Adı geçen yılın takvimi verilmiştir. Dipnotta “*Mevâsim*” başlığıyla; önemli günlerin tarihleri, Mart ve Nisan ayında yapılacak zirai uygulamalar, hava durumu bilgisi ile beraber verilmiştir.)

İmzasız, *1316 sene-i hicriye ve 1314 sene-i maliye takvimi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.7-14, (Sözü edilen yılın takvimi verilmiştir. Dipnotta “*Mevâsim*” başlığıyla; önemli günlerin tarihleri, Mayıs, Haziran, temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım ve Aralık aylarında yapılması gereken zirai uygulamalar ve hava durumu açıklanmıştır.)

İmzasız, *Nevruz-i Sultani*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.15, (Nevruz’un tarihi açıklanmıştır.)

İmzasız, *Eyyam ve Leyali-i Mübareke-i İslamiye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.15, (İslam dinine özgü önemli gün ve gecelerin tarihleri listelenmiştir.)

İmzasız, *Bazı Vakayi Meşhure*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.15, 16, (Tarihimizde meydana gelen önemli olaylar seneleriyle birlikte verilmiştir.)

İmzasız, *Varidat-ı Düveliye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.17-24, (“*İstatistik*” üst başlığıyla; devletlerin masraf ve gelir durumları, ekonomiye

yönelik bilgilerle beraber verilmiştir. Farklı devletlerde kişi başına düşen vergi miktarları listelenmiştir.)

Annibal, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.24, (“*Tercüme-i hâli: Nevsal-i Kütüphane-i Askerî’de münderiştir.*” Açıklamasıyla Hannibal’ın çizimi.)

Fransa Meşahir Üdebasından Alfonse de Lamartine, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.25, (Alfonse de Lamartine’in resmi)

İmzasız, *Masarifat-ı Düveliye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.26-31, (“*İstatistik*” üst başlığıyla; devletlerin masraf yapma durumları ve ekonomiye yönelik bilgiler, gelişmiş devletlerin masraf miktarları ve askerî alanda yaptıkları harcamaların listesiyle beraber açıklanmıştır.)

İmzasız, *Düyun-ı Düveliye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.32, 34, 35, (Osmanlı’nın diğer devletlere olan borçları açıklanmış ve listelenmiştir.)

(Osmanlı Devleti’nin borç grafiği), Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.32

Fransa Meşahir-i Üdebasından François Rene de Chateaubriand, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.33, (Chateaubriand’in resmi)

Macaristan Meşahir Şuarasından (Sandor) Petofi, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.33, (Petofi’nin resmi)

Macaristan Krallarından Meşhur Mathias, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.33, (Macaristan Kralı Mathias’in resmi)

Clemenceau, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.33, (Fransa Başbakanının resmi)

(Farklı devletlerde kişi başına düşen vergi miktarını gösteren grafik), Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.34

Şekl-i Salis: Düyun-ı Umumiye’nin son beş sene zarfındaki tezayüt ve tenakusunu irae eder, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.35, (Dış borçların artış ve azalışını gösteren daire grafiği)

İmzasız, *Anadolu Demir Yolu Kumpanyasının 1897'deki Hasılat-ı Umumiyesi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.36, (Haydar Paşa- Ankara hattı ve Eskişehir-Konya hattı üzerinden elde edilen gelir listelenmiştir.)

İmzasız, *Dünyada Erkek mi Çok Kadın mı?*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.36, 37, (“Bin erkeğe isabet eden kadınların miktarı.” açıklamasıyla; farklı ülkelerde bulunan kadın sayısı listelenmiştir.)

İmzasız, *Dünyanın Demir Hasılatı*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.37, (“1897'de bütün dünyada ihraç olunan demirin miktarı” açıklamasıyla, demir miktarını gösteren liste verilmiştir.)

İmzasız, *Dünyada Ne Kadar Mekatip-i İbtidaiye Var?*”, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.38, (Dünyadaki okul sayısını gösteren liste verilmiştir.)

(*Ebhar-ı mahumede seyr u sefer eden ecnebi ticaret vapurlarının adet-i mevcudu hamil oldukları bandrole göre tefrik ve umumunun yekûnu tonajı ile beher bandrole tesadüf eden tona nispet edilerek baladaki kimi resimleri meydana getirilmiştir ki bu resimlerden her birinin cesameti ait olduğu hükümetin sairlerine nispeten malik olduğu sefain-i ticariye miktarını irae eder. Şu mikyasça en çok ticaret vapuru İngiltere'de ve en azı Rusya'dadır.*), Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.39, (İngiltere, Amerika, Almanya, İtalya, Fransa ve Rusya Vapuru)

Rus Meşahir Üdebasından Kont Leo Tolstoy, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.40, (Leo Tolstoy'un resmi)

Emile Zola, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.41, (Emile François Zola'nın resmi)

İmzasız, *Din-i Mübin İslam'a Mensup Olanların Adedi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.42, (İslam dinine mensup kişi sayısı listesi verilmiştir.)

İmzasız, *İhtiraiyat-ı Cedide-i Fenniye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.43, 44, (Telsiz telgraf ve mikro fotoğrafın keşifçisi tanıtılmış ve aletlerin özellikleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Cornivus Mathias*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.45, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Macaristan Kralı Mathias'ın kısa biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Ali Kemal, *Alphonse Daudet*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.46-53, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Daudet kısaca tanıtılmış ve devamında Ali Kemal’in *Daudet ve Encümen-i Daniş* adlı yazısı verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Fransa Meşahir-i Üdebasından Henry Hussey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.48, (Henry Hussey’nin resmi)

Alphonse Daudet, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.49, (Daudet’in resmi, Ali Kemal’in Daudet hakkındaki yazısı ile beraber verilmiştir.)

Mehmet Arif, *Lamartine*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.54, 55, 58, 59, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Lamartine’in biyografisi, resmiyle birlikte verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Fazıl-ı Şehîr Macarlı Arminius Vambéry, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.56, (Arminius Vambéry’nin fotoğrafı)

Tercüme-i hâl ve asarı hakkındaki mülâhaza Nevsal-i Kütüphane-i Askerî’de münderiçtir. Müellef-i Askeriyeden: Osman Senai Bey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.57, (Osman Senai Bey’in fotoğrafı)

İmzasız, *Petöfi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.59-61, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Petöfi’nin biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Emile Zola*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.61-63, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Emile Zola’nın biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Henry Hussey*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.64-67, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Henry Hussey’in biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Muharrirîn-i Askeriyeden Kaymakam Mehmet Tahir Bey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.64, (Mehmet Tahir Bey)

Müşiran-ı Saltanat-ı Seniye’den Devletlü Von der Goltz Paşa Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.65, (Goltz Paşa)

İmzasız, *Arminius Vambéry*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.67,69, 70, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Arminius Vambéry’nin biyografisi ve edebi kişiliği verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Tolstoy*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.71, 74-76, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Tolstoy’un biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Hayreddin Paşa, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.73, (Hayrettin Paşa’nın resmi)

İmzasız, *Barbaros Hızır Reis*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.73, (*Nevsal-i Marifet*’ten bir yazı. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Chateaubriand*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.76, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Chateaubriand’ın kısa biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Osman Senai, *Lamartine’nin Enfes Eşarından: Lake Yani Göl*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.77-79, (Lamartine’in Göl adlı şiirinin Osmanlı Türkçesine çevirisi)

Esatize-i Üdebâ-yı Osmaniyyeden Saadetli Said Beyefendi Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.80, (Sait Beyefendi’nin fotoğrafı)

Müellifin-i Askeriyeden ve Erkan-ı Harp Miralaylarından İzzetli Ahmet Muhtar Beyefendi, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.81, (Ahmet Muhtar Beyefendi’nin fotoğrafı)

Sadullah Paşa, *Lake’in Nazmen Tercümesi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.82-86, (Lamartine’den şiir çevirisi)

İmzasız, *Emile Zola’nın Asar-ı Münşiresi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.86-90, (Emile Zola’nın eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.)

İmzasız, *Emsal-i Harbiye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.91-95, 98-102, (Özlü sözler söyleyen kişilerle beraber verilmiştir.)

New York Herald Gazetesinin Anadolu Muhabiri Doktor Huppert, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.93, (Doktor Huppert’in resmi)

İsveç-Norveç Kralı Haşmetli İkinci Oscar Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.96, (İsveç- Norveç Kralı Oscar'ın fotoğrafı)

Efahim-i Müşiran-ı Askeriyeden Devletli Gazi Osman Paşa Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.97, (Gazi Osman Paşa'nın fotoğrafı)

Büyük Friedrich, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.100, (Friedrich'in resmi)

Napolyon Bonapart, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.101, (Napolyon'un resmi)

İmzasız, *Emsal-i Hikemîye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.102-105, (Özlü sözler, söyleyen kişilerin isimleri ile beraber verilmiştir.)

Müellifin-i Askeriyeden: Erkan-ı Harbiye Miralayı İzzetli Mahmut Muhtar Bey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.104, (Mahmut Muhtar Bey'in fotoğrafı)

Erkan-ı Harbiye Kaymakamlarından İzzetli Hamdi Bey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.105, (Hamdi Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Emsal-i Letaif*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.106-109, (Mizah içerikli diyalog çeşitleri)

Atina'da Saray Kralı, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.108, (Sarayın dışarıdan görünümü)

Prens Henry Almanya Devletinin Aksâ-yı Şark Donanması Kumandanı, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.109, (Kumandan Henry'nin resmi)

İmzasız, *Zola Mahkemesi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.110, 111, (Alfred Dreyfus'ın casuslukla suçlanması ile beraber gelişen olaylar açıklanmıştır.)

Ferik Saadetli Gromikof Paşa Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.111, (General Gromikof Paşa'nın fotoğrafı)

İbrahim Hilmi (Tüccarzade Kütüphane-i İslam ve Askerî Sahibi), *İtizar*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.112, (Yazar eserinde yaptığı muhtemel hatalardan dolayı özür dilemiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Tarih-i Harb*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.1-3, (Eserin tanıtımı yapılmıştır.)

İmzasız, *Osmanlı-Yunan Seferi Dömeke Meydan Muharebesi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.3-5, (Eserin tanıtımı yapılmıştır.)

İmzasız, *Kütüphane-i Askeriye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.5-7, (Kütüphanenin tanıtımı yapılmış ve içerisinde bulunan bazı kitapların isimleri verilmiştir.)

İmzasız, *Isidor Baumgarten*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.7 (Avrupa'dan ithal edilen ürünleri kabul eden, onaylayan kişi tanıtılmıştır.)

İmzasız, *Kütüphane-i İslam*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.8, (Tanıtım yapılmıştır.)

İmzasız, *Macarca Alfabe*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.8, (Macarca ve Türkçenin birbirine yakınlığını anlatan makaleyi içinde bulunduran kitap tanıtılmıştır.)

Nevsal-i Asr 1314 (1898/1899)

K.(af) Faik (Asr Kütüphanesi Sahibi), *Tâbi'in İfâdesi*, Nevsal-i Asr, (1898/1899), s.2, (Nevsal-i Asr'ın yayımlanması sebebiyle K.(af) Faik'in kısa bir değerlendirmesi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *1314 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1275 sene-i şemsiye, 1897 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.3-5 (Adı geçen yılın önemli günleri)

İmzasız, *1315 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1275 sene-i şemsiye, 1897 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.6-9, (Adı geçen yılın önemli günleri)

İmzasız, *1315 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1276 sene-i şemsiye, 1897 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.10-13, (Sözü edilen yılın önemli günleri)

İmzasız, *1315 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1276 sene-i şemsiye, 1898 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.13, (Adı geçen yılın önemli günleri)

İmzasız, *1315 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1275 sene-i şemsiye, 1898 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.14, (Söz konusu yılın önemli günleri)

İmzasız, *1313 sene-i maliyesi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.15, (Bahsedilen yılın takvimi)

İmzasız, *Senenin En Uzun Günleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.16, (Söz edilen yılın en uzun günleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Senenin En Kısa Günleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.16, (Söz edilen yılın en kısa günü açıklanmıştır.)

İmzasız, *Küsûf ve Husûf*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.16, (Adı geçen yılda meydana gelmiş olan güneş ve ay tutulmalarının tarihleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Fusûl-ı Erbaa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.16, (Adı geçen yılda mevsimlerin başlangıç tarihleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Şühûr-ı Rumiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 17, (Söz edilen yılın aylarının gün sayıları açıklanmıştır.)

İmzasız, *Nısfü'l-sâl*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 17, (Söz edilen senenin yarısına denk gelen tarih açıklanmıştır.)

İmzasız, *İmtidâd-ı Fusûl-ı Erbaa*, Nevsal-i Asr, (1898/1899), s. 18, (Mevsim süreleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Rûy-ı Zeminde Orak Zamanı*, Nevsal-i Asr, (1898/1899), s.26-27, (“Mâlûmat-ı Zirâiye” üst başlığıyla; Tohumların hangi zamanlarda ekileceği ve hasat zamanları açıklanmıştır.)

Hamidiye Camii Nûr-ı Lâmii, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.24,25, (Hamidiye Camii’nin fotoğrafı)

İmzasız, *Bazı Vakâyi-i Meşhûre*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.28-31, (Tarihimizde meydana gelen önemli olaylar seneleriyle birlikte verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Ayasofya Camii Şerif, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.32 (Ayasofya Camii'nin fotoğrafı)

İmzasız, *Selâtin-i İzâm Şevket-i İttisam Osmaniye Hazaratının Tarihi Velâdet ve Cûlus-ı Hümayun ve Müddet-i Ömr Saltanatlarıyla Merâkîd-ı Müteberrekeleri*, Nevsal-i Asr, (1898/1899), s.33-39, 42-46, (Sultan Osman Han'dan Sultan Abdülaziz Han'a kadar; Osmanlı sultanlarının doğumları, tahta çıkışları, ömürleri, saltanatları ve mezarları hakkında bilgiler verilmiştir.)

Ortaköy Camii Şerifi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.40,41, (Ortaköy Camii'nin fotoğrafı)

İmzasız, *Cûlus-ı Hümayun Şevket-nümun-ı Hazreti Şehinşâhı ve Velâdet-i Bahirü'l- Meymenet Cenâb-ı Padişahînin Müsadif Olduğu Eyyam*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.46-48, (Padişahın dünyaya geldiği tarih ve tahta çıkış tarihi açıklanmıştır. Bu yazı tuğra ile desteklenmiştir.)

Rumeli Hisarı, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.49, (Rumeli Hisarı'nın fotoğrafı)

İmzasız, *Devâir-i Resmiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.50-52, (Resmî dairelerin yerleri hakkında bilgi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Emâkin-i Husûsiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.52, 53, (Ticaret Odası, Müşterekü'l Menfâ Reji Odası, Krediliyon Bankası, Borsa Dairesi, Asr Kütüphanesi, Matbaa-i Osmaniye'nin adresleri)

İmzasız, *Mebâni-i Hayriye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.53, (Darüşşifa, Haseki Nisa Hastanesi, Altıncı Daire-i Belediye Hastanesi, Darülaceze, Almanya Hastanesi, Rum Hastanesi ve Musevi Hastanesinin bulunduğu semtler)

İmzasız, *Ecnebi Sefaret ve Konsoloshaneleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.53-55, (Almanya, İngiltere, Avusturya ve Macaristan, Belçika, İspanya, Fransa, İtalya, Yunan, İran, Romanya, Rusya, Sırbistan, İsveç ve Norveç sefarethaneleriyle,

Karadağ Maslahat Güzarlığı Dairesi ve Bulgaristan Emareti Kapı Kethüdalığı Dairesinin bulunduğu semtler)

İmzasız, *Dersaadet'te Yevmi Kurulan Pazarlar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.55, (İstanbul'da kurulan pazarların bulunduğu semtler)

Rumeli Fevkalade Kumandanı Merhum Derviş Paşa, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.56 (Derviş Paşa'nın fotoğrafı)

Sılacık İskelesi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.57, (Sılacık İskelesi'nin fotoğrafı)

İmzasız, *Dersaadet'te Bulunan Müzehaneler*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.58, (Yeniçeri Müze ve Kıyafethanesi, Müzehane-i Hümayun ve Silah Müzehanesi hakkında bilgiler verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *İstanbul Mesireleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.58-60, (Kâğıthane, Göksu gibi İstanbul'da bulunan mesire alanları ile ilgili bilgiler verilmiştir.)

Anadolu Hisarı, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.60, (Anadolu Hisarı'nın fotoğrafı)

İmzasız, *Hususi Bütçe*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.61, (Bir kişinin yıl içerisinde elde ettiği gelir ve muhtemel harcamalarını gösteren cetvel)

Tarabya Köyü, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.62, (Tarabya Köyü'nün fotoğrafı)

İmzasız, *Meşâhir Etibbâ-yı Osmaniye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.63, (Osmanlı'nın meşhur doktorları ve ikametgâhları)

Büyükdere, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.64, (Büyükdere'nin fotoğrafı)

Sultanahmet Çeşmesi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.65, (Sultanahmet Çeşmesi'nin fotoğrafı)

A.(yın) Ferit, *İstanbul'da Vaktiyle Tab ve Neşrolunduğu Tahkik Edilebilen Gazetelerin Cetvelidir*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.66, 67, ("A.(yın) Ferit Bey biraderimiz tarafından telfik edilmiştir." Açıklamasıyla; süreli yayınların isimleri,

resmî veya yarı resmî oldukları ve çıkarılış tarihleri verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

A.(yın) Ferit, *Elyevm Dersaadet'te Tab ve Neşrolunan Türkçe Gazete ve Mecmualar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.67, (Sürelî yayınların isimleri, resmî veya yarı resmî olduğu ve çıkarılış periyodu verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

A.(yın) Ferit, *Vilâyet-i Şahanede Tab ve Neşrolunan Resmî ve Gayriresmî Gazete ve Mecmualar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.68, 69, (Sürelî yayınların isimleri, resmî veya gayriresmî olduğu ve çıkarıldıkları yerler verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

A.(yın) Ferit, *Dersââdet'te Mukaddemâ Neşrolunan Resâil-i Mevkute*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.69-71, (Sürelî yayınların isimleri, sahipleri ve çıkarılış tarihleri verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Galata'nın İstanbul'dan Görünüşü, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.72,73, (Galata Semtinin fotoğrafı)

A.(yın) Ferit, *İstanbul'da Salnâme İhdâsı*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.74, (İstanbul'da ilk Salnâme'nin çıkış tarihi ve daha sonraki gelişmeler açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Ticari ve Askerî Limanlarından Bazılarının Emyâl-i Bahriyelerini Mübin Cetvelidir*. Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 74-77

Köprülüzade Tevfik bk. Tevfik (Köprülüzade)

Tevfik (Köprülüzade), *Yüzüğe Dair Mâlumât-ı Tarihiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.77-79, (Yüzüğün kullanımı ile ilgili bir deneme. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Boğaz Haricinde Dalyanlar, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 80, (Balıkçı Fotoğrafı)

Elhamra'da İbn-i Sirac Divanhanesi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 81, (Divanhane Resmi)

İmzasız, *Nişânlar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 82-86, (Osmanlı'da nişanların ne zaman ortaya çıktığı açıklanmıştır. Mecidi nişanı, nişan-ı âli Osmâni tanıtılmıştır.)

İmzasız, *Meskûkât-ı Umumiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 87, 90-95, 97-99, (Tedavülde bulunan sikkelerin isimleri, hangi devlete ait olduğu ve madenleri hakkında bilgi verilmiştir.)

Elhamra Sarayı'nın Arslanlar Havlusu'nun Nam Mahallinin Görünüşü, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 88,89 (Elhamra'da Sarayı'nın Arslanlar Havlusu'nun Resmi)

Kız Kulesi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.96, (Kız Kulesi'nin Fotoğrafi)

İmzasız, *Avrupa Hükümdarânı*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 100-105, (Almanya, Avusturya ve Macaristan, Rusya, Fransa, Bavyera, İspanya, İngiltere, Yunan, İtalya, Felemenk, Romanya devletlerinin yönetiminde bulunan Kral/Kraliçe/Reis-i Cumhurları hakkında fotoğraflarıyla beraber bilgi verilmiştir.)

İkinci Wilhelm, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.100, (Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm'in fotoğrafı, hükümdarlığı hakkında bilgiler ile beraber verilmiştir.)

Erkusta Victoria, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.100, (Erkusta Victoria'nın fotoğrafı, eşi Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm'in fotoğrafı ile beraber verilmiştir.)

Franz Joseph, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 100, (Franz Joseph'in fotoğrafı, imparatorluğu hakkında bilgiler ile beraber verilmiştir.)

Elizabeth, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.100, (Elizabeth'in fotoğrafı, eşi Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Franz Joseph'in fotoğrafıyla beraber verilmiştir.)

Birinci Otto, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 101, (Bavyera Kralı Birinci Otto'nun fotoğrafı, hükümdarlığı hakkındaki bilgilerle beraber verilmiştir.)

İkinci Nikolay, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 101, (Rusya İmparatoru İkinci Nikolay'ın fotoğrafı, imparatorluğu hakkındaki bilgilerle beraber verilmiştir.)

Fyodorouna, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 101, (Rusya Kraliçesi Aleksandra Fyodorouna'nın fotoğrafı, Rusya Kralı İkinci Nikolay'ın fotoğrafıyla beraber verilmiştir.)

Mari Kristin, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.102, (İspanya Kralı On üçüncü Alfons'un validesi Kraliçe Mari Kristin)

Felix Foure, Nevsal-i Asr 1314 (1898/1899), s. 102, (Felix Foure'n fotoğrafı, Fransa hakkındaki bilgilerle beraber verilmiştir.)

Madam Foure, Nevsal-i Asr, 1314(1898/1899), s. 102, (Felix Foure'n eşi Madam Foure)

İngiltere Kraliçesi Victoria, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.103, (İngiltere Kraliçesi Victoria'nın fotoğrafı, krallığı hakkındaki bilgilerle beraber verilmiştir.)

Yunan Kralı Birinci Georgious, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 103, (Yunan Kralı Birinci Georgious'un fotoğrafı, Yunan nüfusu ile ilgili bilgilerle beraber verilmiştir.)

İtalya Kralı Umberto, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s. 104, (Birinci Umberto'nun fotoğrafı, İtalya nüfusu ile ilgili bilgilerle beraber verilmiştir.)

Wilhelmina, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.104, (Felemenk Kraliçesi Wilhelmina'nın fotoğrafı, Felemenk nüfusu ile ilgili bilgilerle beraber verilmiştir.)

Emma, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.104, (Felemenk Kraliçesi Wilhelmina'nın validesi Emma)

Romanya Kralı Birinci Carol, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.105, (Birinci Carol'un fotoğrafı, Romanya'nın nüfusu ile ilgili bilgilerle beraber verilmiştir.)

Baldgran Dükü Frederick Luise, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.105, (Frederick Luise'n Fotoğrafı)

İsveç ve Norveç Kralı Oscar, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.105, (İsveç ve Norveç Kralı Oscar'ın Fotoğrafı)

İmzasız, Büyükada Hatıratından: Çamaltı, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.106-110, (Yazar, Büyükada ormanlığındaki çam ağaçlarının altında yaşadıklarını anlatmıştır.)

A.(yın) Ferit, *Gazetenin İstanbul'da Zuhuru*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.111, (Gazetenin Avrupa'da görülüş tarihi ve Osmanlı İmparatorluğundaki ilk gayriresmî gazetelerin yayınlanmasına dair bilgiler. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Büyükada Menâzırından: □□ □□ □□□□ *Mesiresi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.112 (Büyükada mesire alanlarından biri olan ونىكس اىد'nun manzara fotoğrafı)

Merhum Cevdet Paşa, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.113, (Cevdet Paşa'nın fotoğrafı, biyografisiyle beraber verilmiştir.)

İmzasız, *Cevdet Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.114-120, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Cevdet Paşa'nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Muş Mutasarrıfı Mehmet Said bk. Mehmet Said (Muş Mutasarrıfı)

Mehmet Said (Muş Mutasarrıfı), *Diyarbakırlı Said Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.120-127, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Said Paşa'nın biyografisi, fotoğrafı ve gazellerinden örneklerle beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Diyarbakırlı Merhum Said Paşa, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.121, (Said Paşa'nın fotoğrafı, biyografisiyle beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Hattat-ı Şehîr Mustafa İzzet Efendi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.128, (Hattat Mustafa İzzet Efendi'nin Fotoğrafı)

Rıza Saffet Bey, *Hattat-ı Meşhur Vahdeti*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.131-135, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Vahdeti'nin biyografisi, fotoğrafı, mezar taşında bulunan yazı ve gazetede yer alan ölüm ilanıyla beraber verilmiştir. Yazının altında imza bulunmamaktadır. Fakat metnin girişinde "Merhum müşarünileyhin mahdumu beylikçi Divan-ı hümayun muavin-i sanisi saadetli Rıza Saffet Beyefendi tarafından kaleme alınmıştır." Açıklaması bulunmaktadır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Hattat-ı Şehîr Vahdeti Efendi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.136, (Vahdeti Efendi'nin fotoğrafı, biyografisiyle beraber verilmiştir.)

Vahdeti Efendi Merhumun Asarından Bir Levha, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.137, (Vahdeti'nin Hattıyla Bir Levha)

İmzasız, *İsmail Galip Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.138, 139, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; İsmail Galip Bey'in biyografisi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum Muallim Naci Efendi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.140, (Muallim Naci'nin fotoğrafı)

Hakkı Bey, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.140, (Hakkı Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Sırrı Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.141- 143, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Sırrı Paşa'nın biyografisi; *Tabakât ve Adâb-ı Müfessirin* adlı eserinden bir alıntı ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Alexandre Dumazade, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144, (Alexandre Dumazade'nin fotoğrafı)

Pasteur, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144, (Pasteur'un fotoğrafı)

Louis (Auguste) Say, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144, (Louis Auguste Say'ın fotoğrafı)

1900 Paris Sergisi Komiseri Mösyö Picar, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144, (Komiser Mösyö Picar'ın fotoğrafı)

Necaşi Habeş Menelik, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144, (Menelik'in fotoğrafı)

Menelik'in Zevcesi, Nevsal-i Asr, 1314(1898/1899), s.144, (Menelik'in Eşinin fotoğrafı)

Küba Ceziresi Ruesasından Antonio Maseu, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144, (Antonio Maseu'nun fotoğrafı)

Küba Ceziresi Ruesasından Maximo Gomez, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144, (Maximo Gomez'in fotoğrafı)

İmzasız, *Türk, Üdebâ, Şuarâ, Münşîyân, Muharrirîni Sırrı Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.145-151, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Sırrı Bey'in biyografisi; *Venedik Taciri* adlı eserin mukaddimesinden bir

alıntı ile beraber verilmiştir. Yazının sonunda yazarın *Hukuku Hususiye-i Düvel* adlı eserinden alıntı yapılmak istendiğine fakat sonra vazgeçildiğine ve eserin okunmasının gerektiğine yönelik not düşülmüştür. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Sırrı Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.152, (Sırrı Bey'in fotoğrafı)

Ekrem Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/ 1899), s.152, (Ekrem Bey'in fotoğrafı)

Şemseddin Sami Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/ 1899), s.153, (Şemseddin Sami Bey'in fotoğrafı)

Faik Reşat Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.153, (Faik Reşat Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Faik Reşat Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.154-160, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Faik Reşat Bey'in biyografisi, Faik Reşat'ın “Fazilet ve Rezilet” adlı denemesiyle beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Uşşakizade Halit Ziya Bey, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.161, (Halit Ziya Uşaklıgil'in fotoğrafı)

Halil Edip Bey, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.161, (Halil Edip Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Faik Reşat Beyefendi'nin Eşarından:*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.162, (Faik Reşat'ın iki gazeli)

İmzasız, *Mehmet Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.163-165, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Mehmet Paşa'nın biyografisi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Muhiddin Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.165-167, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Muhiddin Paşa'nın biyografisi ve eserlerinden örnekler bir arada verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Mustafa Reşit Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.167, 170-174, (“Terâcim-i Ahval” üst başlığıyla; Mustafa Reşit Bey'in biyografisi, Mustafa Reşit

imzalı *Şukufe-i İstiğrak* adlı eserden alıntılarla verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Safa Beyefendi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.168, ((İsmail) Safa Bey'in fotoğrafı)

Menemenlizade Tahir Bey, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.168, (Menemenlizade Tahir Bey'in fotoğrafı)

Muhiddin Paşa Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.169, (Muhiddin Paşa'nın fotoğrafı)

Mehmet Paşa Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.169, (Mehmet Paşa'nın fotoğrafı)

İmzasız, *Şeyh Vasfî Efendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.174, 175, 178, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Şeyh Vasfî Bey'in biyografisi, gazellerinden örneklerle verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Ali Nusret Han Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.176, (Ali Nusret Han'ın fotoğrafı)

Ahmet Mithat Efendi Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.177, (Ahmet Mithat Efendi'nin fotoğrafı)

Merhum Sırrı Paşa, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.177, (Sırrı Paşa'nın fotoğrafı)

İmzasız, *Halil Edip Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.178-183, 186-189, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Halil Edip Bey'in biyografisi, eserlerinden alıntılarla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Mehmet Ali Bey, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.184, (Mehmet Ali (Ayni) Bey'in fotoğrafı)

Rıza Teyfik Bey, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.184, (Rıza Teyfik (Bölükbaşı) Bey'in fotoğrafı)

Celal Paşa Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.185, (Celal Paşa'nın fotoğrafı)

Abdülhak Hamit Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.185, (Abdülhak Hamit (Tarhan) Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Aynizade Mehmet Ali Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.189-191, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Aynizade Mehmet Ali Bey'in biyografisi, *Kaliforniya'da Altın Madenleri* adlı yazısı ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İbn-i Rıfat Samih Bey, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.192, (Samih Rıfat Bey'in Fotoğrafı)

Ziver Bey, Nevsal-i Asr, 1314(1898/1899), s.192, (Ziver Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *İsmail Sefa Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.194-196, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; İsmail Sefa Bey'in biyografisi, *Fezâil-i Ahlak* adlı eserinden alıntı ile verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Mehmet Ziver Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.196, 197, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Mehmet Ziver Bey'in biyografisi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Celal Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.197, 198, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Celal Paşa'nın biyografisi, gazel örneğiyle beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Hüseyin Vassaf, *Menemenlizade Tahir Beyefendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.198, 202, 203, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Menemenlizade (Mehmet) Tahir Bey'in biyografisi, gazellerinden örneklerle beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Galip Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.200, (Galip Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Galip Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.200, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Galip Bey'in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Mustafa Mazhar Beyefendi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.201, (Mustafa Mazhar Bey'in fotoğrafı)

Mustafa Reşit Beyefendi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.201, (Mustafa Reşit Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Halit Ziya Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.203-207, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Halit Ziya Bey'in biyografisi, *Mezardan Sesler* adlı eserinden bir parça ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Mustafa Mazhar Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.207, 208, ("Terâcim-i Ahval" üst başlığıyla; Mustafa Mazhar Bey'in biyografisi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Asr Kütüphanesi Sahibi K.(af) Faik Efendi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.203, (K.(af) Faik Efendi'nin fotoğrafı)

Hüseyin Vassaf, *Arz-ı İtizâr*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.209, 210, (Yazar, acizliğini bildirip, yapmış olduğu muhtemel hatalardan dolayı özür dilemiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Nevsal-i Asr'ın Fihristi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.210-216, (Nevsal-i Asr'ın içindekiler bölümü)

Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900)

Mehmet Süleyman (Avanzade) (Yıldız Hastanesi'nde Mülâzım-ı Evvel), *İfade-i Mahsusa*, Nevsal-i Nisvan, 1315(1899/1900), s.2, 3, (Nevsal'in çıkarılış sebebi açıklanmıştır. Eser rağbet görürse diğer seneler içinde çalışma yapılacağı bildirilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Yıldız Hastanesi'nde Mülâzım-ı Evvel bk. Mehmet Süleyman (Avanzade) (Yıldız Hastanesi'nde Mülâzım-ı Evvel)

Avanzade Mehmet Süleyman bk. Mehmet Süleyman (Avanzade) (Yıldız Hastanesi'nde Mülâzım-ı Evvel)

Cûlus Meyâmin-i Menûs-ı Hazret-i Pâdişahî 11 Şaban 1293, 19 Ağustos 1292, Velâdet-i Pür Meymenet-i Hazret-i Pâdişahî 16 Şaban 1258, Gazi Unvân-ı Âlişanının İhrâzı 4 Cemaziyelevvel 1294 ve Mayıs 1293, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.4, (Tuğra ve ay yıldızlı bayraklarla desteklenerek; padişahın doğumu ve tahta çıkışı tebrik edilmiştir. Padişahın gazi ünvanı aldığı tarih belirtilmiştir.)

İmzasız, *Eyyam ve Leyâli-i Mübareke-i İslamiyye*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.5, (Söz konusu yılın dinî bayramları ve kandillerinin tarihleri verilmiştir.)

İmzasız, *Husûf ve Kûsûf*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.6, (Adı geçen yılda meydana gelmiş olan güneş ve ay tutulmaları açıklanmıştır.)

İmzasız, *İstanbul'da Husûfun Görülecek Zamanı*, Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900), s.6, (Ay tutulmalarının saatleri verilmiştir.)

İmzasız, *İstanbul'da Kûsûfun Görülecek Zamanı*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.7, (Güneş tutulmalarının saatleri verilmiştir.)

En Mükemmel Nasır İlacı, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.7, (Nasır ilacının tanıtımı yapılmıştır.)

İmzasız, *Bir yıllık ezan ve namaz vakitlerini ve bir yıl içerisindeki meteorolojik olayları gösterir takvim*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.8-31

İmzasız, *Sıcak Suyun Faydaları*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.32, (Bazı rahatsızlıklarda sıcak suyun nasıl kullanılması gerektiği açıklanmıştır.)

İmzasız, *Osmanlı Kadınlarında Terakkiyat- "Mukaddime"*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.33-35, (Padişahın eğitime yönelik katkılarına değinerek, kadınların eğitiminin ne kadar önemli olduğu açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Bir İslam Kadınındaki Zekâ*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.35-40, (Kadınların ailede görev ve sorumluluklarına vurgu yapılarak eğitimlerinin ne kadar önemli olduğu açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Devlet-i Âliyye-i Osmaniye'nin Nişanlarından Nisvan'a Mahsus Şefkat Nişan-ı Hümayunu*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.41-44, (Almanya, Avusturya, İspanya, Rusya, İran, Japonya, İngiltere ve Portekiz'deki kadınlara ait nişanlar tanıtılmıştır.)

Nigar (Bint-i Osman), *Vazife-i Maderane*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.44-46, (Nigar Hanım'ın annelik üzerine bir şiiri. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Hamiyet Zehra, *Levha-i Tabiat*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.46-48, (Bahar, sonbahar ve kış mevsimleri üzerine dörtlüklerle yazılmış bir şiir)

Makbule Leman, *Kadınlık*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.49, 50, (Kadınların ahlaki meziyetleri üzerine üç bentten oluşan şiir)

Zeynep Cemal, *Bir Valide Lisanından Ninni*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.50, 51, (Dörtlüklerden oluşan ninni.)

Fatma Fahrünnisa, *Darülmuallimat*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.51-56, (Kız ğretmen okulundaki sosyal ve fiziki durumların değerlendirilmesi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Japonya İmparatoriçesi Haşmetli Harmaku Hazretleri, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.56, (Japonya İmparatoriçesi'nin fotoğrafı)

Bir Tablo: Tefekkür, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.57, (Düşünceli Bir Kadın Resmi)

Emine Semiye (Önasya), *Cemâl-i Manevi*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.58-60, (Güzellik zerine bir deneme)

Emine Semiye bk. Emine Semiye (Önasya)

İmzasız, *Tulû-Şems*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.61, 62, (Muallime Nazmiye tarafından tercüme edilen ve güneşin doğuşunu anlatan hikâye)

Muallime Nazmiye bk. Nazmiye (Muallime)

Nazmiye (Muallime), *Tulû-Şems*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.61, 62, (Güneşin doğuşunu anlatan tercüme hikâye)

İmzasız, *Şems Vasıtasıyla Tayin-i Cihet*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.62, (Güneşin doğuş ve yansıma yn üzerinden gölgenin ortaya çıkışı)

İmzasız, *Kamer Vasıtasıyla Tayin-i Cihet*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.63 (Ayın doğuşu ve istikameti açıklanmıştır.)

Bir Tablo: Üç Bebek, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s. 64, (İki ocuk Resmi)

İmzasız, *Kadınlar ve Düzgün Suları*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.65-70 (Makyaj malzemelerinin kadınlara verdiği zararı anlatan makale. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Pudralar*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.70-74, (Pudra kelimesinin kökeni, kullanım alanı, erkek ve kadınlarda kullanım oranları açıklanmıştır.)

Haşmetli Almanya İmparatoriçesi Hazretleri, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.72, (Almanya İmparatoriçesi)

Avusturya İmparatoriçesi Hazretleri, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.72, (Avusturya İmparatoriçesi)

Danimarka Kraliçesi Louise Hazretleri, Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900), s.72 (Danimarka Kraliçesi)

Madam Felix Foure Cenapları, Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900), s.72, (Madam Felix Foure)

İspanya Kraliçesi Hazretleri, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.73, (İspanya Kraliçesi)

Belçika Kraliçesi Hazretleri, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.73 (Belçika Kraliçesi)

Bulgaristan Emareti Prenses Mary Louise, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.73, (Prenses Mary Louise)

İmzasız, *Kavâid-i Sıhhiye*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.75-79, (Sağlıklı olmak için yapılması gerekenler açıklanmıştır.)

Lavanta Çiçeği, Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900), s.79, (Lavanta çiçeği tanıtılmış ve faydalı olduğu noktalar belirtilmiştir.)

Bir Kadın Meşguliyeti, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.80 (Örgü Ören Bir Kadın Resmi)

İmzasız, *Muharrirîn Tab ve Temsil Kılınan Asar-ı Sairesi*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), Ek s.2, (Yazarın diğer eserleri)

Nevsal-i Malumat 1317 (1901/1902)

Muharrir Kulları, *Takdime-i Şükrân ve Arz-ı Ubudiyet-i Firavan*, Nevsal-i Malumat,1317 (1901/1902), s.3, (Padişaha övgü, teşekkür ve kitabın takdimi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

M. Ekrem, *Takdime-i Şükrân ve Arz-ı Ubudiyet-i Firavan*, Nevsal-i Malumat,1317 (1901/1902), s.3, (Padişaha övgü, teşekkür ve kitabın takdimi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

M. Ziya, *Takdime-i Şükrân ve Arz-ı Ubudiyet-i Firavan*, Nevsal-i Malumat,1317 (1901/1902), s.3, (Padişaha övgü, teşekkür ve kitabın takdimi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Rıfat Daniş, *Takdime-i Şükrân ve Arz-ı Ubudiyet-i Firavan*, Nevsal-i Malumat,1317 (1901/1902), s.3, (Padişaha övgü, teşekkür ve kitabın takdimi. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Mukaddime*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.4, (Padişahın katkılarından dolayı ona teşekkür edilmiş ve esere giriş yapılmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *1217 sene-i hicriye, 1315 sene-i maliye, 1899 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Malumat, 1317(1901/1902), s.5, (Adı geçen yılın önemli günleri. Dipnotta ekinlerin, ameliyatlar, zirai uygulamaların ve hayvanların yemlenme zamanlarına dair bilgiler verilmiştir.)

İmzasız, *1317 sene-i hicriye, 1315 sene-i maliye, 1899 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.6-12, (Sözü edilen yılın önemli günleri. Dipnotta ziraat uygulamaları, çiçekler, ekinler ve hayvanlar hakkında bilgiler verilmiştir.)

İmzasız, *1317 sene-i hicriye, 1315 sene-i maliye, 1900 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.13-16, (Sözü edilen yılın önemli günleri. Dipnotta hayvanlar, hasatlar, fidancılık, ameliyatlar (zirai uygulama) ve sebzeler hakkında bilgiler verilmiştir.)

İmzasız, *Mebadi-i Fusul-ı Erbaa*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.17, (Mevsimlerin başlangıç tarihleri)

İmzasız, *Şemsin Bir Sene Zarfında Şimal ve Cenubî İtibarıyla İntikâl Ettiği Burcun Fusul-ı Erbaaya Taksimiyle Esamiyesini ve Müsadif Oldukları Şuhuru Natık Cetvelidir.*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.17, (Hamel (Koç), Sevir (Boğa), Cevza (İkizler), Seretan (Yengeç), Esed (Aslan), Sünbüle (Başak), Mizan (Terazi), Akrep, Kavis (Yay), Cedî (Oğlak), Delv (Kova) ve Hut (Balık) burçlarının hangi aylara denk geldiğini gösteren cetvel)

İmzasız, *Hubuttan Hicret'e Kadar Bazı Vakayin Arası*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.17, (Hz. Âdem'den Hicret'e kadar meydana gelmiş önemli olaylar)

İmzasız, *Meslek-i Şemsiyi Teşkil Eden Seyyarât*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.18, (Gezegen keşif tarihleri)

İmzasız, *Beher Şehr-i Şemside Günlerin Miktarı İmtidâd-ı ve Tenakusunu Mübin Takvimi Daimidir.* Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.18, (Sözü edilen yılın aylarındaki gün sayılarının artış ve azalışı)

İmzasız, *Erbâb-ı Ziraata Göre Mebadi-i Fusul*, Nevsal-i Malumat, s.18, (Ziraatçılara göre mevsimlerin başlangıç tarihleri)

İmzasız, *Ezmine-i Muhtelif-i Hasat*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.18, (Farklı hasat zamanları hakkında bilgi verilmiştir.)

İmzasız, *Meteoroloji. Bazı Ahval-i Havaiye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.19, ("Yirmi senelik tecrübeden istihsal olunan rasata nazaran İstanbul'un tahvülatı havaiyesinin miktar ve satii senevisi" açıklamasıyla, İstanbul'un senelik hava durumunu gösteren cetvel.)

İmzasız, *İstanbul'da Saat Vakt-i Zevalde (Yani 12)de iken Memalik-i Atiye de Miktarı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.19, (İstanbul'da saat 12 iken diğer bazı ülkelerdeki şehirlerde saatin kaç olduğu açıklanmıştır.)

İmzasız, *Eyyam-ı Mahsusa-i Nasârâ*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.20, 21, (Hristiyan bayramlarının hicri takvimde denk geldiği tarihler verilmiştir.)

İmzasız, *Velâdet-i Seniye-i Hazret-i Peygamberinden (sav) On Üçüncü Asra Kadar Olan Vakâyî-i Meşhûreyi Natıktır.* Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.22-26, (Devlet-i Emeviye, Devlet-i Abbasiye, Âlî Selçuk, Şuabat-ı selçukiye, Selçukiye-i

Rumiye, Devlet-i Âliye-i Osmaniye, Bazı Hukumat ve Tavaif-i Mülûk, Sene-i Hicriye-i Vakâyî Şeti'nin önemli olaylarının tarihleri)

İmzasız, *Cûlus-ı Meyâmin-i Menûs-ı Hümayun: Fi 19 Ağustos Sene 1293 ve Velâdet-i Bahirü's Saadet Hazreti Hilafetpenâhi Fi 16 Şubat Sene 1258*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.27, (Padişahın doğumunu ve tahta çıkışını tebrik yazısı. Osmanlı tuğrası ve ay yıldızlı bayrakla süslenmiştir.)

İmzasız, *Hükümdaranı Ecnebiye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.29, 30, (Almanya, Avusturya Macaristan, İspanya, İsveç, Norveç, İngiltere, İtalya, Bavyera, Belçika, Portugal, Danimarka, Rusya, Romanya, Saksonya, Sırbistan, Noseu Hanedanı, Yunan, Bâd, Karadag, Luksenburg Mobakü ve İsviçre'nin Kral/Kraliçe/Cumhurbaşkanı hakkında bilgi verilmiştir.)

İmzasız, *Asya, Afrika Hükümdarlarından Bazıları*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.30, (İran, Afganistan, Çin, Japon, Siyam (Tayland), Habeşistan, Fas, Zengibar'ın hükümdarları, doğum tarihleri ve tahta çıkış tarihleri ünvanlarıyla beraber verilmiştir.)

İmzasız, *Mösyö Gotye'nin Kavlince Bir İnsana 24 Saatte Lüzumu Olan Mekulât*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.31, (Mösyö Gotye'ye göre bir insanın günde alması gereken taze yiyecek ve içecek miktarı ve bunların içerisinde bulunan karbon ve azot miktarları açıklanmıştır.)

İmzasız, *Hazım Cetveli*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.31, (Bir kişinin hazmını kolaylaştıran besin listesi)

İmzasız, *Mevad-ı Ekliye-i Asliyenin Münekkebatı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902) s.31, (Temel besinlere dair rakamsal bilgiler)

İmzasız, *Nabız Cetveli*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.31 (Bir kişinin hayatının evrelerinde(bebeklik, gençlik vb.) nabız sayısı)

İmzasız, *Rad ve İzam*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.31, ("*Vücut-ı beşer 161 parça kemikten müteşekkil olup ber-veche aittir.*" Açıklaması yapılarak, kemik listesi verilmiştir.)

İmzasız, *Mûlahâzâ*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.32-35, (Lisan ile ilgili makale. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müessesât-ı Merâhim-i Gayat Hazreti Hilafetpenâhından Hicaz'da Misafirhane-i Hümayun, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.34, (Hicaz'da bulunan bir misafirhanenin fotoğrafı)

İane Sergi-i Âlisinin Hüccetten Görünüşü, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.36, (İane Sergisi)

İane Sergi-i Âlisinin İç Tarafı, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.37, (İane Sergisinin İçi)

İmzasız, *Muvaffakiyât-ı Satia-ı Cenâb-ı Zill-ullâhi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.38, (Yunan muharebesinde başarı gösterenlere verilecek madalyanın her iki tarafındaki yazılar ve bu madalya hakkında bilgi)

İmzasız, *Mecruh Gazilerimize Madalya Tevzii Resm-i Âlisi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.38, (Gazilere yönelik madalya töreni)

İmzasız, *Hicaz'da Misafirhane-i Hümayun*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.39, 41, ("Müessesât-ı Osmaniye" üst başlığıyla; misafirhanenin tanıtımı yapılmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

(Osmanlı Madalyonu'nun Ön ve Arka Yüzü), Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.39

(Saat Kulesi'nin fotoğrafı), Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.40

İmzasız, *İane Sergi-i Âlisi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.41-43 (Serginin tanıtımı yapılmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Dolmabahçe Saray-ı Hümayunu Önünde İnşa olunan Saat Kulesi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.41 (Saat Kulesi'nin Fotoğrafı)

Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.43, (Tıp fakültesinin tanıtımı. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Hamidiye Etfal Hastanesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.44, 45, (Padişaha hastanenin inşasına verdiği destek için teşekkür sunulmuş ve hastanenin tanıtımı yapılmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Dedeâğaç'ı Civarında Fire İlçesinde Müceddeden İnşa Olunan 20 Salonlu Misafirhane, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.45, (Misafirhane fotoğrafı)

Manastır'da Ahiren İnşa Edilen İdadiye-i Askeriyyenin Resm-i Küşadı, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s. 46, (Askeri Lisenin fotoğrafı)

Gazze ile Yafa Arasında Kargir Olarak Yapılan Köprü, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.47, (Köprü Fotoğrafı)

İmzasız, *Dolmabahçe Saat Kulesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.47, (“*Saye-i Hazreti mülûkâne Dolmabahçe sahilsaray hümayunu civarında ve sahile yakın bir mahalde gayet dil-nişin bir Saat Kulesi inşa edilmiştir.*” Açıklamasıyla, inşa edilen saat Kulesi’nin bulunduğu yer hakkında bilgi verilmiştir.)

İmzasız, *Mekteb-i Sanayi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.47, (“*Şehrimizde nice erbab-ı marifet yetiştiren Sultanahmet’te kain Mekteb-i Sanayi Dairesi geçen hareket-i arzdan rahnedar olduğundan müceddeden tevsien inşası hususuna irade-i amiran âde hazreti tacdarı şeref sünuh ve südur buyurulmuş ve inşaata kemal germî ile devam edildiğinden yakında resm-i küşadının icrasına muvaffakiyet hasıl olacağı bedihi bulunmuştur.*” Açıklamasıyla, deprem sonucunda zarar gören sanayi mektebinin tekrar inşa edildiği ve resminin yakında çizileceği bildirilmiştir.)

İmzasız, *Siroz Hükümet Dairesi*, Nevsal-i Malumat 1317 (1901/1902), s.47, (“*Saye-i mamuriyet hazreti padişahîde Siroz’da üç kat üzerine gayet muntazam ve muhteşem kargir bir bâb-ı hükümet dairesi inşa ve ahiren resm-i küşadı da icra olunmuştur.*” Açıklamasıyla, Siroz’da bir hükümet binasının inşa edildiği bildirilmiştir.)

İmzasız, “*Haydarpaşa Hastahanesi (Ameliyathane)*, Nevsal-i Malumat 1317 (1901/1902), s.47 (“*Muvaffakiyat-ı celile-i hazret-i tacdâr izamiden olarak Haydarpaşa’da kâin hastanede gayet mükemmel bir ameliyathane vücuda getirilmiştir.*” Açıklamasıyla, ameliyathanenin inşasının bittiği bildirilmiştir.)

Saye-i Diyanetvâye-i Hazret-i Padişahîde İnşa Kılınan Maraş Mevlevi Dergâh-ı Şerifinin Resm-i Küşadı, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.48, (Dergâh fotoğrafı)

İmzasız, *Gülhane Hastanesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.48, (“*Paris’ten suret-i mahsusada celbedilen doktor saadetli (Robert) Rieder Efendi’nin*

taht-ı idaresinde olarak Gülhane’de vücuda getirilen emraz-ı umumiye hastanesi de müessesat nafia-i hazreti padişahînin en güzidelerindendir.” Açıklamasıyla, Paris’ten getirilen doktorun vesilesiyle kurulan hastanenin padişah için önemine dikkat çekilmek istenmiştir.)

Siroz’da Müceddeden İnşa olunan Hükümet Dairesinin Resm-i Küşadı, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.49, (Siroz Hükümet Dairesinin fotoğrafı)

Suriye’de İnşa Olunan Mısrate Köprüsü, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.49, (Mısrate Köprüsü’nün fotoğrafı)

İmzasız, *Abidin Paşa Hazretleri,* Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.50, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Abidin Paşa hakkındaki bilgiler, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Cezayir Bahr-i Sefid Valisi Abidin Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.50, (Abidin Paşa’nın fotoğrafı)

İmzasız, *Münif Paşa Hazretleri,* Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.50, 51, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Münif Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Münif Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.51, (Münif Paşa’nın fotoğrafı)

Hasan Fehmi Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.51, (Hasan Fehmi Paşa’nın fotoğrafı)

İmzasız, *Hasan Fehmi Paşa Hazretleri,* Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.51, 52, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Hasan Fehmi Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Hakkı Beyefendi Hazretleri,* Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.52, 53, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Hakkı Bey’in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Hakkı Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.52, (Hakkı Bey’in fotoğrafı)

İmzasız, *Goltz Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.53, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Osmanlı’da Goltz Paşa olarak tanınan Alman subay hakkındaki bilgiler, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Goltz Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.53, (Goltz Paşa’nın fotoğrafı)

Ohannes Efendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.54, (Sakızlı Ohannes Efendi’nin fotoğrafı)

İmzasız, *Atûfetli Sakız Ohannes Efendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.53, 54, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Ohannes Efendi’nin biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir.)

İmzasız, *Mustafa Riyaz Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.54, 55, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Mustafa Riyaz Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Mustafa Riyaz Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.55, (Mustafa Riyaz Paşa’nın fotoğrafı)

Mahmut Esat Efendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.55, (Mahmut Esat Bey’in fotoğrafı)

İmzasız, *Mahmut Esat Efendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.55, 56, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Mahmut Esat Bey’in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Şemsettin Sami Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.56, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Şemsettin Sami’nin edebiyat dünyasındaki önemi ve eserleri hakkında bilgiler, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Şemsettin Sami Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.56, (Şemsettin Sami’nin fotoğrafı)

İmzasız, *Ahmet Muhtar Beyefendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.56-58, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Ahmet Muhtar Bey’in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Topçu Erkan-ı Harbiye Miralaylarından Ahmet Muhtar Bey, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.57, (Ahmet Muhtar Bey’in fotoğrafı)

İmzasız, *Sait Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.58, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Kemalpaşazade Sait Bey’in *Galatât-ı Tercüme* adlı eseri hakkındaki bilgiler, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Sait Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.58, (Kemalpaşazade Sait’in fotoğrafı)

İmzasız, *Miralay Tahir Beyefendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.58, 59, (“Meşahir-i Muassırîn” üst başlığıyla; Tahir Bey’in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Miralay Tahir Beyefendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.59, (Tahir Bey’in fotoğrafı)

İmzasız, *Adile Sultan Aliyetü’ş-şan Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.60, (“Vefeyât-ı Meşâhir” üst başlığıyla, Adile Sultan’ın doğum tarihi ve ölüm tarihi hakkındaki bilgiler, vefatı üzerine yazılmış bir kıta ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Üstat Muhterem Atıf Bey*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.60, 61, (“Vefeyât-ı Meşâhir” üst başlığıyla; Atıf Bey’in vefatı ile ilgili bilgiler, vefatı üzerine düşürülen tarih ve mersiye ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Ali Şehbaz Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.61, 62, (“Vefeyât-ı Meşâhir” üst başlığıyla; Ali Şehbaz Efendi’nin hukuk alanındaki önemi ve vefatı hakkında bilgiler verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Osman Nuri Paşa*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.62, 63, (“Vefeyât-ı Meşâhir” üst başlığıyla; Osman Nuri Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum Osman Nuri Paşa, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.63, (Osman Nuri Paşa'nın fotoğrafı)

İmzasız, *İsmet Paşa*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.63, 64, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; İsmet Paşa'nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum İsmet Paşa, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.64, (İsmet Paşa'nın fotoğrafı)

Mahmut Celalettin Paşa, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.64, (Mahmut Celalettin Paşa'nın fotoğrafı)

İmzasız, *Mahmut Celalettin Paşa*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.64, 65, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Mahmut Celalettin Paşa'nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Ömer Ali Bey*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.65, 66, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Ömer Ali Bey'in biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Hoca İshak Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.66, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Hoca İshak Efendi ile ilgili bilgiler, fotoğrafı ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhumü'l-hâc Hoca İshak Efendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.66, (Hoca İshak Efendi'nin fotoğrafı)

İmzasız, *Şemsi Molla*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.66, 67, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Şemsi Molla'nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Abdülfettah Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.67, 68, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Abdülfettah Efendi'nin biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum Abdülfettah Efendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.68, (Abdülfettah Bey'in fotoğrafı)

Merhum Şemsi Molla Bey, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.67, (Şemsi Molla'nın fotoğrafı)

İmzasız, *Mahmut Akif Bey*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.68, 69, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Mahmut Akif Bey'in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum Mahmut Akif Bey, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.69, (Mahmut Akif Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Reisü'l-ulemü's-seyyid Hafız Mehmet Necip Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.69, 70, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Mehmet Necip Efendi'nin biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum Necip Molla, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.69, (Mehmet Necip Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Patrick Azariyân Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.70, 71, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Azariyân'ın biyografisi, fotoğrafı ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Azariyân Efendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.70, (Azariyân'ın fotoğrafı)

İmzasız, *Emile (Henri) Lacoine*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.71, 72, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Emile Lacoine'in biyografisi, fotoğrafı ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Emile (Henri) Lacoine Efendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.71, (Emile (Henri) Lacoine'nin fotoğrafı)

İmzasız, *(Jan) Aristoklis Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.72, ("Vefeyât-ı Meşâhir" üst başlığıyla; Aristoklis Efendi'nin biyografisi, fotoğrafı ile beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Aristoklis Efendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.72, ((Jan) Aristoklis'in fotoğrafı)

İmzasız, *Müteveffa Avusturya İmparatoriçesi Elizabeth Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.73, (Elizabeth hakkındaki bilgiler, fotoğrafıyla beraber verilmiştir.)

Müteveffa Elizabeth Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.73, (Elizabeth'in fotoğrafı)

İmzasız, *Fransa Reis-i Hükümeti Mösyö Felix Foure*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.73, 74, (Felix Foure'n vefatı ve hayatı hakkındaki bilgiler, fotoğrafı ile beraber verilmiştir.)

Müteveffa Mösyö Felix Foure, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.73, (Felix Foure'n fotoğrafı)

İmzasız, *Prens Bismarck*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.74, 75, (Prens Bismarck'ın vefatı ile ilgili bilgiler, fotoğrafı ile beraber verilmiştir.)

Müteveffa Prens Bismarck, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.74, (Prens Bismarck'ın fotoğrafı)

İmzasız, *Gladstone*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.75, (İngiltere Başbakanı Gladstone'un vefatı hakkındaki bilgiler, fotoğrafı ile beraber verilmiştir.)

Müteveffa Mösyö Gladstone, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.75, (İngiltere Başbakanı Gladstone'un fotoğrafı)

İmzasız, *Heinrich Kiepert'in Vefatı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.75, 76, (Alman gazetesinden ölüm ilanı okunulan Heinrich Kiepert'in ölümü duyurulmuştur.)

İmzasız, *Sal-ı siyasî*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.77-81, (Almanya İmparatoru Wilhelm ve İmparatoriçesi Victoria'nın İstanbul ziyaretleri)

(Almanya İmparatoru Wilhelm ve İmparatoriçesi Victoria'nın fotoğrafı motifle süslenerek verilmiştir.), Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.77

İmparator ve İmparatoriçe Hazretinin (Kuburü'l-mülûk) Ziyaretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.78, (Almanya İmparatoru Wilhelm ve İmparatoriçesi Victoria'nın mezarlık ziyaretinden bir fotoğraf)

Baalbek'te Hatıra-i Seyahat Olmak Üzere Rekzedilen Kitâbe, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.79, (Baalbek'te dikili bir kitabe fotoğrafı)

Almanya İmparatoriçesi Hazretlerinin Kudse Muvasalında Suret-i Mahsusada İnşa Ettirilen Tâkın Altından Vürutları, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.80, (Almanya İmparatoriçesi Victoria'nın kemer altından geçişinden bir fotoğraf)

Haşmetli İmparator ve İmparatoriçe Hazaratının Dolmabahçe Sahilsaray-ı Hümayunundan Saltanat Kayığına Suret-i Rükubları, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.82, (Almanya İmparatoru Wilhelm ve İmparatoriçesi Victoria'nın kayığa binme anından bir fotoğraf)

İmzasız, *Amerika Muharebesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.83-87, (İspanya'nın mağlubiyetiyle sonuçlanan Amerika-İspanya Savaşı, çeşitli resimlerle desteklenerek açıklanmıştır.)

İspanya'nın (Filipin) Cezayiri Vali ve Kumandanı General (Basilio) Augustin Davila, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.84, (İspanya generalinin fotoğrafı)

Kavite Muharebesinde İhrak ve Gark Olunan İspanya Donanmasının Kumandanlarından Amiral Monboyo, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.84, (İspanya Kumandanı)

Amerika'nın (Brooklyn) Zırhlısı Kruvazör, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.85, (Amerika'nın zırhlı gemisi)

İspanya'nın Palacio Zırhlısı, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.85, (İspanya zırhlı gemisi)

Küba Muharebesinden: Usâta Kuvâ-yı Muavine ile Mühimmat-ı Harbiye İrsali, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.86, (Küba Savaşı'ndan bir fotoğraf)

İmzasız, *Münasebât-ı Düveliye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.88-94, (Osmanlı'nın; İngiltere, Fransa, Amerika, Almanya, İspanya, Rusya, Avusturya, İtalya, Habeş ile siyasi ilişkileri)

Fransa Reis-i Hükümeti Mösyö (Emile) Loubet Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.89, (Emile Loubet'in fotoğrafı)

Papa On Üçüncü Leon Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.90, (Leo'nun fotoğrafı)

Çin'in Sabık Baş Vekili Li Haung Çeng Cenapları, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.92, (Çin Baş Vekili Li Haung Çeng)

Rusya Çarı İkinci Nikolay Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.93, (İkinci Nikolay'ın fotoğrafı)

Reis-i Usât-ı Ekinaldo, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.94, (Ekinaldo'nun fotoğrafı)

İmzasız, *Nevm Rahalât-ı Nevm*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.95, 96, ("Kısm-i Fennî" üst başlığıyla; uykuya dair deneme)

İmzasız, *Mesâkin*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.96-98, ("Devr-i Teceddüt" üst başlığıyla; mimari ile ilgili bir deneme)

İmzasız, *Yangın Zuhurunda Ne Yapmalı!*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.98, 99, (Yangın anında yapılması gerekenler açıklanmıştır.)

İmzasız, *Esbâb-ı Harik*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.99, (Yangınların sebepleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Harik Zuhurunda Derhâl İcrası Lazım Gelen Tedabir*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.99, 100, (Yangın anında alınması gereken önlemler açıklanmıştır.)

İmzasız, *Küre-i Arzda Bulunan Düvel-i Muhtelif Sefâin-i Harbiyesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.100-102, (İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya, Amerika, Japonya, Almanya, İspanya, Avusturya devletlerinde bulunan gemi çeşitleri ve sayıları)

(İtalya, Almanya, Amerika, Rusya, Fransa, İngiltere'nin sahip olduğu gemiler), Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.101, (Zırhlı gemi resimleri)

Düvel-i Muazzamadan Bazısının Kuvâ-yı Beriyyelerini Gösterir Nispet, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.102, (Rusya, Fransa, Almanya, İtalya, Avusturya, İngiltere devletlerinin askerleri)

İmzasız, *Keşfiyat-ı Fenniye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.103-107, (Keşfi yapılan ürünler ve bilgiler; “Sığırlar İştiiyormuş!”, “Patates”, “Korse”, “Garip Bir Memleket”, “En Kıymettar Bir Madalya” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

Sanayi-i Nefise'den Bir Levha: Tefekkür, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.104, (Güzel sanatlardan bir kadın resmi)

İmzasız, *Nüfus-ı Umumiye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.107, 108, (Rusya, Almanya, Fransa, İngiltere, Avusturya devletlerinin nüfusları hakkında bilgiler verilmiştir.)

İmzasız, *Fransa'da Mektep Talebeleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.108, 109, (“Fransa mekteplerinin tatil zamanı münasebetleriyle mahalli gazeteleri talebenin miktar-ı mevcuduna dair ahiren mühim bir istatistik tertip ve neşretmişlerdir.” Açıklamasıyla, bu istatistiksel verilerden bir örnek verilmiştir.)

Sanayi-i Nefise'den Bir Levha: Harmandan Avdet, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.109, (Harmandan elinde buğdaylarla dönen bir kadın resmi)

İmzasız, *Magruk Borgonya Vapuru*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.110, (Borgonya vapurundan sağ çıkan üç Suriyelinin kurtuluş hikâyesi kısaca anlatılmıştır.)

İmzasız, *İstatistik*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.110, (“Vilayet-i şahaneden her birinde beher kilometre murabbına isabet eden nüfusu gösterir.” Açıklamasıyla; bazı şehirlerin nüfusları açıklanmıştır.)

Borgonya Vapurunun Garkı, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.111, (Borgonya vapurunun batma anından bir resim)

Malumat ve Servet ve İrtikâ Gazeteleri Sahib-i İmtiyaz ve Müdürü Mehmet Tahir Bey, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.112, (Mehmet Tahir Bey'in fotoğrafı)

İmzasız, *Fihrist*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.113, 114, (Nevsal-i Malumat'ın içindekiler bölümü)

Nevsal-i Ragıp 1324 (1908)

Fihrist- Mündericat, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), (Nevsal-i Ragıp'ın içindekiler bölümü)

Mahmut Ragıp (Mektubî Maliye Mühimme Kalemi Hulefâsından), *İfade-i Meram*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.3-6, (Padişaha övgü ve Nevsal'in yazılış sebebi açıklanmıştır. Dipnotta “*İhtar: Nevsal-i Ragıp'ın ikinci senesine ihdâ-yı asar arzusunda bulunan zevatın nihayet 1324 senesi Eylül'ü nihayetine kadar eserlerini Babialî Caddesi'nde vâkî Kanaat Kütüphanesine muharrir-i aciz namına tevdi etmeleri ve ilânat dercettirmek arzu eden ashab-ı ticaretinde o bâbdaki şeraiti anlamak üzere yine mezkûr kütüphaneye müracaat eylemeleri rica olunur.*” Açıklaması yer almaktadır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Mektubî Maliye Mühimme Kalemi Hulefâsından bk. Mahmut Ragıp (Mektubî Maliye Mühimme Kalemi Hulefâsından)

İmzasız, *Mart*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.7- 13, (Mart kelimesinin kökeni, diğer takvimlerde kaçınıcı ay olarak yer aldığı, Mart ayının hava durumu ve Mart ayında yenilmesi uygun olan et ve sebze türleri açıklanmıştır. Zirai uygulamalar “Ahval-i Ziraiye, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Böcekçilik, Meyve Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *Şişe Yutulur mu?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.13, (Haber- Bir kunduracının iddia sonucu şişe yutma haberi)

İmzasız, *Garip Bir Unutkanlık*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 13, (Haber- Londra'da nikâhını unutan bir genç anlatılmıştır.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Mart Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.14, 15, 18- 23, (1- 31 Mart takvimi, Mart ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

İmzasız, *Nevruz, İbtidâ-yı Mevsim-i Rub*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.16, 17, (Nevruz tarihi ve mevsimlerin başlangıçları ile ilgili bilgiler verilmiştir.)

“*Mart Zarfindaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.24, (Mart ayı için gelir ve gider tablo şablonu, tablo oluşturulmuş ama içerisinde bilgi bulunmamaktadır.)

İmzasız, *Nisan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.25-30, (Nisan kelimesinin kökeni, diğer takvimlerde Nisan ayının kaçınıcı sırada yer aldığı, Nisan ayının hava durumu, Nisan ayındaki güneşin doğuş süresi, Nisan ayında kurulan panayırılar ve Nisan ayında yenilmesi uygun olan et ve sebze türleri açıklanmıştır. Bu ayda yapılması uygun olan zirai uygulamalar “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Böcekçilik, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *Yüziüncü Sene-i İzdivaç*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.30, (Haber-Macaristan’da yüz senedir evli olan bir çiftin bulunduğu anlatılmıştır.)

İmzasız, *Piyango ile İzdivaç*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.30, (Haber-Hindistan’ın bir âdeti olan piyango ile eş belirleme uygulaması anlatılmıştır.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Nisan Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.31, 34, 38-40, 44, 45 (1-30 Nisan takvimi, Nisan ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

İmzasız, *Hamursuz Bayramı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.32, 33, (Bir Yahudi bayramı olan Hamursuz Bayramı hakkında bilgiler verilmiştir.)

İmzasız, *Paskalya*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.36, 37, (Nisan ayına denk gelen Paskalya Bayramı hakkında bilgiler verilmiştir.)

İmzasız, *Ruz-ı Hızır*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.41-43, (Hıdırellez hakkında bilgiler verilmiştir. *Osmanlı Ziraat ve Ticaret* gazetesinde bir önceki senenin Hıdırellez günü münasebetiyle yayımlanmış bazı ifadeler metnin içerisinde yer almaktadır.)

Kedi Hastanesi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.43, (Philadelphia’da kediler için kurulan hastane tanıtılmıştır.)

İmzasız, *Amerika Ağniyasının Vergileri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.43, (Amerika’da bulunan zenginlerinin vergi miktarları)

İmzasız, *İtalya’da Tuz*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.43, (Şekerden daha zor bulunan tuzun İtalya’da çok idareli kullanıldığı açıklanmıştır.)

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.44, (İngiltere ve Japonya'ya dair bilgiler verilmiştir.)

“*Nisan Zarfındaki Varidât ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.46, (Nisan ayı için gelir ve gider tablo şablonu, tablonun içeriği doldurulmamıştır.)

İmzasız, *Yaramazlığın Neticesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.47, (Mizahi bir anekdot- Karikatürlerle bir çocuğun, bir adamdan intikam almak amacıyla yaptığı yaramazlığın kendisine zararla döndüğü anlatılmıştır.)

İmzasız, *Mayıs*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.48-54, (Mayıs ayındaki hava durumu, bu ayda yapılan eğlenceler, farklı ülkelerde Mayıs ayında yapılan adetler, Mayıs ayında İstanbul'da güneşin doğuş ve batış süresi ve Mayıs ayında yenilmesi uygun olan et ve sebze türleri açıklanmıştır. Mayıs ayındaki zirai uygulamalar: “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Böcekçilik, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *Gül Bayramı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.60, 68, (Gül Bayramı hakkında bilgi verilmiştir.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Mayıs Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.55-62, (1-31 Mayıs takvimi, Mayıs ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

“*Mayıs Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.63, (Mayıs ayı için hazırlanan gelir ve gider tablo şablonu, tablo oluşturulmuş ama içeriği boş bırakılmıştır.)

İmzasız, *Haziran*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.64-67, (Haziran ayının hava durumu, Güneşin doğuş ve batış süresi, Haziran ayında yenilmesi uygun olan et ve sebze türleri açıklanmıştır. Haziran ayında yapılan zirai uygulamalar: “Ahval-i Ziraiye, Arıcılık, Ormancılık, Bağcılık, Hayvanat-ı Ehliye, Böcekçilik, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Haziran Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.68-75, (1-30 Haziran Takvimi, Haziran ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

“*Haziran Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.76, (Haziran ayı için hazırlanan gelir ve gider tablo şablonu, tablo oluşturulmuş ama içeriği boş bırakılmıştır.)

İmzasız, *İtfaiye Efradı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.77, (İtfaiyecilerin yangın ihbarına hazırlanma aşamaları, resimlerle desteklenerek açıklanmıştır.)

İmzasız, *Temmuz*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.78-82, (Temmuz ayı zirai uygulamaları: “Ahval-i Ziraiye, Arıcılık, Ormancılık, Bağcılık, Hayvanat-ı Ehliye, Böcekçilik, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *Çocuk Sergisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.82, (Amerika’da açılan Çocuk Sergisi’nin tanıtımı yapılmıştır.)

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.82, (Japonya’da eşler arasında alışverişin olmadığını ve Avusturya’da yaşanan bir durumun gazetelerde uzun uzadıya konu edildiği açıklanmıştır.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Temmuz ayı Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.83-87, 89-91, (1-31 Temmuz takvimi, Temmuz ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

İmzasız, *Eyyam-ı Bahur*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.88, (Temmuz ayının on dokuzundan yirmi altısına kadar olan süreci kapsayan yılın en sıcak günleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *On Beş Yaşında Altı Çocuk Anası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.88, (Haber-Meksika’da yaşayan 15 yaşında bir kadının altı çocuk sahibi olması sigorta tarafından incelenmiş ve kadının 1901 senesinde 11 yaşında evlendiği ortaya çıkarılmıştır.)

İmzasız, *17 Milyon Hibe*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.88, (Haber- Belçikalı zengin bir kadının on senedir yanında çalışan hizmetlisine 17 milyon bırakması ve

kadının varislerinin bu duruma itiraz etmesi açıklanmıştır. Mahkeme hizmetliden yana olmuştur.)

“*Temmuz Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.92, (Temmuz ayı için hazırlanan gelir ve gider tablo şablonu, tablonun içeriği boş bırakılmıştır.)

İmzasız, *İkiz Çocuklar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.93, (Haber-Marseille’de bir kadın komşularıyla birlikte eşine şaka yapmak isterken çocuklarını karıştırdığı anlatılmıştır. Olayı anlatan resimlere yer verilmiştir.)

İmzasız, *Ağustos*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.94-98, (Ağustos kelimesinin kökeni, Ağustos ayındaki hava durumu, Ağustos ayında kurulan panayırılar, bu ay yenilmesi uygun olan et ve sebze türleri açıklanmıştır. Ağustos ayı zirai uygulamaları: “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, İpekçilik, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Ağustos Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.99-106, (1- 31 Ağustos takvimi, Ağustos ayına denk gelen önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

Dünyanın En Küçük Velosipedi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.100, (Bisiklet üzerinde bir çocuk fotoğrafı)

“*Ağustos Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.107, (Ağustos ayı için hazırlanan gelir ve gider tablo şablonu, tablo oluşturulmuş ama içeriği boş bırakılmıştır.)

İmzasız, *Eylül*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.108-112, (Eylül kelimesinin kökeni, Eylül ayında yenilmesi uygun olan et ve sebze türleri açıklanmıştır. Eylül ayı zirai uygulamaları: “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Böcekçilik, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Eylül Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.113-119, 122, (1-30 Eylül takvimi, Eylül ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

İmzasız, *Dünyanın En Şişman Çocuğu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.113, (Haber- Dünyanın en şişman çocuğu hakkındaki bilgiler, fotoğrafıyla beraber verilmiştir.)

İmzasız, *Kutb-ı Şimal Seyahatleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.120, 121, (Norveçli bir kaptanın o zamana kadar kimsenin gerçekleştirmedığı seyahati gerçekleştirdiği anlatılmıştır.)

Kaptan (Roald) Amundsen, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.120, (Kaptan Amundsen)

Gujva Sefinesi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.120, (Gemi)

İmzasız, *Meşahirin Çocukları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.121, (Paul Verlaine, Rachel, Charl'in çocuklarının edebiyata olan ilgisi anlatılmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Yaya Devr-i Âlem*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.122, (Haber- Bir adamın yaya olarak Viyana'dan Londra'ya gelmesi anlatılmıştır.)

“*Eylül Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.123, (Eylül ayı için hazırlanan gelir ve gider tablo şablonu, tablo hazırlanmış içeriği doldurulmamıştır.)

İmzasız, *Avcının Zeki Köpeği*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.124, (Beş karikatürden oluşan mizahi bir anekdot)

İmzasız, *Hesap Dersinde*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.124, (Fıkra- Matematik dersinde öğretmen ve öğrenci arasında geçen garip bir olay)

İmzasız, *Teşrinievvel*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.125-128, (Ekim ayındaki hava durumu ve Ekim ayında yenilmesi uygun olan et ve sebze türleri açıklanmıştır. Ekim ayı zirai uygulamalar: “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Teşrinievvel Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.129-135, 138, (1-31 Ekim takvimi, ekim ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

İmzasız, *Müşabaka-i Pipo-keşan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.136, (Haber- 1908 senesi Ekim ayında pipo içenler arasında bir yarış düzenlenmiştir. Yapılan yarışma anlatılmıştır.)

(Pipo içen yarışmacılar), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.136

İmzasız, “*Pipo Koleksiyonu*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.136 (Bir İngiliz sanatçının pipolardan oluşan koleksiyonu.)

İmzasız, *Düyun-ı Umumiye-i Düvel*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.137, (Dış borçların listesi verilmiştir.)

“*Teşrinievvel Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.139, (Ekim ayı gelir ve gider tablo şablonu, Tablo oluşturulmuş ama içeriği boş bırakılmıştır.)

Kurnaz Tavuk, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.140, (Tilkiden kaçan bir tavuğun, tilkiyi zekâsını kullanarak atlatması resimli olarak anlatılmıştır.)

İmzasız, *Teşrinisani*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.141-144, (Kasım ayı zirai uygulamalar: “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *45 Dişli Adamlar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.152, (Haber- Bir adamın ağzında 45 diş bulunması anlatılmıştır.)

İmzasız, *Garip Bir Dava*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.152, (Haber- New York’ta gerçekleşen bir dava anlatılmaktadır.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Teşrinisani Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.145-152, (1-30 Kasım takvimi, Kasım ayı önemli gelişmeleri ilgili tarihte belirtilmiştir.)

“*Teşrinisani Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.153, (Kasım ayı gelir ve gider tablo şablonu, tablonun içeriği boş bırakılmıştır.)

(*Kiralık Apartman- Banyo Salonunu Ziyaret*), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.154, (Ev sahibi banyoyu göstermektedir. Bu sırada eve bakmaya gelen kadının

kucağındaki köpek düş musluğunun ipini çeker ve eve bakmaya gelen adamı ıslatır. Karikatürize edilerek anlatılmıştır.)

İmzasız, *Kânunuevvel*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.155- 159, (Aralık ayı zirai uygulamalar: “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *Bir Mahluk-ı Garip Naezorus*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.160, (“Tarih-i Tabi” ilminin son zamanlarda gelişme gösterdiği bilgisinin ardından New York müze çalışanı tarafından bulunan nesli tükenmiş bir hayvan anlatılmaktadır.)

(Nesli tükenmiş olan hayvanın dış görünüşü ve iskeleti), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.160

İmzasız, *Paris’te Bir Amerikalı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.160, (Haber- Amerikalı bir zengin Paris’te bir otele gider ve oda ister. Odacının oda olmadığını bir odada kızının kaldığını söyler. Amerikalı ise kızınızla evlenirim eşyalarımı odaya taşıyın der.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Kânunuevvel Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.161- 168, (1-31 Aralık takvimi, Aralık ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

İmzasız, *Kekelemenin Tedavisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.168, (Haber- Kekelemenin tedavi yöntemi anlatılmıştır.)

“*Kânunuevvel Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.169, (Aralık ayı için hazırlanan gelir ve gider tablosu, tablonun içeriği boş bırakılmıştır.)

İmzasız, *Kânunusani*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.170- 175 (Ocak ayı zirai uygulamalar: “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Meyve Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *Bir Kuruş Ne Olur?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176, (Bir kuruşun faiz ile ne kadar yükselebileceği yüzyıllardan örnekler verilerek açıklanmıştır.)

İmzasız, *Cesim Bir Balık*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176, (1908 senesi 23 Mart tarihinde avlanan bir balık tarif edilmiştir.)

(Avlanan balığın, balıkçılarla beraber fotoğrafı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176

İmzasız, *Cesim Bir İskelet*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 176, (Haber-Londra’da bir müzede gergedana benzeyen bir hayvanın iskeletinin sergilendiği açıklanmıştır.)

(İskelet fotoğrafı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Kânunusani Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.177- 184, (1-31 Ocak takvimi, Ocak ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

İmzasız, *Bir Cücenin Vefatı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.184, (Haber-Varlığını teşhir etmek için para teklif edilen ama bunu kabul etmeyen cücenin vefat ettiği açıklanmıştır.)

“*Kânunusani Zarfındaki Varidat ve Mesarifatin Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.185, (Ocak ayı için hazırlanan gelir ve gider tablo şablonu, tablo boş bırakılmıştır.)

İmzasız, *Şubat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.186-190 (Şubat ayı zirai uygulamalar: “Ahval-i Ziraiye, Bağcılık, Ormancılık, Hayvanat-ı Ehliye, Arıcılık, Meyve Bahçesi, Sebze Bahçesi, Çiçek Bahçesi ve Limonluklar” alt başlıklarıyla açıklanmıştır.)

İmzasız, *Dünyanın En Cesim Köprüsü*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.191, (Haber- Amerika’nın Saint Lawrence nehri üzerine inşa edilen köprü anlatılmaktadır.)

Quebec Köprüsü İnşaatından, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.191, (Köprü’nün inşası)

İmzasız, *Tuzun Bazı Havas-ı Hasenesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.191, (Tuzun yemeklere faydası olduğu kadar, diğer alanlarda da faydalı olduğu açıklanmıştır.)

İmzasız, *Buğday Mahsulü*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.192, (1908 senesi kışının şiddetli geçmesi ve daha sonra kuraklıkla devam etmesi ile ekinlere zarar vermiştir. 1907 ve 1908 senelerinde diğer ülkelere ihraç edilen buğday miktarı ve ithal edilen buğday miktarı listelenmiştir.)

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Şubat Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.193, 194, 197-200,202, (1-28 Şubat takvimi, Şubat ayındaki önemli gelişmeler ilgili tarihte belirtilmiştir.)

İmzasız, *Cemreler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.195, 196, (Şubat ayında havaya, suya ve Mart ayında toprağa düşen cemreler hakkında bilgi verilmiştir.)

İmzasız, *200 Kadınla İzdivaç*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.196, (Haber- Amerika’da bir adam kılık değiştirerek birçok kadınla evlenmiş, onların mücevherlerini alıp kaçmıştır. Son eşi zabıtaya müracaat etmiş ve bu şekilde yakalanmıştır.)

İmzasız, *Bir Piyanist Ne Kazanıyor?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.196, (Haber- Avrupa’nın ünlü piyanistlerinden (Ignacy Jan) Paderewski’nin yirmi dakikalık bir gösteriden elde ettiği kazanç açıklanmıştır.)

İmzasız, *Berdelacûz*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.201, (Berdelacûz kelimesinin kökeni ve 70ikyasça70zun ne olduğu açıklanmıştır.)

“*Şubat Zarfındaki Varidat ve Mesarifatin Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene*”, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.203, (Şubat ayı için hazırlanan gelir ve gider tablo şablonu, tablo oluşturulmuş ama içeriği boş bırakılmıştır.)

İmzasız, *Meskûkât*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.204, (Sikkelerin has altın ve gümüş olarak fiyat ayrımı açıklanmıştır.)

İmzasız, *Meskûkât-ı Osmaniye’nin Ayar, Kıymet ve Sikkeleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.204, 205, (Yeni altın sikkeler, eski altın sikkeler, gümüş sikkeler ve metalik sikkeler listelenmiş ve onlara biçilen değerler açıklanmıştır.)

İmzasız, *Meskûkât-ı Ecnebiyenin Bazılarının Kıymet-i Takribîleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.205, 206, (Farklı ülkelerin sikkelerine biçilen değerler listelenmiştir.)

İmzasız, *Banknotlar ve Meskûkât Üzerindeki Mikroplar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.206, (Banknot ve madeni paralarda bulunan mikrop çeşitleri açıklanmış ve Amerika banknotlarının taşıdığı mikrop sebebiyle caiz olmadığı açıklanmıştır.)

İmzasız, *Mikyasât*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.207, 208, (Eski ve yeni ölçü aletleri “Tul ve Mesaha-i Arazi Mikyasâtı, Mayiat ve Hububat Mikyasatı, Evzân ve Eskâl Mikyasâtı” alt başlıklarıyla listelenmiştir. “Mikyasât-ı Atıkanın Cedidiye Tahvili, Mikyasât-ı Cedidenin Atıkaya Tahvili” alt başlıklarıyla değişimler listelenmiştir. “Memleketimizde Müstâmel İngiliz Mikyasâtı” alt başlığıyla İngilizlerin ölçü aletlerinden kullanılanlar listelenmiştir.)

İmzasız, *Memalik-i Mahrûse-i Şahane*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.209-212, (İstanbul’un konumu ve nüfusu hakkında bilgiler verilmiştir. “Kabil-i İstifade Arazi, Nüfusun Edyana Nazaran İnkısamı, Kuvve-i Maliye, Ticaret-i Umumiye, Telgraf ve Posta, Demiryolları, Bir sene Zarfında Osmanlı Limanlarına dâhil Olan Sefain” alt başlıklarıyla açıklamalar yapılmıştır.)

İmzasız, *Memalik-i Şahanede İlk Elektrik Tenvirâtı ve Tramvayları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.212, (İstanbul’da ilk kez Şam-ı Şerif beldesine elektrikli ışıklandırma ve tramvay yapıldığı açıklanmıştır.)

Şam-ı Şerif Elektrik Tramvayları, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.212, (Tramvay)

İmzasız, *Bilumum Vilayet ve Elviye-i Şahane ile Onlara Merbut Kaza ve Nevahînin Huruf Hece Tertibiyle Esamiyesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.213-238, (İstanbul ve sancaklarda yasaklanmış kelimeler alfabetik sırayla listelenmiştir.)

İmzasız, *Saltanat-ı Seniye’nin Nişan-ı Zişanları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.239, (“Hanedan Âli Osmani Nişanı, Ertuğrul Nişanı, Nişan-ı İftihar, Nişan-ı İmtiyaz, Nişan-ı Osmani, Nişan-ı Mecidî, Nişan-ı Şefkat” alt başlıklarıyla nişanlar tanıtılmıştır.)

İmzasız, *Madalyalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.240, (“Maarif Madalyası, Yunan Madalyası, Liyakat Madalyası, Ziraat Madalyası, Girit Madalyası, İftihar Madalyası, İmtiyaz Madalyası, Rusya Muharebe Madalyası, Karadağ Madalyası, Kars Madalyası, Kırım Silistre Madalyası, Bosna Madalyası, Kürdistan Madalyası, Yemen

Madalyası” alt başlıklarıyla madalyalar hakkında bilgiler verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Hatt-ı Âlinin Şam’da Mebdei Olan Kadim-i Şerif’te Rekzedilen Sütun Mefhareti, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.241, (Şam Şehitler Meydanı’ndaki Bronz Sütun)

İmzasız, *Hamidiye Hicaz Hatt-ı Âlisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.241-243, (Şam Şehitler Meydanı’na inşa edilen Bronz Sütun hakkındaki bilgiler ve inşaatında nasıl bir yol izlendiği açıklanmıştır.)

İmzasız, *Hatt-ı Âli Masarif-i İnşaiyesi İçin Tahsis Buyrulan Varidat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.244, (İnşa için ayrılan bütçe ve gider listesi açıklanmıştır.)

İmzasız, *Rütbe- Nişan Ruûs ve Fermanları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.244, 245, (Madalyalar ve üretim maliyetleri listelenmiştir.)

İmzasız, *Hüccac-ı Kiram*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.245, (Farklı devletlerden hac ibadetini yerine getirenlerin sayısı verilmiştir.)

İmzasız, *Memalik-i Mahrûse-i Şahanedeki Demir Yollarının Miktar-ı Tulları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.246-253, (“Hamidiye Hicaz Demir Yolu, Rumeli Demir Yolları, Anadolu Demir Yolları” alt başlıklarıyla demir yolları ve uzunlukları listelenmiştir.)

İmzasız, *Lokomotiflerde Sûrat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.254, (Eski lokomotiflerin saatte 20 km yol gidebildiği ve yeni lokomotiflerin saatte 130-140 km yol gidebildiği açıklanmıştır.)

1835 senesinde saatte 20 kilometre, 1850 senesinde saatte 40 kilometre, 1892 senesinde saatte 58 kilometre, 1905 senesinde saatte 102 kilometre, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.254, (Tren fotoğrafı)

Eski Lokomotifler: 1828’de Amerika’da İşleyen İlk Lokomotif, 1829 Senesinde Amerika’da İşleyen İlk Lokomotif, 1803 Tarihinde İngiltere’de İşleyen İlk Lokomotif, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.254, (İlk lokomotiflerin resimleri)

İmzasız, *Dünyada Mevcut Hutut-ı Hadidiye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.255, 256, (Demir yollarının sınırları ve kilometreleri açıklanmıştır.)

Fransa'nın Şimal Şimendifer Kumpanyasınca İmal Ettirilen Cesim Lokomotif, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.256, (Fransa trenlerinden biri)

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.256, (Haber- 1905-1906 senelerinde meydana gelen tren kazalarında ölüm sayısının çok olduğu açıklanmıştır.)

İmzasız, *Hükümdaran ve Ruesasının Tarih-i Tevellüt ve Kuudları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.257- 293, ("Bilumum Memalik-i Ecnebiyenin Ahval-i Tabiye ve Ziraiye ve Ticariyesi" üst başlığıyla; Arjantin, İspanya, İsveç, İsviçre, Ashanti, Afganistan, Ekvator, Almanya, Alsace Lorraine, Amerika Hükümat Müttehidesi, Andora, İngiltere, Anhalt, Uruguay, Avusturya ve Macaristan, Oldenburg, İtalya, İran, Bad, Bavyera, brezilya, Belçika, Belucistan, Borneo, Bolivya, Bhutan, Paraguay, Panama, Portekiz, Peru, Çin, Habeşistan, Danimarka, Dahuma, Dominik, Rusya, Romanya, Zengibar, Japonya, Saksonya... Ülkelerinin yöneticilerinin doğum tarihi ve yönetime geçme tarihleri, konum bilgileri, zirai ve ticari faaliyetleri açıklanmıştır.)

(İspanya Kralı On Üçüncü Alfonso'nun Fotoğrafı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.257

Kraliçe Victoria Eugene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.258, (İspanya Kraliçesi)

Kral Beşinci Gustaf, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.258, (İsveç Kralı)

Kraliçe Victoria, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.258, (İsveç Kraliçesi)

Reis-i Hükümet Mösyö Breden, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.259, (İsviçre Başkanı)

İmparator İkinci Wilhelm, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.260, (Almanya İmparatoru)

İmparator Augustus Victoria, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.261, (Almanya İmparatoriçesi)

Mösyö (Franklin Delano) Roosevelt, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.262, (Amerika Birleşik Devletleri Başkanı)

Madam (Eleanor) Roosevelt, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.262, (Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın Eşi)

Kral (Albert) Edward, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.263, (İngiltere Kralı)

Kraliçe Alexandra, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.263, (İngiltere Kraliçesi)

İmparator Franz Joseph, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.265, (Avusturya ve Macaristan İmparatoru)

Papa (Aziz) X. Pius, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.266, (İtalya Katolik Kilisesi Papası)

Kral Üçüncü Vittorio Emanuele, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.266, (İtalya Kralı)

Kraliçe Elena, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.266, (İtalya Kraliçesi)

Şah-ı İran Muhammed Ali Şah Hazretleri, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.267, (İran Şahı)

Kral Birinci Otto, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.268, (Bavyera Kralı)

Prens Luitpold, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.268, (Bavyera Prensi)

Kral İkinci Leopold, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.270, (Belçika Kralı)

Kral Sekizinci (Christian) Frederik (Wilhelm Carl), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.274, (Danimarka Kralı)

Kraliçe Louise, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.274, (Danimarka Kraliçesi)

Kraliçe Louise, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.274, (Danimarka Kraliçesi)

İmparator İkinci Nikolay, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.276, (Rusya İmparatoru)

İmparatoriçe Alexandra Fyodorouna, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.276, (Rusya İmparatoriçesi)

Kral Birinci Carol, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.277, (Romanya Kralı)

Kraliçe Elizabeth, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.277, (Romanya Kraliçesi)

İmparator Mutsuhito, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.278, (Japonya İmparatoru)

İmparatoriçe Shoken, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.278, (Japonya İmparatoriçesi)

Kral (III.) Augustus Friedrich, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.280, (Saksonya Kralı)

Mösyö Falyer, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.283, (Fransa Başbakanı)

Madam Falyer, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.283, (Fransa Başbakanının Eşi)

Kraliçe Wilhelmina, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.285, (Felemenk Kraliçesi)

Felemenk Reisi Hanry, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.285, (Felemenk Kralı)

Karadağ Prensi Nikolai, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.285, (Karadağ Prensi)

Prenses Milena, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.286, (Karadağ Prensesi)

Grandük Wilhelm, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.287, (Lüksemburg Kralı)

Grandüşes Marie Anne, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.287, (Lüksemburg Kraliçesi)

Prens (I.) Albert, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.289, (Monako Prensi)

Prenses Alice, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.289, (Monako Prensesi)

Kral Yedinci Haakon, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.290, (Norveç Kralı)

Kraliçe Maud, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.290, (Norveç Kraliçesi)

Kral İkinci Wilhelm, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.291, (Wurtemberg Kralı)

Kraliçe Charlotte, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.291, (Würtemberg Kraliçesi)

Grandük Ernest Louis, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.292, (Hessen Kralı)

Grandüşes Eleanore, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.292, (Hessen Kraliçesi)

İmzasız, *Dünyada Ne Kadar Altın Var?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.293, (Haber- Avrupa maliyesinden elde edilen altın istatistiğine göre Dünyada bir milyar on üç yüz milyon İngiliz lirası değerinde altın bulunduğu açıklanmıştır. Daha sonra Fransa, Rusya, Avusturya, Almanya ve İngiltere bankalarında bulunan altın miktarı listelenmiştir.)

İmzasız, *Terakkiyat-ı Fenniye ve Sinaiye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.294, (1906-1907 senelerinde fen ve sanayide meydana gelen gelişmeler ve buna ortam hazırlayan etkenler açıklanmıştır.)

İmzasız, *Telgrafla Fotoğraf Nakli*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.295-297, (Haber- 1907 senesinde telgrafla fotoğraf gönderen bir alet keşfeden profesörün bu aleti icat ederken izlediği yol açıklanmıştır.)

Telefotoğraf Mucidi Profesör Korn'un Kendi Aletiyle Ahzedilmiş Tasviri, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.295, (Profesör)

Telgrafla Fotoğraf Nakline Mahsus Makinenin Mucidi Mösyö Korn, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.296, (Telgrafla fotoğraf gönderen alet ve mucidinin fotoğrafı)

İmzasız, *Su Üzerinde Yürüyen Adam*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.297, (Haber- Amerika'da bir adamın bir çift ayaklık icat ederek Mississippi Nehri'nde 41 günlük seyahat gerçekleştirdiği açıklanmıştır.)

(Mississippi Nehri'nde bir çift ayaklıkla yürüyen adam), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.297

İmzasız, *Cesim Bir Timsah*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.297, (Haber- Nil Nehri'nde koruma altına alınan büyük timsah hakkında bilgiler verilmiştir. Timsah Berlin Tarih-i Tabi Müzesi'nde bulunmaktadır.)

(Nil Nehri'nden büyük timsahın çıkarılma anından bir fotoğraf), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.297

İmzasız, *Şiddet-i Şitâ*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.298-305, (1907 senesinin Ocak ayında kış mevsiminin şiddeti ve Avrupa kıtasını ne kadar etkilediği açıklanmıştır. Şiddetli geçen kış mevsiminin yıllara göre en çok etkilediği yerler listelenmiştir.)

İstanbul'un Kış Manzaralarından: Sirkeci İstasyonu Trenleri ve Eminönü Meydanı, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.298, (1907 senesi Ocak ayında İstanbul'un Sirkeci trenleri ve Eminönü'nden manzara fotoğrafları)

İstanbul'un Kış Manzaralarından: Yeni Cami-i Şerifi ve Köprü Üzeri, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.300, (İstanbul'dan kış manzaralı fotoğraflar)

Valideler çocuklarını kızaklı arabalar ile sokaklarda gezdirmeye mecbur olmuşlardı!, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.301, (1907 senesinin kışında çocuğuyla gezintiye çıkan bir anne)

(Amerika’da Mississippi Nehri’nin Geçen Şubat Zarfında Feyezanı Esnasında Louisville İstasyonundaki Trenin Manzarası), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.301, (Mississippi Nehri’nin taşması sonucu su basan istasyondan bir fotoğraf)

(Donan göl üzerinde kayak yapan insanlar), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.303

İmzasız, *Japonların Barometresi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.305, (Japonların yağmur yağacağını anlamak için tuhaf yollar izledikleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.305, (Farklı ülkelerin hava durumu hakkında bilgiler verilmiştir.)

İmzasız, *Katil Milyoner Tav Davası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.306, (Haber- 1907 senesinde işlenen cinayet ve bu cinayetin mahkemesi anlatılmıştır.)

İmzasız, *Merrhum Muzafferiddin Şah*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.307, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Muzafferiddin Şah’ın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum Muzafferiddin Şah, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.307, (İran Şahı)

İmzasız, *Said Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.307, 308, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Said Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Said Paşa Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.307, (Said Paşa)

İmzasız, *Lütfi Efendi Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.308, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Lütfi Efendi’nin biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Hacı Hayri Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.308, 309, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Hacı Hayri Paşa’nın biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Said Efendi Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.309, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Said Efendi’nin biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Said Efendi Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 309, (Said Efendi)

İmzasız, *Sertabîp Said Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.309, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Said Paşa’nın ölüm tarihi ve mezar yeri hakkındaki bilgiler, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Sertabîp Said Paşa Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.309, (Başhekim Said Paşa)

İmzasız, *Merhum Ahmet Ali Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.310, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Ahmet Ali Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

(Ahmet Ali Paşa), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.310

İmzasız, *Ali Şerif Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.310, 311, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Ali Şerif Paşa’nın biyografisi verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Faik Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.311, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Faik Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Faik Paşa Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.311, (Faik Paşa)

İmzasız, *Enis Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.311, 312, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Enis Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Enis Paşa Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.311, (Enis Paşa)

İmzasız, *Merhum Rebiî Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Rebiî Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum Rebiî Paşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312, (Rebiî Paşa)

İmzasız, *Merhum Ethem Bey*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Ethem Bey’in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Merhum Ethem Bey, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312, (Ethem Bey)

İmzasız, *Müteveffa Kral Oscar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312, 313, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; İsveç Kralı Oscar’ın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Kral Oscar, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312, (İsveç Kralı)

İmzasız, *Müteveffa Musurus Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.313, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Musurus Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Musurus Paşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.313, (Londra Sefiri Musurus Paşa)

İmzasız, *Müteveffa Sully Prudhomme*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.313, 314, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; ünlü şair Sully Prudhomme’un biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Sully Prudhomme, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.314, (Şair Sully Prudhomme)

İmzasız, *Müteveffa Carducci*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.314, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; İtalyan şair Giosue Carducci’nin biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Carducci, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.314, (İtalyan Şair Giosue Carducci)

İmzasız, *Müteveffa Andre Theuriet*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.314, 315, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Andre Theuriet’in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Andre Theuriet, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315, (Andre Theuriet)

İmzasız, *Müteveffa Hanry Moissan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Hanry Moissan’ın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Hanry Moissan, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315, (Hanry Moissan)

İmzasız, *Kimyager Müteveffa Berthelot*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315, 316, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Kimyager Berthelot’un biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Berthelot, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315, (Kimyager Berthelot)

İmzasız, *Müteveffa Jean Casimir Perier*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Fransız siyasetçi Jean Casimir Perier’in doğum ve ölüm tarihi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Casimir Perier, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316, (Fransız siyasetçi Jean Casimir Perier)

İmzasız, *Müteveffa Muzaffer Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Muzaffer Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Muzaffer Paşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316, (Muzaffer Paşa)

İmzasız, *Doktor Molik*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Doktor Molik’in ölüm tarihi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Doktor Molik, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 316, (Doktor Molik)

İmzasız, *Müteveffa Profesör (Ernst von) Bergman*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Alman cerrah Bergman’ın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Profesör Bergman, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316, (Alman cerrah Bergman)

İmzasız, *Müteveffa Jak Mandil Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Baştabip Jak Mandil Paşa’nın biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Jak Mandil Paşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317, (Baştabip Jak Mandil Paşa)

İmzasız, *Müteveffa Angelou Bey*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317, (“*Vefeyât-ı Meşahir*” üst başlığıyla; Angelou Bey’in biyografisi, fotoğrafıyla beraber verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Müteveffa Angelou Bey, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317, (Angelou Bey)

İmzasız, *Spor*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317, (Spor kelimesinin kökeni ve anlamı açıklanmıştır. O günlerde sporun Avrupa ve Amerika’daki farklı sınıflar tarafından moda dolu bir eğlence haline getirildiği belirtilmiştir.)

İmzasız, *1906 senesinde Paris’te İcra Edilen Cihan Pehlivanlığı Müsabakalarında Sona Kalan En Meşhur Musâraalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318-320, (Güreş müsabakasında sona kalan sekiz güreşçinin resmi, güreş sporu ile ilgili bilgilerle beraber verilmiştir.)

Patrison, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318, (Güreşçi Patrison)

Fransalı Kazu, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318, (Güreşçi Kazu)

Bech Olsen, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318, (Güreşçi Bech Olsen)

Martiniqueli Angleou, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318, (Güreşçi Angelou)

İbrahim Safi Pehlivan, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318, (Güreşçi İbrahim Safi)

Cihan Pehlivanı Padobini, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318, (Güreşçi Padobini)

Fransalı Lauren Leboque Reva, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318, (Güreşçi Laveran Lobuka Riva)

Tevfik Ali Pehlivan, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318, (Tevfik Ali)

Alafranga Güreşlerin Meşhur Oyunları, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.319, (Güreş pozisyonları resimlerle anlatılmıştır.)

Cihan Pehlivanı Padobini ile Mantinique Cezireli Angelou’nun Güreşleri, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.320, (Güreş müsabakasından Padobini ve Angelov’un güreş anı)

İbrahim Safi Pehlivan ile Patrison'un Bir Musâraası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.320, (Güreş müsabakasından: İbrahim Safi ve Patrison)

İmzasız, *Lahey İkinci Sulh Konferansı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.321-325, (Birinci Lahey Sulh Konferansı'na değinerek, İkinci Lahey Sulh Konferansı'nın nerede yapıldığı, kim tarafından yönetildiği ve kimlerin katılım sağladığı açıklanmıştır.)

(Lahey İkinci Sulh Konferansı'nın Gerçekleştiği Binanın Çeşitli Açılardan Görünümü), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.321

Felemenk Hariciye Nazırı Mösyö Gondoryam, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.322, (Felemenk siyasetçi Gondoryam)

Birinci Murahhas: Devletli Turhan Paşa Hazretleri, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.323, (Evkaf Nazırı Turhan Paşa)

Konferans Reis-i Rusya'nın Birinci Murahhası Mösyö Nelidof, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.323, (Rusya'dan Konferansa Katılan Bir Siyasetçi)

Konferansın İnikat Ettiği (Ritter) Salonu, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.324, (Konferansın Gerçekleştiği Salon)

İmzasız, *Krizantem Sergisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.325, (Paris'te on iki seneden beri devam eden çiçek sergisi anlatılmıştır.)

Paris'te Geçen Sene "Krizantem" Sergisi'nde Teşhir Edilen 232 Çiçeği Hamil Bir Krizantem Fidanı, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.325, (Çiçeklerin sergilendiği alan

İmzasız, *Elsine-i Muhtelif ile Dersaadet'te İntişâr Eden Gazeteler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.326-328, ("*Âlem-i Matbuat*" üst başlığıyla; resmî ve gayriresmî gazetelerin kime ait olduğu ve hangi gün kaç sayfa olarak yayımlandığı açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Elsine-i Muhtelif ile Vilâyet-i Şahanede İntişar Eden Gazeteler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.328-332, ("*Âlem-i Matbuat*" üst başlığıyla; resmî ve gayriresmî gazetelerin kime ait olduğu ve hangi gün kaç sayfa olarak çıkarıldığı açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Japonya'da Matbuat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.332, (1871 yılına gelinceye kadar Japonya'da gazete olmadığı ve hızlı ilerleyen bir toplum olduğundan 1907 yılına kadar bini aşkın gazete çıkarıldığı açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Amerika'da Matbuat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.332, 333, (Amerika'da gazete ve gazeteciliğin gelişmiş olduğu sayısal verilere dayandırılarak açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Çin'de Kadınlara Mahsus Bir Gazete*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333, (Pekin'de 1905 yılından itibaren bir memurun eşi tarafından çıkarılan kadınlara özgü gazetenin Pekin'de oldukça ilgi gördüğü açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *New York'ta Bir Gazete İdarehanesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333, (New York'taki gazete binası tanıtılmıştır.)

İmzasız, *Dünyanın En Eski Gazetesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333, (En eski gazetenin Çin'de on iki asır önce çıkarıldığı, Avrupa'da gazetenin ondan sekiz yüz sene sonra çıkarılmaya başlandığı açıklanmıştır. Gazetelerin sayfa sayıları ve ücretleri de açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Bir Gazetecinin Arzusu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333, (Frankfurt gazetesinde yazar olan doktorun vefat etmeden önce gazeteye bir yazı bıraktığı, bu yazıda vefatının gazetede duyurulmasını ve bunu oldukça sade sözlerle yapmalarını ve mezarına çiçek gönderilmemesini istediği açıklanmıştır.)

İmzasız, *Tuhaf Bir Gazete*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333, (Amerika'da ziraat gazetelerinden biri çiftçilerin yoğun olduklarını gösterebilmek için gazetenin ilk sayfasına bütün haberleri sıkıştırıp kalan üç sayfayı tutkal ile yapıştırdıkları ve gazetenin bu sebeple tuhaf olduğu açıklanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *En Ucuz Gazete*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333, (Belçika'da 6 veya 8 sayfa neşredilen ve iki paraya satılan bu gazete en ucuz gazete kabul edilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Garip Gazeteler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.334, (Bahsi geçen yıllarda basılan farklı gazetelerin nasıl olduğu açıklanmıştır. Bir İspanyol gazetesi

fosforlu mürekkep kullanarak, gazetenin gece okunmasını sağlamıştır. Bir gazete sahibi ise gazetesini ince pide hamuruna bastırmıştır. Gazeteyi okuduktan sonra karın doyurmak amaçlanmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.334, 335, (Dünya genelinde gazete ile ilgili haberler verilmiştir. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

İmzasız, *Kitap Sergisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.335-338, (1907 senesinde Paris’te açılan Kitap Sergisi tanıtılmış ve farklı yazarların bu sergi hakkında düşünceleri verilmiştir.)

Paris Kitap Sergisi’nin Heyet-i Mecmuası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.336, (Kitap Sergisi’nin toplanma alanı)

İmzasız, *Japonya Sergisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.338, (Japonya’nın 1912 senesinde açacağı sergi için bütün hükümetlere davetiye gönderdiği ve sergiye gelenler için 1500 kilometrelik demir yolu inşasına başlandığı açıklanmıştır.)

İmzasız, *Nobel Mükâfatları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.339, 340, (1907 senesi Nobel ödülleri alan kişiler tanıtılmıştır. Latin alfabesine aktarılmıştır.)

Laveran, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.339, (Nobel Fizyoloji ve Tıp ödülünü alan Charles Louis Alphonse Laveran)

Louis Renault, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.339, (Nobel Barış ödülünü alan Renault)

Rudyard Kipling, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.339, (Nobel Edebiyat ödülünü alan Joseph Rudyard Kipling)

İmzasız, *Buharlı Sefinelerin Yüzüncü Sene-i Devriyesi ve Münâkalât-ı Bahriyede Sefain-i Cismiye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.340-346, (Vapurların önemli bir ulaşım aracı olduğu açıklanmıştır.)

Konar Nam-İngiliz seyr-i sefain şirketi tarafından inşa ettirilip geçen sene bahr-i muhit-i atlâsi de ilk seferini icra etmiş ve İrlanda’ya vaki Kenstven ile New York arasındaki mesafeyi saatte 24,25 mil hesabıyla 4 gün 18 saat 40 dakikada katetmiş olan Ozitanya Vapuru, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.344, (İngiliz Vapuru)

Dünyanın Cesim Vapurlarından: Almanyalı Bandralı 25,500 Tonluk Kaiser Augusta Victoria Vapuru, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.345, (Vapur)

Fransız Bandrollü (Provence) Vapuru: On dokuz bin tonilato hacminde olup suratı 19,78 mildir., Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.345, (Vapur)

İmzasız, *Berlin Vapuru Kazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.346, 347, (Haber- 1907 senesinin Şubat ayında şiddetli kar yağışının olduğu sırada seyir halinde olan Berlin Vapuru' nun Felemenk sahilinde bir kayalığa çarparak battığı açıklanmıştır.)

(Berlin Vapuru), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.346

İmzasız, *Kazazede Suedik Vapuru*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.347, (Haber- 1907 yılı Nisan ayında kayalıklara çarparak ikiye ayrılan vapur kazası anlatılmıştır.)

Suedik Vapurunun Southampton Limanındaki Manzarası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.347, (Limandan bir vapur)

(Vapurun ikiye ayrılması aşamalı bir şekilde resmedilmiştir.), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.347

İmzasız, *Kazazede Dacota Sefinesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348, (Haber- Amerika'nın vapuru Dacota'nın Japonya'da battığı açıklanmıştır.)

(Barınakta olan bir vapur), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

İmzasız, *Süveyş Kanalı'ndan Geçen Sefain*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348, (Süveyş Kanalı'ndan geçen gemi sayısı senelere göre listelenmiştir.)

İmzasız, *Kazazede Jan Bar Zırhlısı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348, (Haber- Fransa donanmasının zırhlı gemisi Afrika sahilinde kayalıklar arasına düşerek ikiye bölünmüştür.)

(Fransa Zırhlısı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

İmzasız, *Dünyanın En İşlek Limanları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348, (Limanlara giren gemi sayıları liste şeklinde verilmiştir.)

İmzasız, *Dünyada Mevcut Sefain-i Ticariye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348, (Dünyada bulunan gemi sayısı ve bu gemilerin alacağı yük miktarı açıklanmıştır.)

İmzasız, *Kazazede Ayene Zırhlısı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.349, (Fransa’da 108 kişinin ölümüne sebep olan kaza açıklanmıştır.)

(Zırhlı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.349

Fransa’nın Toulon limanında kazazede olan ve 108 kişinin telef ve 40 kişinin mecruh olmasına sebebiyet veren Ayene zırhlısının kazadan sonraki manzarası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 349, (Kazadan sonra zırhlı)

İmzasız, *İngiltere’de İtriyat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.349, (İngiltere’de koku modası çok fazladır. Bu sebeple fabrikaların işçilerini fazla çalıştırarak siparişlere yetiştirmeye çalıştığı açıklanmıştır.)

İmzasız, *Bir Senelik Vakayi Askeriye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.350-353, (“*Vakayi Harbiye, Tadilat-ı Askeriye, İhtirayat-ı Askeriye, Vefeyât-ı Askeriye, Asar-ı Askeriye, Malumat-ı Askeriye*” alt başlıklarıyla askerî alanda meydana gelen olaylar, icatlar, ölüm haberler, eserler ve askeri bilgiler açıklanmıştır.)

İmzasız, *Tiyatro*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.353-356, (Tiyatronun oldukça rağbet gören bir eğlence olduğunu, Osmanlı’da tiyatro gelişimi ve 1907 senesinde hayatını kaybeden tiyatro oyuncularını anlatılmıştır.)

Mudhike-perdaz-ı Şehîr Hamdi Efendi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.354, (Hamdi Efendi)

Ahmet Fehim Efendi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.354, (Ahmet Fehim Efendi)

Madam Sarah Bernhardt, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.355, (Tiyatro oyuncusu Sarah Bernhardt)

İmzasız, *Paris Opera Tiyatrosu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.356, 357, (Dünyanın en büyük tiyatrosu olan Paris Opera Tiyatrosu tanıtılmıştır.)

Paris Opera Tiyatrosu’nun Manzara-i Hariciyesi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.356, (Paris Opera Binasının Dışarıdan Görünümü)

Paris Opera Tiyatrosu'nun Dahili Manzarası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.357, (Paris Opera Binasının İçi)

İmzasız, *Londra'da Yeni Bir Opera Binası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.357, 358, (Londra'da yeni inşa edilen opera binası tanıtılmıştır.)

İmzasız, *Karuze*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.358, (Haber- Tanınmış bir kişi olan Karuze evini tadilat ettirmek istemesi ve mimar tutmasına rağmen tamirat işlerinin bir türlü ilerlememesi olayı anlatılmıştır.)

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.358, 359, (Fransa tiyatrodan elde edilen hasılat, tiyatro oyuncularına ayrılan ücret ve oyuncu sayıları açıklanmıştır.)

İmzasız, *Paris'teki Apollo Tiyatrosu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.359, 360, (Apollo Tiyatrosu'nun tanıtımı yapılmıştır.)

Apollo Tiyatrosu'nun Salonu, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.359, (Apollo Tiyatro Salonu)

Apollo Tiyatrosu'nda Balo Salonu, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.360, (Balo Salonu)

Tiyatro Salonunun Tedviri, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.360, (Tiyatro Salonunun Zemin Çizimi)

Balo Salonunun İfrağı, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.360, (Balo Salonunun Çizimi)

İmzasız, *Evrak ve Posta Mürâselâtından İstifa Olunacak Ücurât*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.361, 362, ("*Dahili Postası, İttihat Postası*" alt başlıklarıyla; mektupların gazete ve evraklarda ticari numunelerin ücretleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Posta Havalenameleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.362, (Postane üzerinden yapılan havalelerde dikkat edilmesi gerekenler, dahili ve harici havale ücretleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Kıymet-i Mukaddereli Mekatip*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.363, (Mektup zarflarının üzerine yazılan ifadeye göre ödenecek ücretin belirlendiği açıklanmıştır.)

İmzasız, *Posta Paketleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.363-365, (Osmanlı İmparatorluğu içinde ve yabancı ülkeler arasında gönderilen paketli postalar için uygulanan ücret tarifeleri açıklanmıştır.)

İmzasız, *Cevaplı Posta Pulları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.365, (Fransa'da 1907 senesinde uygulamaya giren cevaplı posta pulu tanıtılmıştır.)

İmzasız, *Dersaadet'ten Bahren Sevk Edilen Postalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.366, 367, (Vapurlarla gönderilen postaların gönderilme günü, gönderildiği vapur ve gideceği merkez noktası listelenmiştir.)

İmzasız, *Dersaadet'ten Anadolu Demir Yolu ile Sevk Edilen Postalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.368, (Hangi gün, hangi semtte posta gönderileceği açıklanmıştır.)

İmzasız, *Dersaadet'ten Rumeli Demir Yolu ile Sevk Edilen Postalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.368, (Rumeli demir yolu ile günlere göre nereye posta gönderileceği açıklanmıştır.)

İmzasız, *Paris ile Pekin Arasında Otomobil Yarışı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.369, (Haber- Paris ve Pekin arasında 1907 yılında düzenlenen otomobil yarışı anlatılmıştır.)

(Otomobillerin yarış için Paris'e gelirken çektikleri zorlukları simgeleyen üç fotoğraf), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.369

İmzasız, *Avcının Şapkası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.370, (Köpeği ile ormanda gezen bir avcının tavşan görünce heyecanlanıp, tüfeği ile şapkasını vurması resimlerle desteklenerek anlatılmıştır.)

İmzasız, *Ravel Labuşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371, (Cihan Pehlivanı ünvanını alan Ravel'in 1907 senesinde vefat ettiği açıklanmıştır.)

Fransız Pehlivanlarından Müteveffa Ravel Labuşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371, (Fransız Pehlivan)

(Londra istasyonundaki saate bakan bir adam), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371

İmzasız, *Güzel Bir Fikir*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371, (Londra istasyonlarında büyük bir saatin bulunması, yolcuların tren saatlerini kolaylıkla anlamasını sağlamıştır.)

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371, (Amerika, İngiltere ve Afrika’da uygulanan birtakım alışkanlıklar açıklanmıştır.)

Cesim Bir Meşe Ağacı, California’da Son Gabriel civarında Garibü’ş-Şekil Bir Meşe Ağacı, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371, (Meşe Ağacı)

İmzasız, *Malumat-ı Müfide*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.372-383, (“*Ayinelerin Tathiri, Arı Sokmasına Karşı, Hıçkırığın Defi, Uykusuzluğa Karşı, Elleri Yumuşatmak, Influenza Hastalığı, Eziklere Karşı, Eldivenlerin Tathiri, Altın Kaplama Muvazi Tathiri, Boğaz Ağrılarına Karşı, Barometre, Baş Ağrısına Karşı, Başta Hasıl Olan Kepeklerin Azalması, Pas Lekelerinin Azalması, Pencere Camlarının Tathiri, Pantolonların Ütülenmesi, Terlemeye Karşı, Cam Lekelerinin Azalması...*” alt başlıklarıyla; yapılması gerekenler açıklanmıştır.)

İmzasız, *Kanaat Kitaphanesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.1-2, (Babıali Caddesi’nde bulunan kitapçıdaki kitapların bir kısmı listelenmiştir.)

İmzasız, *Ziyaret-i Evliya*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.3, (“*Muharriri Maarif Nezareti Celilesi Teftiş ve Muayene Heyeti Azasından Hocazade: Ahmet Hilmi*

Dersaadet ve civarında vedia-i hâk-ı gufran kılınmış olan evliyâ-yı kiram hazaratıyla tarikat-ı aliye-i halvetiye ve şuabat-ı meşayihinin teracim-i ahval ve menakıb-ı ale’l-âllerini havidir. Hadiyesi âdi kâğıtlısı (5) ve âlâ kâğıtlısı (6) kuruştur. Merkez-i Tevzii: Babıali Caddesi’nde Kanaat Kitaphanesidir.”)

İmzasız, *Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane Serriat-ı Dâhiliye Muallim Muavini Doktor Galip Ata*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.3, (“*Emraz-ı dâhiliye ve asabiye mütehassısı Fransa’nın Montpellier Darülfünunundan diplomalı Babıali Caddesi’nde 31 numaralı hane-i mahsusunda her gün saat yediden on bire kadar kabul eder. Salı günleri fakirleri ücretsiz tedavi olunur.”)*

İmzasız, *Eczane-i Nizamettin Süleyman*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.3, (“*Beşiktaş’ta köy içinde Has Fırın karşısında mezkûr eczanede mevcut eczalar taze ve fiyatları ehvendir. Tevdi olunan reçeteler gayet dikkat ve ehemmiyet ile imal olunur.*

Bu eczaneye müracaat edecek zevatın her hususta memnun kalacaklarını temin ederiz. Eczane-i Nizamettin etibbâ-yı meşhureden birçokları devam ettiklerinden müracaat eden hastegan dikkatle tedavi olunur. Arzu edilen tabibin celb ve davetine eczanece tavassut edilir.”)

İmzasız, *T. P Havk'ın Taze Balık Yağını Arayınız!*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.3, (“Zira yalnız mezkûr Havk Fabrikası balık yağını halis, müessir ve hazmı kolay olduğu taht-ı teminde bulunduğu gibi bilcümle etibba tarafından dahi istimali takdir ve tavsiye olunur. Bircümle eczane ve depolarda satılıyor. Memalik-i Osmaniye için acentesi İstanbul’da Yusufiyan Hanı’nda 23 ve 25 numarada bil. A. Jani Ticarethanesidir.”)

İmzasız, *Edhem Pertev Eczanesi Müstahzaratı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.4, 5, (“Krem Pertev, Çocuk Pudrası, Pertev Şurubu, Pertev Saç Suyu, Pertev Diş Tozu ve Macunu, Meyve Sakızı, Pertev Kolonya Suları” alt başlıklarıyla Ethem Bey’in üretimi olan ürünler tanıtılmıştır.)

İmzasız, *Veresiye Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.5, 6, (“Çarşı-yı Kebir’de Kuyumcular Çarşısı’nda (13 numaralı Hercai Ticarethanesi 6 ay vade ile yahut bila-müddet satış on sekiz ve on dört ayar altınla yapılmış yerli ve Paris’in enva mücevheratı, her esama mahsus, elmas markalı yüzükler, altın, gümüş saatler, son moda saat kordonları, her mevsime mahsus hazır ve ölçü üzerine elbise, ayakkabı, erkek, kadın ve çocuklara mahsus muşamba, yağmurluklar, yün ve ipek eteklik ve çarşafıklar, hazır çamaşır takımları ve tezyinate müteallik eşyayı tuhaftıye, çamaşır, fotoğraf, gramofon ve dikiş, cuns ve numan makineleri, Avrupa sistemi üzere tertip edilmiş salon ve yatak odası takımları, mutfak ve lokanta levazımatı her nevi soba ve gasilhane kazanları ve yemek sobaları //6// mezkûr ticarethane, şimdiye kadar göstermiş olduğu sıdk ve istikameti ile ahali-i muhteremenin emniyet ve itimadını kazanmış olduğu gibi sattığı eşyanın metanet, zarafet ve ehveniyeti dahi umumen takdir olunmuştur. Peşin mübaayat için yüzde beş tenzilat icra edilir. Haftalık ve aylık tediye için ticarethanenin tahsildarları vardır. Fiyatı maktudur.”)

İmzasız, *Beltz –Sinalgo*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.6, (“İspirtosuz gayet nafi ve iştihayı tezyit eder bir şurup işbu şurup hazmı teshil eder. Tamı gayet latiftir. Şişesi yirmi paradır. Her yerde satılıyor. Yegâne deposu: Galata ve Sirkeci’de

Leon Şor Gazoz Fabrikasıdır. Şişelerin boğazlarını yapıştırılmış olan etiketlere dikkat olunması ihtar olunur.”)

İmzasız, *Kırmızı Horoz Kumpanyası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.6, (“İngiliz Anonim Şirketi İstanbul’da Tarakçılar’da 20000’i mütecaviz muamelat hiç peşinat olmamak üzere 8 aydan 12 aya kadar ve vadeli veresiye tediyaı haftalık veya on beş günlük veya aylık eşyaların cins ve esamisi elbise- tuhafiyeye- iç esvabı- ipekli ve yünlük kumaşlar- kundura- mobilya- mefruşat kumaşları- Anadolu ve İran halıları- mücevherat- saat ve kordon- sobalar- (solomander) sobaları- edevat-ı beytiye lambalar- tabak ve şişe takımları- gramofon- çalgılar- bisiklet- (pankof) dikiş makineleri ve (cuns) kunduracılara mahsus dikiş makineleri- fotoğraf makineleri- araba vesaire mezkûr kumpanyaya eşya tedarik eden mağazaların esamisini havi listeler arzu eden müşterilere verilir.”)

İmzasız, *Lerav Sobaları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.7, 8, (“Bütün Avrupa’ca fevkalade rağbete mazhar olmuştur. Asla koku ve duman vermeksizin tehlikesizce mütemadiyen yanar. Yakması gayet kolay olduğu gibi sönmesi de imkân haricindedir. Yalnız 24 saatte bir kömür atmalı. Tertibat-ı dâhiliyesinin mükemmelliyeti küllerinin tathiri için uzun uzadıya uğraşmaya mahal bırakmaz, sühuletle istenilen mahale naklolunur. Kaide-i iktisade nezafete riayeti olanlar ancak (Lerav) sobalarının istimalinden fevka’l-had memnun kalacaklardır. Bu babta fazla tafsilat almak isteyenler (Lerav) soba fabrikasının Dersaadet’te vekili olan sobacı Kirkor Jamgoçyan Efendi’nin bahçe kapısında Ekonomik Kooperatif Mağazası’nın karşısında vaki soba ticarethanesine müracaat etmelidirler.”)

(Lerav Sobası), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.7

İmzasız, *Gramofon Nedir?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.8, (“Saha-i tabiatıta hasıl olan asvatı zapt ve hıfz ile arzu edilen bir zamanda tekrar eden bir alet... Tabiatıta husul bulan her sada hoşça gitmediği gibi fena bir makine ile çalınan ve sahib-i tabiat bir fabrikacı tarafından intihap edilmemiş, acemi bir hanende tarafından söylenmiş bozuk düzen bir orkestra tarafından çalınmış havalarda can sıkır. Lirofon makineler bu gibi muhazirden salimdir. Ve gayet ucuz ve sağlamdır. Güzel kullanılmak şartıyla senelerce bozulmaz. Lirofon plakları ise itiraz kabul etmeyecek derecede mükemmeldir. Her makinede çalınır. İğneden hiç müteessir

olmaz. Sadanın tabiatı noktainazarından Lirofon plaklarında görülen mükemmelliyet şimdiye sair markalı plaklarda meşhut olmamıştır. Bir makinesini bir defa dinlemek müddeamızın sıhhatini ispata kâfîdir. Bircümle gramofon mağazalarında satılır. Veresiye, iştirâ etmek arzusunda bulunanlar Sirkeci'de Musul Han'ında numarada ilanât-ı ticariye acentesine müracaat etmelidir.”)

İmzasız, Mısır Gramofon Mağazası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.8, (“Udi İbrahim ve Selim biraderler Vezneciler'de Osmanlı Kırâathanesi karşısında numara 130 bu mağazada suret-i mahsusada celbedilen son sistem gramofon makineleriyle en müntehep Türkçe ve Arapça şarkıları muhtevi plaklar, kanun, ud, keman vesair alet ve edevat-ı musikiye duvar ve konsol saatleri gayet mutedil bir fiyatla fûruht edilir. Arzu edenler için musiki muallim ve muallimesi bulunur.”)

İmzasız, Ferment Pur de Raisin de Mr. G. Jacquemin, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.8, (“Mazeville Darülfununu muallimlerinden Mösyö Jacquemin'in istihzar eylemekte olduğu hamir-i ineb midenin efal-i hazmiyesini layıkıyla icra edememesinin mütevellit cilt hastalıkları zayıf, kansızlık ve emsali emraz-ı kemal süratle teşfiye etmektedir. Dersaadet'te Sirkeci'de Musul Han'ında 24 numarada komisyoncu Ali Nizami Bey'e müracaat olunduğu takdirde hamire-i inebin mehasin-i hakikiyesini musavver gayet güzel bir tarifname meccanen takdim olunur.”)

İmzasız, İmalat-ı Sanaiye-i Osmaniye'den Faruki İtriyatı, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.9, (“Deposu: İstanbul'da Sultan Hamamı Caddesi'nde Faruki İşleme ve İtriyat Mağazası Beyoğlu'nda Bonmarşe Devlet-i Âliye-i Osmaniye'nin gümüş, İran'ın altın sanayi madalyalarıyla Paris, Londra, Liege, Atina ve bordo sergilerinden fevkal müsabaka mükâfat ve itriyat ve jüri azalığı ve altın madalyalar ihraz eylemiştir. Koku ve kolonyaların litre ücretleri listelenmiştir.”)

İmzasız, İlanat-ı Ticariye Acentesi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.10, (“Dersaadet ve Vilayet-i şahanede münteşir ceraide şerait-i münasebe ile umumiyede vazı, talik ve teşhir ve tevzii ve her türlü ilanâtın tabı deruhte olunur. İstanbul'da Sirkeci'de Musul Hanı: numara 23 ve 24 Sirkedji Moussoul Han No 23-24 İhtar-Nevsal-i Ragıp'ın ikinci senesine ilan vermek arzusunda bulunan zevat nihayet 1324 senesi Teşrinievvel'i evasıtına kadar mezkûr ilanât-ı ticariye idaresine müracaat edebilirler.”)

İmzasız, *Sobacı Kirkor Jamgoçyan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.10, (“*Babiali Caddesi’nde Hamidiye Türbesi kurbunda Ekonomik Kooperatif Bakkaliye Mağazası karşısında ve karakolun ittisalindeki mağazada: gayet mükemmel ve nefis saksonya mamulatından sobalar, çini borular, maden sobalar, gaz sobaları, hamam kazanları, çamaşır makineleri tulumbaları vesaire ehven fiyatla fûruht ve yerleri talik edilir. Sipariş üzerine gayet sağlam surette hamam kazanı ve sobaları ve çamaşır kazanları imal edilir. Soba levazımatının en ucuzundan en pahalısına kadar her cinsten bulunur. Taşradan sipariş vukuunda derhâl sipariş ifa edilir.*”)

İmzasız, *Osmanlı Elbise Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.11, (“*Mahmut Paşa’da Ubud Efendi Hanı ile Yürekçi Fırını arasında numara: 200. Gayet ehven fiyatla sağlam ve zarif elbise edinmek arzu ederseniz. Mahmut Paşa başında vaki 200 numaralı Osmanlı Elbise Mağazasına müracaat ediniz. Bu mağaza kazanmış olduğu teveccüh ve rağbet sayesinde ilan külfetinden vareste kalmıştır. Fiyatlar maktudur. Aldanmak imkânı yoktur. Üzerinde muharrer numaranın nısfı derecesinde bir meblağ intihap edilen elbise hiç yorulmaksızın, pazarlığa girişmeksizin alınabiliyor. Osmanlı Elbise Mağazasında kışlık ve yazlık son modaya muvafık paltolar, pardösüler, kostüm, redingot takımları, çocuk elbiseleri, yağmurluklar, kız çocukları ve kadınlar için gayet zarif çantalar mevcuttur. Karilerimize bu mağazayı tavsiyeyi vecaibden addeyleriz.*”)

İmzasız, *Diş Tabibi A. Serveryan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.11, (“*Profesör Amuedon şakirdi olup uzun müddet mumaiylehin Paris’teki diş tedavihanesinde çalışarak iktisabı mümarese ve bade Dersaadet’e avdetle Beyoğlu’nda Kayseliyen apartmanında (1) numara muayenehanesinde her gün müracaat eden hasteganı tedavi etmekte bulunmuştur.*”)

İmzasız, *Dişçi Kirya Kidis*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.11, 12, (“*Sirkeci’de Tramvay Caddesi’nde 36 numaralı muayenehanesinde her gün bulunup müracaat edenleri tedavi eyler. Ağrısına tahammül edilemeyen çürük dişleri çekmeden yalnız iki veyahut üç defa ilaç koymakla tamamen teşfiyeye muvaffak olarak doldurmakta, tekrar tedaviye ihtiyaç görüldüğü takdirde asla ücret almamakta olduğu gibi ufunetinden husula gelen ve cerrahların nezdinde ameliyatı intaç ettiren apseleri katiyen tedavi etmekte ve güzel ve sağlam //12// diş dahi imal eylemektedir.*”)

Şimdiye kadar Dişçi Kiryanidis'e müracaatla dişlerini tedavi ettirenler, dişlerinden ızdırıp çekenlere mumaileyhi tavsiyeden kendilerini alamamaktadırlar. Filhakika dişlerinin tedavisi için en meşhur diş tabiplerine müracaatla aylarca hatta senelerce bir semere görmeyenleri Kiryanidis Efendi iki üç günde tedavi eylemektedir. Biz de mumaileyhi karilerimize tavsiyeyi vecibeden addeyleriz.”)

İmzasız, Satılık Arsa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.12, (“Makriköyü’nde zeytinlikte sahile karib üç yüz arşınlık bir arsa gayet ehven bir fiyatla satılacaktır. Talip olanların Mukri Köy bekçilerine ve tellallarına sual eylemesi veyahut Mektubî Maliye Mühimme Kalemi Hulefasından İzzetli Esad Beyefendi’ye müracaat etmesi ilan olunur.”)

İmzasız, Divanyolu’nda Sultan Mahmut Türbesi Civarında 152 Numaralı Dükkânda, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.12, (“Dersaadet’te münteşir bilumum gazete ve risaleler bulunduğu gibi her nevi taze ve nefis aktariye eşyası ehven fiyatla fûruht edilir. Defter, şakirt için defter, kalem gibi levazımat-ı kırtasiyenin en âlâları mevcuttur. Halis kürre kulak suyu fıçı ile hanelere isal edilir, her cins tütün, enfiye satılır. Çocuklar için zarif ve ehven oyuncaklar da vardır. Hulasa bu küçük dükkânda her aranılan şeyi nefis ve ehven olmak şartıyla tedarik mümkündür.”)

İmzasız, Kordiyal Medok, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.12, (“Üzümlerin nefaseti ile meşhur-ı âlem olan Fransa’da Bordo şehrinde J. A.(İ) Jord ticarethanesi tarafından imal ve istihzar edilmekte bulunan bu kordiyal son derece mukavvi ve hazım bir meşruptur. Havass-ı şifaiyesinden maada lezzeti de gayet güzel olduğundan istimalini karin-i kirama tavsiye ederiz. Dersaadet için umumi acentesi Sirkeci’de İsmail Paşa Hanı’ndadır.”)

İmzasız, Han ve Hane İnşasına Müsait Acele Satılık Arsa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.13, (“Mahmut Paşa Cami-i Şerifi karibindeki yeşil direk bakkaldan Sıdyan Hanı’na müntehi cadde üzerinde ve ahiren tamir edilen Daye Hatun Camii karşısında vaki biri 248 arşın küsür parmak diğeri 162 arşın küsür parmak olmak üzere iki kıta arsa gerek toptan gerek ayrı ayrı fûruht edileceğinden talip olanların ve bu babta tafsilat almak isteyenlerin Maliye Nezaret-i Celilesi Mektubî Mühimme Kalemi Hulefasından Nizamettin Bey’e müracaat eylemeleri ilan olunur.”)

İmzasız, *Tobler Çikolatası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.13, (“*Tobler-çikolatası İsviçre’nin halis inek sütünden imal olunmuştur.*

Tobler- çikolatasının muhtevi bulunduğu mevad-ı mugaddiye sair çikolatalarda mevcut değildir.

Tobler- çikolatası en halis ve en mugaddi kakao ile imal olunur.

Tobler- çikolatası lezzetçe de bilcümle çikolatalardan faiktir.

Tobler- çikolatası çocuklar ve büyükler için hem sıhhi ve hem de leziz bir gıdadır.

Tobler- çikolatasını yiyen çocuklar tombul ve kuvvetli olurlar.

Tobler- çikolatası hazmı teshil eder ve vücudu besler.

10 Frank Mükâfat

Tobler çikolata paketleri içinde ufak ufak gayet güzel resimler mevcuttur. Bu resimler 20 çeşittir. Her çeşitte 6 adet vardır. Bu çeşitlerin her birinden birer tane cemedipte Tobler satılan mağazalardan alınacak hususi Tobler albümüne vazi ile İsviçre’de Bern şehrinde Tobler çikolata fabrikasına veyahut Dersaadet’te Sultan Hamamı’nda Hocopula Hanı’nda 40 numarada Mösyö Andre Koosentopali ve şürekâsına gönderildiği hâlde mevut mükâfat ita olunur.”)

İmzasız, *Kolestrole Maden Suyu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.14, (“*Miyah-ı tabiiye-i madeniyesiyle iştihar etmiş olan Macaristan’da Karlsbad civarında neban etmekte olan tabii maden suyu yemek arasında istimal edilen maden sularının en mükemmelidir. Lezzeti gayet güzel tesir-i şifabahşası katidir. Büyük lokanta ve eczanelerde bulunur. Dersaadet için umumi acentesi Sirkeci’de Küçük İsmail Paşa Hanı’ndadır.”)*

İmzasız, *Lucerna Çikolatası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.14, (“*İsviçre’nin halis inek sütüyle imal olunmuştur. Mevad-ı mugaddiyesi sair çikolatalardan kat kat fazla olduktan maada lezzetide son derece güzeldir. Gerek büyükler ve gerekse mini mini çocuklar için Lucerna çikolatasından daha münasip bir gıda tasavvur olunamaz. Bittecrübe sabit olduğuna göre çikolata vücudu besler. Fakat bu neticenin elde edilmesi için çikolatanın usul-ı fennisi dâhilinde istihzar*

edilmiş bulunması ve istihzarında istimal olunan mevad-ı ibtidaiyenin evsaf-ı matlubiye haiz bulunması ve derece-i elzemiyettedir. İşte bu sebeple karilerimizin her görülen çikolatayı ekl etmeyip her yerde İsviçre'nin halis Lucerna çikolatasını aramalarını Lucerna markasına dikkat etmelerini tavsiye ederiz.”)

İmzasız, *Kemal Çelik Şurubu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.14, 15, (“İyot hadidli (Mehmet Kemal) çelik şurubunun fakrû'd-demi intaç eden emrazda hususiyle emraz-ı hadde nekahatında sıracı verem illetlerine müstait olanlarda zafiyetten münbais usret-i tams âdem-i tams seyelan-ı ebyazda mizaç olanlarda görülen halecan-ı kalpte bazı egzama ve cilt hastalıklarında //15// mukavvi ve muhallil gibi istimalinden fevaid-i kesire hasıl olduğu etibbaca tasdik olunmuştur. Beher şişesi beş kuruştur. Mahal-i imal deposu Sultan Bayezit'te Eczane-i Mehmet Kemal'dir.”)

İmzasız, *Kemal Sıhhi Tuvalet Suyu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.15, (“Kemal tuvalet suyu yüz ve ellerdeki leke ve çilleri ve çocukların vücudundaki pişikleri def ile beraber rüzgâr ve güneşin tesirinden cildi muhafaza eyler ve tabii bir beyazlık, yumuşaklık ve parlaklık verir ve buruşuklukları izale eder. Tıraştan sonra istimal olunduğu hâlde ergenlikleri de giderir. Terkibi meçhul birtakım tuvalet sularına ezher cihet faiktir. Mektebî tıbbiye ve meclis-i maarif-i tıbbiye-i şahanenin mazarrattan ari olduğuna dair tasdiknamesini haizdir. Suret-i istimal- Yüz sabun ile yıkandıktan sonra bir sünger ile bu suyu sürmeli, on beş dakika sonra arzu edildiği hâlde su ile yıkanılırsa calib-i tabii gayet güzel bir letafet verir. Egzama ve pişikler için kaynamış su ile yıkayıp üzerinden bir parça temiz pamuk ile sürmeli. Mahal imal deposu: Sultan Beyazıt'ta kâin eczane-i Mehmet Kemal olup bilcümle tuhafiye mağazalarında ve eczanelerde bulunur.”)

İmzasız, *Ticaret Mekteb-i Âlisinden Mezun Abdülvacit Zihni*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.15, 16, (“Çarşı-yı kebirde numara (72) iki seneden beri âlem-i ticarete sadakat ve fîruht ettiği emtianın metanet ve nefasetiyle kesb-i iştihar etmiş olan Ticaret Mekteb-i Âlisi mezunlarından Abdülvacit Zihni Efendi'nin ticarethanesinde kışlık İngiliz ve Fransız yün fanilaları, donları, çorapları ve patikleri, yün atkıları ve yün battaniyeleri son moda şemsiyeler kolalı keten gömleklerin enva ve zefir ve ajurlu ve ipekli keten yakalar, son moda boyun bağları ipekli mendiller, keten markalı mendiller ve Paris'in en meşhur fabrikalarından

celbedilen kokularını sabit ve letaif lavanta ve kolonya suları, hülasa daha gayrikabil, tadat birçok eşyâ-yı nefise ehven fiyatla fûruht edilmektedir. Karilerimize bu ticarethaneyi tavsiyeyi vecibeden addeyleriz.”)

İmzasız, *Afıtab Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.16, (“*Mehmet Sadık Beyazıt’ta Kâğıtçılar içinde numara 158 tarik-i ticarete takip eylemekte olduğu istikamet ve sadakat neticesi olarak on seneden beri müşterilerinin hüsnüteveccüh ve itimatlarına nail olmuş olan Mehmet Sadık Efendi’nin (Afıtab)ismindeki levazım-ı tersimiye ve kırtasiye ve kitap ve fotoğraf ve alet ve edavat-ı saire mağazasını karin-i kirama tavsiye eyleriz. Bu mağazada fiyatlar gayet ehven ve her keseye elverişli olduğu gibi pazarlık dahi olmadığından mevzu fiyatlar ciddi ve maktudur. Afıtab mağazasının mesleği az gelir ile çok mal satmak olduğundan aldanmak ihtimali yoktur. Taşradan sipariş vukuunda serian irsal ve posta ücreti olarak yüze yirmi zam olunur. İstihzâh olunan mevada cevap vermek için bir kuruşluk pul gönderilmelidir. Afıtab mağazasında satılan eşyâ-yı nefiseden bazılarını tadat edelim: 1326 sene-i hicriyesine ve 1908 sene-i efrenciyesine mahsus her nevi zarif duvar takvimleri, cep muhtıra defterleri, gayet zarif cüzdanlar ve defterler, zarif para çantaları, kutusu 3 kuruştan 50 kuruşa kadar gayet zarif beyaz renkli Japon zarf ve kâğıtları elektrikli cep ve el fenerleri, eczasıyla beraber altı kuruştan 10 kuruşa kadar bayram tebrikatına mahsus zarif kartlar ve bine karib çeşit üzerinde cümle-i tebrikiye yazılı açık muhabere varakaları gayet mükemmel işler her türlü saatler, elektrikli boyun bağı iğneleri 8 kuruştan 15 kuruşa kadar sigara yakmaya mahsus elektrikli alet 5 ile 8 kuruş, eczası 1 kuruş, kartpostal albümleri, mektep kitapları vesair mütenevvi fotoğraf alet edavatı hülasa daha gayrikabil-i tadat birçok eşyâ-yı nefise...”)*

İmzasız, *Hüsn-i İntihap Fes Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.17, (“*Zenub Yogordivan Hamidiye Caddesi’nde türbe ittisalinde güneşten rengi atmaz, yağmurdan bozulmaz, terden boyası çıkmaz. Fes iştira etmek arzu eden zevatın sair mağazalara müracaattan evvel bir kere Zenub Yagubiyan Efendi’nin fes mağazasını ziyaret eylemelerini tavsiye olunur. Mezkûr mağazada Hereke Fabrika-i Hümayunu mamulatından olan enfes fesler dahi bulunmaktadır. Mallar, nefis, fiyatlar son derece ehvendir.”)*

İmzasız, *Kitaphane-i Asiya*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.17, (“Divanyolu’nda Çarşı kapısında mütenevvi 75 mezkûr kütüphanede dinî, edebî ve fennî kitab-ı mütenevvi romanlar, mektep kitapları gayet ehven fiyatla fûruht edilmektedir. Taşradan vukuu bulacak siparişler serian ifa edilir. Yeni ve eski kitaplar mubaaya, icabi takdirinden mübadele olunur. Mütalaası arzu olunan kitaplar mutedil bir ücretle kira ile de verilir.”)

İmzasız, *Perukar Pinayot Kosantopolü*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.17, (“Hamidiye Caddesi’nde numara: 44 Perukarlıkta maharet-ii kamilesi cümlece maruf ve müsellemler olan Pinayot Kosantopolü Efendi’nin Hamidiye Caddesi’nde vaki 44 numaralı perukar salonunu karin-i kirama tavsiye ederiz. Pinayot Kosantopolü Efendi’nin nezafet ve taharete fevkalade riayeti olduğu gibi maiyetinde bulunduğu perukar kalfalarının mahareti şayanı takdir derecededir. Tıraş ücretleri ehven olmakla beraber abone usulü de tatbik edilmektedir. Karin-i kiram Pinayot Kosantopolü Efendi’nin perukar salonuna teşrif edecek olurlarsa fevalade memnun kalacaklardır.”)

Nevsal-i Edebî 1340 (1924)

Halide Nusret (Zorlutuna), *Düşmanını Eriten Kadın*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.3, 5-7, (Hasta bir kadının hayal dünyasında uğradığı iftiraları anlatan hikâye)

Güzide Osman, *Rüya İçinde*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.4, (Rüyada görülen sevgili konusu üzerine dörtlüklerle yazılmış bir şiir)

(*Fenn-i Kireç*), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.4, (“*Fenn-i Kireç Reşat Beyzade Yusuf Beşiktaş’ta Yalı Sokağı’nda kireç fabrikasında sıva ve kâffe-i inşaat için çimento kuvvetinde en birinci su kireci. Telefon: Beyoğlu 2973 her iskele ve istasyona sevk olunur.*” Açıklaması yapılmıştır.)

Tanin Pehlivan, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.4, (Hüseyin Cahit Yalçın’ın Karikatürü)

Dalgalanan Pırıltılı Saçlarıyla Yığıldı, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.5, (Bir kadın resmi)

Süheyla Muhterem, *Mevsimler*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.8, (Bahar, Yaz, Hazan, Kış başlıklarıyla dörtlüklerden oluşan şiir)

Halide Nusret Hanım, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.8, (Halide Nusret Zorlutuna'nın Karikatürü)

(Süs Gazetesi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s. 8, ("*Her medeni hanım mutlak Süs gazetesini almalıdır. Bu gazete hanımlara mahsus makalelerle, mutena resimlerle, hikâyelerle, dedikodularla Cumartesi günleri neşrolunur. Yirmi dördüncü nüsha neşrolundu. En meşhur şairlerin şiirleri, en büyük muharrirlerin hikâyeleri, en muktedir ressamların resimleri ile on altı büyük sayfa, yalnız beş kuruş!...*" açıklaması yapılmıştır.)

Sonbahar Çiçeği, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s. 9, (Elindeki çiçeği koklayan bir kadın resmi)

Abdülhak Hamit (Tarhan), *Sinema Şiiri*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.10, 11, ("*Son zamanlarda Fransız şairlerinin yeni bir çığır olmak mesela herhangi bir mahalde bir müşahade-i aniye icabatında olarak tasviri bir mahiyette bulunmak üzere yazdıkları şiirler tarzında, bu manzumeyi yazan şair-i azam, bir tecrübe-i kalem etmek istemiştir.*" Açıklamasıyla; Abdülhak Hamit'in serbest nazımla yazmış olduğu şiiri verilmiştir.)

İmzasız, *Diş Tabibi Hasan Hayri*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.11, (Hasan Hayri Bey'in aldığı eğitimler açıklanmıştır. Yaptığı işin fiyat açısından ölçülü olduğu belirtilmiştir.)

(Hasan Hayri Bey'in Fotoğrafı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.11

Cenap Şahabettin, *Lakırdı Sepeti*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.12, (Özlü Sözler)

Aydemir Hanım, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.12, (Müfide Ferit (Tek) Hanım'ın Karikatürü)

(Çocuk Doktoru), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.12, ("*Kadıköy Altıyol ağzında kilise akaretleri arkasında çocuk hastalıkları mütehassısı doktor mazhar tıp fakültesi emrâz-ı etfâl muavini*" açıklamasıyla; çocuk doktorunun bulunduğu adres belirtilmiştir.)

Necdet Rüştü (Efe), *Asri Bey*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.13, (Beyitlerle yazılmış bir şiir)

Süs Hanım, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.13, (Mehmet Rauf Bey'in Karikatürü)

(Tabela İmalathanesinin Reklamı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.13, (“*Muhtar tabela imalathanesi Babıali Caddesi'nde Sudi Kütüphanesi fevkinde cam ve sac üzerine gayet nefis her nevi tabelalar yapılır.*” Açıklamasıyla; tabelacı ilanı verilmiştir.)

İmzasız, *Kalp Tedavisi*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.14, 15, (Tıp alanında kalp tedavisi hakkında bir makale)

İmzasız, *Aşçıyan İmalathanesi*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.15, (Kadıköy'de bulunan kaban imalathanesinin üretimleri hakkında bilgi verilmiştir.)

(Süs Gazetesi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.15, (“*Süs gazetesini görüyor musunuz hanımefendi? Görmüyorsanız ne yazık! Çünkü terakkiperver ve medeni Türk hanımı ve Türk hanımının terakkiyatı için neşrolunuyor. Siz ki emsaliniz arasında zekâ (silik²) inceliğiniz ile temeyyüz etmişsiniz. Mutlak bu gazeteyi takip etmelisiniz. Her hafta Cumartesi günleri, edebiyatımızın en büyük üstadlarının makaleleri ve hikâyeleriyle müzeyyen olarak neşrolunuyor.*” Açıklaması dipnotta yer almaktadır.)

Hab-Alud, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.16, (Bir kadın karikatürü, Muhiddin Bey imzalı.)

Celal Sahir (Erozan), *Mezarlığa Düşmüş*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.17, (Altılı bentlerden oluşan şiir)

Kânunusani, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.17, (Kış mevsiminde sokakta bir kadın karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

غدى غدى غدى, *İpek Gömlek*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.18, 19, 22, 23, (Ön yargı konulu hikâye)

Faik Ali (Ozansoy), *Hayal-i Müşahhas*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.20, (Kendi aralarında kafiyeli beyitlerle yazılmış bir şiir)

Üstad-ı Azam Abdülhak Hamit Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.20, (Abdülhak Hamit Tarhan'ın Karikatürü, Ratip Tahir Bey İmzalı.)

² Kelime metinde silinmiş.

İmzasız, (Mahmut Ekrem Kütüphanesinin Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.20, (“Mahmut Ekrem Kütüphanesi Kadıköy: İskele Caddesi, belediye karşısında bilumum Türkçe ve Fransızca mektep kitapları, en son neşrolunan romanlar, kırtasiye, albüm ve kartpostal çeşidinin enva bulunur. Kütüphanemiz eski ve yeni kitaplar satın alır.” Açıklamasıyla; kütüphane tanıtımı yapılmıştır.)

Ahmet Ferit (Tek), *Ey Rus Kızı*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.21, (Serbest nazımla yazılmış bir şiir)

(Sırt sırta vermiş olan bir kadın ve bir erkek resmi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.21, (Muhiddin Bey imzalı bu levhanın ortasında; Ahmet Ferit Bey’in *Ey Rus Kızı* adlı şiiri vardır.)

Hüsnüne Karşı, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.24, (Makyaj yapan kadın karikatürü, Hasan Rasim Bey imzalı.)

İmzasız, *Beyoğlu’nda El-hamra Sineması*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.24, (El-hamra sineması tanıtılmıştır.)

Hanımfendi: Seni tutuyorum ama bak evvelce söyleyim. Pudrama elini sürersen kovulduğun gündür., Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.25, (Bir kadın ve hizmetlisinin karikatürü, Sadi Bey imzalı.)

İmzasız, *Sürat- İntizam- Cedit “Kütüphane-i Sudi”*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.25, (Kütüphanenin bulunduğu yer ve kütüphane içerisinde yer alan kitaplar hakkında bilgi verilmiştir.)

İmzasız, *Kadına ve Güzelliğe ve Aşka Dair...* Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.26, 27, (Çirkin kadın olmadığını ve kadının güzelliğini hangi yollarla ortaya çıkaracağını anlatan makale)

(Süs Gazetesi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.27, (“Süs hanımlara mahsus olmakla beraber İstanbul’da neşrolunan mecmuaların en edebisidir, çünkü en büyük muharrirlerin şiirlerini, hikâyelerini yalnız Süs’de bulursunuz. Sonra resim itibariyle en zengin, en mutena bir mecmuadır. Bilhassa her hafta kapağında memleket hayatında müstesna bir ehemmiyeti olan en parlak kadının resmini görürsünüz. Moda, tuvalet, karikatür kadınları alakadar edecek bütün resimler hiçbir mecmuada

görünmeyecek nefasettendir. Her kadın için Süs okuması bir vazifedir.” Açıklaması dipnot olarak verilmiştir.)

Saffettin Ziya, *Aşk*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.28, (Dörtlüklerden oluşan şiir)

Celal Sahir Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.28, (Celal Sahir Erozan’ın karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

(Süs Gazetesi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.28, (“*Süs gazetesi hanımların inkişaf ve tealisini temin için neşrolunuyor. Gayesi Türk kadınına yükseltmek, onu hayatta hakkı olan hürriyet ve saadete kazandırmaktır. Türklüğün medariiftiharı olan en büyük muharrirlerin şiirleri ve makaleleriyle neşredilmektedir. Fiyatı yalnız beş kuruştur.*” Açıklaması dipnot olarak verilmiştir.)

Kadrünnisa Ferruh, *Çöl*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.29, (Şiir)

Faik Ali Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.29, (Faik Ali Ozansoy’un Karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

(Mehmet Rauf’un Tanin Gazetesi’nde tefrika ettiği *Karanfil ve Yasemin* adlı romanının tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.29, (“*Karanfil ve Yasemin muharriri Mehmet Rauf: Tanin gazetesinde tefrika olunurken umum kariler tarafından emsali gayri mesbuk bir merak ve inhimak ile takip edilmiş olan Mehmet Rauf Bey’in Karanfil ve Yasemin romanı kitap şeklinde tabolunmaktadır. Bir eser-i edebîde her şeyden evvel ince, derin tahassüsler arayanlar, okudukları sayfalarda vecd-i ruh ile sermest olmak isteyenler için emsalsiz bir fırsattır.*!” Açıklaması dipnot olarak verilmiştir.)

Reşat Nuri (Güntekin), *Neler Göreceğiz?*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.30, 31, 34, (“*Bu sene Darülfünun’a giren hanımlar bilhassa hukuk kısmına rağbet göstermişlerdir.*” Açıklamasıyla; mahkeme konulu hikâye)

Cenap Şahabettin, *Lakırdı Sepeti*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.32, (Özlü Sözler)

Samipaşazade Sezai Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.32, (Samipaşazade Sezai Bey’in Karikatürü, Ratip Tahir imzalı.)

(Kırtasiye Adresi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.32, (“*Adnan Kemal kırtasiye mağazası Kadıköy’de Altıyol ağzında*” açıklamasıyla, kırtasiyenin yeri bildirilmiştir.)

Halit Fahri (Ozansoy), *Koyda Mehtap*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.33, (Dörtlüklerden oluşmuş bir şiir)

Suad Derviş Hanım, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.33, (Suat Derviş Baraner’in karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

(Karyola Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.34, (“*Beygir ticarethanesinde beheri on dört liradan on yedi liraya kadar masomya beyaz, siyah ve mineli İngiliz karyolaları*” açıklamasıyla; karyolanın reklamı yapılmıştır.)

Suat Derviş (Baraner), *Bu da Bir Mantık*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.35, 38, (Bir salon kadınının, bir zabitle evlenme öyküsü)

Mehmet Rauf, *Rüyada*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.36, 37, (Rüyada görülen bir aşkın hikâyesi)

Ahmet Haşim Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.36, (Ahmet Haşim Bey’in karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

(Gemi halatlarının makaralı sistemi ve halatlarda kullanılan iplerin değiştiğini duyuran ilan), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.36, (“*Kıldan ince çelikten sağlam ahiren limanımızdaki bütün sefain halatlarını bilcümle terzihanelerin istimal ettiği minareli makara tirelerinden sürdürmeye karar vermiştir. Çünkü bu tireler kıldan ince, çelikten sağlamdır.*” Açıklamasıyla duyuru yapılmıştır.)

Yusuf Ziya Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.37, (Yusuf Ziya Ortaç Bey’in Karikatürü)

(Pudra Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.37, (“*Bedii Taharet Pudrası: Her hususta itina ile ihzâr olunmuş yegâne latif kokulu □□□□□□□□ . Alanı da satanı da memnun eder. Umum deposu: Kadıköy Ahmet Bedii Eczanesi*” açıklaması yapılmıştır.)

Fahri Celalettin, *Devair-i Eşgâl*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.39, 42, 43, 46, (Çeşitli uğraşların anlatıldığı hikâye)

Sükût-ı Evrak-ı Nakdiye, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.40, (Fırtınada evrakların dağıldığını gösteren karikatür, Muhiddin Bey imzalıdır.)

(Süs Gazetesi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.40, (Dipnotta; “*Her hafta kadın ceryanlarına ait dedikodu, en meşhur hikâyecilerimizin bir hikâyesi, salon adabımuaşeretine, tuvalet esrarına, hıfzıssıhhaya ait birer sayfa hanım mutfakta serlevhasıyla mutena yemek tarifleri, haftanın kahkahası, tefrika roman veya tiyatrodan başka, bugün her manasıyla yegâne edebî bir mecmua itibarıyla Süs kıymetli edebî makalatta şer eder. Resimleri her noktainazardan emsalsiz surette nefis ve zengindir.*” Açıklaması yapılmıştır.)

Derede, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.41, (Deredeki kayıkta bulunan bir kadın ve bir erkek karikatürü, Hakkı Bey imzalı.)

(Beyoğlu’nda bulunan Beygir ticarethanesini halka tavsiye eder.), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.41, (“*Beyoğlu’nda Cadde-i kebirde 370 numaralı Beygir ticarethanelerini ziyaret ediniz. Hakiki İngiliz muşambaları- hanımlara mahsus müntâhib ve mütenevvi çeşitlerde bluzlar- rubalık kumaş kuponları- dâhilî kostümler metanet ve zarafetiyle meşhur âlem emerson ayakkabıları ve karyolalarla spor levazımatı vesaire erkeklere mahsus mahir ve itina-kar bir terzimiz mevcuttur. Hakiki İngiliz kuponları.*” Açıklaması dipnotta yer almaktadır.)

Necdet Rüştü (Efe), *Muhayyel Sevgili*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.44, 45, (Hayalî sevgilinin anlatıldığı şiir)

Süleyman Nazif Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.44, (Süleyman Nazif Bey’in karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

(Erkeklerle özgü kumaş satıcılarının tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.44, (“*Mallarının nefaseti ve muamelesindeki cedit ve istikameti ile meşhur Beyoğlu’nda Rus Konsoloshanesi karşısında 479 numarada “Hayden” Ticarethanesi erkeklere mahsus kostümlük ve paltoluk son moda İngiliz kumaşları hanımefendiler için rubalık ipekli kumaşlar, yünlü yatak örtüleri üzerinde en müntâhib ve zarif mütenevvi çeşitler vücut etmiştir. Tuhafiye itriyat ve ayakkabı dairelerine de yeni ve azim mevrudat*” açıklaması yapılmıştır.)

Reşat Nuri Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.45, (Reşat Nuri (Güntekin) Bey'in karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

(Fotoğrafhane Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.45, ("*İş kusursuz, fiyatı ehven Ferit İbrahim Fotoğrafhanesi Doğruyol'da, Ağa Cami ilerisinde Beyoğlu'nun yegâne Türk fotoğrafhanesidir.*" Açıklaması yapılmıştır.)

Abdullah Kazım, *Dedenin Aşkı*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.46, 47, (Bir dedenin aşk öyküsü)

(Süs Gazetesi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.46, ("*Her Cumartesi sabahı medeni ve terakkiperver hanımlar için uyanır uyanmaz ilk iş, mevziin bıraktığı Süs'ü okumak ve resimlerini seyretmek olmalıdır.*" Açıklamasıyla, kadınlara Süs gazetesini okumaları tavsiye edilmiştir.)

Köprüde Sağanak, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.48, (Fırtınada şemsiyesi ve eteği uçuşan bir kadın karikatürü, Ratip Tahir (Burak) Bey imzalı.)

Cenap Şahabettin, *Lakırdı Sepeti*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.49, (Özlü Sözler)

Peyami Safa Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.49, (Peyami Safa'nın karikatürü, Ratip Tahir (Burak) Bey imzalı.)

(*Millî Mecmua* dergisinin tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.49, ("*Millî Mecmua genç ve güzide sanatkârların mahsul-ı dehası olarak on beş günde bir intişar eden bu güzel ve musavver mecmuayı karilerimize hararetle tavsiye ederiz.*")

Peyami Safa, *Sezacık*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.50, 51, 54, 56, (Eski âşıkların bir araya gelişini anlatan hikâye)

Meliha Avni (Sözen), *Nasibim*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.52, (Dörtlüklerle yazılmış bir şiir)

Mahmut Sadık Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.52, (Mahmut Sadık Bey'in karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

(Süs Gazetesi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.52, ("*Bütün münevver ve terakkiperver hanımlar Süs gazetesini alırlar. Hanımefendi... Demek ki siz de onlar gibi mutlak Süs kariesi olmalısınız... Her hafta Cumartesi günleri on altı büyük*")

sayfada hep kadınlığı alakadar eden bahislerle dolu birçok resimlerle müzeyyen olarak neşrolunur. Fiyatı beş kuruştur. Üç aylık tecrübe abonesi posta ile hanenize kadar gönderilmek şartıyla 75, senelik abonesi 300 kuruştur. Bir kart ile talep vaki olursa meccanen bir nüsha gönderilir.” Açıklaması dipnot olarak verilmiştir.)

Kazım Sevinç, *Ay Batarken*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.53, (Dörtlüklerle yazılmış bir şiir)

Ahmet Rasim Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.53, (Ahmet Rasim Bey’in karikatürü, Ratip Tahir Bey imzalı.)

(Döşeme fabrikasının tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.53, (“*Beyoğlu’nda tünel karşısında Kortesi Mefruşat Fabrikası: en mutena esas-ı beytiye bulunur ve her türlü resimde her ağaç üzerine sipariş kabul olunur. İşler en mahir ehl-i sanat tarafından imal olunmaktadır. Fiyatlar ehvendir.*” Açıklaması yapılmıştır.)

İmzasız, *Salon Oyunları*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.55, (Salonda kadınlara saygısızlık etmeden yaşlarını öğrenmenin yolları ve Kelime Zinciri oyununun nasıl oynandığı açıklanmıştır.)

Sergice, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.56, (Bir çift karikatürü, Hasan Rasim Bey imzalı.)

Kumsalda İnciler, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.57, (Ratip Tahir Bey imzalı, kumsalda bir kadın karikatürü),

Selahattin Enis (Atabeyoğlu), *Esrarengiz Buhurdan*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.58, 59, 62, (Beş arkadaşın hayal veya gerçek olduğuna karar veremediği olayı anlatan hikâye)

Osman Nuri, *Koşma*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.60, (Dörtlüklerle yazılmış bir şiir)

Ahmet Emin Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.60, (Ratip Tahir Bey imzalı, Ahmet Emin (Yalman) Bey’in karikatürü.)

(Züccaciye Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.60, (“*Beyoğlu’nda Rus Konsoloshanesi karşısında dekojis İstanbul’un büyük evanı-i züccaciye ve medeniye ticarethanesi Avrupa’nın en meşhur fabrikası mamulatından en sadesinden en*

kıymettarına kadar sofraya ve çay tabakları, fincan, bardak, vazo, lamine, sürahi ve ilh...” açıklaması yapılmıştır.)

Mehire Esat, *Gül*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.61, (İki dördlükten oluşan şiir)

İzzet Melih Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.61, (Ratip Tahir Bey imzalı, İzzet Melih Bey’in karikatürü)

İmzasız, *Yemekte Hıfzısıhhat*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.62, 63, (Bir ev hanımının sağlıklı yemekler seçmesi gerektiği açıklanmıştır.)

Velid Ebuzziya Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.64, (Ratip Tahir Bey imzalı, Velid Ebuzziya Bey’in karikatürü.)

(Mücevher mağazası tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.64, (“*Beyoğlu’nda Suriye pasajı yanında Suri Mücevherat Mağazası şehrimizin en eski ve en zengin mücevherat ticarethanesidir.*”)

Mehmet Mesih, *Krizantemlerle*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s. 64, (Dördlüklerle yazılmış şiir, “64. Sayfada ‘Krizantemlerim’ kelimesi ‘krizantemlerin’ olacak, şiirin üçüncü mısrasında ‘harap’ kelimesinden sonra ‘olup’ ilave edilecektir.” Açıklamasıyla beraber verilmiştir.)

Burhan Cahit Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.65, (Ratip Tahir Bey imzalı, Burhan Cahit (Morkaya) Bey’in karikatürü.)

Mehmet Rauf, *Halil Hoca*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.66, 67, 70, 71, (Köylerini işgal eden Ruslara karşı gelen Halil Hoca’nın kahramanlığının anlatıldığı hikâye)

Sedat Simavi Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.68, (Ratip Tahir Bey imzalı, Sedat Simavi Bey’in karikatürü.)

İffet Şerif, *Kumral Çiçekler Melikesine*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.68, (Dördlüklerle yazılmış şiir)

Buse, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.69, (Ratip Tahir Bey imzalı, Bir çift karikatürü.)

Hakkı Nezih, *Aşk Sesleri*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.69, (Dörtlüklerle yazılmış şiir)

(Bir çift karikatürü), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s. 72, (*Genç kadın- Benim izdivacım bile hiç kolay olmadı ki. –Tabi, anlıyorum perendeler mertebeler birçok tecrübeler oldu.*)

(Binbir Buse Hikâyelerinin yazılacağı duyurulmuştur.), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.72, (“*Binbir Buse en şen, en şuh hikâyeler geçen Mayıs karilerin hiç unutamayacağı şuh ve şen hikâyelerle pek büyük bir rağbet temin etmiş olan Binbir Buse Hikâyeleri tekrar intişâra başlıyor. Uzun sıkıntılı kış gecelerini derin bir zevk içinde geçirmek isteyen karilere müjde! Pazartesi günlerini bekleyiniz.*”)

(Tan ve Çikolata Fabrikası), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.73, (Fabrika tanıtımı)

Mithat Ömer Bey, *Bir Değişik Davası*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.74, 75, 77,78 (Harmanlardan alınacak hisselerin paylaşımı sırasında yaşanan olayın anlatıldığı hikâye)

Necdet Rüştü (Efe), *Bir Azade Mizac*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.76, (Beyitlerle yazılmış şiir)

Mithat Ömer Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.76, (Ratip Tahir Bey imzalı, Mithat Ömer Bey’in karikatürü.)

(Binbir Buse Hikâyeleri), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.76, (“*Her Pazartesi: Binbir Buse en şen ve en şuh hikâyeler okuyanlar en zevkli saatler geçireceklerdir. Büyük Kıtada 16 sayfa, nefis resimlerle. Fiyatı: beş kuruştur.*”)

Cenap Şahabettin, *Lakırdı Sepeti*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.77, (Özlü Sözler)

Ratip Tahir Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.77, (Ratip Tahir Bey imzalı, Ratip Tahir Bey’in karikatürü.)

(Fihrist), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.79, 80, (*Nevsal-i Edebî*’nin içindekiler bölümü)

3.2. Türlerine ve Konularına Göre Dizin

3.2.1. Takvim, Ay ve Günler

3.2.1.1. Takvim

İmzasız, *1315 sene-i hicriye ve 1313 sene-i maliye takvimi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.3, 4

İmzasız, *1315 sene-i hicriye ve 1314 sene-i maliye takvimi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.5, 6

İmzasız, *1316 sene-i hicriye ve 1314 sene-i maliye takvimi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.7-14

İmzasız, *1314 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1275 sene-i şemsiye, 1897 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.3-5

İmzasız, *1315 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1275 sene-i şemsiye, 1897 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.6-9

İmzasız, *1315 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1276 sene-i şemsiye, 1897 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.10-13

İmzasız, *1315 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1276 sene-i şemsiye, 1898 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.13

İmzasız, *1315 sene-i kameriye, 1313 sene-i maliye, 1275 sene-i şemsiye, 1898 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.14

İmzasız, *1313 sene-i maliyesi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.15

İmzasız, *Bir yıllık ezan ve namaz vakitlerini ve bir yıl içerisindeki meteorolojik olayları gösterir takvim*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.8-31

İmzasız, *1217 sene-i hicriye, 1315 sene-i maliye, 1899 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Malumat, 1317(1901/1902), s.5

İmzasız, *1317 sene-i hicriye, 1315 sene-i maliye, 1899 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.6-12

İmzasız, *1317 sene-i hicriye, 1315 sene-i maliye, 1900 sene-i miladiye takvimi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.13-16

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Mart Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 14, 15, 18- 23

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Nisan Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.31, 34, 38-40, 44, 45

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Mayıs Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.55-62

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Haziran Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.68-75

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Temmuz ayı Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.83-87, 89-91

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Ağustos Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.99-106

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Eylül Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.113-119, 122

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Teşrinievvel Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.129-135, 138

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Teşrinisani Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.145-152

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Kânunuevvel Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.161- 168

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Kânunusani Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.177- 184

İmzasız, *1324 sene-i maliye ve 1326 sene-i kameriye Şubat Takvimi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.193, 194, 197-200,202

3.2.1.2. Aylar, Günler ve Mevsimler

İmzasız, *Senenin En Uzun Günleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.16

İmzasız, *Senenin En Kısa Günleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.16

İmzasız, *Fusûl-ı Erbaa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.16

- İmzasız, *Şühûr-ı Rumiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.17
- İmzasız, *Nısfü'l-sâl*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.17
- İmzasız, *İmtidâd-ı Fusûl-ı Erbaa*, Nevsal-i Asr, (1898/1899), s.18
- İmzasız, *Mebadi-i Fusul-ı Erbaa*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.17
- İmzasız, *Beher Şehr-i Şemside Günlerin Miktarı İmtidâd-ı ve Tenakusunu Mübin Takvimi Daimidir*. Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.18
- İmzasız, *Erbâb-ı Ziraata Göre Mebadi-i Fusul*, Nevsal-i Malumat, s.18
- İmzasız, *Mart*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.7- 13
- İmzasız, *Nevruz, İbtidâ-yı Mevsim-i Rub*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.16,
- 17
- İmzasız, *Nisan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.25-30
- İmzasız, *Mayıs*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.48-54
- İmzasız, *Haziran*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.64-67
- İmzasız, *Temmuz*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.78-82
- İmzasız, *Ağustos*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.94-98
- İmzasız, *Eylül*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.108-112
- İmzasız, *Teşrinievvel*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.125-128
- İmzasız, *Teşrinisani*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.141-144
- İmzasız, *Kânunuevvel*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.155- 159
- İmzasız, *Kânunusani*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.170- 175
- İmzasız, *Şubat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.186-190

3.2.1.3. Astroloji-Meteoroloji

- İmzasız, *Küsûf ve Husûf*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.16
- İmzasız, *Husûf ve Küsûf*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.6
- İmzasız, *İstanbul'da Husûfun Görülecek Zamanı*, Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900), s.6

İmzasız, *İstanbul'da Kûsûfun Görülecek Zamanı*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.7

İmzasız, *Şems Vasıtasıyla Tayin-i Cihet*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.62

İmzasız, *Kamer Vasıtasıyla Tayin-i Cihet*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.63

İmzasız, *Şemsin Bir Sene Zarfında Şimal ve Cenubî İtibarıyla İntikâl Ettiği Burcun Fusul-ı Erbaaya Taksimiyle Esamiyesini ve Müsadif Oldukları Şuhuru Natık Cetvelidir.*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.17

İmzasız, *Meslek-i Şemsiyi Teşkil Eden Seyyarât*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.18

İmzasız, *Meteoroloji. Bazı Ahval-i Havaiye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.19

İmzasız, *Eyyam-ı Bahur*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.88

İmzasız, *Cemreler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.195, 196

İmzasız, *Berdelacûz*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.201

İmzasız, *Şiddet-i Şitâ*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.298-305

3.2.1.4. Önemli Olayların Yaşandığı Günler

İmzasız, *Bazı Vakâyi-i Meşhûre*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.15, 16

İmzasız, *Bazı Vakâyi-i Meşhûre*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.28-31

İmzasız, *Hubuttan Hicret'e kadar bazı Vakayin Arası*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.17

3.2.1.5. Dinî Gün ve Geceler

İmzasız, *Leyali-i Mübareke-i İslamiye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.15

İmzasız, *Eyyam ve Leyâli-i Mübareke-i İslamiyye*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.5

İmzasız, *Eyyam-ı Mahsusa-i Nasârâ*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.20, 21

3.2.2. Dil ve Edebiyat

3.2.2.1. Manzum Metinler

Sadullah Paşa, *Lake'in Nazmen Tercümesi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.82-86

Nigar (Bint-i Osman), *Vazife-i Maderane*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.44-46

Hamiyet Zehra, *Levha-i Tabiat*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.46-48

Makbule Leman, *Kadınlık*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.49, 50

Zeynep Cemal, *Bir Valide Lisanından Ninni*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.50, 51

Güzide Osman, *Rüya İçinde*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.4

Süheyla Muhterem, *Mevsimler*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.8

Abdülhak Hamit (Tarhan), *Sinema Şiiri*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.10, 11

Necdet Rüştü (Efe), *Asri Bey*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.13

Celal Sahir (Erozan), *Mezarlığa Düşmüş*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.17

Faik Ali (Ozansoy), *Hayal-i Müşahhas*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.20

Ahmet Ferit (Tek), *Ey Rus Kızı*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.21

Saffettin Ziya, *Aşk*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.28

Kadrünnisa Ferruh, *Çöl*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.29

Halit Fahri (Ozansoy), *Koyda Mehtap*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.33

Necdet Rüştü (Efe), *Muhayyel Sevgili*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.44, 45

Meliha Avni (Sözen), *Nasibim*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.52

Kazım Sevinç, *Ay Batarken*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.53

Osman Nuri, *Koşma*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.60

Mehire Esat, *Gül*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.61

Mehmet Mesih, *Krizantemlerle*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.64

İffet Şerif, *Kumral Çiçekler Melikesine*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.68

Hakkı Nezih, *Aşk Sesleri*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.69

Necdet Rüştü (Efe), *Bir Azade Mizac*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s. 76

3.2.2.2. Mensur Metinler

3.2.2.2.1. Biyografiler

Ali Kemal, *Alphonse Daudet*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.46-53

Mehmet Arif, *Lamartine*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.54,55, 58, 59

İmzasız, *Petofi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.59-61

İmzasız, *Emile Zola*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.61-63

İmzasız, *Henry Hussey*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.64-67

İmzasız, *Arminius Vambéry*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.67,69, 70

İmzasız, *Tolstoy*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.71, 74-76

İmzasız, *Barbaros Hızır Reis*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.73

İmzasız, *Chateaubriand*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.76

İmzasız, *Cevdet Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.114-120

Mehmet Said (Muş Mutasarrıfı), *Diyarbakırlı Said Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.120-127

Rıza Saffet Bey, *Hattat-ı Meşhur Vahdeti*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.131-135

İmzasız, *İsmail Galip Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.138, 139

- İmzasız, *Sırrı Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.141- 143
- İmzasız, *Türk, Üdebâ, Şuarâ, Münşîyân, Muharrirîni Sırrı Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.145-151
- İmzasız, *Faik Reşat Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.154-160, 162
- İmzasız, *Mehmet Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.163-165
- İmzasız, *Muhiddin Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.165-167
- İmzasız, *Mustafa Reşit Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.167, 170-174
- İmzasız, *Şeyh Vasfi Efendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.174, 175, 178
- İmzasız, *Halil Edip Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.178-183, 186-189
- İmzasız, *Aynizade Mehmet Ali Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.189-191
- İmzasız, *İsmail Sefa Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.194-196
- İmzasız, *Mehmet Ziver Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.196, 197
- İmzasız, *Celal Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.197, 198
- İmzasız, *Menemenlizade Tahir Beyefendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.198, 202, 203
- İmzasız, *Galip Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.200
- İmzasız, *Halit Ziya Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.203-207
- İmzasız, *Mustafa Mazhar Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.207, 208
- İmzasız, *Abidin Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.50
- İmzasız, *Münif Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.50, 51
- İmzasız, *Hasan Fehmi Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.51, 52
- İmzasız, *Hakkı Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.52, 53

İmzasız, *Goltz Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.53

İmzasız, *Atûfetli Sakız Ohannes Efendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.53, 54

İmzasız, *Mustafa Riyaz Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.54, 55

İmzasız, *Mahmut Esat Efendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.55, 56

İmzasız, *Şemsettin Sami Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s. 56

İmzasız, *Ahmet Muhtar Beyefendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.56-58

İmzasız, *Sait Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.58

İmzasız, *Miralay Tahir Beyefendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.58, 59

İmzasız, *Heinrich Kiepert'in Vefatı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.75, 76

3.2.2.2.1.1. Osmanlı Padişahları

İmzasız, *Selâtin-i İzâm Şevket-i İttisam Osmaniye Hazaratının Tarihi Velâdet ve Cûlus-ı Hümayun ve Müddet-i Ömr Saltanatlarıyla Merâkîd-ı Müteberrekeleri*, Nevsal-i Asr, (1898/1899), s.33-39, 42-46

İmzasız, *Cûlus-ı Hümayun Şevket-nümun-ı Hazreti Şehinşâhı ve Velâdet-i Bahirü'l- Meymenet Cenâb-ı Padişahînin Müsâdif Olduğu Eyyam*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.46-48

Cûlus Meyâmin-i Menûs-ı Hazret-i Pâdişahî 11 Şaban 1293, 19 Ağustos 1292, Velâdet-i Pür Meymenet-i Hazret-i Pâdişahî 16 Şaban 1258, Gazi Unvân-ı Âlîşanının İhrâzı 4 Cemâziyelevvel 1294 ve Mayıs 1293, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.4

İmzasız, *Velâdet-i Seniye-i Hazret-i Peygamberinden (sav) On Üçüncü Asra Kadar Olan Vakâyî-i Meşhûreyi Natıkdır*. Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.22-26

İmzasız, *Cülus-ı Meyâmin-i Menûs-ı Hümayun: Fi 19 Ağustos Sene1293 ve Velâdet-i Bahirü's Saadet Hazreti Hilafetpenâhi Fi 16 Şubat Sene 1258*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.27

3.2.2.2.1.2. Nevsal'in Yayımlandığı Yıl Vefat Edenleri Tanıtan Kısa Yazılar

İmzasız, *Adile Sultan Aliyetü'ş-şan Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.60

İmzasız, *Üstat Muhterem Atıf Bey*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.60, 61

İmzasız, *Ali Şehbaz Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.61, 62

İmzasız, *Osman Nuri Paşa*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.62, 63

İmzasız, *İsmet Paşa*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.63, 64

İmzasız, *Mahmut Celalettin Paşa*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.64, 65

İmzasız, *Ömer Ali Bey*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.65, 66

İmzasız, *Hoca İshak Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.66

İmzasız, *Şemsi Molla*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.66, 67

İmzasız, *Abdül Fettah Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.67, 68

İmzasız, *Mahmut Akif Bey*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.68, 69

İmzasız, *Reisü'l-ulemü's-seyyid Hafız Mehmet Necip Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.69, 70

İmzasız, *Patrick Azariyân Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.70, 71

İmzasız, *Emile (Henri) Lacoine*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.71, 72

- İmzasız, *(Jan) Aristoklis Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.72
- İmzasız, *Merrhum Muzaferiddin Şah*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.307
- İmzasız, *Said Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.307, 308
- İmzasız, *Lütfi Efendi Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.308
- İmzasız, *Hacı Hayri Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.308, 309
- İmzasız, *Said Efendi Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.309
- İmzasız, *Sertabîp Said Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.309
- İmzasız, *Merhum Ahmet Ali Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.310
- İmzasız, *Ali Şerif Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.310, 311
- İmzasız, *Faik Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.311
- İmzasız, *Enis Paşa Merhum*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.311, 312
- İmzasız, *Merhum Rebiî Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312
- İmzasız, *Merhum Ethem Bey*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312
- İmzasız, *Müteveffa Kral Oscar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312, 313
- İmzasız, *Müteveffa Musurus Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.313
- İmzasız, *Müteveffa Sully Prudhomme*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.313, 314
- İmzasız, *Müteveffa Carducci*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.314
- İmzasız, *Müteveffa Andre Theuriet*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.314, 315
- İmzasız, *Müteveffa Hanry Moissan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315
- İmzasız, *Kimyager Müteveffa Berthelot*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315,
- 316
- İmzasız, *Müteveffa Jean Casimir Perier*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316
- İmzasız, *Müteveffa Muzaffer Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316
- İmzasız, *Doktor Molik*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316
- İmzasız, *Müteveffa Profesör (Ernst von) Bergman*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316

İmzasız, *Müteveffa Jak Mandil Paşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317

İmzasız, *Müteveffa Angelou Bey*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317

3.2.2.2.1.3. Yabancı Ülkelerin Kral/Kraliçe ve Başkanlarını Tanıtan Kısa Yazılar

İmzasız, *Cornivus Mathias*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.45

İmzasız, *Avrupa Hükümdarânı*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.100-105

İmzasız, *Hükümdarânı Ecnebiye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.29, 30

İmzasız, *Asya, Afrika Hükümdarlarından Bazıları*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.30

İmzasız, *Müteveffa Avusturya İmparatoriçesi Elizabeth Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.73

İmzasız, *Fransa Reis-i Hükümeti Mösyö Felix Foure*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.73, 74

İmzasız, *Prens Bismarck*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.74, 75

İmzasız, *Gladstone*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.75

İmzasız, *Hükümdaran ve Ruesasının Tarih-i Tevellüt ve Kuudları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.257- 293

3.2.2.2.2. Nevsallerin Yayın Politikasına Dair Yazılar

İbrahim Hilmi (Tüccarzade Kütüphane-i İslam ve Askerî Sahibi), *İtizâr*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.112

K.(af) Faik (Asr Kütüphanesi Sahibi), *Tâbi'in İfâdesi*, Nevsal-i Asr, (1898/1899), s.2

Hüseyin Vassaf, *Arz-ı İtizâr*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.209, 210

Mehmet Süleyman (Avanzade) (Yıldız Hastanesi'nde Mülâzım-ı Evvel), *İfade-i Mahsusa*, Nevsal-i Nisvan, 1315(1899/1900), s.2, 3

Muharrir Kulları, *Takdime-i Şükrân ve Arz-ı Ubudiyet-i Firavan*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.3

İmzasız, *Mukaddime*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s. 4

Mahmut Ragıp (Mektubî Maliye Mühimme Kalemi Hulefâsından), *İfade-i Meram*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.3-6

3.2.2.2.3. Deneme

3.2.2.2.3.1. Zirai Uygulamalar

İmzasız, *Rûy-ı Zeminde Orak Zamanı*, Nevsal-i Asr, (1898/1899), s.26-27

İmzasız, *Erbâb-ı Ziraata Göre Mebadi-i Fusul*, Nevsal-i Malumat, s.18

İmzasız, *Ezmine-i Muhtelif-i Hasad*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.18

İmzasız, *Buğday Mahsulü*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.192

3.2.2.2.3.2. Kadın

Tevfik (Köprülüzade), *Yüzüğe Dair Mâlumât-ı Tarihiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.77-79

İmzasız, *Osmanlı Kadınlarında Terakkiyat- "Mukaddime"*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.33-35

İmzasız, *Bir İslam Kadınındaki Zekâ*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.35-40

Fatma Fahrünnisa, *Dar'ül- Muallimât*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.51- 56

3.2.2.2.4. Hikâye

Nazmiye (Muallime), *Tulû-Şems*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.61, 62

Halide Nusret (Zorlutuna), *Düşmanını Eriten Kadın*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.3, 5-7

غدی غدی، *İpekli Gömlek*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.18, 19, 22, 23

Reşat Nuri (Güntekin), *Neler Göreceğiz?*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.30, 31, 34

Suat Derviş (Baraner), *Bu da Bir Mantık*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.35, 38

Mehmet Rauf, *Rüyada*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s. 36, 37

Fahri Celalettin, *Devair-i Eşgâl*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.39, 42, 43, 46

Abdullah Kazım, *Dedenin Aşkı*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.46, 47

Peyami Safa, *Sezacık*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.50, 51, 54, 56

Selahattin Enis (Atabeyoğlu), *Esrarengiz Buhurdan*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.58, 59, 62

Mehmet Rauf, *Halil Hoca*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.66, 67, 70, 71

Mithat Ömer Bey, *Bir Değişik Davası*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.74, 75, 77, 78

3.2.2.2.5. Makale

3.2.2.2.5.1. Makyaj ve Kişisel Bakım

İmzasız, *Kadınlar ve Düzgün Suları*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.65-70

İmzasız, *Pudralar*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.70-74

İmzasız, *Kadına ve Güzelliğe ve Aşka Dair...* Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.26, 27

3.2.2.2.5.2. Lisan

İmzasız, *Mülâhâzâ*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.32-35

3.2.2.2.5.3. Sağlık

İmzasız, *Kalp Tedavisi*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.14, 15

3.2.2.2.6. Anı

İmzasız, *Büyükada Hatıratından: Çamaltı*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.106-110

3.2.2.2.7. Haber

3.2.2.2.7.1. Güncel

İmzasız, *Yüzüncü Sene-i İzdivaç*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.30

İmzasız, *Piyango ile İzdivaç*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.30

İmzasız, *On Beş Yaşında Altı Çocuk Anası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 88

İmzasız, *17 Milyon Hibe*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.88

İmzasız, *Dünyanın En Şişman Çocuğu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.113

İmzasız, *Kutb-ı Şimal Seyahatleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.120, 121

İmzasız, *Yaya Devr-i Âlem*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.122

İmzasız, *Müسابaka-i Pipo-keşan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.136

İmzasız, *Pipo Koleksiyonu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.136

İmzasız, *Kekelemenin Tedavisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.168

İmzasız, *Cesim Bir Balık*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176

İmzasız, *Cesim Bir İskelet*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176

İmzasız, *Bir Cücenin Vefatı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.184

İmzasız, *Dünyanın En Cesim Köprüsü*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.191

İmzasız, *200 Kadınla İzdivaç*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.196

İmzasız, *Bir Piyanist Ne Kazanıyor?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.196

İmzasız, *Dünyada Ne Kadar Altın Var?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.293

İmzasız, *Cesim Bir Timsah*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.297

İmzasız, *Katil Milyoner Tav Davası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.306

İmzasız, *Karuze*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.358

İmzasız, *Paris ile Pekin Arasında Otomobil Yarışı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.369

3.2.2.2.7.2.Mizahi

İmzasız, *Şişe Yutulur mu?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.13

İmzasız, *Garip Bir Unutkanlık*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.13

İmzasız, *İkiz Çocuklar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.93

İmzasız, *45 Dişli Adamlar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.152

İmzasız, *Garip Bir Dava*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.152

İmzasız, *Paris 'te Bir Amerikalı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.160

İmzasız, *Su Üzerinde Yürüyen Adam*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.297

3.2.2.2.7.3. Kazalar

İmzasız, *Magruk Borgonya Vapuru*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.110

İmzasız, *Berlin Vapuru Kazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.346, 347

İmzasız, *Kazazede Suedik Vapuru*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.347

İmzasız, *Kazazede Dacota Sefinesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

İmzasız, *Kazazede Jan Bar Zırhlısı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

İmzasız, *Kazazede Ayene Zırhlısı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.349

3.2.2.2.8. Anekdöt

İmzasız, *Yaramazlığın Neticesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.47

İmzasız, *Avcının Zeki Köpeği*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.124

İmzasız, *Hesap Dersinde*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.124

İmzasız, *Kurnaz Tavuk*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.140

(*Kiralık Apartman- Banyo Salonunu Ziyaret*), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.154

İmzasız, *Avcının Şapkası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.370

3.2.2.2.9. Bilgi Veren Yazılar

İmzasız, *Nevruz-i Sultani*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.15

İmzasız, *Emile Zola'nın Asar-ı Münşiresi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.86-90

İmzasız, *Emsal-i Harbiye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.91-95, 98-102

İmzasız, *Emsal-i Hikemîye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.102-105

İmzasız, *Emsal-i Letaif*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.106-109

İmzasız, *Zola Mahkemesi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.110, 111

İmzasız, *Devâir-i Resmiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.50-52

İmzasız, *Emâkin-i Husûsiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.52, 53

İmzasız, *Mebâni-i Hayriye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.53

İmzasız, *Ecnebi Sefâret ve Konsoloshaneleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.53-55

İmzasız, *Dersaadet'te Yevmi Kurulan Pazarlar*, Nevsal-i Asr, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.55

İmzasız, *Dersaadet'te Bulunan Müzehaneler*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.58

İmzasız, *İstanbul Mesireleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.58-60

İmzasız, *Hususi Bütçe*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.61

İmzasız, *Nişanlar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.82-86

İmzasız, *Sıcak Suyun Faydaları*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.32

İmzasız, *Devlet-i Âliyye-i Osmaniye'nin Nişanlarından Nisvan'a Mahsus Şefkat Nişan-ı Hümayunu*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/19000), s.41-44

İmzasız, *Şems Vasıtasıyla Tayin-i Cihet*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.62

İmzasız, *Kamer Vasıtasıyla Tayin-i Cihet*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.63

İmzasız, *Kavait-i Sıhhiye*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.75- 79

İmzasız, *Lavanta Çiçeği*, Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900), s.79

İmzasız, *İstanbul'da Saat Vakt-i Zevalde Yani 12'de iken Memalik-i Atiye de Miktarı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.19

İmzasız, *Mösyö Gotye'nin Kavlince Bir İnsana 24 Saatte Lüzumu Olan Mekulât*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.31

İmzasız, *Hazım Cetveli*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.31

İmzasız, *Mevad-ı Ekliye-i Asliyenin Münekkabatı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902) s.31

İmzasız, *Nabız Cetveli*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.31

İmzasız, *Rad ve İzam*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.31

İmzasız, *Muvaffakiyât-ı Satıa-ı Cenâb-ı Zill-ullâhi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.38

İmzasız, *Mecruh Gazilerimize Madalya Tevzii Resm-i Âlisi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.38

İmzasız, *Sal-ı siyasi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.77-81

İmzasız, *Münasebât-ı Düveliye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.88-94

İmzasız, *Nevm Rahalât-ı Nevm*, Nevsal-i Malumatı1317 (1901/1902), s.95, 96

İmzasız, *Mesâkin*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.96-98

İmzasız, *Yangın Zuhurunda Ne Yapmalı!*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.98, 99

- İmzasız, *Esbâb-ı Harik*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.99
- İmzasız, *Harik Zuhurunda Derhâl İcrası Lazım Gelen Tedabir*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.99, 100
- İmzasız, *Ruz-ı Hızır*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.41-43
- İmzasız, *İtfaiye Efradı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.77
- İmzasız, *Meşahirin Çocukları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.121
- İmzasız, *Bir Mahluk-ı Garip Naezorus*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 160
- İmzasız, *Tuzun Bazı Havas-ı Hasenesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.191
- İmzasız, *Cemreler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.195, 196
- İmzasız, *Berdelacûz*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.201
- İmzasız, *Memalik-i Şahanede İlk Elektrik Tenvirâtı ve Tramvayları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.212
- İmzasız, *Bilumum Vilayet ve Elviye-i Şahane ile Onlara Merbût Kaza ve Nevahînin Huruf Hece Tertibiyle Esamiyesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.213-238
- İmzasız, *Saltanat-ı Seniye'nin Nişan-ı Zîşanları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.239
- İmzasız, *Madalyalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.240
- İmzasız, *Memalik-i Mahrûse-i Şahanedeki Demir Yollarının Miktar-ı Tulları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.246-253
- İmzasız, *Lokomotiflerde Sûrat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.254
- İmzasız, *Spor*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317
- İmzasız, *1906 senesinde Paris'te İcra Edilen Cihan Pehlivanlığı Müsabakalarında Sona Kalan En Meşhur Musâraalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318-320
- İmzasız, *Lahey İkinci Sulh Konferansı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.321-325
- İmzasız, *Nobel Mükâfatları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.339, 340

İmzasız, *Buharlı Sefinelerin Yüzüncü Sene-i Devriyesi ve Münâkalât-ı Bahriyede Sefain-i Cismiye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.340-346

İmzasız, *Tiyatro*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.353-356

İmzasız, *Dersaadet'ten Bahren Sevk Edilen Postalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.366, 367

İmzasız, *Dersaadet'ten Anadolu Demir Yolu ile Sevk Edilen Postalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.368

İmzasız, *Dersaadet'ten Rumeli Demir Yolu ile Sevk Edilen Postalar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.368

İmzasız, *Malumat-ı Müfide*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.372-383

Cenap Şahabettin, *Lakırdı Sepeti*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.12

Cenap Şahabettin, *Lakırdı Sepeti*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.32

Cenap Şahabettin, *Lakırdı Sepeti*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.49

İmzasız, *Salon Oyunları*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.55

İmzasız, *Yemekte Hıfzısıhhat*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.62, 63

Cenap Şahabettin, *Lakırdı Sepeti*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.77

3.2.2.2.10. İstatistik

İmzasız, *Varidat-ı Düveliye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.17-24

İmzasız, *Masarifat-ı Düveliye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.26-31

İmzasız, *Düyun-ı Düveliye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.32, 34, 35

İmzasız, *Anadolu Demir Yolu Kumpanyasının 1897'deki Hasılat-ı Umumiyesi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.36

İmzasız, *Dünyada Erkek mi Çok Kadın mı?*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.36, 37

İmzasız, *Dünyanın Demir Hasılatı*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.37

İmzasız, *Dünyada Ne Kadar Mekatip-i İbtidaiye Var?*”, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.38

İmzasız, *Din-i Mübin İslam’a Mensup Olanların Adedi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.42

İmzasız, *Hususi Bütçe*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.61

İmzasız, *Ticari ve Askerî Limanlarından Bazılarının Emyâl-i Bahriyelerini Mübin Cetvelidir*. Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.74-77

İmzasız, *Meskûkât-ı Umumiye*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.87, 90-95, 97-99

İmzasız, *Küre-i Arzda Bulunan Düvel-i Muhtelif Sefâin-i Harbiyesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.100-102

İmzasız, *Nüfus-ı Umumiye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.107, 108

İmzasız, *Fransa’da Mektep Talebeleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.108, 109

İmzasız, *İstatistik*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.110

İmzasız, *Amerika Ağniyasının Vergileri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.43

İmzasız, *İtalya’da Tuz*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.43

İmzasız, *Düyun-ı Umumiye-i Düvel*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.137

İmzasız, *Bir Kuruş Ne Olur?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176

İmzasız, *Buğday Mahsulü*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.192

İmzasız, *Meskûkât*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.204

İmzasız, *Meskûkât-ı Osmaniye’nin Ayar, Kıymet ve Sıkletleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.204, 205

İmzasız, *Meskûkât-ı Ecnebiyenin Bazılarının Kıymet-i Takribîleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 205, 206

İmzasız, *Banknotlar ve Meskûkât Üzerindeki Mikroplar*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.206

İmzasız, *Mikyasât*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.207, 208

İmzasız, *Memalik-i Mahrûse-i Şahane*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.209-212

İmzasız, *Hatt-ı Âli Masarif-i İnşaiyesi İçin Tahsis Buyrulan Varidat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.244

İmzasız, *Rütbe- Nişan Ruûs ve Fermanları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.244, 245

İmzasız, *Hüccac-ı Kiram*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.245

İmzasız, *Dünyada Mevcut Hutut-ı Hadidiye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.255, 256

İmzasız, *Şiddet-i Şitâ*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.298-305

İmzasız, *Süveyş Kanalı'ndan Geçen Sefain*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

İmzasız, *Dünyanın En İşlek Limanları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

İmzasız, *Dünyada Mevcut Sefain-i Ticariye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

İmzasız, *Bir Senelik Vakayi Askeriye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.350-353

İmzasız, *Evrak ve Posta Mürâselâtından İstifa Olunacak Ücurât*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.361, 362

İmzasız, *Posta Havalenameleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.362

İmzasız, *Kıymet-i Mukaddereli Mekatip*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.363

İmzasız, *Posta Paketleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.363-365

3.2.2.2.11. Fennî Yazılar

İmzasız, *İhtiraiyat-ı Cedide-i Fenniye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.43, 44

İmzasız, *Keşfiyat-ı Fenniye*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.103-107

İmzasız, *Eyyam-ı Bahur*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.88

İmzasız, *Terakkiyat-ı Fenniye ve Sınaiye*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.294

İmzasız, *Telgrafla Fotoğraf Nakli*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.295-297

3.2.2.2.12. Reklam-İlan- Tanıtım

3.2.2.2.12.1. Kitap- Kitapçı- Gazete

İmzasız, *Tarih-i Harb*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.1-3

İmzasız, *Osmanlı-Yunan Seferi Dömeke Meydan Muharebesi*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.3-5

İmzasız, *Macarca Alfabe*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek s.8

İmzasız, *Muharrirîn Tab ve Temsil Kılınan Asar-ı Sairesi*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), Ek s.2

İmzasız, *Kanaat Kitaphanesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.1-2

İmzasız, *Ziyaret-i Evliya*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.3

İmzasız, *Süs Gazetesi*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.8

İmzasız, *Süs Gazetesi*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.15

İmzasız, *Süs Gazetesi*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.27

İmzasız, *Süs Gazetesi*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.28

İmzasız, (Mehmet Rauf'un Tanin Gazetesi'nde tefrika ettiği *Karanfil ve Yasemin* adlı romanının tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.29

İmzasız, (*Süs Gazetesi*), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.40

İmzasız, (*Süs Gazetesi*), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.46

İmzasız, (Milli Mecmua tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.49

İmzasız, (*Süs Gazetesi*), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.52

İmzasız, (Binbir Buse Hikâyelerinin yazılacağı duyurulmuştur.), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.72

İmzasız, (Binbir Buse Hikâyeleri), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.76

3.2.2.2.12.2. Kütüphane

İmzasız, *Kütüphane-i Askeriye*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek-s.5-7

İmzasız, *Kütüphane-i İslam*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek s.8

İmzasız, *Kitabhane-i Asiya*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.17

İmzasız, Mahmut Ekrem Kütüphanesinin Tanıtımı, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.20

İmzasız, *Sûrat- İntizam- Cedit “Kütüphane-i Sudi”*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.25

3.2.2.2.12.3. Ticarethane- Ürün- Misafirhane- Arsa

İmzasız, *Isidor Baumgarten*, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), Ek s.7

İmzasız, *Hicaz’da Misafirhane-i Hümayun*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.39, 41

İmzasız, *T. P Havk’ın Taze Balık Yağını Arayınız!*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.3

İmzasız, *Veresiye Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.5, 6

İmzasız, *Bilitiz –Sinaloko*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.6

İmzasız, *Kırmızı Horoz Kumpanyası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.6

İmzasız, *Lerav Sobaları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.7, 8

İmzasız, *Gramofon Nedir?*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.8

İmzasız, *Mısır Gramofon Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.8

İmzasız, *İmalat-ı Sanaiye-i Osmaniye'den Faruki İtriyatı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.9

İmzasız, *İlanat-ı Ticariye Acentesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.10

İmzasız, *Sobacı Kirkor Jamgoçyan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.10

İmzasız, *Osmanlı Elbise Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.11

İmzasız, *Satılık Arsa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.12

İmzasız, *Divanyolu'nda Sultan Mahmut Türbesi Civarında 152 Numaralı Dükkânda*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.12

İmzasız, *Kordiyal Medok*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.12

İmzasız, *Han ve Hane İnşasına Müsait Acele Satılık Arsa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.13

İmzasız, *Tobler Çikolatası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.13

İmzasız, *Kolestrole Maden Suyu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.14

İmzasız, *Lucerna Çikolatası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.14

İmzasız, *Kemal Çelik Şurubu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.14, 15

İmzasız, *Kemal Sihhi Tuvalet Suyu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.15

İmzasız, *Ticaret Mekteb-i Alisinden Mezun Abdülvacit Zihni*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.15, 16

İmzasız, *Afıtab Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.16

İmzasız, *Hüsn-i İntihab Fes Mağazası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.17

İmzasız, *Perukar Pinayot Kosantopolü*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.17

İmzasız, *Fenn-i Kireç*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.4

İmzasız, *Tabela İmalathanesinin Reklamı*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.13

İmzasız, *Aşıyan İmalathanesi*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.15

İmzasız, *Beyoğlu'nda El-hamra Sineması*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.24

İmzasız, *(Kırtasiye Adresi)*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.32

İmzasız, (Karyola Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.34

İmzasız, (Gemi halatlarının makaralı sistemi ve halatlarda kullanılan iplerin değiştiğini duyuran ilan), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.36

İmzasız, (Pudra Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.37

İmzasız, (Beyoğlu'nda bulunan Beygir ticarethanesini halka tavsiye eder.), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.41

İmzasız, (Erkeklerle özgü kumaş satıcılarının tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.44

İmzasız, (Fotoğrafhane Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.45

İmzasız, (Döşeme fabrikasının tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.53

İmzasız, (Züccaciye Tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.60

İmzasız, (Mücevher mağazası tanıtımı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.64

İmzasız, (Tan Torlişkolu ve Çikolata Fabrikası), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.73

3.2.2.2.12.4. Sergi

İmzasız, *İane Sergi-i Âlisi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.41-43

İmzasız, *Çocuk Sergisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.82

İmzasız, *Krizantem Sergisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.325

İmzasız, *Kitap Sergisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.335-338

İmzasız, *Japonya Sergisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.338

3.2.2.2.12.5. Okul-Hastane- Doktor-Eczane

İmzasız, *Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.43

İmzasız, *Hamidiye Etfal Hastanesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.44, 45

İmzasız, *Mekteb-i Sanayi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.47

İmzasız, “*Haydarpaşa Hastahanesi (Ameliyathane)*, Nevsal-i Malumat 1317 (1901/1902), s.47

İmzasız, *Gülhane Hastanesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.48

İmzasız, *Kedi Hastanesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.43

İmzasız, *Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane Serriat-ı Dâhiliye Muallim Muavini Doktor Galip Ata*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.3

İmzasız, *Eczane-i Nizamettin Süleyman*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.3

İmzasız, *Edhem Pertev Eczanesi Müstahzaratı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.4, 5

İmzasız, *Ferment Pur de Raisin de Mr. G. Jacquemin*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.8

İmzasız, *Diş Tabibi A. Serveryan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.11

İmzasız, *Dişçi Kirya Kidis*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), Ek-s.11, 12

İmzasız, *Diş Tabibi Hasan Hayri*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.11

İmzasız, *Çocuk Doktoru*, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.12

3.2.2.2.12.6. Mimari

İmzasız, *Dolmabahçe Saat Kulesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.47

İmzasız, *Siroz Hükümet Dairesi*, Nevsal-i Malumat 1317 (1901/1902), s.47

İmzasız, *Hamidiye Hicaz Hatt-ı Âlisi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.241- 243

3.2.2.2.13. Basın Hayatı

A.(yın) Ferit, *İstanbul'da Vaktiyle Tab ve Neşrolunduğu Tahkik Edilebilen Gazetelerin Cetvelidir*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.66, 67

A.(yın) Ferit, *Elyevm Dersaadet'te Tab ve Neşrolunan Türkçe Gazete ve Mecmualar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.67

A.(yın) Ferit, *Vilâyet-i Şahanede Tab ve Neşrolunan Resmî ve Gayriresmî Gazete ve Mecmualar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.68, 69

A.(yın) Ferit, *Dersaâdet'te Mukaddemâ Neşrolunan Resâil-i Mevkute*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.69-71

A.(yın) Ferit, *İstanbul'da Salnâme İhdâsı*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.74

A.(yın) Ferit, *Gazetenin İstanbul'da Zuhuru*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.111

İmzasız, *Elsine-i Muhtelif ile Dersaadet'te İntişâr Eden Gazeteler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.326-328

İmzasız, *Elsine-i Muhtelif ile Vilâyet-i Şahanede İntişar Eden Gazeteler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.328-332

İmzasız, *Japonya'da Matbuat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.332

İmzasız, *Amerika'da Matbuat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.332, 333

İmzasız, *Çin'de Kadınlara Mahsus Bir Gazete*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333

İmzasız, *New York'ta Bir Gazete İdarehanesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333

İmzasız, *Dünyanın En Eski Gazetesi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333

İmzasız, *Bir Gazetecinin Arzusu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333

İmzasız, *Tuhaf Bir Gazete*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333

İmzasız, *En Ucuz Gazete*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.333

İmzasız, *Garip Gazeteler*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.334

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 334,335

3.2.2.2.14. Farklı Toplumların Kültür, Adet ve Töresine Dair Bilgiler

İmzasız, *Hamursuz Bayramı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.32, 33

İmzasız, *Paskalya*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.36, 37

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.44

İmzasız, *Gül Bayramı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.60, 68

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.82

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.256

İmzasız, *Hükümdaran ve Ruesasının Tarih-i Tevellüt ve Kuudları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.257- 293

İmzasız, *Japonların Barometresi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.305

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.305

İmzasız, *İngiltere'de İtriyat*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.349

İmzasız, *Paris Opera Tiyatrosu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.356, 357

İmzasız, *Londra'da Yeni Bir Opera Binası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.357, 358

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.358, 359

İmzasız, *Paris'teki Apollo Tiyatrosu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.359, 360

İmzasız, *Cevaplı Posta Pulları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.365

İmzasız, *Ravel Labuşa*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371

İmzasız, *Güzel Bir Fikir*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371

İmzasız, *Öteberi*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371

3.2.2.2.15. Savaşlar

İmzasız, *Amerika Muharebesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.83-87

3.2.3. Fotoğraf-Resim-Karikatür

Annibal, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.24

Fransa Meşahir Üdebasından Alfonse de Lamartine, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.25

Fransa Meşahir-i Üdebasından François Rene de Chateaubriand, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.33

Macaristan Meşahir Şuarasından (Sandor) Petofi, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.33

Macaristan Krallarından Meşhur Mathias, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.33

Clemenceau, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.33

Ebhar-ı malumede seyr u sefer eden ecnebi ticaret vapurlarının aded-i mevcudu hamil oldukları bandrale göre tefrik ve umumunun yekunü tonajı ile beher bandrale tesadüf eden tona nisbet edilerek baladaki kimi resimleri meydana getirilmiştir ki bu resimlerden her birinin cesameti ait olduğu hükümetin sairlerine nispeten malik olduğu sefain-i ticariye miktarını irae eder. Şu mikyasça en çok ticaret vapuru İngiltere’de ve en azı Rusya’dadır., Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.39

Rus Meşahir Üdebasından Kont Leo Tolstoy, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.40

Emile Zola, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.41

Fransa Meşahir-i Üdebasından Henry Hussey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.48

Alphonse Daudet, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.49

Fazıl-ı Şehîr Macarlı Arminius Vambéry, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.56

Tercüme-i hâl ve asarı hakkındaki mülahaza Nevsal-i Kütüphane-i Askeri’de münderiçtir. Müellef-i Askeriye’den: Osman Senai Bey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.57

Muharrirîn-i Askeriyeden Kaymakam Mehmet Tahir Bey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.64

Müşiran-ı Saltanat-ı Seniye’den Devletli Von der Goltz Paşa Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.65

Hayreddin Paşa, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.73

Esatize-i Üdebâ-yı Osmaniyyeden Saadetli Said Beyefendi Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.80

Müellifin-i Askeriyeden ve Erkan-ı Harp Miralaylarından İzzetli Ahmet Muhtar Beyefendi, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.81

New York Herald Gazetesi'nin Anadolu Muhabiri Doktor Huppert, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.93

İsveç-Norveç Kralı Haşmetli İkinci Oscar Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.96

Efahim-i Müşiran-ı Askeriyeden Devletli Gazi Osman Paşa Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.97

Büyük Friedrich, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.100

Napolyon Bonapart, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.101

Müellifin-i Askeriyeden: Erkan-ı Harbiye Miralay İzzetli Mahmut Muhtar Bey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.104

Erkan-ı Harbiye Kaymakamlarından İzzetli Hamdi Bey, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.105

Atina'da Saray Kralı, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.108

Prens Henry, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.109

Ferik Saadetli Gromikof Paşa Hazretleri, Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.111

Hamidiye Camii Nûr-ı Lâmii, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.24,25

Ayasofya Camii Şerifi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.32

Ortaköy Camii Şerifi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.40,41

Rumeli Hisarı, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.49

Rumeli Fevkalade Kumandanı Merhum Derviş Paşa, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.56

Sılacık İskelesi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.57

Anadolu Hisarı, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.60

Tarabya Köyü, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.62

Büyükdere, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.64

Sultanahmet Çeşmesi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.65

Galata'nın İstanbul'dan Görünüşü, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.72,73

Boğaz Haricinde Dalyanlar, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.80

Elhamra'da İbn-i Sirac Divanhane, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.81

Elhamra Sarayı'nın Arslanlar Havlusu'nun Nam Mahallinin Görünüşü, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.88,89

Kız Kulesi, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.96

İkinci Wilhelm, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.100

Erkusta Victoria, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.100

Franz Joseph, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.100

Elizabeth, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.100

Birinci Otto, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.101

İkinci Nikolay, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.101

Fyodorouna, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.101

Mari Kristin, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.102

Felix Foure, Nevsal-i Asr 1314 (1898/1899), s.102

Madam Foure, Nevsal-i Asr, 1314(1898/1899), s.102

İngiltere Kraliçesi Victoria, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.103

Yunan Kralı Birinci Georgious, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.103

İtalya Kralı Umberto, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.104

Wilhelmina, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.104

Emma, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.104

Romanya Kralı Birinci Carol, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.105

Baldgran Dükü Frederick Luise, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.105

- İsveç ve Norveç Kralı Oscar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.105
- Büyükada Menâzırından: □□ □□ □□ □□ Mesiresi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.112
- Merhum Cevdet Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.113
- Diyarbakırlı Merhum Said Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.121
- Hattat-ı Şehîr Mustafa İzzet Efendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.128
- Hattat-ı Şehîr Vahdeti Efendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.136
- Vahdeti Efendi Merhumun Asarından Bir Levha*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.137
- Merhum Muallim Naci Efendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.140
- Hakkı Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.140
- Alexandre Dumazade*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144
- Pasteur*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144
- Louis (Auguste) Say*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144
- 1900 Paris Sergisi Komiseri Mösyö Picar*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144
- Necaşi Habeş Menelik*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144
- Menelik'in Zevcesi*, Nevsal-i Asr, 1314(1898/1899), s.144
- Küba Ceziresi Ruesasından Antonio Maseu*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144
- Küba Ceziresi Ruesasından Maximo Gomez*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.144
- Sırrı Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.152
- Ekrem Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/ 1899), s.152
- Şemseddin Sami Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/ 1899), s.153
- Faîk Reşat Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.153

- Uşşakizade Halit Ziya Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.161
- Halil Edip Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.161
- Safa Beyefendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.168
- Menemenlizade Tahir Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.168
- Muhiddin Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.169
- Mehmet Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.169
- Ali Nusret Han Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.176
- Ahmet Mithat Efendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.177
- Merhum Sırrı Paşa*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.177
- Mehmet Ali Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.184
- Rıza Tevfik Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.184
- Celal Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.185
- Abdülhak Hamit Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.185
- İbn-i Rifat Samih Bey*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.192
- Ziver Bey*, Nevsal-i Asr, 1314(1898/1899), s.192
- Galip Beyefendi Hazretleri*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.200
- Mustafa Mazhar Beyefendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.201
- Mustafa Reşit Beyefendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.201
- Asr Kütüphanesi Sahibi K.(af) Faik Efendi*, Nevsal-i Asr, 1314 (1898/1899), s.203
- Japonya İmparatoriçesi Haşmetli Harmaku Hazretleri*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.56
- Bir Tablo: Tefekkür*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.57
- Bir Tablo: Üç Bebek*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.64
- Haşmetli Almanya İmparatoriçesi Hazretleri*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.72

- Avusturya İmparatoriçesi Hazretleri*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.72
- Danimarka Kraliçesi Louise Hazretleri*, Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900), s.72
- Madam Felix Foure Cenapları*, Nevsal-i Nisvan 1315 (1899/1900), s.72
- İspanya Kraliçesi Hazretleri*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.73
- Belçika Kraliçesi Hazretleri*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.73
- Bulgaristan Eمارeti Prenses Mary Louise*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.73
- Bir Kadın Meşguliyeti*, Nevsal-i Nisvan, 1315 (1899/1900), s.80
- Müessesât-ı Merâhim-i Gayat Hazreti Hilafetpenâhından Hicaz'da Misafirhane-i Hümayun*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.34
- İane Sergi-i Âlisinin Hüccetten Görünüşü*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.36
- İane Sergi-i Âlisinin İç Tarafı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.37
- (Osmanlı Madalyonu'nun Ön ve Arka Yüzü), Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.39
- (Saat Kulesi'nin Fotoğrafı), Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.40
- Dolmabahçe Saray-ı Hümayunu Önünde İnşa Olunan Saat Kulesi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.41
- Dedeâğaç'ı Civarında Fire İlçesinde Müceddeden İnşa Olunan 20 Salonlu Misafirhane*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.45
- Manastır'da Ahiren İnşa Edilen İdadiye-i Askeriyenin Resm-i Küşadı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.46
- Gazze ile Yafa Arasında Kargir Olarak Yapılan Köprü*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.47
- Saye-i Diyanetvâye-i Hazret-i Padişahîde İnşa Kılınan Maraş Mevlevi Dergâh-ı Şerifinin Resm-i Küşadı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.48

Siroz'da Müceddeden İnşa olunan Hükümet Dairesinin Resm-i Küşadı, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.49

Suriye'de İnşa Olunan Mısırata Köprüsü, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.49

Cezayir Bahr-i Sefid Valisi Abidin Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.50

Münif Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.51

Hasan Fehmi Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.51

Hakkı Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.52

Goltz Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.53

Ohannes Efendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.54

Mustafa Riyaz Paşa Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.55

Mahmut Esat Efendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.55

Şemsettin Sami Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.56

Topçu Erkan-ı Harbiye Miralaylarından Ahmet Muhtar Bey, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.57

Sait Beyefendi Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.58

Miralay Tahir Beyefendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.59

Merhum Osman Nuri Paşa, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.63

Merhum İsmet Paşa, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.64

Mahmut Celalettin Paşa, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.64

Merhumü'l-hâc Hoca İshak Efendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.66

Merhum Abdülfettah Efendi, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.68

Merhum Şemsi Molla Bey, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.67

Merhum Mahmut Akif Bey, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.69

- Merhum Necip Molla*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.69
- Müteveffa Azariyân Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.70
- Müteveffa Emile (Henri) Lacoine Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.71
- Müteveffa Aristoklis Efendi*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.72
- Müteveffa Elizabeth Hazretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.73
- Müteveffa Mösyö Felix Foure*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.73
- Müteveffa Prens Bismarck*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.74
- Müteveffa Mösyö Gladstone*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.75
- Almanya İmparatoru Wilhelm ve İmparatoriçesi Victoria*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.77
- İmparator ve İmparatoriçe Hazretinin (Kuburü'l-mülûk) Ziyaretleri*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.78
- Baalbek'te Hatıra-i Seyahat Olmak Üzere Rekzedilen Kitabe*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.79
- Almanya İmparatoriçesi Hazretlerinin Kudse Muvasalında Suret-i Mahsusada İnşa Ettirilen Takın Altından Vürutları*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.80
- Haşmetli İmparator ve İmparatoriçe Hazaratının Dolmabahçe Sahilsaray-ı Hümayunundan Saltanat Kayığına Suret-i Rükubları*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.82
- İspanya'nın (Filipin) Cezayiri Vali ve Kumandanı General (Basilio) Augustin Davila*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.84
- Kavite Muharebesinde İhrak ve Gark Olunan İspanya Donanmasının Kumandanlarından Amiral Monboyu*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.84
- Amerika'nın (Brooklyn) Zırhlısı Kruvazör*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.85
- İspanya'nın Palacio Zırhlısı*, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.85

Küba Muharebesinden: Usâta Kuvâ-yı Muavine ile Mühimmat-ı Harbiye İrsali, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.86

Fransa Reis-i Hükümeti Mösyö (Emile) Loubet Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.89

Papa On Üçüncü Leon Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.90

Çin'in Sabık Baş Vekili Li Haung Çeng Cenapları, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.92

Rusya Çarı İkinci Nikolay Hazretleri, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.93

Reis-i Usât-ı Ekinaldo, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.94

(İtalya, Almanya, Amerika, Rusya, Fransa, İngiltere'nin sahip olduğu gemiler), Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.101

Düvel-i Muazzamadan Bazısının Kuvâ-yı Beriyyelerini Gösterir Nispet, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.102

Sanayi-i Nefiseden Bir Levha: Tefekkür, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.104

Sanayi-i Nefiseden Bir Levha: Harmandan Avdet, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.109

Borgonya Vapurunun Garkı, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.111

Malumat ve Servet ve İrtikâ Gazeteleri Sahib-i İmtiyaz ve Müdürü Mehmet Tahir Bey, Nevsal-i Malumat, 1317 (1901/1902), s.112

Dünyanın En Küçük Velosipedi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.100

Kaptan (Roald) Amundsen, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.120

Gujva Sefinesi, Nevsa-i Ragıp, 1324 (1908), s.120

(Pipo için yarışmacılar), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.136

(Nesli tükenmiş olan hayvanın dış görünüşü ve iskeleti), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.160

(Avlanan balığın, balıkçılarla beraber fotoğrafı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176

(İskelet fotoğrafı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.176

Quebec Köprüsü İnşaatından, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.191

Şam-ı Şerif Elektrik Tramvayları, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.212

Hatt-ı Âlinin Şam'da Mebdei Olan Kadim-i Şerif'te Rekzedilen Sütun Mefharet, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.241

1835 senesinde saatte 20 kilometre, 1850 senesinde saatte 40 kilometre, 1892 senesinde saatte 58 kilometre, 1905 senesinde saatte 102 kilometre, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.254

Eski Lokomotifler: 1828'de Amerika'da İşleyen İlk Lokomotif, 1829 Senesinde Amerika'da İşleyen İlk Lokomotif, 1803 Tarihinde İngiltere'de İşleyen İlk Lokomotif, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.254

Fransa'nun Şimal Şimendifer Kumpanyasınca İmal Ettirilen Cesim Lokomotif, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.256

(İspanya Kralı On Üçüncü Alfonso'nun Fotoğrafı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.257

Kraliçe Victoria Eugene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.258

Kral Beşinci Gustaf, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.258

Kraliçe Victoria, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.258

Reis-i Hükümet Mösyö Breden, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.259

İmparator İkinci Wilhelm, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.260

İmparator Augustus Victoria, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.261

Mösyö (Franklin Delano) Roosevelt, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.262

Madam (Eleanor) Roosevelt, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.262

Kral (Albert) Edward, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.263

Kraliçe Alexandra, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.263

İmparator Franz Joseph, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.265

Papa (Aziz) X. Pius, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.266

Kral Üçüncü Vittorio Emanuele, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.266

Kraliçe Elena, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.266

Şah-ı İran Muhammed Ali Şah Hazretleri, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.267

Kral Birinci Otto, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.268

Prens Luitpold, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 268

Kral İkinci Leopold, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.270

Kral Sekizinci (Christian) Frederik (Wilhelm Carl), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.274

Kraliçe Louise, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.274

Kraliçe Louise, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.274

İmparator İkinci Nikolay, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.276

İmparatoriçe Alexandra Fyodorouna, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.276

Kral Birinci Carol, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.277

Kraliçe Elizabeth, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.277

İmparator Mutsuhito, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.278

İmparatoriçe Shoken, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.278

Kral (III.) Augustus Friedrich, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.280

Mösyö Falyer, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.283

Madam Falyer, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.283

Kraliçe Wilhelmina, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.285

Felemenk Reisi Hanry, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.285

Karadağ Prensi Nikolai, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.285

Prences Milena, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.286

- Grandük Wilhelm*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.287
- Grandüşes Marie Anne*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.287
- Prens (I.) Albert*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.289
- Prences Alice*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.289
- Kral Yedinci Haakon*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.290
- Kraliçe Maud*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.290
- Kral İkinci Wilhelm*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.291
- Kraliçe Charlotte*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.291
- Grandük Ernest Louis*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.292
- Grandüşes Eleanore*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.292
- Telefotoğraf Mucidi Profesör Korn'un Kendi Aletiyle Ahzedilmiş Tasviri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.295
- Telgrafla Fotoğraf Nakline Mahsus Makinenin Mucidi Mösyö Korn*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.296
- (Mississippi Nehri'nde bir çift ayaklılıkla yürüyen adam), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.297
- (Nil Nehri'nden büyük timsahın çıkarılma anından bir fotoğraf), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.297
- İstanbul'un Kış Manzaralarından: Sirkeci İstasyonu Trenleri ve Eminönü Meydanı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.298
- İstanbul'un Kış Manzaralarından: Yeni Cami-i Şerifi ve Köprü Üzeri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.300
- Valideler çocuklarını kızaklı arabalar ile sokaklarda gezdirmeye mecbur olmuşlardı!*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.301
- Amerika'da Mississippi Nehri'nin Geçen Şubat Zarfında Feyezanı Esnasında Louisville İstasyonundaki Trenin Manzarası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.301

(Donan göl üzerinde kayak yapan insanlar), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.303

Merhum Muzaferiddin Şah, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.307

Said Paşa Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.307

Said Efendi Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.309

Sertabip Said Paşa Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.309

(Ahmet Ali Paşa), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.310

Faik Paşa Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.311

Enis Paşa Merhum, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.311

Merhum Rebiî Paşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312

Merhum Ethem Bey, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312

Müteveffa Kral Oscar, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.312

Müteveffa Musurus Paşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.313

Sully Prudhomme, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.314

Carducci, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.314

Andre Theuriet, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315

Hanry Moissan, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315

Berthelot, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.315

Casimir Perier, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316

Müteveffa Muzafer Paşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316

Müteveffa Doktor Molik, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316

Müteveffa Profesör Bergman, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.316

Jak Mandil Paşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317

Müteveffa Angelou Bey, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.317

Patrisson, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318

- Fransalı Kazu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318
- Bech Olsen*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318
- Martiniqueli Angleou*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318
- (İbrahim Safi Pehlivan)*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318
- Cihan Pehlivanı Padobini*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 318
- Fransalı Lauren Leboque Reva*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318
- Tevfik Ali Pehlivan*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.318
- Alafranga Güreşlerin Meşhur Oyunları*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.319
- Cihan Pehlivanı Padobini ile Mantinique Cezireli Angelov'un Güreşleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.320
- İbrahim Safi Pehlivan ile Patrison'un Bir Musâraası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.320
- (Lahey İkinci Sulh Konferansı'nın Gerçekleştiği Binanın Çeşitli Açılardan Görünümü)*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.321
- Felemenk Hariciye Nazırı Mösyö Gondoryam*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.322
- Birinci Murahhas: Devletli Turhan Paşa Hazretleri*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s323
- Konferans Reis-i Rusya'nın Birinci Murahhası Mösyö Nelidof*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.323
- Konferansın İnikat Ettiği (Ritter) Salonu*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.324
- Paris'te Geçen Sene "Krizantem" Sergisi'nde Teşhir Edilen 232 Çiçeği Hamil Bir Krizantem Fidanı*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.325
- Paris Kitap Sergisi'nin Heyet-i Mecmuası*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.336
- Laveran*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.339
- Louis Renault*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.339
- Rudyard Kipling*, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.339

Konar Nam-İngiliz seyr-i sefain şirketi tarafından inşa ettirilip geçen sene bahr-i muhit-i atlası de ilk seferini icra etmiş ve İrlanda'ya vaki Kenstven ile New York arasındaki mesafeyi saatte 24,25 mil hesabıyla 4 gün 18 saat 40 dakikada katetmiş olan Ozitanya Vapuru, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.344

Dünyanın Cesim Vapurlarından: Almanyalı Bandralı 25,500 Tonluk Kaiser Augusta Victoria Vapuru, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.345

Fransız Bandrolü (Provence) Vapuru: On dokuz bin tonilato hacminde olup suratı 19,78 mildir., Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.345

(Berlin Vapuru), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.346

Suedik Vapurunun Southampton Limanındaki Manzarası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.347

(Vapurun ikiye ayrılması aşamalı bir şekilde resmedilmiştir.), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.347

(Barınakta olan bir vapur), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

(Fransa Zırhlısı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.348

(Zırhlı), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.349

Fransa'nın Toulon limanında kazazede olan ve 108 kişinin telef ve 40 kişinin mecruh olmasına sebebiyet veren Ayene zırhlısının kazadan sonraki manzarası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s. 349

Mudhike-perdaz-ı Şehîr Hamdi Efendi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.354

Ahmet Fehim Efendi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.354

Madam Sarah Bernhardt, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.355

Paris Opera Tiyatrosu'nun Manzara-i Hariciyesi, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.356

Paris Opera Tiyatrosu'nun Dahili Manzarası, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.357

Apollo Tiyatrosu'nun Salonu, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.359

Apollo Tiyatrosu'nda Balo Salonu, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.360

Tiyatro Salonunun Tedviri, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.360

Balo Salonunun İfrağı, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.360

(Otomobillerin yarış için Paris'e gelirken çektikleri zorlukları simgeleyen üç fotoğraf), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.369

Fransız Pehlivanlarından Müteveffa Ravel Labuşa, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371

(Londra istasyonundaki saate bakan bir adam), Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371

Cesim Bir Meşe Ağacı, California'da Son Gabriel civarında Garibü'sh-Şekil Bir Meşe Ağacı, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.371

Tanin Pehlivan, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.4

Dalgalandan Pırıltılı Saçlarıyla Yığıldı, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.5

Halide Nusret Hanım, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.8

Sonbahar Çiçeği, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.9

(Hasan Hayri Bey'in Fotoğrafı), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.11

Aydemir Hanım, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.12

Süs Hanım, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.13

Hab-Alud, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.16

Kânunusani, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.17

Üstad-ı Azam Abdülhak Hamit Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.20

(Sırt sırta vermiş olan bir kadın ve bir erkek resmi), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.21

Hüsnüne Karşı, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.24

Hanımefendi: Seni tutuyorum ama bak evvelce söyleyim. Pudrama elini sürersen kovulduğun gündür., Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.25

Celal Sahir Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.28

Faik Ali Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.29

Samipaşazade Sezai Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.32

Suad Derviş Hanım, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.33

Ahmet Haşim Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.36

Yusuf Ziya Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.37

Sükût-ı Evrak-ı Nakdiye, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.40

Derede, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.41

Süleyman Nazif Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.44

Reşat Nuri Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.45

Köprüde Sağanak, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.48

Peyami Safa Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.49

Mahmut Sadık Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.52

Sergice, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.56

Kumsalda İnciler, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.57

Ahmet Emin Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.60

İzzet Melih Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.61

Velid Ebuzziya Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.64

Burhan Cahit Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.65

Sedat Simavi Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.68

Buse, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.69

(Bir çift karikatürü), Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.72

Mithat Ömer Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.76

Ratip Tahir Bey, Nevsal-i Edebî, 1340 (1924), s.77

3.2.4. Grafik-Tablo

(Osmanlı Devleti'nin borç grafiği), Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.32

(Farklı devletlerde kişi başına düşen vergi miktarını gösteren grafik), Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.34

Şekl-i Salis: Düyun-ı Umumiye'nin son beş sene zarfındaki tezayüt ve tenakusunu irae eder., Musavver Nevsal-i Meşahir, 1314 (1898/1899), s.35

Mart Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.24

Nisan Zarfındaki Varidât ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.46

Mayıs Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.63

Haziran Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.76

Temmuz Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.92

Ağustos Zarfındaki Varidat ve Mesaridatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.107

Eylül Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.123

Teşrinievvel Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.139

Teşrinisani Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.153

Kânunuevvel Zarfındaki Varidat ve Mesarifatın Yekuni ve Bir Aylık Muvazene, Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.169

Kânunusani Zarfindaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene,
Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.185

Şubat Zarfindaki Varidat ve Mesarifatın Yekûnu ve Bir Aylık Muvazene,
Nevsal-i Ragıp, 1324 (1908), s.203

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SEÇİLMİŞ METİNLER

4.1. *Musavver Nevsal-i Meşahir*

4.1.1. Mathias Cornivus

//45// Macaristan Kralı Cornivus Mathias meşhur Johan Hunniad'ın oğludur. 1458 senesinde –pederinin Macaristan hakkındaki hıdemat-ı fedakâranesine hürmeten- 10 yaşında olduğu hâlde krallığa intihap olunmuştur.

Zamanında her taraftan Macaristan'ı tazyik etmekte olan Avusturya ve Polonya ve Transilvanya ve Romanya ordularına cesurane mukavemetle cümlesini def ve perişan eylediği gibi, dâhilen dahi kavânin ve nizâmatı ıslah veya yeniden kavânin ve nizâmat vazetmiş ve ulum ve fûnunun terakkisine de fevkalade çalışmıştır.

Bundan başka müteaddit mektepler ve bir umumi kitaphane ve zamanına göre en mükemmel bir rasathane ile cesim bir matbaa tesis ve küşat etmekle asrında terakkiyat-ı maarifin en birinci müşevviklerinden olduğunu fiilen ispat eyleyecek ihraz-ı şeref etmiştir.

Müşarünileyh 1490'da 42 yaşında vefat etmiştir. Kendisine Macaristan'ın muhyisi nazarıyla bakılır.

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 45

4.1.2. Alphonse Daudet

//46// Alphonse Daudet'in vefatı, mahiyeti, meziyatı, -en hoşuma giden mehâsini, evvelen, saniyen...³ Alphonse'un suret-i neşeti, şairiyeti, tiyatro müellifliği, hikâyenüvisliği, -meslek-i tabiiyuna dair bir iki söz..

Daudet ve Encümen-i Daniş

Bu sene Paris'çe en büyük hadise-i edebiye, hadise-i müellime-i edebiye Alphonse Daudet'nin vefatıdır. Karilerimizin çoğu bu muharrir-i bülend-kadri tanırırlar. Edib-i haluk Sezai Beyefendi'nin bir zaman tercüme ile vâ esefâ kısmen

³ Metinde üç nokta bulunuyor.

tercüme ile *Servet-i Fünun*'da bir nebze neşreyledikleri *Jack* hikâye-i güzini bu üstad-ı şehîrindir. Yine *Servet-i Fünun*'un -inkâr olunamaz, büyük hizmetidir, zaten hizmette büyüklük bu mecmua-i güzidenin öteden beri mesleğidir.– Lisanımıza nakleylediği *Küçük Froman ve Büyük Risler* yine bu üstadın asar-ı nefisesindendir, yahut nefais-i asarındandır. Ekser telifatımızda esefle görüldüğü üzere üsluptaki mübâlâsızlık olmasa bu son tercüme de fena değil...

Alphonse Daudet başlı başına bir hüccet-i edebiyedir. Bir cihan-ı edeptir. Paris'e muvasalatımdan, yani iki seneden beri Fransızların başına gelen zayıat-ı edebiyenin üçüncüsü de bu vefattır. Tuhaf: Üdebadan biri, bir meşhuru geçen gün bir beyannamesinde: "Aşına, //47// gayriaşına, bütün dostlarıma teşekkür ederim" diyordu. Hakikaten bir muharririn gayriaşına dostları oluyor. Çünkü Dumas Fils'in, Edmond de Goncourt'un, Alphonse Duma'nın vefatları beni birer muhib-i müşfikin rihleti kadar müteessif kıldı. İnsan bu erbab-ı kalemin her türlü sünühatını, hususi ve umumi beyanatını mütalaa ede ede künhüne, ruhuna vâkıf oluyor, arada gıyabi bir aşinalık, bir muhabbet husule geliyor.

Filhakika Paris'ten yirmi senesini yirmi sene-i hayatını birçok hikâyelerini, makalelerini okuduktan sonra Daudet'i bir muhib-i muhterem addetmemek kabil midir? Goncourt'ların ruznamelerini, asar-ı sairesini, Dumas Fils'in o latif, o feylesofane tiyatrolarını gözden geçirdikten sonra aşinaları, aşinâ-yı vefakârları olmamak mümkün müdür?..

İster muarız, ister muvafık olsun, meslek-i cedidi sevsin sevmesin herkes Alphonse Daudet'in asarına gelince takdir ve tekrimden maada söz bulamıyordu. Koca muharrir senelerden beri iktisap eylediği zirve-i ikbalden bir lahza sükût eylemedi. Dumas Fils ölür gider, öldüğü gün birkaç tiyatroda asarı oynanıyordu. Alphonse Daudet vefat ederken de Opera Comique ve Vodvil yani Paris'in en büyük sahne-i temaşalarından ikisi *Sapho* bu cihan-pira eser-i latifi başka başka zeminden arz ediyorlardı.

//48// Alphonse Daudet'nin mahsusatından beni en ziyade düşündüren, sevindiren evvela hikâyeleridir: Mesela Encümen-i Daniş için yazdığı: *Ebedî* hikâyesini ne kadar dil-pezir buldumdu, okurken ne derece şevke geldimdi. Çünkü eserde yaman, belki de müthiş olmakla beraber müessir hakiki bir kudret, bir tasvir

var, ahlak ve etvar-ı zamanenin o ne giran-baha bir levhasıdır. Filhakika Encümen-i Daniş daima öyle değil, azadan her biri, her ebedî bu kadar adi olmasa //49// gerek. Lakin öyle olmak ihtimalide var ya; belki bazen öyle de oldu ya! Hele bu heyet-i muhteremeye azâ-yı cedide intihap olunurken encümen erkânına mensup bazı büyük kadınların çevirdikleri dolap, ne kadar hoştur, ne derece doğruya temas eder! Bu hikâyeler sırf tasâvir-i hakikiye-i ahlakiyeden ibarettir. Vaka küçük, fakat vasıf büyüktür. Üslup harikuladedir, dilaradır. O kadarki //50// her sayfada, belki her satırda renkten renge, şiveden şiveye girmekle, yükselmekle, alçalmakla beraber daima bülenddir. Güzeldir. Kaç defa bu beyan-ı güzini şevk ile nazardan geçirirken heyecana geldimdi de bazı kelimeleri, cümleleri yüksek sesle bi'd-defaat, ve vird-i zeban eyledim, durdumdu... Sonra işittim ki bu muharrir-i sûtûde-etvar da bu eserleri kaleme alırken her parçaya safha-i kırtase döktükçe cehren okur, dururmuş. Aman, mukallidane, eblehane bir tefahhur addolunmasın. Fakat muhabir-i hakirin de âdetim böyledir. Bu bir âdettir ki bana köhne şairlikten kaldı.

Saniyen Alphonse Daudet'Nin erkâniyeti hoşuma gider.. Kardeşi Ernest Daudet büyük muharrirdir, o derecede ki şimdi Encümen-i Daniş azalığına, Dük de Mal'in yerine kavi bir namzet oldu. Madam Alphonse Daudet sûtûde-sîr bir sahîbe-i kalemdir. Çocuklar için ne metin, ne ruh-istinas asar vücuda getirdi...⁴ Paris kadınlarından çoğunun o sönük kulübende hiss-i maderaneyi, hürmet-i tufuliyeti ne kadar uyandırdı. Yok, böyle bir zevceye malikiyet velev en büyük bir edip için olsun, bir mefharettir.

Ya bu izdivaç-ı mübeccelin mahsul-ı pesendidelerine ne denir: Leon Daudet bugün büyük bir ediptir, bir hikâyenuvisdir, Lucien Daudet başka bir tarikten ona yetişmek üzeredir. Peder, valide, //51// kardeş, evlat hep yazıyorlar, bütün hanede, o sâdâbâda baştan başa bir harir-hamedir, bir ahenk gayret ve saadettir gidiyor. Efrad-ı aileden her biri diğerini ruhen, fıkren istila ediyor. Ne nizam ve intizamdır! Bütün bu mes'adetin, bu meserretin nâzımı, o reis-i mübeccel aile kimdir, nereden geldi, nasıl yetişti? Bir kere pîş-i tefekküre alınız:

1840'ta Fransa'nın Nimes şehrinde mini mini Alphonse fakir bir aileden dünyaya geliyor, Lyon Mekteb-i İdadisinde tahsilini ikmal ediyor, henüz on altı

⁴ Metinde üç nokta var.

yaşındayken bir mektebe mubassır oluyor. Bir sene sonra Daudet'i Paris'te bir kitapçının yanında kâtip buluyoruz. Bu tarihten itibaren muharririn ömr-i edebî başlıyor. İlk eseri: *Aşıkân* ünvanındaki mecmua-i eşarıdır. Bu sade şiirlerin letafetine hayran olmamak mümkün değil. Bunları okumayanlarımız, edebiyat-ı efrenciyeye meraklıysalar okumalıdır. Bu tınılar, erinler ne basit, mamafih ne hoş manzumelerdir.

Alphonse Daudet şiiri böylece tecrübe ederek maksadına eremeyince tiyatroya geçiyor, sonra hikâyenüvisliğe de koyuluyor, derken şöhret-i servet, refahiyet kendiliğinden yavaş yavaş geliyor. “Elde istidat olunca kâr kendin gösterir” hakikati böyle meseile ne güzel tatbik kabul eder. Filhakika başlangıç bir parça müşküldür. Açlık, susuzluk, fakr u zaruret hemen zaruridir.

//52// Birçok siyah günler geçirmek, yeisten ümide, ümitten yeise lâenkata düşmek mecburidir. Lakin bir leyle-i müzayakanın ferdâ-yı vüsatı var. Arkasında sade bir ufak çanta Paris kapısından sallana, sallana içeri giren küçücük Alphonse bugün şu koskoca aile-i muhteşemenin reis-i mütemevvil-i bülendidir. Bütün bu ikbalin, ana sütü gibi ak, o kadar helal bir servet ve saadetin müstahzarı da sırf bir kalemdir. Sade, saf bir sa'yıdır.

Bu üdebâ-yı tabiiyunu cemiyete, hâlet-i içtimaiyeye, medeniyet ve insaniyete mazarratla itham edenler aldanıyorlar. Bu herifler müsavi musavvirî, lakin musavvir düşmanındırlar, isterler ki beşeriyetten bu seyyiat kalksın, mündefî olsun. Mehâsinin de âşığı, meftunudurlar. Buna en büyük delil eserlerindeki ruh-ı felsefeden, nükte-i hakikiyeden maada şu hâl-i hususileridir: Nasıl hiç yoktan bülend bir aile çıkarıyorlar, nasıl maddeten fiilen metanet-i ahlak gösteriyorlar:

Her aile bizden örnek alsa

Mesut familyalar çoğalsa

Bu mesleğin sa'yıdan, ilimden başka düsturu, mesnedi yok. Sa'ya derin bir muhabbet, fitri bir zekâ, bir behre, bir ihatada inzimam edince âlemde böyle bedialar doğuyor. Vezâif-i beşeriyenin en mübecceli insaniyetin kadrini ila hayatın kıymetini tezyit, cihanın //53// mehâsinini; kemalatını tevfir etmektir. Bu maksad-ı memduha az çok salık olanları bir tarafa ayırdıktan sonra ebnâ-yı beşerin mütebakisi için ona bir

Arap'ın en bülend hikmet-gularından biri: İmam Ali Efendimiz: (Velbaki hemeç) buyuruyorlar.

Hülasa, bu hikâyenüvisin dehâ-yı müstesnasını; tarz-ı mahsusunu, anlamak için en güzide asarıyla beraber tercüme-i hâlini gözden geçirmelidir. Kardeşi Ernest Daudet'nin *Biraderim ve Ben* eseri bu maksada oldukça hizmet eyler. Fakat asıl muharririn bizzat hikâye tarzında yazdığı tasvirat-ı hayatını ibretle okumalıdır, mesela: *Le Petit Chose*, *Les Gueux de Province*, *Vingtans de Paris* gibi.. Bunlardan birinci eser bu üstadın mektep mubassırlığında çektiklerini hâkîdir. Daudet'nin bir meftunu olmak lazım gelen Sezai Bey'in *Küçük Şeyler*'i ikinciye andırıyor. Bu kadar meziyatıyla, dehâ-yı müstesnasıyla beraber bu muharrir-i yegâne Fransa Encümen-i Danişine aza olmadı ki bu cihet ondan ziyade o heyet için bir nakısadır, ya bir noksandır. Encümen bir daha böyle bir muharrir güç bulur. Fakat bu türlü ashab-ı deha için ise şeref ve şandı. O türlü vesaite hacet görmeden doğrudan doğruya gelir.

Ali Kemal

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 46-53

4.1.3. Lamartine [5]

//54// 1792 senesi 21 Teşrinievvel'inde Macon'da tevellüt etmiş ve 1869 Şubat'ında Pasi'de vefat etmiştir. Ecille-i siyasiyundan, hatip, müverrih bir zattı, fakat en ziyade şiir ile mütevağgıl ve binaenaleyh kendisi de şairlikle müştehirdir. Fransa eazım-ı şuarası meyanında bir mevki-i âli ihraz etmiş ve o mertebe-i bülend-i şairiyeti ilanihaye muhafaza eylemiştir. Muasırini sözlerinin letafeti, şiiriyetinin ulviyetiyle meftun ve hayran etmişti.

1860 tarihinde on sekizinci Louis'in yaverliği hizmetini ifa eylediği gibi Napoli ve Floransa sefaretları başkitabetinde bulunmuş ve muahharen Fransa'nın Yunanistan sefiri olmuştur.

O esnada *Meditation Poetique* nam eserini meydan-ı intişara vaz ile şiir-i cedidi enzâr-ı umuma arz eyledi. On dokuzuncu asrın ruhunu her türlü tereffuat ve

¹ Müşarünileyhin enfes asarından madud olan bazı kitapları Türkçeye tercüme edilmiş ve kütüphanemiz marifetiyle tab ve neşri mukarrer bulunmuştur.

inhitatıyla tanıttı. *Nouvelle Meditation* ve *Les Premiers* isimindeki eserlerinden sonra bais-i şöhret-i şairiyeti olan *Harmonie*'yi neşretti.

Şairin mükemmel bir tercüme-i hâliyle eserlerine dair bast-ı mütalaa //55// eden Paul de Sen Victor müşarünileyhin hüviyet-i şairanesi ve *Armoni* namındaki eseri hakkında şöyle diyor:

“*Armoni*”siyle nur-ı seher gibi afaka müstevli olan zekâ ve ilhamat-ı şairanesi zamanının kuru ruhsuz edebiyatını tenvir ederek ifaze-i hayat eyledi. O eserle semâ-yı şiir inkişaf etti. Fer u tabını kaybeden âşk makamat-ı mahsusasında tekrar iştigal etti. Bir hayli vakitten beri kurumuş olan gözler isale-i dümûa başladılar. Gizli düşünceler, gayrimaruf hisler, teessürat-ı fevkalade eserin başlıca meziyatındandır.

Vergilius *Suntlacrymoe Rerun* namındaki eserinin nazmen tercümesinde ibraz ettiği o iktidar-ı harikulade o üslub-ı tabii, o bekâret-i eda, o ilham-ı saf tabiatı piş-i çeşmanımızda tecelli ve teecessüm ettirmek için ne vasi ne şeffaf vasıtaadır.

“Fakat lahuti münacatlarının mersiyelerinin hasılı bilcümle asarının nokta-i merkeziyesini teşkil eden ve fikr-i kamer-tabından ahz-ı nur eyleyen *Lake*⁶, hakikaten o avalim-i şairiyetin yegâne mevki-i dilarasıdır. *Lake* Lamartine’in enfes asarıdır.

Harmonie, *Nouvelle Meditation* ve daha sonra *Joclyne*, *La Chute D’unange*, *Recucilment* isimindeki eserleri gayrimuayyen surette birer birer ilk membâ-yı tevsî etmişlerdir.

Bahr-ı muhiti sedef kabuğuna sıgdırmak isteyen çocuk gibi //58// muhayyelattan madud olan şeyleri Lamartine eşarıyla mevki-i hakikate takrip etti. Bütün eşarından sadegu ruh, zekâ-yı saf hiss olunur.

İlhamat-ı şiiriyesinin yedinci semasında beyan ve tasvir ettiği hissiyat, efkâr-ı ruh insaniyetinin amak-ı gayrimütehavvilesinden toplandığı cihetle herkes onları pek suhuletle anlar. Asıl Lamartine’in zekâ-yı şairanesi buralarda meşhut olur. Şair efkâr ve hissiyat-ı mezkûreye ecniha-i şairiyetini iâre ederek şekillerini, heyetlerini tebdil eder. Onları o hissiyat-ı basiteyi evc-i ulyâlarını şairiyete isal eyler. Genç kızın kalb-i rakiki, filozofun fikr-i metini aynı zamanda o şiirlerle itila-yab olur.

⁶ *Nevsal*’imizde münderiçtir.

Kebuter naz-ı giriftar ile nesr tiz-tayeran-cû şairiyetinde aynı süratle cvelan eder. Bu dehâ-yı şairanenin mahsusatındandır ki lisan-ı ulvî ile tefhim-i meram ettiği hâlde fikrini umum anlar. Ezeliyetin, ebediyyetin esrarından zemzeme-saz olduğu zamanla bir kadının söz ve güdazından bir çocuğun duasından nağme-perdaz bulunduğu vakitte dahi peri-i şairiyeti aynı süratle mütehassis olur. Ulviyat ile iştigalden bitap kaldığı zaman derakap bazıçe-i efkârına dönüverir.

Memalik-i şarkiyeden avdetinde çok zaman münferit kaldığı Meclis-i Mebusanın Saone Loire vilayetleri mebusu sıfatıyla ahz-ı mevki-i ehemmiyet etti.

//59// Lamartine'in bu memuriyeti 1848 arbedesine tesadüf eder. Hatta *Historie des Girondios* namındaki eser-i tarihiyesini 1848 senesinden evvel yazmıştır ki Lamartine'in vakâ-yı mezkûreyi vukuundan evvel hissederek bu kitabıyla ihbar etmesi de siyasiyattaki durendişliğine bir delil-i kavidir.

Memleketine ibraza muvaffak olduğu hidemattan dolayı bade'l-vukuat zaten haiz bulunduğu şân ve şeref umum nazarında bir kat daha büyüdü. Halk Lamartine'i meziyet-i mahsusa-i tamesiyle tanıdı mamafih umur-ı siyasiyedeki şaşaası bir tabiş-i muvakkat idi. Şairiyeti ebedîdir.

Mehmet Arif

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 54, 55, 58, 59

4.1.4. Petöfi

//59// Petöfi Sandor 1823 senesi Kânunusani'sinde Peşte eyaletinin Kiskörös nam şehrinde Shakespeare'in pederi gibi bir kasabın sulbundan dünyaya gelmiştir. Ahd-ı sabavetinde birçok mekteplere devam etmiş ise de hiçbirisinde sebat etmemiştir. Gâh aktörlüğe, gâh askerliğe sülûk etmiş ve akıbet yine talebelikte karar bulmuştur. 1842'de Petrovic imzasıyla [Şarap için!] serlevhası altında ilk şiirini neşretmiştir.

//60// 1844 senesinde Peşte'de tab ve neşrolunan ilk mecmua-i eşarı, kendisinin badi-i iştiharı olmuştur. Bundan itibaren tanzim-i eşara bir şevk derunu ve bir gayret-i fevkaladeyle çalıştığı gibi nesren de roman ve trajedide tecrübe-i kalem etmek istemiş ise de muvaffak olamamıştır.

Edebiyat-ı cedideyi tetebbuyla beraber, Alman, İngiliz ve Fransız şairlerinin manzumelerini de o lisanlar üzerine mütalaa etmiş ve 1848'de Shakespeare'ın *Coriolanus* namındaki dramını lisan-ı maderzadına tercüme eylemiştir ki bu dram derhâl Peşte'nin millî tiyatrosuna kabul edilerek o vakitten beri oynanmakta bulunmuştur.

1848 senesinde zuhura gelen Macar İstiklaliyet Muharebesi'ne bir faaliyet-i fevkaladeyle karışmış ve bu muharebenin rüesâ-yı inkılabından madud bulunmuştur. Muharebe-i mezkûre dair neşrettiği eşar-ı vatanperverane fevkalgaye mazhar-ı rağbet-i amme olduğu gibi; Petöfi namı Macaristan'ın her tarafına intişar etmiş ve Macarların kulübünde bir muhabbet-i mahsusa kazanmıştır.

Esnâ-yı muharebede asakir-i millîye sırasına duhul ederek birçok yerlerde ibraz-ı gayret ve şecaat-ı vatanperveranede bulunmuştur.

Petöfi 1849 senesi Temmuz'unun 31. Günü Segesvar Meydan Muharebesi'nde ispat-ı vücut etmiş ve bu esnada vatani namına fedâ-yı hayat eylemiştir ki naaşı vefat eden asakirle beraber bir mezara defnolunmuştur.

//61// Petöfi'nin manzumeleri ait olduğu milletin hissiyatını pek kavi bir surette göstermektedir. Zaman-ı hayatında hissiyat-ı ulviyeyi havi olan eşarına gösterilen rağbet-i fevkalade vefatından sonra da tesirini kaybetmemiş ve 1874'te birinci defa olarak ebediyü'l-iştiharı olan musavver bir mecmua-i eşarı neşrolunmuştur ki muahharen bu mecmua ikinci defa olarak ilaveten temsil olunmuş ve birkaç yüz kere de tabedilmiştir.

Petöfi Macarların en büyük rüesâ-yı inkılabından ve en meşhur şairlerinden biridir. Peşte'nin Fransevi Joseph Meydanı'nda namına mezkûr cesim ve mükemmel bir heykeli vardır.

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 59-61

4.1.5. Emile Zola

//61// Rougon Macquart silsile-i hikâyâtının müellif-i şehîri Emile Zola *Lourdes* namındaki eser-i nefisini vaz-ı meydan-ı intişar etmekle kendisini bütün şaşaa-i kemaliyle cihan-ı edebiyata tanıttı. Natüralizm mekteb-i edebîsi reisi Zola'nın leh ve aleyhinde vasıta-i matbuat ile zuhura gelen dûr u dirâz münakaşat refte refte

sükûn-pezir olarak bazı açık saçık eserleriyle beraber umum kendisinin birinci sınıf üdebadan olduğunda ittifak etti. Bahusus edebiyatın en mühim rükni bulunan tavsifat cihetinde Zola'nın Fransa üdebası meyanında //62// bir mevki-i şeref ihraz ettiği her türlü tereddüitten vareste olarak kabul olundu.

Müşarünileyh Ens şehrinde fakir bir köylü ailesi meyanında tevellüt etmiş ve Mekteb-i Rüştiyeden beri edebiyata fevkalgaye münhemik bulunmuştu. O vakitler hayalperest bir delikanlı olup şiire son derecede meyyal bulunduğu gibi Victor Hugo'nun eşarını da perestiş mertebesinde bir muhabbetle severdi.

İkmal-i tahsil ettikten sonra emel-i tahriri fiile çıkarmak arzusunda bulunuyor idiyse de edebiyattan maddeten iktitaf-ı semerat edinceye kadar temin-i maişet zımında tabi-i şehir (Louis-Christophe-François) Hachette'in ticarethanesine memur sıfatıyla duhul etti. Yazdığı eserler bugün kendisini âlem-i edebe tanıtmakla beraber bir servet-i cesime iktisabına da sebep oldu.

Zola asarına Balzac'ın *Comedie Hummaine*'si gibi külliyyat suretiyle girişmiştir. Filhakika kâffe-i asarı hemen hemen *İkinci İmparatorluk Zamanında Bir Ailenin Tarih-i Tabiisi* namındaki silsile-i hikâyâtından mehuz birer fasıldır. Bu aile Rougon Macquart ailesidir ki azası Zola'nın bilcümle eserlerinde ya eşhas-ı esasiye veya eşhas-ı taliyedir. Hikâyât-ı mezkûreden en ziyade calib-i dikkat olanı *Assomoir*'dir ki amele ailelerinin belâ-yı küul ile sükût ettikleri müthiş, kerih dereke-i sefaleti musavverdir.

//63// Başlıca asarı: *Nana*, *Une Page d'a Mour*, *Germinal*, *La Faute de L'abbé Mouret*'dur. Nazım ile karışık *La Curee* namındaki eseri İkinci İmparatorluk devrindeki hayat-ı maliyi hiciv yolunda yazılmıştır. *Reve* isimindeki eserinde –ki bu eserden muahharen bir opera-komik yapılmıştır.– Bereket ve zarafet-i fevkalade mevcuttur. 1870 senesindeki fecâyi-i muharebeyi musavver olmak üzere yazdığı *La Debacle* namındaki eserle Rougon Macquart silsile-i hikâyâtının son gecesi olan *Doctor Pascal* hakikaten müsteşhedat-ı edebiyededir. *Les Trois Villes* namındaki yeni silsile-i hikâyâtından Lourdes-Roma hikâyeleriyle şimdi tefrika suretiyle neşrine başladığı *Paris* romanı zaten umum cihan-ı edep ve marifetin malumu olan nam-ı bülend ve şaşaa-i idrak ve irfanının hayrette ukul olacak mertebeye vusulünü gösterir.

L'argent Annote ismindeki iki cilt telif-i güzini de şayan-ı kayıt ve tezkârdır. Zola birkaç seneden beri akademiye aza olmayı emel edinmiş ise de henüz muvaffak olamamıştır.⁷

1893 senesi Temmuz'unun 14. Günü Legion d'honneur nişanını Officier rütbesinden bir kıtasına nail olmuştur. Şu aralık Dreyfus meselesine dair neşrettiği mektuptan dolayı umum cihan nazarında bir kat daha kesb-i marufiyet etmiştir.

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 61-63

4.1.6. Henry Houssaye

//64// Fransa Akademisi azasından

Mösyö Henry Houssaye 1895 senesi Kânunuevvel'inin 12. Günü şair-i şehîr Leconte de Lisle'in yerine akademiye aza intihap olunmuştur. Akademiye kabulü günü irat ettiği nutka reis Ferdinand Brunetiere mukabele eylemiştir.

Houssaye 1848 senesi Şubat'ının 12. Günü Paris'te //65// doğmuştur. Pederi edebiyatın her cihetinde ibraz-ı asar-ı kemal eden Arsene Houssaye'dir.

Henry Houssaye bir müddet Louis Napolyonda tahsilde bulunduktan sonra Füluk Rovaye'nin taht-ı idaresinde bulunan bir mekteb-i hususide ikmal-i tahsil ederek evvela ressamlığa süluk etmiş ise de muahharen o meslekten feragat eyleyip Yunanistan-ı kadime dair mütalaat ve tetkikat ile iştigale başlamıştır. Bu zat pederine de istihlâf eylediği Kont dö Leysle benzemiyordu; //66// şiire ve romana müteallik asarı yoktur; yegâne bais-i iştigali tarih kütüb-i ilmiye olup asar-ı Yunaniye âlim ve mütehassıslığıyla şöhret-şiyardır. Evvela *Historie d'Apelles* namındaki eserini muahharen de *Histoire d'Alcibiade* ve *Aspasie Celeopatre, Theodora* serlevhası tahtındaki eser-i latifini mevki-i intişara vazeylemiştir ki Akademiye hîn-i nasbındaki temsil-i cedidi eydi-i istifadeye konulmuştu.

⁷ Olmak ihtimali de pek baîd bulunmuştur.

Bir müddetçik Yunan-ı kadim tarihine dair mütalaata faysal vererek 1814, 1815 senesindeki İlk İmparatorluk zamanına dair bazı hatırat neşretmiş ve o eser badi-i şöhret-i âlimanesi olmuştur.

Ferdinand Brunetiere Houssaye'in Akademiye kabulü günü irat eylediği nutuklara telmihen eser-i mezkûrden bahseylediğinden Houssaye de o vesileden bila-istifade Birinci Napolyon'un gayet merak-aver bir tercüme-i hâlini yazmıştır.⁸

//67// Mumaileyh *Jurnal*'de *Diba*'nın en faal erkân-ı tahririyesinden biri olduğu gibi heyet-i edebiye azasından ve Yunan-ı kadim tarihine ait icrâ-yı tetkikat eden bir heyetin dahi reisi bulunmuştur.

1870 Muharebesi esnasında Legion d'honneur nişanının Şövalye rütbesinden bir kıtasına ve Yunanistan'dan avdetinde dahi yine Süvari rütbesinden bir kıtasına nail olmuştur. Malumdur ki pederi Henry Houssaye Akademiye aza olmaya muvaffak olmamış olduğu cihetle *Historie du Quarante Unieme Fouteuil* namıyla Akademide vücudu olmayan bir makamdan bahseylemiş yani *Kırk Birinci Koltuğun Hikâyesi* namıyla meşhur bir eser neşretmiştir. Eski bir durub-ı emsalin hilaf-ı mazmunu olmak üzere pederin ihraza muvaffak olamadığı bir makama mahdum kemal-i muvaffakiyetle geçivermiştir.

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 64-67

4.1.7. Arminius Vambery

//67// Asrımızın en büyük müsteşriklerinden ve meşahir-i seyyahından Arminius Vambery 1832 sene-i miladiyesinde Macaristan'ın Dunaszerdahely şehrinde dünyaya gelmiştir. Tahsil-i iptidaiyesini Pojun şehrindeki muallimini papaz olan bir mektepte ikmal etmiş ve sonradan kendi kendine kesb-i malumat eylemiş ve umum elsine-i mühimme de yedd-i tûla sahibi olmuştur. Elsine-i şarkiyeden Türki, Arabi, Farisi, //69// Çağatay vesair Ural-Altay lisanlarında pek vasi malumat sahibidir. Bu

⁸ Geçenlerde Kont d'Haussonville Encümen-i Danişteki nutkunda Birinci Napolyon'u muaheze eylemişti. Bu muahezede bu büyük müverrihin yani Henry Houssaye'n nazarıdikkat ve intikadını celbederek *Figaro* gazetesiyle itirazat-ı mezkûreye cevaben uzun bir makale-i beliga ve tarihiye neşretmesine sebebiyet vermiş ve bu makalede edib-i şehîr Ali Kemal Bey'in himmet-i kalemiyesiyle tercüme edilerek *İkdam*'da neşrolunmuştur.

Bu makale-i tarihiye o kadar güzel ve hoş yazılmış idi ki mufassal olmasaydı aynen naklederdik. Askerliğe, en büyük bir askerin yani Napolyon'un meşhur Waterloo Muharebesi'ne ait olduğu için ihtimal *Nevsal-i Kütüphane-i Askerî*'ye dercolunur.

lisanlarda tekellüm ve kitabete kadirdir. Nam-ı âcizaneme hediye edilen fotoğrafın altındaki –Macarlı Vambéry’nin yadigâr-ı vefa-şiarıdır.- Yazı kendi hatt-ı destidir.

Müşarünileyh yirmi iki yaşında Dersaadet’e gelmiş ve muteber bir Türk ailesinin konağına muallim sıfatıyla duhul eylemişti ki burada elsine-i şarkiyedeki tahsilini bir kat daha takviye etmiştir.

En ziyade bais-i iştiharı olan 1863’te Asyâ-yı Osmani, İran, Hive, Buhara ile Asyâ-yı Vusta’nın sair yerlerinde icra eylediği seyahatidir ki bu seyahati, Avrupa’ya avdetinde *Bir Sahte Dervişin Asyâ-yı Vusta’da Seyahatnamesi* ünvanıyla neşr ve ilan etmiştir.

Bunu müteakip, 1858’de Almancadan Türkçeye lügat kitabını, 1861 senesinde de Çağatay lügatini vaz-ı meydan-ı intişar eylemiştir.

Profesör Vambéry Asya politikasında ve mesail-i şarkiyede fevkalade vukuf sahibidir. Asya mesail-i siyasiyesine dair İngiliz, Alman ve Macar gazeteleriyle pek çok makalat neşretmiş ve bu makalatın ihtiva ettiği efkâr-ı siyasiye Vambéry’nin Asya politikasında pek büyük bir diplomat olduğunu ispat eylemiştir. Binaenaleyh siyaset-i mezkûreye dair *Rusya’nın Asya’daki Vaziyet ve Kuvveti, İngiliz-Rus Hudut Meselesi* namında iki eseri de vardır.

//70// İngiliz meşahir-i siyasiyunundan Sir Arshmet Bartlet Vambéry hakkında:

“Avrupa’da hiçbir adam yoktur ki bu meşhur, muktedir, müverrih lisan-şinas filolojist kadar Türkiya’ya ve şark meselesine agâh olabilsin. Hiç kimse yoktur ki Rusya’nın âmal-ı istilakaranesinden mütevellit mehaliki Vambéry kadar İngilizlere anlatmış olsun. Avrupalılar içinde zat-ı hazret-i padişahî ile Türkçe olarak mükâleme şerefine mazhar olan yalnız bu zattır. Vambéry Türkçeyi hem fasih hem güzel söyler, defaatle zat-ı hazret-i mülûkânenin misafiri olmuştur” diyor.

Zikri geçen eserlerden maada başlıca asarı:

Türk ve Tatar Akvamının Medeniyet-i Asliyesi 1879’da neşrolunmuştur.

On Dokuzuncu Asırda İslamiyet 1875’te neşrolunmuştur.

Şeybaniname [Özbek Lisanlarında Bir Hikâye-i Manzume] 1871’de neşrolunmuştur.

Çağatay Lisanına Dair Tetebbuat 1867’de neşrolunmuştur.

Uygurcaya Dair Tetkikat-ı Lisaniye (Kutadgu Bilig) 1870’te neşrolunmuştur.

Türklerin Ahval-i Etnolojikeye ve Etnografyası 1885’te neşrolunmuştur.

Macarların Menşei 1882’de neşrolunmuştur.

Türk ve Tatar Lisanlarının Lügat-ı İştikakıyesi 1878’de neşrolunmuştur.

Asar-ı mezkûreden bazılarının kütüphanemiz marifetiyle tab ve neşri mutasavverdir. Müşarünileyh el-an Püşte Darülfünunu elsine ve edebiyat-ı şarkiye muallimi olup Türklere muhabbet ve hayırhahlığıyla müştehirdir.

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 67, 69, 70

4.1.8. Tolstoy

//71// [Almancadan]

On dokuzuncu asra şeref veren eazım-ı üdebadan Kont Lev Nikolayeviç Tolstoy Rusya’da vaki Tula eyaletinin Lesnaya Polyana namındaki küçük bir karyede 1868 senesi Ağustos’unun 28. Günü dünyaya gelmiş ve âvan-ı sabavetini bu köyde imrar etmiştir.

Tolstoy 1837’de ailesiyle beraber Moskova şehrine nakl-i mekân ederek burada Alman ve Fransız lisanlarının tahsiline başlamış ve bu esnada *Sabavet* namındaki ilk eserini neşretmiştir.

Ahd-i sabavetini maskat-ı re’sinde geçirdikten sonra tekrar Moskova’ya ve biraz sonra da Kazan’a nakl-i mekân eyleyerek ve 1843’te Darülfünunun elsine-i şarkiye şubesine dâhil olur. Fakat bir sene sürmez hukuk kısmına geçer. Bu tahsil de hoşuna gitmez. Nihayet pederinin emlakine avdet ve bunun idaresiyle de beş sene iştigal eyler.

1851 senesinde Kafkasya’dan gelen biraderi, bu mevki-i dilaranın letafet-i şairanesini, hayatını baştan başa tasvire başlar; bittabi Tolstoy da şevke gelerek buraya şitâban olmak ister. Çok sürmez Kafkasya’ya gider. Biraderinin mesleğine dâhil olur. Arkadaşları gibi tenkil-i eşkıya seferlerine iştirak eder. Ve oldukça hayat-ı

müziçeye de duçar olur. Bu acıların, bu tecrübelerin tesiriyle *Kazaklar* namındaki eserini telif eder.

//74// 1854 senesinde Kırım Seferi'nde ispat-ı vücut ederek Sivastopol muhasarasını üç fasılda tasvir eyler. *Şebâbet, İki Hevesar, Üç Nev-i Vefat* gibi asar-ı güzini de bunu takip eder.

Bu eserler Tolstoy'un namını her tarafa neşreyler.

Tolstoy 1862'de Moskovalı bir tabibin kerimesiyle akd-i izdivaç ederek birkaç sene istirahate koyuluyor.

İşte *Sulh ve Muharebe* namındaki beş cilt eser-i mükemmeli bu zaman-ı istirahatın mahsulüdür. Öyle mahsul ki müellifin dağdağa-i şöhretini birinci defa olarak harice ilan eder. Bu kitap o koca feylesofun en güzide, en büyük bir eseridir.

1813 Muharebesi'ni tasvir eden romanının yalnız Rusya'da on binlerce nüshası neşrolunmuştur. Bu roman umum elsin-i ecnebiyeye tercüme edilmiştir.

1875'te neşrolunan *Anna Karenina* ünvanlı eseri bir köyün, bir köylü ailesinin hayat-ı mesudanesini tasvir eder.

Tolstoy bu neşriyatı müteakip on beş sene hiçbir şey telif etmemiş ve bu büyük fasıla onun tabiat-ı şairane ve hayaliyesini büsbütün değiştirmiştir. O hâldeki sırf tefekkürat-ı ciddiye ile iştigal etmiş ve ebnâ-yı beşerin saadet ve tehzib-i ahlakına hasr-ı efkâr eylemiştir. Tolstoy saadet-i beşeriyeyi, mehasin-ı cihanı, daima köy âleminde, köy hayatında cemedir ve bu yaşayışı //75// o kadar mesudane bulur ki servet mal mülk bunun yanında hiç kalır. Her şeyi o hayata saf, sade yaşayışa tercih eyler. Ve köylü kıyafetinde; her türlü köylü işlerinde çalışır.

Tolstoy'un bu tarz-ı hayatına âlem, ihtimal nazarihayret ile bakar.

Fakat asar-ı ahiresinin en meşhurlarından biri olan *Sonat Kreutzer*'i kemal-i dikkatle mütalaa edilirse Tolstoy'un efkârı üzerine birçok düşünülür ve hayat-ı mübeccelesi de takdir olunur.

İlave-i naşir

Kont Lev Nikolayeviç'in hikâyeleri pek felsefi ve pek tabiidir. Kendisi de üdebâ-yı tabiiyundan olup asarı makbul-ı cihandır.

Lisanımızın bu gibi eserlerden mahrumiyeti ve bir de ahlak-ı milliyemize gayrimuvaffık biedibane; adi ve pek adi romanların tercümesini göz önüne getirdikçe ne türlü teessüf edeceğimizi bilemiyorum.

Sonat-Kreutzer Ahmet Rasim Bey'in himmet-i kalemiyesiyle lisanımıza nakledilerek *İkdam* gazetesinde tefrika suretiyle dercolumaktaydı. Birçok kitaplarımızın başlanıp da yarıda kalması gibi avarıza *Sonat-Kreutzer*'de duçar oldu. Ve bu eser-i nefis de tabedilip meydan-ı istifadeye vazolunamadı.

Kitaphanemiz bu gibi eazım-ı üdebanın asar-ı nefisesini Türkçeye //76// nakletmek hevesinde olduğu için ihtimal bununda tab ve neşrine muvaffakiyet hâsıl olur.

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 71, 74- 76

4.1.9. Hayrettin Paşa

[Barbaros Hızır Reis]

//73// Meşahir-i bahriyun-ı Osmaniye'den Hayrettin Paşa evvela korsanlıktan yetişerek sırf kılıcının kuvvetiyle Trablus, Tunus, Cezayir'i fethetmiş bir dūdman-ı celadettir. Müşarünileyhin bunca fütuhât-ı azîme ve gazavat-ı bahriyesinden başka ihvan-ı dinine bir büyük hizmeti sebk etmiştir ki ilâ-ahirü'l-devran her bir müselmanın minnet ve şükranına şayandır, o ise Medd-i Celâyin namıyla İspanya'da kalan bekâyâ-yı İslamiye'yi engizisyonun ateş-i zulmünden kurtararak Cezayir'e nakle muvaffak oluşudur. Bugünkü Cezayir halkının ecdadı işte o müselmanlardır.

Hayreddin Paşa'nın tarih-i veladeti meçhuldür. Fakat korsanlığa Bayezid-i saninin evahir-i saltanatta başlamış ve 903 senesinde vefat etmiş olmasına nazaran 35 seneden ziyade gazavat-ı bahriye ile meşgul olmuş bir harika-i rüzgârdır.

(*Nevsal-i Marifet*)

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 73

4.1.10. Cheteaubriand

//76// On dokuzuncu asrın eazım-ı üdebasındandır.

1768'de Saint Malo'da doğmuş ve 1848'de Paris'te vefat etmiştir. Bir vakit silk-i askeriye dehalet edip 19 yaşında yüzbaşı olmuştur. Bilahare Fransa'dan

Amerika'ya gidip orada birçok zaman ikametle vahşilerin ahlak ve tabiatlarına vukuf peyda ettikten sonra *Atala* ve *Rene*'sini yazmıştır. Menâzır-ı tabiiyeyi musavver ve tehzib-i ahlakı mûcep bir hayli eseri vardır.

Cheteaubriand'ın asarı gayet ulvi ve şairane olmakla beraber bazıları da adeta bir papazın kaleminden çıkmış gibi taassup-kâranedir.

Başlıca asarı.

Atala, Rene, İbn-i Serac-i Ahir (Türkçeye tercüme edilmiştir.) *Les Natchez, Le Paradis Perdu, Itineraire de Paris a Jerusalem Şüheda, Deha-i Hristiyani, Amerika'ya Seyahat Mutalaat-ı Tarihiye, Fransa Tarihi* vesairedir.

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 76

4.1.11. İtizar

//112// 1314 sene-i maliye ve 1315/16 sene-i hicriyesine mahsus olmak üzere kütüphanemiz marifetiyle tertip olunan *Takvim* bundan, yani neşrinden üç ay mukaddem hazır edilmiş ve yarısı da tabolunmuştu. *Nevsal*, kütüphanemiz vasıtasıyla neşredildiği için ismine de *Nevsal-i Kütüphane-i İslam* denilmiş ve bu münasebetle birçok meşahir-i İslam'ın tasavir ve teracim-i ahvaliyle de tezyin edilmek istenilmişti. Hatta intihap edilen resimlerin suret-i nefise de tabolunması için klişelerini de Viyana'ya sipariş etmiş idik.

Binaenaleyh, sene-i cedidenin hululi, tasavirin henüz ikmal edilemeyeşi *Nevsal*'imizde arzu ettiğimiz derecede neşrine muvaffakiyet hâsıl olmamış ve ünvanı da bizzarûre *Musavver Nevsal-i Meşahir*'e kalb olunmuştur. Ve bu suretle neşri de bazı arızadan dolayı şimdiye kadar tehire uğramıştır.

Mamafih gelecek seneki takvimimiz *Nevsal-i Kütüphane-i İslam* ünvanı altında ve birçok meşahir-i İslam'ın tasavir ve teracim-i ahvaliyle tezyin edileceği gibi şimdiki *Nevsal*'den kat kat nefis ve mükemmel bir surette vücuda gelmesine de sarfigayret olunacaktır.

Yeni açılmış bir kütüphanenin ilk defa neşrettiği *Takvim*'de –velev ki muntazam ve mükemmel olmasa bile yine bir meslek takip ettiği için- görülecek noksanı sahibinin hüsnüniyetine bağışlanacağını ümit eder ve sene-i atiyeye mahsus

olmak üzere neşredilecek *Nevsal-i Kütüphane-i İslam*'ın her cihetçe muntazam ve mükemmel olacağını beyana ictisar eylerim.

Kütüphane-i İslam ve Askerî Sahibi

Tüccarzade

İbrahim Hilmi

Musavver Nevsal-i Meşahir, sayfa, 112

4.2. *Nevsal-i Asr*

4.2.1. Tâbi'in İfadesi

//2// Saye-i maarif vâye-i hazret-i şehriyar-ı azamîde anbean cilve-nümâ-yı bürûz olan bunca asar-ı aliye'nin ıyd-i intişara vaz'ına velev naçizane olsun bir zamîme olmak üzere kitapçılık sanatına duhulümden beri alâ-kadrü'l imkân sarf-ı mesai ile âlem-i matbuatta uhde-i âcizaneme terettüp eden vezâîfî ifa etmiş ve bir yandan dahi edegelmekte bulunmuş olduğum gibi bu kere de tevsi-i daire-i hizmet etmek emeliyle tesis ve teşkil etmiş bulunduğum kütüphanenin namına olmak ve her sal-i Rumi iptidasında tab ve neşredilmek üzere bir *Takvim*'in tertip ve tensip ve emr-i tahriri muharririn-i Osmaniye'den Hüseyin Vassaf Bey'e tevdi kılınmıştır.

Hulus-ı niyet; acizleri için rehber-i hareket olmakla teveccühat ve tergibat-ı umumiye sayesinde inşalahü-Rahman ve add-ı acizanem mucibince her sal-i ferhunde-falın teceddüdüyle *Takvim-i Asr*'ın dahi kisve-i tabaate bürünerek Kütüphane-i Asr meyanına ithale muvaffakiyet hasıl olacağı tabiidir.

Asr Kütüphanesi Sahibi: K. (af) Faik

Nevsal-i Asr, sayfa, 2

4.2.2. Bazı Vakâyi-i Meşhûre

//28// Hicret-i şerif-i menkabetten mukaddem

Sene

6212 Hilkat-ı Hazret-i Âdem (Aleyhisselam)

3974 Tufan-ı Hazret-i Nuh (Aleyhisselam)

- 2570** Veladet-i Hazret-i İbrahim (Aleyhisselam)
- 2317** Hazret-i Yakup Aleyhisselam'ın Mısır'a Teşrifleri
- 2075** Hazret-i Musa Aleyhisselam'ın Mısır'dan Huruç Buyurdukları
- 1337** Roma Şehrinin Binası
- 916** İskender'in Mısır'ı İranlılardan İstirdatı
- 915** İskender'in İran'ı İstilasıyla Dârâ'nın Maktuliyeti
- 585** Milâd-ı Hazret-i İsa Aleyhisselam
- 517** Roma'da Papa Nasbi
- 484** Cam İcadı
- 234** Ayasofya'nın Binası
- 40** Tüy Kalemi İcadı
- 14** İngiltere Krallığı'nın Teşekkülü
- “Hicret-i Celile'den Muahher”
- 1** Gazâ-yı Kibriyâ-yı Bedir
- 10** Hac-ı Veda
- 10** Feth-i Celil-i Mekke-i Mükerreme
- 10** Feth-i Bülend-i Hayber
- //29// **10** Hilafet-i Celile-i Hazret-i Ebu Bekir (Radıyallahu anhu)
- 14** Hilafet-i Celile-i Hazret-i Ömer (Radıyallahu anhu)
- 14** Feth-i Şam
- 20** Feth-i Mısır
- 24** Hilafet-i Celile-i Hazret-i Osman (Radıyallahu anhu)
- 35** Hilafet-i Celile-i Hazret-i Ali (Radıyallahu anhu)
- 36** Ehl-i İslam Canibinden İstanbul'un İptidâ-yı Muhasarası
- 41** Zuhur-ı Benî Ümeyye

- 49** Galata'da Arap Cami'nin Evvelki Binası
- 60** Vaka-i Dilsûz-ı Kerbela
- 75** Darb-ı Sikke-i İslamiye
- 80** Veladet-i Hazret-i İmam-ı Azam (Radıyallahu anhu)
- 92** İslam'ın Endülüs'e Uburu
- 120** Kâğıt İcadı
- 133** İnkıraz-ı Benî Ümeyye
- 139** Zuhur-ı Devlet-i Abbasiye
- 139** Endülüs'te Benî Ümeyye'nin Teşekkülü
- 150** İntikal-i Hazret-i İmam-ı Azam (Radıyallahu anhu)
- 297** Magripte Devlet-i Fatimi'nin Teşekkülü
- 362** Rusya Devleti'nin Teşekkülü
- 422** Devlet-i Selçukiye'nin Zuhuru
- 480** Veladet-i Celile-i Hazret-i Abdülkadir (Kuddise Sırruh)
- 516** Saat İcadı
- //30// **561** İntikal-i Hazret-i Abdülkadir (Kuddise Sırruh)
- 567** Mülûk-ı Emeviye'nin Zuhuru
- 604** Veladet-i Celile-i Hazret-i Mevlana (Kuddise Sırruhu'l-Âli)
- 656** Devlet-i Abbasiye'nin İnkırazı
- 672** İntikal-i Hazret-i Mevlana (Kuddise Sırruhu'l-Âli)
- 686** Gözlük İcadı
- 688** Zuhur-ı Devlet-i Ebed- Müddet Âliye-i Osmaniye
- 699** Mebde-i İstiklal ve Kıraat-ı Hutbe-i Şerife
- 728** Darb-ı Sikke-i Osmaniye
- 804** Vaka-i Timur

- 851** Sanat-ı Tıbaat İcadı
- 856** Fatih Hazretlerinin Rumeli Hisarı'nı Bina Buyurdukları
- 857** Karadan Gemiler İmrarıyla İstanbul'u Fetih Buyurdukları
- 862** Amerika'nın Keşfi
- 892** Kemal Reis'in Donanma İle İspanya'ya Azimetı
- 903** Ümit Burnu Tarikinin Keşfi
- 922** Cep Saati İcadı
- 1012** Memalik-i İslamiye'de Duhan İstimali
- 1050** Enfiyenin İstanbul'da İstimali
- 1051** Avrupa'da Gazete İcadı
- 1094** Viyana'nın İkinci Muhasarası
- 1135** Üsküdar'da Dârüttıbbâa Tesisi
- //31// **1167** Çiçek Aşısı İhtirası
- 1199** Balon İcadı
- 1206** Telgraf İcadı
- 1215** Taş Basma İcadı
- 1222** Vapur İcadı
- 1233** Avrupa Musalaha-i Umumiyesi
- 1240** Şimendifer İcadı
- 1255** Tanzimat-ı Hayriye
- 1278** Torpil İcadı
- 1286** Süveyş Kanalı'nın Küşadı
- 1287** Prusya ve Fransa Hükümetlerinin Muharebesi
- 1293** Rusya'nın Muharebe-i Ahiresi
- 1312** Dersaadet'te Darülacezenin Resm-i Küşadı

4.2.3. Devâir-i Resmîye

//50//Hazine-i Hassa-i Şahane: Dolmabahçe Civarında

Daire-i Sadâret-i Uzmâ	}	Babıalî Dairesindedir.
Şurâ-yı Devlet		
Dâhiliye Nezareti		
Hariciye Nezareti		
Memurin-i Mülkiye Komisyonu		

İstatistik Encümeni	}	Şurâ-yı Devlet Dairesindedir.
Düstur Encümeni		
Müfettiş Komisyonu		

Tesrî-i Muamelat Komisyonu: Dâhiliye Nezaretindedir.

Bâb-ı Seraskeri: Sultan Beyazıt Meydanı'ndadır.

Hassa Ordu-i Hümayunu: Bâb-ı Seraskeri dâhilindedir.

Misafirhane-i Askerî: Sultan Beyazıt Camii kurbundadır.

Daire-i Meşihat-ı Ulyâ: Süleymaniye civarındadır.

Adliye Nezareti	}	Ayasofya civarındadır.
Evkaf-ı Hümayun Nezareti		
Dîvân-ı Muhasebat		

Maliye Nezareti	}	Sultan Beyazıt civarındadır.
Orman ve Maden ve Ziraat Nezareti		

//51// Bahriye Nezareti: Kasımpaşa'da

Tersâne-i Âmire: Kasımpaşa civarında

İdare-i Mahsusa Nezareti: Galata'da

Liman İdaresi: Galata'da Kara Mustafa Sokağı'nda

Nafia ve Ticaret Nezareti } Babıali civarında Mahmudiye Caddesi'nde
Ziraat Bankası }

Maarif-i Umumiye Nezareti: Sultan Mahmut Türbesi civarında

Rasathane-i Âmire: Beyoğlu'nda

Müzehane-i Hümayun: Topkapı Saray-ı Hümayunu dâhilinde

Rüsûmat Emaneti: Bahçekapı civarında

Dersaadet Emtia-i Dâhiliye Gümrüğü } Rüsûmat Emaneti Dairesinde
Dersaadet Emtia-i Ecnebiye Gümrüğü }

Galata Emtia-i Ecnebiye Gümrüğü } Galata Rıhtımı üzerinde
Galata Emtia-i Dâhiliye Gümrüğü }

Meyve Gümrüğü: Sirkeci kurbunda

Ma-i Müskirat-ı Zahire Gümrüğü: Kılıç Ali Paşa civarında

Kereste Gümrüğü: Odunkapısı'nda

Şehremaneti } Ayasofya civarında ve Firuzağa Mahallesi kurbunda
Zaptiye Nezareti }

Defter-i Hakani Nezareti: Sultanahmet Meydanı'nda

//52// Telgraf ve Posta Nezareti: Soğukçeşme Caddesi'nde

Sıhhiye Nezareti: Galata Rıhtımı civarında

Birinci Daire-i Belediye: Direkler arasında

İkinci Daire-i Belediye: Fatih civarında

Üçüncü Daire-i Belediye: Cerrahpaşa civarında

Dördüncü Daire-i Belediye: Beşiktaş'ta

Beşinci Daire-i Belediye: Yeniköy'de

Altıncı Daire-i Belediye: Beyoğlu'nda

Yedinci Daire-i Belediye: Büyükdere’de

Sekizinci Daire-i Belediye: Kanlıca’da

Dokuzuncu Daire-i Belediye: Üsküdar’da

Onuncu Daire-i Belediye: Kadıköy’de

Nevsal-i Asr, sayfa, 50- 52

4.2.4. Dersaadet’te Bulunan Müzehaneler

//58// Yeniçeri Müze ve Kıyafethanesi: Sultanahmet Meydanı’nda eski Mekteb-i Sanayi Dairesindedir. İşbu müzeyi seyir için duhûliye (5) kuruş ise de fukarâ ve sıbyan için bir kuruş ve asâkir-i şahane için (20) paradır.

Müzehane-i Hümayun: Topkapı Saray-ı Hümayunu dâhilindeki Çinili Köşk Dairesidir. Duhuliye (5) kuruştur. İşbu daire Cuma günleri mesdûddur.

Esliha Müzehanesi: Topkapı Saray-ı Hümayunu dâhilinde ve Darphane-i Amire ittisalindeki binâ-yı mahsustadır. İşbu müzeyi ziyarete hariçten efrat kabul edilmez.

Nevsal-i Asr, sayfa, 58

4.2.5. İstanbul’da Vaktiyle Tab ve Neşrolunduğu Tahkik Edilebilen Gazetelerin Cetvelidir.

//66// A.(yın) Ferit Bey biraderimiz tarafından telfik edilmiştir.

Takvim-i Vekâyi, Resmî, 1247

Ceride-i Havadis, Nim Resmî, 1256

Tercüman-ı Ahval, Agâh Efendi, 1277

Tasvir-i Efkâr, Şinasi Efendi, 1278

Muhbir, Filip Efendi, 1283

Muhib, Andon Efendi, 1284

Veledü’l Cevaib, 1284

Utarit, 1285

Terakki, Ali Raşit Efendi, 1285

İstanbul, Mehmet Arif Efendi, 1285
Muhbir, Sıtkı Efendi, 1286
Asır, Tevfik Efendi, 1287
Hakayıku'l-Vekâyi, Rüştü Efendi, 1287
Mirkat, 1287
Devir, Ahmet Mithat Efendi Hazretleri, 1289
Bedir, Ahmet Mithat Efendi Hazretleri, 1289
Sıraç, Ebuzziya Tevfik Beyefendi Hazretleri, 1290
Hülasatü'l-Efkâr, Antuvan Efendi, 1290
Mecmua-i Maarif, İsmet Efendi, 1291
Şark, İsmet Efendi, 1291
Medeniyet, Arif Efendi, 1292
Vakit, Filip Efendi, 1292
Sabah, Papodopulos Efendi, 1293
Ümran, Ali Raşit Efendi, 1295
Selamet, Abdullah Efendi, 1295
Osmanlı, Tevfik Efendi, 1295
//67// Vasıta-i Servet, Mehmet Ali Efendi, 1295
Ziraat, Salim Efendi, 1299
Sıhhat, (Manuel) Otociyan Efendi, 1302
Zuhur, Ömer Şevki Efendi,
Mürüvvet, Marufzade Ziya Bey

Nevsal-i Asr, sayfa, 66, 67

4.2.6. Elyevm Dersadet'te Tab ve Neşrolunan Türkçe Gazete ve Mecmualar

//67// Ceride-i Askeriye, Resmî, Haftada bir defa neşrolunur.

Ceride-i Bahriye, Resmî, On beş günde neşrolunur.

Ceride-i Mehâkim, Resmî, Haftada bir defa neşrolunur.

Vakayi-i Tıbbiye-i Askeriye, Resmî, Haftada bir defa neşrolunur.

Mecmua-i Umur-ı Nafia ve Ziraat, Resmî, Haftada bir defa neşrolunur.

Ceride-i Emakiünü's-Sihha, Bir heyet-i tıbbiye tarafından, Ayda bir defa neşrolunur.

Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, Haftada bir defa neşrolunur.

Tercüman-ı Hakikat, Cevdet Efendi, Yevmi

Saadet, Mehmet Nuri Efendi, Yevmi

Tarik, Filip Efendi, Yevmi

İkdam, Cevdet Efendi, Yevmi

Sabah, Mihran Efendi, Yevmi

Servet, (D.) Nikolayidi, Türkçe Fransızca

Servet-i Fünun, Ahmet İhsan Efendi, Musavver olarak Perşembe günleri

Resimli Gazete, Karabet Efendi, Musavver olarak Perşembe günleri

Hanımlara Mahsus Gazete, Tahir Bey, Musavver olarak Perşembe günleri

Mektep, Karabet Efendi, Musavver olarak Perşembe günleri

Çocuklara Mahsus Gazete, Tahir Bey, Musavver olarak Perşembe günleri

Mecmua-i Ebuzziya, Ebuzziya Tevfik Bey, Her mah-ı Arabinin iptidasında neşrolunur.

Malumat, Artin Asaduryan Efendi, Musavver olarak Perşembe günleri

Nevsal-i Asr, sayfa, 67

4.2.7. Vilâyat-i Şahanede Tab ve Neşrolunan Resmî ve Gayriresmî Gazete ve Mecmualar

//68// Esami-i Vilâyat	Esami-i Gazete	
------------------------	----------------	--

Suriye	<i>Suriye</i>	Bir tarafı Arapça
Suriye	<i>Şam</i>	Gayriresmî
Ankara	<i>Ankara</i>	
Kastamonu	<i>Kastamonu</i>	
Yanya	<i>Yanya</i>	Bir tarafı Rumca
Kosova	<i>Kosova</i>	
Girit	<i>Girit</i>	
Girit	<i>Hakikat</i>	Gayriresmî
Cebel-i Lübnan	<i>Hadikatü'l-Ahbar</i>	Bir tarafı Arapça diğeri Fransızca
Trablusgarp	<i>Trablusgarp</i>	Bir tarafı Arapça
Selanik	<i>Selanik</i>	
Selanik	<i>Asr</i>	Gayriresmî
Selanik	<i>Mutâlaa</i>	Risale-i Mevkute
Trabzon	<i>Trabzon</i>	
Konya	<i>Konya</i>	
Diyarbakır	<i>Diyarbakır</i>	
Halep	<i>Fırat</i>	Bir tarafı Arapça
Bağdat	<i>Zevra</i>	Bir tarafı Arapça
Hüdavendigâr	<i>Hüdavendigâr</i>	

Hüdavendigâr	<i>Bursa</i>	Gayriresmî
Hüdavendigâr	<i>Fevaid</i>	Risale-i Mevkute
Cezâyir-i Bahr-i Sefid	<i>Bahr-ı Sefid</i>	
Erzurum	<i>Erzurum</i>	
Edirne	<i>Edirne</i>	
İzmir	<i>Aydın</i>	
İzmir	<i>İzmir</i>	Gayriresmî
İzmir	<i>Terakki</i>	Risale-i Mevkute
//69// İzmir	<i>Ahenk</i>	Gayriresmî
İzmir	<i>Hizmet</i>	Gayriresmî
Sivas	<i>Sivas</i>	
Yemen	<i>San 'â</i>	Bir tarafı Arapça
Ma'mûretü'l-Aziz	<i>Mamûretü'l-Aziz</i>	
Musul	<i>Musul</i>	
Bitlis	<i>Bitlis</i>	
Manastır	<i>Manastır</i>	
İşkodra	<i>İşkodra</i>	
Van	<i>Van</i>	
Basra	<i>Basra</i>	

Hüdavendigâr	<i>Gündoğdu</i>	(Risale-i mevkute yakında neşrolacak)
--------------	-----------------	---------------------------------------

Nevsal-i Asr, sayfa, 68, 69

4.2.8. Dersaadet'te Mukaddema Neşrolunan Resail-i Mevkute

//69// Risalenin İsmi	Sahibi	Tesis Tarihi
<i>Mecmua-i Fünun</i>	Münif Paşa hazretleri	1279
<i>Mir'at</i>	Refik Bey	1279
<i>Mecmua-i Maarif</i>	İsmet Efendi	1283
<i>Mazbutü'l-Fünun</i>	Mehmet Sait Efendi	1289
<i>Öteberi</i>	Ali Rıza Efendi	1290
<i>Revnak</i>	Nuri Efendi	1290
<i>Mecmua</i>		1290
<i>Kırkambar</i>	Ahmet Mithat Efendi hazretleri	1290
<i>Sandık</i>	Mehmet Cemil Efendi	1290
<i>Kasa</i>	Talat Efendi	1290
<i>Asar-ı Perakende</i>	Emin Nihat Bey	1289
<i>Çekmece</i>	Selanikli Tevfik Bey	1290
<i>Afîtab-ı Maarif</i>	Recai, Nazım, Vassaf, Ahmet Efendiler	1291
<i>Misbah-ı Felah</i>	Rasih Efendi	1291

<i>Cihan</i>	Sünüh Efendi	1292
<i>//69// Muharrir</i>	Ebuzziya Tevfik Beyefendi hazretleri	1293
<i>Derme Çatma</i>	Mehmet Esat Efendi	1294
<i>Mecmua-i Ulum</i>	Şükrü Efendi	1296
<i>Mübahis-i Mütenevvia</i>	Osman Nuri Efendi	1297
<i>Mecmua-i Asar</i>	Arif Efendi	1299
<i>Musavver Meşahir-i Âlem</i>		1297
<i>Medrese-i Edeb</i>	Mehmet Necip Efendi	
<i>Arkadaş</i>	Mehmet Şemseddin Efendi	1298
<i>Musavver Türkistan</i>	Mıgırđıç Efendi	1299
<i>Muhâdarat</i>	Vassaf, Arif, Fuat Beyler	1300
<i>Afak</i>	A.(yın) Kamil Efendi	1300
<i>Medrese-i Fünun</i>	Hamid Vehbi Efendi	1300
<i>Bahar</i>	Mehmet Tahir Bey	1300
<i>Haver</i>	Ubeydullah Efendi	1301
<i>İtila</i>	Hakkı, Nevzat Efendiler	1302
<i>Şuâ</i>	Muhiddin ve Nazım Beyler	1302

<i>Nahid</i>	Rıza Bey	1302
<i>Hamit</i>	Mehmet Ramiz Efendi	1302
<i>Zerrat</i>	Süreyya Efendi	1302
<i>Berk</i>	Mehmet Ramiz Efendi	1303
<i>Hizmet</i>	Nüzhet Efendi	1303
<i>Asar</i>	Mehmet Reşat Efendi	1303
<i>Armağan</i> <i>Dağarcığı</i>	İhsan Efendi	1303
<i>Terakki</i>	Ömer Nazım Efendi	1303
<i>Manzara</i>	Hüsnü Efendi	1303
<i>Ravza-i Musavvere</i>	Mehmet Sadullah Efendi	1304
<i>Çanta</i>	Papazyan Efendi	1304
<i>Safa</i>	Hasan Hayrullah Efendi	1305
<i>Sa'y</i>	Halil Edip Bey	1305
<i>Mecmua-i Muallim</i>	Muallim Naci Efendi	1305
<i>Risale-i Hafî</i>	Hafî Efendi	1305
<i>İşrak</i>	Süleyman Saffet Efendi	1305
<i>Mahumat-ı Mütenevvîa</i>	Hüseyin Vassaf Bey (Muharrir-i aciz)	1309
<i>Çanta</i>	Rıfat Bey	

<i>//71// Şule</i>	Safî Bey	1303
<i>Şümruh-ı Edep</i>	Mehmet Tevfik Bey	
<i>Seha</i>	Fahri Bey	
<i>Çocuklara Kiraat</i>		
<i>Hanımlar</i>		
<i>Kamer</i>		
<i>Nokta</i>	Mahmut Nedim Bey	
<i>Mecmua-i Nevadir</i>		
<i>Şafak</i>	Asım, İhsan, Celal Beyler	
<i>Hakikat</i>	Mehmet Reşat Efendi	
<i>Bahçe</i>	Kemal Efendi	
<i>Ümran</i>	Ahmet İhsan Bey	
<i>Musavver Cihan</i>	Ali Fuat Bey	1307
<i>Musavver Medeniyet</i>	Arif Bey	
<i>Mirat-ı Âlem</i>	Yağcızade Osman Nuri Efendi	
<i>Muhit</i>		
<i>Envar-ı Şarkîye</i>		
<i>Nihal</i>		
<i>Envar-ı Zekâ</i>	Mustafa Reşit Bey	
<i>Müessisin-i Fünun</i>		

<i>Payidar</i>		
<i>Teavün-ı Aklam</i>		
<i>Gülşen</i>		
<i>Armağan</i>		
<i>Kevkeb-i İlim</i>	Necip Nadir Bey	
<i>Yadigâr</i>	Cevat Paşa hazretleri	
<i>Etfâl</i>		
<i>Hafta</i>	Şemseddin Sami Bey	
<i>Şark</i>	Mustafa Reşit Bey	
<i>Şule-i Efkâr</i>		
<i>Teşvik</i>		
<i>Manzara-i Âlem</i>		
<i>Güneş</i>		

Nevsal-i Asr, sayfa, 69,70, 71

4.2.9. İstanbul'da Salname İhdası

//74// İstanbul'da en evvel salname 1262 senesinde sadr-ı esbak merhum Ahmet Vefik Paşa tarafından tertip buyurulmuştur.

Sonraları merhum Cevdet Paşa ve daha sonraları Meclis-i Maarif başkâtibi merhum Behçet Bey'le meclis-i mezkûr azasından Rüştü Bey merhum tarafından tertip olunmuş muahharen salname tertibi ba-irade-i seniye Maarif Nezaret-i Celilesi Mektubi Kalemi heyetine tahsis buyurulmuştu.

1306 senesinden itibaren de bu kere tesis buyrulan Memurin-i Mülkiye Komisyonuna merbut sicil-i ahval idaresi tarafından tertip edilmektedir.

Vilayet-i şahanede en evvel salname tesis olunan vilayet Bosna vilayetidir.

Muahharen bilumum vilayet-i şahanede dahi birer salname tertibi usul ittihaz kılınmıştır.

A.(yın) Ferit

Nevsal-i Asr, sayfa, 74

4.2.10. Yüzüğe Dair Malumat-ı Tarihiye

//77// Bugün kimin eline bakılacak olsa parmağında bir yüzük görülür. Yüzük her şekil ve cinste imal olunur ve yalnız kadınların medar-ı ziyneti olabiliyorsa da fi zamanına bu eser-i ziynetin erkeklere de sirayet ettiği görülüyor.

Müruruzamanla yüzük namı verilen halka ilm-i asar-ı atîka mütevaggılınınin tedkîkât-ı verziş-kâranesi neticesinden münfehim olduğuna nazaran kadimde alamet-i tahakküm ve râm imiş ki bilahare bu fikir birtakım efsanelere sebebiyet vermiş müzeyyenât-ı zatiye kudemânın kabul ettiği suretle telakki edilmiştir. Ez-cümle vaktiyle çorap bağı makamında istimal edilmiş olan bilezik dahi payande tarzında kullanılmış olacak.

Mademki yüzük ile bilezik ayrı ayrı birer mevhum bir maksatla istimal olunmuş, ya gerdanlık?

İşte buralarını mükemmelen izah etmek her üçünün ne gibi efkâra müsteniden istimal edildiklerini ve kadimde ne yolda talik kılındıklarını anlayabilmek için karin-i kiramın sutur-ı âtiyeyi nazar-ı mütalaalarından geçirmeleri lazımdır:

Sevdâ-yı ziynet; kadınla beraber vücut bulmuştur. Mesela kadimde kulaklarını //78// delmek, burnun bir tarafında delik açmak veyahut vücudunun kısmı zahirinde her ne şekilde olursa olsun mücevherat ve müzeyyenat taliki için şaklar yapmak parmakları, ayakları, bacakları gerdanı birçok donatmak fikri acaba kudemaca sanih olmamış mıydı? Zanniyana nazaran her ikisi de tatbik olunmuş ve şu kadar ki bunlar ziynet ve ihtişam maksadından başka hiçbir şeye hizmet etmemiştir.

Meyl-i tezeyyün pek uzun ezmane doğru isnat edilip hurâfattan ibaret olan alamet-i tahakküm ve esaret nişaneleri o vakitlerde asla hüküm sürmemiştir.

Yüzüğün Hazret-i Âdem Aleyhisselam'ın devrinde mevcut olduğu müttefekun-aleyhdir.

Kadimde yüzük, bilezik, gerdanlık taşlardan, denizdeki kabuklardan yapılmış. Suret-i istimalleri hakkında hükemâdan (Polin) malumat-ı atiyeyi veriyor:

“Yüzükler evvel emirde orta parmağa takılır ki müteakiben ikinci parmak ve sonraları küçük parmağa da talik kılınmıştır.

Eski Gondvana kıtasıyla Britanya'da ise yüzük orta parmağa geçirilip hatta küçük parmakta üç yüzük bile bulundurulur ekser yalnız mühür yüzüğü taşımak suretiyle sairlerinden temâyüz eder. Hâlbuki bazıları mühür yüzüğü nadir imiş gibi güzel bir çekmece derununda hıfzederler ve her kim onu istimal maksadıyla çıkaracak olursa o kimseye hürmetsizlikte kusur ettiğinden dolayı lânet-han olur. Küçük parmağa takılmış bir yüzük o kimsenin daha kıymettar yüzüklere malik bulunduğunu gösterir. Birçoğu müteaddit yüzüğü debdebeye ve ekser ise yüzüğün kesretini bozgunluktan başka bir işe yaramayacağına istinat edilmiştir.”

//79// Polin'in mesrudat vakasından istidlal olunacağı üzere mühür kullanmak âdeti kadimden kalmıştır.

Bizlerde nişan yüzüğü denilen yüzük Polin vaktinde de müstamelmiş. Hâlbuki o vakitler de bir erkek zevce-i müstakbelesiyle namzetliği icra kılındığı sırada nişan yüzüğü takılmaktaymış ki fi zamanına Hristiyanlarda bu âdet ba'de'l-izdivaç icra olunur. Max Moller namında bir müdekkik bu nişan yüzüğünü hamil olan kadının onlarca artık serbestîden mahrum kaldığına alamet olduğunu rivayet ediyor ki belki de mevsuk olan bu nakliyat yukarıda zikrolunan hurafatı tevlit eylemiştir.

Hâlbuki hakikatte nişan yüzüğü nafizü'l-hüküm bir alamet ve ezcümle namzet kadına bahşedilmiş bir itimad-ı imtiyazdır. Hususen o zamanlar zevcin zevce-i müstakbelesinin parmağına geçirdiği halka şimdiki yüzükler gibi olmayıp bu nişan mühür yüzüğüydü. Zevcenin kabul ettiği o nişan yüzüğü bir hanenin bilcümle kapı ve dolapları anahtarlarını teslim eden sahabe-i hane gibi hususat-ı beytiyeye hâkim olduğuna dal idi.

Zevce zevcin takdime-i naçizanesi olan o hanım ile hanenin levazım-ı mühimmesini kilitlemekle vazifedârdı.

Kudemadan (Fish'e)nin bir türlü açılmamış olan kilidinin zevcesinin nişan yüzüğüyle temhir edilmiş olduğunu istikşaf-ı ahireden malum olmuş bir keyfiyettir.

Yüzüğe dair verilen malumat-ı mesrudeye hitam verilmezden evvel şunu da ilave edelim ki fi zamanına nişan yüzüğü takdimi yalnız erkeğe ait olmayıp mukabeleten kadın da zevc-i müstakbele vermektedir. Hâlbuki kadimde yalnız erkek kadına verirmiş.

Köprülüzade: Tevfik

Nevsal-i Asr, sayfa, 77-79

4.2.11. Gazetenin İstanbul'da Zuhuru

//111// A.(yın) Ferit Bey biraderimiz tarafından ihdâ kılınmıştır:

Avrupa'da 1051 tarihinde icat olunan gazetenin terakkiyat-i medeniye ve saadet-i insaniyeye hüsn-i hizmeti görülmekte bulunmuş olduğundan cedd-i emced hazreti hilâfet-penahı cennet-mekân Gazi Sultan Mahmut Han-ı Adli hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında Türkçe olarak *Takvim-i Vekayi* namıyla resmî bir gazete ihdas buyrulmuş ve 1247 tarihinde birinci nüshası neşrolunmuştur.

1255 tarihinde nim resmî olarak İngilizli Churchill isminde bir zata *Ceride-i Havadis* namında bir gazete imtiyazı ihsan buyrulmuştu.

Mürûr-ı zamanla gazetelerin fevaidi daha ziyade takdir olunmaya ve halkta dahi kıraata rağbet ziyadeleşmeye başladığından Şinasi merhum *Tercüman-ı Ahval* ve *Tasvir-i Efkâr*'ı tesis eylemiş badehu İstanbul gazeteleri de Avrupa gazeteleriyle rekabete başlamıştır.

İstanbul'da ilk defa olarak ulum ve fûnun-ı mütenevviadan bahis olarak tesis olunan risale-i mevkute Devletli Münif Paşa hazretlerinin *Mecmua-i Fûnun*'u olduğu gibi ilk tesis olunan resimli gazetede mezahip kalemi hulefasından Refik Bey merhumun 1279'da neşrelediği *Mirat*'ıdır.

Vilayat-i şahanede en evvel tesis olunan gazete *Tuna* gazetesidir. Muahharen diğer vilayat-i şahanede dahi birer resmî gazete tab ve neşri usul-ı ittihaz kılınmıştır.

Nevsal-i Asr, sayfa, 111

4.2.12. Cevdet Paşa

//114// Ahmet Cevdet Paşa bine'l-hac İsmail bine'l-hac Ali Efendi bin Ahmet Ağa bin İsmail Efendi el-müfti bi medinetü Lofça bin Ahmet Ağa serkerde.

İşbu serkerde Ahmet Ağa fi'l-asl Kırkkilise kazası ahalisinden olup Baltacı vezir ile Prut Muharebesi'nde bulunmuş ve o asırda Lofça'da tavattun etmiştir. Yularkıran Ahmet Ağa diye maruf olmayla evlat ve ahfadına Yularkıran oğulları lakabı mevrûs olmuş ve Hacı Ali Efendi'ye kadar akabına bu lakap kalmıştır.

Cevdet Paşa 1238 sene-i hicriyesinde Lofça kasabasında tevellüt etmiştir. Lofça'da müftü ve müderris efendilerinden ulum-ı Arabiye ve mantık ve fûnun ve tefsir okuyup müftü efendi yanında bir müddet müsevvitlik dahi ettikten sonra Sultan Mahmut Adli hazretlerinin evâhir-i saltanatlarında yani 1255 sene-i hicriyesinde Dersaadet'e gelip ulum-ı Arabiye ve ilm-i fıkıh, usul-ı hadis, tefsir, mantık, adap, ilm-i kelam, hikmet-i tabiiye ve ilahiye, hendese, hesap, cebir ve mesaha, heyet ve coğrafya okumuş ve şair-i meşhur Fehim Efendi'den Farisi tahsil eylemiştir. Hoca Şakir Efendi'den icazet almıştır.

Arabi ve Farisi tekellüm ve kitabet ederdi. Fransızca ve Bulgarca lisanlarına aşinadır. *Şafiye-i İbn-i Hacib ve Mutavvel ve Netâyicü'l-Efkâr ve Bina ve Emsale-i Muhtelif*e üzerine talikatı ve *Kavaid-i Osmaniye ve Medhal-i Kavaid ve Kavaid-i Türkiye Beyanü'l-Ünvan ve Malumat-ı Nafia ve Takvimü'l Edvar, Miyar-ı Sedat*, //115// *Adab-ı Sedat, Tarih-i Cevdet ve Siyer-i Enbiya* nam telifatı *Divan-ı Saib Şerhi'nin Tetimmesi, Mukaddime-i İbn-i Haldûn Tercümesinin Tekmilesi*, asar-ı meşhuresinden olup diğer bazı resail ve asarı dahi mevcuttur.

1259 senesinde 21 yaşındayken Yeni Cami Medresesi imtihanına duhul ile bir odanın mahasses olan maaş ve tayinatına nail olmuştur. 1270 senesinde tarik-i kazaya duhul ve Rumeli Kaleminde Çanat rütbesinde Premedi kazasını zapt ile muvakkaten mahsus olan şehri beş yüz küsur kuruş maaşını almaktayken 261 senesinde İstanbul müderrisliği ruus-ı hümayununu alarak şehri yüz elli kuruş maaşa nail olmuş ve bundan başka Babıali'ce atıyye tertibinden dahi senevi 2400 kuruş tahsis buyrulmuştur.

Divan-ı Saib Şerhi'nin Tetimmesi'ne mükâfaten 66 senesinde uhdesine Meclis-i Maarif-i Umumiye azalığıyla Darü'l-Muallimin müdürlüğü tevcih olunmuştur.

Meclis-i Maarif azalığına tayin buyrulduğu zaman rütbe ve memuriyetlere mahsus olmak üzere kendisine rütbe-i saliseden bir kıta murassa nişan-ı hümayunu verilmişti.

Sadr-ı esbak Fuat Paşa Bükreş'teyken o dahi Bükreş'e gitmiştir. Fuat Paşa Dersaadet'e avdette kaplıcalara girmek üzere Bursa'ya gittiğinde o dahi beraber giderek onunla biliştirak *Kavaid-i Osmaniye* ile hâlâ Boğaziçi'nde işlemekte olan Şirket-i Hayriye vapurlarının layihasını kaleme alıp Dersaadet'e getirmişlerdir. Müteakiben Fuat Paşa memuriyet-i mahsusa ile Mısır'a gittikte maiyetiyle gidip geldi ve Encümen-i Daniş azalığına intihap olundu. *Kavaid-i Osmaniye* huzur-ı hümayuna lede'l-arz şeref-sanih olan irade-i seniye mucibince sahib-i tercümenin rütbesi "hareket-i altmışlığa" //116// terfi ile kibar-ı müderrisîn sırasına geçirildi. *Tarih-i Cevdet*'in üç cildini tetmim ve takdim etmekle Süleymaniye raddesine terfi ile Mevleviyete takarrüp etmiştir. 71'de vakanüvis olmuştur. 72'de Galata mollası olup kable'l- infisal 73'te Mekke-i Mükerreme payesi ve üçüncü rütbeden Mecidî nişanını almıştır. İlm-i fikhın malumat kısmını havi *Metn-i Metin* namıyla bir kitap telif etmek üzere Meclis-i Âli-i Tanzimat Dairesinde teşkil olunan Cemiyet-i İlmiye azalığına dahi tayin olundu. 73'te Meclis-i Âli-i Tanzimat azalığı tevcih kılınmış ve Arâzi-i Seniye Komisyonu riyaseti dahi ilave edilmiştir. *Düstûr*'da münderiç Arâzi Kanun-ı Hümayunu ve Tapu Nizamnamesi ve Talimat-ı Muvakkate ve Tarifnamesi bu komisyonda tanzim olunmuştur.

Kavânin ve Nizamat'ı cem ve tertip eden dahi odur. 75'te berveche arpalık İzvornik kazasına terfi edilmiştir. Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Paşa merhum Rumeli teftişine çıktığı vakit maiyetine memur olmuştu.

Müteakiben 77'de İstanbul payesi ihsan buyrularak ikinci rütbeden Mecidî nişanı verilmiştir. 78'de Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye azalığı tevcih ve arpalığı Yozgat kazasına tahvil edildi. O vakit memuriyet-i fevkalade ile İşkodra'ya gönderildi. İki ay zarfında ikmal-i memuriyet ederek Dersaadet'e avdet eylemiştir. Yine o esnada Rumeli'ye ve Anadolu'ya çıkarılan müfettişlerin inhalarını derhâl icra ettirmek üzere teşkil olunan komisyon riyasetine tayin edildi.

Müteakiben Bosna eyaletinin teftişine memur oldu. 80'de Sadaret-i Anadolu payesi ve birinci rütbeden Mecidî verilmiştir.

Bir buçuk sene Hersek ve Bosna kıtalarını devr ü teftiş ederek ıslahat-ı lâzıme'yi ifa etti. Dersaadet'e avdetinde ikinci rütbeden //117// Osmani'ye nail olmuştur. 81'de Mihaliç kazası tevcih edilmiştir. O esnada memuriyet-i mahsusa ile Kozan'a gönderilip ıslahat-ı lâzımenin ikmalinden sonra Dersaadet'e gelmiştir. O vakit Dersaadet'teyken arpalığı on iki bin raddesindeyken şehri otuz bin kuruş maaş ile Meclis-i Âli-i Hazain azalığına memur oldu. Kazaskerlik rütbesi vezarete tahvil buyrulmuştur. Halep, Adana eyaletleriyle Kozan, Maraş, Urfa, Zûr sancakları birleştirilerek bir cesim vilayet teşkil edilmişti. İki sene Halep vilayetinde teşkilat ve ıslahat ile meşgul olmuştur.

84'te Divan-ı Ahkâm-ı Adliye riyaseti ba-tevcih Dersaadet'e getirilmiştir. Sâlifü'z-zikr *Metn-i Metin* yerine *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye* namıyla muamelat-ı fıkha dair bir kitap yapmak üzere Babıalı'de teşkil olunan Cemiyet-i İlmiye riyaseti dahi ona ihale olunmuştu. Badehu Divan-ı Adliye riyaseti ünvanı nezarete tebdil kılındı. İki sene zarfında mehakim-i nizamiye ilamlarının usul-i sak ve sebkini tesis ve Cemiyet-i İlmiye azâ-yı kiramıyla bir mahalde *Mecelle*'nin dört kitabını itmam ile tab ve neşrettirmiştir. 87 senesinde Hüdavendigar valisi olmuştur. Bilahare mazul olarak İstanbul'a avdet eylemiştir. *Mecelle* Cemiyeti Bab-ı Fetva'ya naklolunarak orada dahi beşinci ve altıncı kitapları kaleme alınarak tab ve ilan edilmiştir. 88'de Şurâ-yı Devlet azalığı tevcih ve *Mecelle* Cemiyeti riyaseti yine ona tevcih edildi. 89'da yedinci kitap neşrolundu. Sekizinci kitap itmam edildiği sırada Paşa'ya Maraş valiliği tevcih edilmiştir. On sekiz gün orada kaldıktan sonra Divan-ı Ahkâm-ı Adliyye azalığıyla Dersaadet'e getirilmiştir. O vakit sekizinci ve dokuzuncu kitap tabolunmuştur. Sene-i merkumede Şurâ-yı Devlet azalığı ve badehu Evkaf-ı Hümayun Nezareti, 90'da Maarif-i Umumiye Nezareti tevcih //118// edilmiştir. O vakit Maarif-i Umumiye Nezareti Dairesinde Maarif Nezareti memurin-i kirâmından bazıları mektep hocalarından müntehap bir komisyon teşkil ederek sıbyandan Mekteb-i Âliyye kadar ders cetvelleri tertip ettirmiştir. Komisyonca müceddet elifba cüzi bastırmıştır. Nuruosmaniye Cami-i Şerifi havalisinde usul-ı cedide üzerine bir iptidai mektebi açtırdı ve sahib-i tercümenin hissesinde ifraz olunan *Kavaid-i Türkiye* ve *Miyar-ı Sedat* ve *Adab-ı Sedat* nam risaleleri telif ve *Siyer-i Enbiya* ve *Tarih-i Hulefâ*'nın üç cüzi itmam ile tabettirdi. 91'de Şurâ-yı Devlet riyaseti muavinliği tevcih buyrularak bu esnada *Mecelle*'nin onuncu kitabını tab ve neşrettirdi. Badehu on birinci ve on

ikinci kitapları itmam edildi. Sene-i mezkûre zarfında Yanya valisi olmuştur. 92’de Maarif Nazırı olarak Dersaadet’e gelmiştir. Badehu Adliye Nezaretine tahvil edildi. 93’te Rumeli teftişine memur olarak Edirne ve Filibe tarikiyle Sofya’ya kadar gidip gelmiştir. O esnada Suriye valisi olup müteheyi-i hareketiyken Maarif-i Umumiye Nazırı olarak Dersaadet’te kalmış ve muahharen Adliye Nezaretine tayin edilmiştir. İşte o esnada *Mecelle*’nin on üçüncü, on dördüncü, on beşinci, on altıncı kitaplarını tab ve neşrettirdi. 94’te Dâhiliye nazırı olarak nezaret dairesinde bir sicil-i ahlak defteri vazeyledi. Mülkiye memurlarının tercüme-i hâllerini icmalen kaydettirmeye başladı. Sene-i merkume Zilhicce’sinin üçünde memuriyeti Evkaf-ı Hümayuna tahvil edildi. 95 senesinde Suriye vilayeti tevcih olunmakla Şam-ı Şerif’e gitmiştir. Müteakiben Ticaret Nezareti tevcih olunarak Dersaadet’e gelmiştir. Mukaddema İran Şahı tarafından birinci rütbeden Şir ve Hurşit nişanı verilmişti.

Merhum o vakitten mukaddem Adliye ve Mezahip Nezareti Celilesinden tul-ı //119// müddet bulunduktan sonra infisalini müteakip Meclis-i Has-ı Vükelaya memur buyrulmuştu.

311 senesi Mayıs’ının 14. Pazar günü Bebek’te kâin sahilhanesinde ikmal-i hayat eylemiş olmakla naaşı cennetmekân Ebu’l-Fetih Sultan Mehmet Han hazretleri Cami-i Şerifi civarındaki makbereye defnedilmiştir.

Müşârünileyhin tadat olunan müellifatı eydi-i istifade-i umumda dair olduğundan mahiyat ve muhteviyatı hakkında tafsilat-ı zaideye hacet görülmez.

Şu kadar diyebiliriz ki 12 ciltten ibaret tarihi- ki 1188 senesinden 1241 senesine kadar olan vekayi-i Devlet-i Aliyeyi mufassalan ve ondan evvelki vekayi-i mühimmeyi mücmelen havi olduktan başka daha pek çok fevaid ile fen tarihine müteallık kavaiti camidir. Hakka ki kitab-ı tarihiye arasında emsali nadir bir telif-keran-ı kıymet ve hele *İbn-i Haldun Mukaddimesi*’nin taksimat ve mahiyat-ı ulum ve fûnuna dair kısmından tercüme ve câbecâ taallukat ve havâşî-i müfide ile tevşih eylediği üçüncü cilt kitap bir gencine-i cevahir-i marifetidir.

Fuat Paşa merhum ile müştereken tertip edip muahharan tarz-ı ahire bittahvil ve beş defa tabettirdiği *Kavaid-i Osmaniye* risalesiyle *Belagat-i Osmaniye* namında telif-i güzini müşârünileyhe lisanımızın vaz-ı kavaidi olmak şerefini kazandırmıştır.

Cevdet Paşa âlim olduğu kadar siyasi, hakim, edipti. Bu meziyatına zikrolunan müellifat ile bilhassa *Kısas-ı Enbiya* ve bazı asar-ı mensure ve manzumesi şahid-i natıktır.

//120// Beş küçük ciltten ibaret olan ve Mekatib-i Rüştîyede okunduğu cihetle birçok Osmanlı gençlerinin ziver-i hafızası bulunan *Kısas-ı Enbiya* sehl-i mümteni denilen sade ve münakkah üslub-ı müstahsen ile yazılmış bir eser-i âlidir ki heves-kâran-ı inşa meşk-i taklit olmaya sezâvardır.

Cümle-i meziyatından biri de bir mesele-i ilmiyeyi muhakematıyla beraber yazması ve sair müelliflerde sarf u nahiv ve belagete muhalif gördüğü hataları hayrhahane ihtar ve tembih eylesiydi.

Lisan-ı Arabî ve Farisideki iktidarının derecesini - tercüme-i hâlinde münderiç olduğu vechle –bazı kitab-ı Arabîyeye yazdığı taallukat ile *Mesnevi-i Şerif*’in şârihi olan bir müellife yazdığı mektup gösterir.

Nevsal-i Asr, sayfa, 114-120

4.2.13. Diyarbakırlı Said Paşa

//120// Diyarbakırlı meşhur Said Paşa hakkında edib-i mükerrer üstad-ı muhterem Faik Reşat Beyefendi hazretlerinin *Eslâf* nam eser-i âlilerinde münderiç malumat ber-vech-i âti iktibas olunmuştur:

“Zamanında az çok matbuat ile işgal eden Osmanlılar arasında “Diyarbakırlı Said Paşa” namını bilmeyen kimse yok gibidir. Asıl iştiharına yine *Mir’âtü’l-İber* namındaki tarih-i umumiyesiyle belagete müteallik *Mizânü’l-Edeb* ünvanlı telif-i latifi, alelhusus birkaç sene evvel bazı resâil-i edebîyeye dercedilen manzumeleri sebep olmuştur.

//121// Geçen 308 senesinde vuku irtihali üzerine gazetelerden birine yazdığım bir fıkra şöyle demiştim:

“Bu zat-ı fazıl müddet-i ömrünü asla boş geçirmeyerek vezâif-i muayyene-i memuriyetini ifa ettikten sonra kalan zamanlarını –en çok- tarih ve edebiyata müteallik müellifat-ı makbule tettebbu ve mütalaasıyla, bazen telif ve tercüme ile imrar ederdi. Cümle-i fezâilinden biri de meslek-i kudemâda perverde //122// bir zat olduğu hâlde fikri pek müteyakkız ve bir insan için muayyen devr-i tahsil ve teallüm

olmadığına kani bulunduğundan sinn ve hâlinin müsaadesizliğine bakmayarak fûnun-ı cedideden dahi istihsal malumane çalışmasıydı. Hatta muharrir-i aciz 98 ve 99 tarihlerinde Diyarbakır maarif müdüriyetinde bulunduğum zaman riyaziyatta behre-i kâmil ashabından olan maarif müfettişinin muavenetiyle bir iki fende ki tahsilini ikmal etmiş olduğu gibi ahiren İstanbul'da bulunduğu iki sene müddeti bir taraftan *Mir'âtü'l-İber* namındaki tarih-i umumiyesinin telifini, bir taraftan da Fransız lisanını tahsile sarf etmiştir. Hasılı, merhum zamanımızın İbn-i Sina'sı ıtlakına şayan bir merd-i fazıl olarak salah ve iffet ve istikamet gibi meziyat ile de tahliye-i zat ve sıfat etmiş bir nedire-i devran olmasıyla gaybubet edebiyesi hakikaten zayıyat-ı azimedendir.”

Said Paşa- asrının meşahir-i küttabından- Divan Efendisizade Süleyman Nazif Efendi'nin sulbundan 1248 sene-i hicriyesinde Diyarbakır'da kadem-nihâde-i âlem-i vücud olmuş ve bir sene sonra pederi vefat etmekle yetim kalmıştır.

Teşkil-i vilâyat sırasında “Diyarbakır vilayeti” namını alan Kürdistan eyaletinin tahrirat kalemine 1265 senesinde mülâzemetle devama başlayıp 68 senesine kadar tedricen altı yüz kuruş maaşa, 73' te hocalık rütbesine nail ve 77 Mart'ında bin beş yüz kuruş maaşla eyalet tahrirat başkitabetine memur olmuş ve refakat ve başkitabeti zamanında on üç sene müddet meclis-i kebir-i eyaletin umur-ı tahririyesini ve on sene kadar dahi Arabi kitabetini fahri olarak ifa eylemiştir. 82 senesinde rütbe-i saliseye nail olup 83'te Diyarbakır vilayeti mektupçu muavinliğine ve 84 Teşrinisani'sinde mektupçuluğa tayin ve haiz olduğu //123// rütbe-i salise sınıf-ı sanisine, iki sene sonra saniye-i sınıf mütemayizine terfi olunmuştur.

88 Ağustos'unda rütbe-i refi-i mirimiranı ile Ma'mûretü'l-aziz mutasarrıflığına, 90 senesi Ağustos'unda Maraş mutasarrıflığına, 91 Şubat'ında bilaistifa Diyarbakır'a avdetle üç ay sonra Mardin mutasarrıflığına tayin ve 99 senesi Mart'ında memuriyeti Muş mutasarrıflığına tahvil buyrulmuş ve 94'te yine bilaistifa Diyarbakır'a avdet etmesini müteakip Dersim ıslahatına memur olan rütbe-i bâlâ ricâlinden Ali Şefik Bey merhumun muavinliğine ve bir ay sonrada Cezire havâlisi ıslahına memur müşir İzzet Paşa merhumun muavinliğine memur edilmiştir. Bu memuriyet dört ay sonra pezirâ-yı hüsn-i hitam olmakla Siirt mutasarrıflığına tayin ve

95 senesi Eylül’ünde memuriyeti defa-i saniye olarak Mardin mutasarrıflığına tahvil edildi.

98 senesi Temmuz’unda talep ve ihtiyariyle tekaüti icra olunmuştur. Tekaüt zamanı yedi sene imtidad ederek bu müddet zarfında evkâtini kâmilten telife hasreylemişti. 304 senesi Recep’inde karîha-i sabîha-i hazret-i padişahîden Rumeli beylerbeyliği payesi ve 305 Teşrinievvel’inde defa-i saniye olarak Muş mutasarrıflığına tayin olunmakla beraber ikinci rütbeden mecidî nişan-ı zîşanı tevcih ve ihsan buyrulmuştur.

Muş’ta bulunduğu on dokuz ay müddet zarfında vezâyif-i memuriyetini kemal-i ikdam ve istikametle ifa etmekteyken şehrin ab ve havasıyla âdem-i imtizacı hasebiyle memuriyetinin Mardin’e tahvilini istidaya mecbur olmuş ve istidası rehin-i is’af-ı âli olarak Mardin mutasarrıflığı üçüncü defa olmak üzere uhdesine tefviz buyrulmuştu.

Ne çare ki memuriyet-i ahîresinin üç aydan ziyade devamına ecel müsaade etmeyerek 1307 senesi Teşrinisani’sinin 18. Pazartesi günü irtihal eyledi.

//124// Said Paşa’nın Süleyman Nazif, Faik Ali Bey isminde iki oğlu vardır. Elyevm Diyarbakır Meclis İdaresi kâtib-i sanisi bulunan Süleyman Nazif Bey’in “دلولا ونص هیبا” sırrına mazhar olduğuna ara sıra gerek *Hazine-i Fünun*’a gerek sair resail-i edebiyeye “Süleyman Nazif” imzasıyla dercedilen eşar-ı beligası şahid-i natık hükmündedir.

Said Paşa’nın şiiri mutavassıt derecede fakat hakimanedir. Kendisi şiir ile pek az iştigal ederdi. Bu cihetle nesri nazmından akvâ ve binaenaleyh kendisine “şair” denilmekten ziyade “münşi” denilmek daha becâdır. Eğer ki telifâtında mesela “dedi” yerine “söyledi” gibi şiveye muhalif sözler görülüyorsa da kendisi müddet-i ömrünü Diyarbakır havalisinde geçirdiği cihetle mazur görülmelidir.

Zikrolunan *Miratü’l-İber* hilkat-ı beşerden zamanımıza kadar kâffe-i vakayi-i umumiye-yi havi olmak üzere cem ve telfiğine başlanılmış ve bir hayli miktarı yazılmış ise de ancak dokuz cildi neşredilmiştir.

Sair matbu asarı şunlardır:

Mîzânü'l-Edeb, Divançe-i Eş'ar, Tabsıratü'l-İnsân, Nuhbetü'l- Emsâl, Mir'ât-ı Sıhhat, Hulâsa-i Mantık.

En son şiiri olmak üzere Muş'ta hastalığı hengâmında, söylediği bir gazelin bazı ebyatını buraya derceyledik:

Kabiliyet bî tecelli şâmil-i eşya değil

Her asâ ejdernümâ, her el yed-i beyza değil

Gizli kalmaz su-i ââmî isâet ehlinin

Dehrde her gûş asam her dîde nâbînâ değil

Her tecelli arife vech-i hakikat gösterir

Bu şuûnun cılve-gâhı âlem-i rüyâ değil

//125// Bad-ezîn her kâkûlün sevdâsına düşmez Saîd

Şimdi öğrendi cihânın hâlini şeydâ değil

Bazı asar-ı müntahabesi:

Gazel

Hâbıt olmazdı medarında seferden âfıtab

İnfikâk etseydi ahkâm-ı kadirde âfıtab

Cevheri ehl-i kemalin neşetinden bellidir

Neşre başlar nurunu vakt-ı seherden âfıtab

Pâk-ı tıynet gözler ittibâin bile ittibâini

Pertevin men eylemez veçhe kamerden âfıtab

Dest-gîr olmak kerimin şanıdır üftâdeye

Ref eder bir şebnem-i naçizi yerden âfıtab

Tîre dildir didesi nemnâk olan ehl-i riya

Neşr-i envar eylemez ebr-i matardan âfıtab

Arız hûy-gerde-i cananımı taklit eder

Münakis oldukça gülde jalelerden âfıtab

Hak u bâtl nur-i adl ile nümâyandır Said
Fark olunmaz nîk u bed gitse nazardan âfîtab

*

* *

Nâkâbil için pend-i hakîmâne ne hacet?
Bir hasta ki nevmîd ola dermane ne hacet?
Hassiyet-i hilkat olamaz kabil-i taklit
Ehl-i humma gayret-i akrana ne hacet?
//126// Tahkik ile taklide müsavi ise râğbet
Tahsil-i kemalat ile irfana ne hacet?

Mukallitte sevabı iltizama arzu olmaz
Gül tasvirde renk olsa da mevcut bu olmaz
Kalır ma'yûb eden işkeste namın su-i şöhretle
Şikest-i kıta olmasa tedbir refu olmaz

Tevazu zümre-i erbab-ı irfana hünerdendir
Nihalin hâke meyli kesret berk ü semerdendir
Kalır hâşak içinde bağ-ban bakmazsa gülzare
Letafet-i gülşen-i adapta hüsn-i nazardandır

Müşarünileyhin en son asar-ı manzumesindendir.
Seherden neşreder envârını hurşid-i âlem-tâb
Nümâyândır kerimü'l-hulkun istidâdı neş'ette
Televvündür olan noksan kadr u râğbete bâdî

Müsâvî mi olur pîrûze u elmâs kıymette

Cemalinde o rütbe tab var kim inikâs eyler

Ruhun mirattan, mirat ruhsarından âyine

Nola perde çekerse hüsnüne sen olduğun yerde

Huzurunda olur mahcup nazarında ayine

//127// Zirde münderiç mektup edib-i müşarünileyhe irsal kılınmıştır:

Bir vakitten beri hastalıkla uğraşırken 12 Mayıs 307 tarihli lütufname-i âlilerini ilaç-ı nafi gibi aldım. İltifat-ı edibaneleriyle muhatap olmayı her zaman arzu ederdim. Mevki-i intişara konulan asar-ı memduhalarının nüshalarını alıp okudukça istifade ve iftiharım teselsül ediyor. Himmet-i âlileriyle bu aralık neşrolunmakta olan...⁹ gazetenin mündericatı arasında hâme-i marifet allameleriyle tarsi edildiğine hissiyatımın şهادetiyle bahislerin her biri bir şahit denmeye sezadır. Bazı asar-ı acizânemin mündericat-ı mezkûre meyanında bulunması hakkındaki arzû-yı ihvan nevazillerini lütufname-i âlileri gösteriyor. Asar-ı âcizanem takdir ve istifade olunacak letafet ve meziyetten hâli ise de kalem-i âlileriyle tehzip olunmakta bulunan fennî bir gazetede mündericat-ı saire içine karışacak değersiz şeylerin diğerleriyle birleştiği için kıymet ve hüsn-i nümayiş kesbedeceğinde şüphe yoktur. Binaenaleyh bu babta hizmet arzu olunur; ne çare ki mevki-i memuriyetimde zihnimi toplamaya mani görünen meşâgil ve havanın vehametinden vücutça müsadif olduğum avarız sırasında gönlümün istediği gibi bu hizmete müsaade gösterecek vakit bulamıyorum. Hakkımda müşahede etmekte olduğum teveccüh-i saadetlerini, itikat ve taraf-ı samilerine ait olmak üzere zamirimde muhafazasıyla müstefit ve müftehir bulunduğum ihtisas-ı âcizaneme muvafık bulduğum için bilhassa teşekkür etmekteyim efendimiz.

25 Haziran 307

Muş Mutasarrıfı

Mehmet Sait

⁹ Gazete isminin yerinde üç nokta bulunuyor.

//129//Merhum müşarünileyhin kitabe-i seng-i mezarı şu vech ile tertip olunmuştur:

“Küllü nefsin zaikatü’l- mevt”

Zair! manzurun olan şu kabir zî-sükûn Diyarbakırlı Said Paşa’nın hâbgâh-ı ebedîsidir. Merhum altmış bir senelik ömrünün en büyük kısmını neşr-i ulum ve fezâil ve temin-i hukuk ibad ile imrar etmiştir. Meziyât-ı ilmiyesine metrukât kalemiyesi, fezâil-i zâtîyesine de kulûb-ı âmmedeki hiss-i takdir ve hürmet şehadet eder.

Zair! Bu turâb-ı esmerî pâmâl-i hüzn ve hayret ettiğin zaman lisanını da Fatihalarla tezyin et ki fena ile hiçbir münasebeti kalmayan o ruh-ı masum ve mübarek yalnız buna müftekindir.

Ah mine’l-mevt!

1309

//130// Şu kıtada mezarın bir taşında menkûştur:

Açtı dağ-ı ebedî gönlüme hicran-ı peder

İnletir derd-i firakı beni ta kabre kadar

İstemezdim ki garip ilde kazılsın kabri

Neyleyim, böyle imiş hükm-i kaza, emr-i kader!

Nevsal-i Asr, sayfa, 120-127, 129, 130

4.2.14. Hattat-ı Meşhur Vahdeti

//131// Merhum müşarünileyhin mahdumu Beylikçi Divan-ı Hümayun muavin-i sanisi saadetli Rıza Saffet Beyefendi tarafından kaleme alınmıştır:

İsmi Mehmet Şevket, mahlası Vahdeti’dir. 1249 sene-i hicriyesinde İstanbul’da tevellüt eylemiştir. Pederi Hâcegân-ı Divan-ı Hümayundan elhac Nuri Efendi’dir ki Tekfurdağı’nda mutasarrıfken vefat etmiştir.

Vahdeti pederinden on üç yaşında yetim kalmış olduğundan tahsil-i ulum ve fûnuna meyl göstererek bir taraftan derse devam, diğer taraftan dahi talim-i hatta ikdam eylerdi. 1262’de Salih Ferdi Efendi’den çalışıp icazet almış ve muahharen

Kazasker Mustafa İzzet Efendi¹⁰ merhumdan talim görmüştür. Henüz on dört yaşındayken Divan-ı Hümayun, bade Mühimme Kalemlerine çerağ buyrulmuş ve bu esnada Şeyhülislam Ebüssuûd Efendi ahfatından Îsazade Sadettin Efendi'ye damat olmuştur.

1277 tarihinde Ayasofya Camii Şerifi dersiam hocalarından Osman Recai Efendi namında bir zattan camii şerif-i mezkûrda ulum ve akliye ve nakliyeden tekmil-i nush ederek icazet almıştır.

Vahdeti merhum hutût-ı İslamiye'nin on sekiz nevinin her birinin yegâne üstadı addolunmaya şayeste yedd-i tûlâ sahibidir. Sanayi-i nefisenin ekserinde dahi üstat olup ezcümle ressamlık ve hakkâklıkta sahib-i rüsûh eder. Divanîyi Hâcegân-ı Divan-ı Hümayundan meşhur Nasih Efendi merhumdan yazarak ikmal eylemiş ve Vahdeti mahlasını alelusul o zaman ahzetmiştir. Celîde rakım tavrını iltizam //132// ve “istif” denilen insicam-ı hututta infırat etmiştir. Reyhânî hattını dahi tarz-ı nevin gayet latif yazardı. Tuğra çekmekte dahi naziri yoktur. Mervîdir ki Nişan-ı Hümayun Kaleminde ihvânı bir beratı yazıncaya kadar merhum dört berat yazar ve arkadaşlarını hayrette bırakmış, merhum kadar surat-ı kaleme malik hattat görülmemiştir.

Mühimme Kalemindeyken menşur-nüvisliği kendine inhisar eylemişti. Şevket Paşa merhumun –ki ecille-i hattatın-i asırdandı- vezaret-i menşurini o vakte kadar yazılan menşurların hiçbirine mümasil addolunmayacak bir tarz-ı bihterinde ve her satırını bir başka renk altın ile yazması Celî divanîdeki iktidarını gösterdiğinden merhum müşarünileyh bir elinde menşur, diğer eline Vahdeti olduğu hâlde sadr-ı vakit Reşit Paşa'nın huzuruna giderek eserle müvessiri birlikte takdim ve hakkında iltifat müşevvikânesini rica eylemişti. Ehliyet perverlikte asrının ferîdi olan sadr-ı müşarünileyh Vahdeti'yi Teşrifat-ı Divan-ı Hümayun Nişan Kalemine memur eylediği gibi emsali nâ-mesbûk olmak üzere rütbe-i saniye ile taltif etmiştir.

Vahdeti merhumun ekser cevâmîde envâh-ı müzehhibesi vardır. Ezcümle Nuruosmaniye Camii ile Babıali haziresindeki Nallı Mescit'te (Bilal-i Habeşi) levhaları ve Beşiktaş'ta vaki Yahya Efendi Türbe-i Şerifi'nde bir adet levha ve Bursa Camii Kebiri'nde bir adet büyük levha, Merkez Efendi hazretlerinin Türbe-i

¹⁰ 128. Sayfadaki Mustafa İzzet Efendi Yesarizade namıyla maruf olandır. Kazasker Mustafa İzzet Efendi başkadır.

Şerife'sinde kubbe üzerindeki hat, Ayasofya camisindeki mahfil-i hümayun tahtında “Accilû bisselati... ” ayet-i kerimesini havi levha ile son cemaat yerinde “Kullema dehale...” ayet-i kerimesini havi levha ve yine camii mezkûrda saatlerin üzerinde “Accilû bi't-tevbetî...” kelimat-ı şerifelerini //133// havi iki adet levhası vardır ki bu levhaları 1269 tarihinde tahrir ve talik etmiştir.

Bunlar cennetmekân Sultan Abdülaziz Han'ın manzûr-ı hümayunları olduk da hattatını taltifen bir top fermayış şal ve bir sakoluk çuha ve yüz adet yüzlük kaime ihsan buyurmuşlardır.

İki defa Londra'ya ve Paris'e azimetle posta pullarının ve bank kaimelerinin ve esham-ı umumiyenin hâk ve tab'alarına nezaret eylemiştir.

Bu eserler içinde bilhassa banknotlar şayanıdikkattir. Kaimenin balasında ve iki tarafındaki Fransızca rakamların altında hurdebin ile okunur süratta yirmi defa (beş adet Mecidiye yüzlük altını) ibaresi ve yine kaimenin sağ cihetinde beyzi'l şekil divânî celîsiyle iki defa muharrer olan (beş adet Mecidiye yüzlük altını) ibaresi ve yine o şekilde olarak yirmi defa tekrar etmiştir ki bugün o kadar dakik yazıyı değil, celisini yazacak hattatımız yoktur. “Şifre” namı verdiğimiz hatta ki mahareti ve tersimindeki sanat kendisiyle beraber gitmiştir denilebilir.

Paris'te bulunduğu esnada müteveffa Üçüncü Napolyon'a “Louis Napolyon” ve imparator ise “Eugenie” isimlerinde şifre hat ile kol düğmeleri yazıp takdim etmiş ve müşarünileyhima tarafından mazhar-ı tahsin ve iltifat olmuştur.

İstanbul'da küşat olunan sergiye ayine üzerine menkûş ve gayet musanna bir tuğrâ-yı garrâ ihdâ etmiş ve cümle tarafından mazhar-ı takdir firâvân olmuştur.

Vahdeti Efendi merhum; Saadetli Ebuzziya Tevfik Beyefendi hazretlerinin birader-i rızâîsi ve halazadesidir.

//134// 1288 sene-i hicriyesi muharreminin yirmi ikinci günü dûçar olduğu istiskâ-yı batın illetinden rehayab olamayarak 38 yaşında olduğu hâlde vefat etmiş ve naaş-ı mağfiret nakş-ı zevcesinin ceddi olan Şeyhülislam Ebü'l- Esved Efendi merhumun Türbe-i Şerife'si haziresinde defnedilmiştir.

Seng-i mezarı hattat-ı eşher Saadetli Sami Efendi hazretleri tarafından tahrir buyrulmuştur.

Merhum mumaileyh sehî, kerim, şefik, rind-meşrep, latîfe-gû, natuk, vecih, mütediyyin, bir zattı. Meclisinde kimse sıkılmaz ve ne kadar söz söylese asla bıkmazdı.

*

* *

Vakit gazetesi Vahdeti merhumun vefatını fıkra-i atıye ile ilan eylemişti:

“Teşrifat-ı Divan-ı Hümayun dâhilinde mecidî nişan-ı zîşanı mütehayyizan memuriyetinden Vahdeti Efendi bu kere vefat etmiştir.

Efendi-i mumaileyh hutut-ı İslamiye’nin her nevinde maharet-i fevkalade ile müştehir ve hüsn-i ahlak ve resm-i hat ve fenn-i hakta yegâne-i dehrdi.

Maharet hakiye [ve kalemiyesinin ne derece olduğunu esham-ı umumiye senedatıyla bank kaimelerinin sıhhat ve ziyneti ispata kâfidir. Böyle bir vücut.] nadiren az vakit içinde zayi olmasına ise kadirşinasan-ı millet ne kadar teessüf etse sezadır.”

“Rahmetullahi Aleyh”

Azam-ı üdebadan birinin Vahdeti merhumun mezar taşına yazılmak için tertip eylediği kitabedir:

Bu zaviye-i Vahdeti inzivahane-i sükûn eden Mehmet Şevket Vahdeti ki şiraze bend-i silsile-i Şeyh İmadî idi, hutut-ı İslamiye’de asrının Şeyh ve İmadî idi; 1249 sene-i hicriyesinde talimhane-i hayata vürut eyledi. 1278 senesinde itmam-ı felaketname-i vücut eyledi.

Müddet-i encama edince gerek nev civan ol gerek pir-i zebun

Bismillahirrahmanirrahim

(İza cae eceluhum la yeste'hirune saaten ve la yestakdimun)

Nevsal-i Asr, sayfa, 131-135

4.2.15. İsmail Galip Bey

//138// Asr-ı ahirin en muktedir küttabından ve erbâb-ı fezâilinden bulunan merhum İsmail Galip Bey evkaf muhasebecisi hâcegândan merhum Şeci Efendi’nin

sulbundan 1266 Zilkâddesinde Muğla'da dünyaya gelmiş ve ulum-ı lâzimeyi pederinin memuren bulunduğu Harput'ta bade't-tahsil iktisab-ı feyz-i güher eyledikten sonra Fariside behre-i tam ihrazıyla vasıl-ı derece-i kemal olduktan sonra Rumeli fevkalade kumandanı ve yaver-i ekrem hazret-i şehinşahi merhum Derviş Paşa'nın Bosna ve Selanik vilayetleri valiliklerinde ve Bahriye Nezaret-i Celilesinde bulunduğu hengâmda ve daha sair evanda kitabet-i hususiyesinde, Mekteb-i Fünun Bahriye-i Şahane başkitabetiyle edebiyat-ı Osmaniye, tarih ve hukuk-ı düvel muallimliklerinde, Tevsi-i Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye emrinde teşkil eden komisyon başkitabetinde, Şurâ-yı Bahriye mümeyyizliğinde, Islahat ve Tetkikat-ı Muhasebat-ı Bahriye Komisyonu başkitabetinde ve en sonra İdare-i Mahsusa Meclisi başkitabetinde bulunmuş ve 1314 senesi Receb-i şerifinin 22. gününe müsadif 1312 Kânunuevvel'inin 15. Pazar gecesı saat altı kararlarında Tophane civarında vaki hanesinde irtihal-i dârü'n-naim ve ehibba ve eviddasını müstağrak yeis-i azim eylemiştir.

Merhumun kabri Ebu Eyyûb el-Ensârî radiyallahü anhü'l-barî Türbe-i Şerife'si civarında ve pederinin mezarı kurbundadır.

İsmail Galip Bey talâkat-ı lisana, letafet-i beyana malik hoş-gû ve halûk bir zattı. Asar-ı kalemiyesi gayrimünteşir ise de bir hâl-i perîşânîde bulunan metrukât-ı edebiye ve şiiriyye ve kitabet-i resmîyesi bir şükûfe-i edep ve bir numune-i müntahap olmaya sezadır.

//139// Mekteb-i Fünun-ı Bahriyede edebiyat muallimi iken inşâ ve kitabet hakkında takrir eylediği makâlât bir gencine-i zikıymet ve bir define-i bî-nihayettir.

Sûrat-ı intikale malik; hayr-hahlığa sâlik idi. Kuvve-i hafızası derece-i nihâyede metin; etvâr ve ahlakı ise pek ziyade mekîndi.

Halim, fehim, selim olan merhum; Hazret-i Hafız'ın divan-ı belagat ünvanını tamamen hafızasında nakşetmiş olmakla beraber Türkçeye tefsirde pek büyük maharetler gösterirdi. Hususıyla (Eza yâ eyyuhessakî edir ke'sen ve navilha. İlh...) ünvanlı nazm-ı bî-bedeli teşrih ve tafsil emrinde irat ettiği kelimat hoş ayâtı istima edenler fazıl ve kemalini takdir ederler.

Biraderleri tarafından tanzim ve tesviye edilen seng-i mezarında:

Dilerim bakmaya Rabbim yüzümün karasına
Merhem-i rahmet ura masiyetim yarasına
Kereminden ne kadar mücrim isem kesmem ümit
Giremez kimse efendiyle kulun arasına
Kıta-ı nefisesi mahkuktur.

Nevsal-i Asr, sayfa, 138, 139

4.2.16. Sırrı Paşa

//141// Sırrı Paşa Girit'in Kandiye şehrinde Helvacızaade Salih Efendi'nin sulbundan 1260 senesinde kehvâre-i zîb âlem-i şühûd olmuştur. Esnâ-yı şebâbında ulemâ-yı benamdan Cevri Efendi'den ahz-ı ulum etmiştir. 1277 tarihinde Cezire'nin merkez-i idaresi olan Hanya'ya giderek bir müddet Evkaf Kitabesinde bulunmuştur. Müteakiben İstanbul'a gelerek bir müddet aramdan sonra Yenişehir-i Fenar'a gitmiştir. Orada merkez meclis kitabesinde, Vezir Tepedelenli İsmail Paşa ile Hasan Tahsin Paşa'nın divan efendiliklerinde bulunmuştur. Tepedelenli İsmail Paşa'nın Hüdavendigâr valiliği esnasında Bursa'ya giderek yine vezir-i müşarünileyhe divan efendiliği etmiştir.

Sadr-ı esbak Ethem Paşa'nın Yanya valiliğinde kitabet-i hususiyesinde bulunmuştur. 1284'te Yanya 1285'te Aydın vilayetleri mektupçu muavinliklerini ifa etmiştir. 1286'da Prizren vilayetinin esnâ-yı teşekkülünde mektupçulukla Prizren'e giderek birkaç sene kaldıktan sonra Dersaadet'e avdet etmiştir. 1289'da Tuna vilayeti mektupçusu olmuştur. 1292'de Tuna vilayetinin merkezi olan Rusçuk'tan Bihke ve oradan Banaluka mutasarrıflıklarına giderek Banaluka'dan da 1293 Mayıs'ında Vidin'e mutasarrıf olmuştur.

Muharebe-i zâilede Vidin'de bulunarak mezûnen Dersaadet'e avdetini müteakip 1294'te sene-i maliyesi Haziran'ında Şumnu Varna komiserliğine memur edilmiştir. Yine 1294 senesi içinde Karesi mutasarrıflığına gitmiştir. 1295 sene-i maliyesi Mart'ının birinci günü Trabzon valiliğine tayin olunmuştur. Trabzon'dan munfasılan Dersaadet'e avdetinden birkaç mah sonra 1297 senesi Kânunuevvel'inin yirmi dokuzunda Kastamonu valiliğine memur edilmiştir. 1298 senesi

Kânunusani'sinin başında memuriyeti Kastamonu'dan defa-i saniye Trabzon valiliğine tahvil edilmiştir.

//142// 1300 senesi Teşrinisani'sinin on yedisinde Trabzon'dan Ankara valiliğine tahvil-i memuriyet eylemiştir.

1302 Temmuz'u içinde tahvilen Sivas valisi olmuştur.

1304 Recep'inin yirmi dördünde Sivas'tan Diyarbakır, 1306 Recep'inin yirmi dördünde Adana, 307 sene-i kameriyesi Rebiyülevvel'inin yirmi dokuzunda Bağdat valiliklerine giderek burada da 307 sene-i maliyesi Temmuz'una kadar bulunmuştur.

Bağdat'tan Diyarbakır valisiyle becayiş edilmiştir. 1310 senesi Eylül'ü evâhırine kadar Diyarbakır'da bulunup bir ay tedavi mezunen Dersaadet'e gelmiştir.

Müptela olduğu kalp hastalığıyla bir seneden ziyade burada da uğraştığı hâlde bir süratle ifâkat bulamayıp henüz sinn-i kemalinde iken 1313 senesi Cumâdelahire'sinin yirmi dördüncü Çarşamba gecesı saat bir raddelerinde zikren ve kalben meşgul-ı perverdigar olduğu hâlde teslim-i ruh etmiştir.

(Ruhullah ruha evfer fî-i feradisü'l-cenan fütuha)

Şeref-sadır olan irade-i seniye-i cenab-ı şehriyari mevhubunca merhum müşarünileyh Sultan Mahmut Türbesi haziresinde vedia-i rahmet-i rahman edilmiştir. Bâlâda hame-güzar-ı tahkik edilen memuriyetlerinin kâffesinde merhum hakikaten hidemat-ı mühimme ifasına ve pek çok asar-ı nafia icrasına muvaffak olmuştur.

Merhum bugün eyâdî-i takdir enamda mütedair olan müellifat-ı muteberesini hayatının hiçbir dakikasını boş geçirmemek emel-i hasıyla husule getirebilmiştir.

Müşarünileyhin asar-ı şunlardır:

Sırr-ı Kur'an, Ahsenü'l-Kasas, Sırr-ı Furkan, Sırr-ı İnsan, Sırr-ı Tenzîl, Sırr-ı İstivâ, Rüyet-bari hakkında Risale, Şerh-i Akâ'id //143// ve Hâşiyelerinin Tercümesi, Nakdü'l-Kelam fî Akâ'idü'l-İslam, Ârâ'ü'l-Milel, Rûh, Nûru'l-Hüdâ Limen İstihdâ, Mektûbât-ı Sırrı Paşa, Galatât, Numûne-i Adalet, Lek Dokakin [¹¹]

Tabakat ve Adâb-ı Müfessirin nam eserinden:

Ali bin Ebu Talip

¹¹ Arnavutların ahlâk ve âdât ve kadîmesi hakkındadır.

Halife-i erbaa içinde rivayet-i tefsir ile en ziyade âfak-gir-i iştihar olan Ali bin Ebu Talip keremullah veçhe Radıyallahü anh hazretleridir. Diğer üçünden rivayet-i tefsir, cidden nadirdir. Bunun sebebi de halife-i selâse-i müşarünileyhimin tekaddüm-i vefatlarıdır. Ama Hazreti İmam Ali'den nice zevat sûtûde-i simat, rivayet-i tefsir ile ihraz dest-mâye-i saadat etmiştir. İbn-i Mesud'un "Radıyallahü anh" tevâtür-yab-ı iştihar olan: (Ene'l-Kur'an enzele alî sebate ihraf mameha harfû'l-evvela zuhur ve batın ve en aliyen Radıyallahu teala anh inde mine'z-zahir velbatın) kelimâ cenab-ı murtaza hakkında bir şehadet-i sadıkadır.

(3) Hasan Basri

Hasan bin Ebi'l-Hasan el-Basrî ecille-i tab'ından bir imam-ı hümamdır, ki zühhte, ilimde, izhâr hakkında haiz olduğu mertebe-i aliye beyandan müstağnidir. Otuz sene kadar kendisinde asla gülmek vaki olmamış ve bu müddet zarfında hâl-i tâattan harice çıkmamıştır. Sahabe-i kiramdan pek çok zevatın şeref-i mülakatına nail olmuş ve kendisinden hayli ehâdis-i şerife rivayet olunmuştur. İlm-i tefsir ve hadiste Hasan ismi mutlak olarak zikrolundukda maksut, sahib-i tercüme Hasan Basri hazretleridir. Müşarünileyhin celâlet-i şanı müttefik-i aliyedir. Hazreti Faruk'un irtihalinden iki sene evvel, zîb-i kehvâre-i vücud ve (88) seksen sekiz yaşında iken (116) yüz on altı senesinde Basra'da âzim-i dârü'l-huld olmuştur. (Rahimehullah)

Nevsal-i Asr, sayfa, 141-143

4.2.17. (Türk) Üdeba, Şuara, Münşiyan ve Muharrirîni Sırrı Beyefendi Hazretleri

//145// Müşarünileyh Erzurum vilayeti adliye müfettişliğinden mütekait mîrimîrandan merhum Ahmet Nafiz Paşa'nın mahdumu olup 1277 sene-i hicriyesinde tevellüt etmiştir.

Peder-i cennet makarrı ile beraber memalik-i şahanenin mevâki-i adidesini gördükten sonra Dersaadet'e gelerek Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneye devam ile ulum-ı âliyeyi bade't-tahsil istihsal-i şehadetname etmiştir.

Müşarünileyh mektepten huruç eder etmez mülâzemeten Tahrirat-ı Hariciye Kalemine devama başlamış ve Darümuallimin coğrafya muallimliğine tayin ve 1300 senesinde rütbe-i salise ile taltif buyrulmuş oldukları gibi o sırada Mabeyn-i Hümayun-ı Cenab-ı Mülûkâne mütercimliğine memur buyrulup 301'de rütbe-i saniye

sınıf-1 sanisi ve yine o sene dördüncü ve 302’de üçüncü rütbelerden mecidî nişan-1 zişanlarıyla tesrir ve 305’te uhdesine rütbe-i saniye sınıf-1 mütemayizi tevcih buyrulmuştur.

304 senesinde Mekteb-i Hukuk-1 Şahanede tarih-i umumi muallimliğine tayin olunmasıyla Darülmualimindeki coğrafya dersinden istifa eylemiştir.

//146// 307 senesinde Almanya İmparatoru haşmetli Wilhelm hazretlerinin Dersaadet’i ziyareti esnasında taraf-ı eşref-i şahaneden tayin buyrulan mihmandaran refakatında müşarünileyhin maiyetine memur buyrulmuş ve bu münasebetle kendilerine dördüncü rütbeden Kron dö Prus nişanı ita olunmuştur.

308’de rütbe-i evveli sınıf-1 sanisine nail olmuş ve sene-i merkumede Mabeyn-i Hümayun Cenab-ı Mülûkânedeki hizmet müstelzimü’l mefhareti uhde-i atufilerinde kalmak ve ilave-i memuriyet olmak üzere kariha-i ilham sabiha-i hazret-i padişahîden Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi mektupçuluğuna tayin buyrulmuştur.

309’da Mekteb-i Hukuk-1 Şahanede hukuk-1 hususiye-i düvel ve uhud ve mukâvelât dersi muallimliğini deruhte ederek tarih dersini terk etmiş ve muahharen mekteb-i mezkûrun hukuk-1 umumiye-i düvel muallimliğini de uhdesinde cemeylemiştir.

Sene-i merkûmede Mabeyn-i Hümayun-ı Cenab-ı Mülûkâne mütercimliğine ilaveten ve kariha-i sabiha-i hazret-i hilafet-penahîden şeref-sânih olan irade-i seniye ile taraf-ı eşref cenab-ı mülûkânedeki hükümdâran-ı ecnebiye yazılan name ve telgrafname-i hümayunları tahririne memur buyrulmuştur.

310’da rütbe-i evveli sınıf-1 evveli ve sene-i merkûmede ikinci rütbeden mecidî ve 312 de ikinci ve 314 Şevvalinde birinci rütbeden Osmani nişan-1 zişanları ile mazhar-ı lutf-ı âli olmuş ve yine o sene rütbe-i balâyı ihraz eylemişlerdir.

O aralık Babıali’de devletli Tarhan Paşa hazretlerinin taht-ı riyasetinde teşkil buyrulan komisyon azalığına tayin buyrulmuş oldukları gibi 313’te Mekteb-i Hukuk-1 Şahanede müteşekkil heyet-i mümeyyize reis-i üstad-ı //147// muhterem atûfetli Hakkı Beyefendi hazretlerinin memuriyet-i mahsusa ile vilayet-i şahaneye izam buyrulmasıyla müşarünileyhe vekâleten heyet-i mümeyyize riyasetini deruhte etmişlerdir.

Maarif Nezaret-i Celilesinde nâzır-ı maâlî mezâhir devletli Zühtü Paşa hazretlerinin taht-ı riyaset-i celilerinde mekâtib-i idadiye programlarının ıslah ve tadili için müteşekkil komisyona dâhil olduğu gibi muahharen ikinci defa olarak komisyonun tekrar içtimainde riyasetini deruhte etmiş ve bu inikatta mekatib-i iptidaiye ve Rüştîye programları da nazarıtinaya alınarak derecât-ı salise-i tahsil tanzim ve tensik olunup saye-i terakkiyat-vaye-i hazret-i tâcdâr-ı âzamide memalik-i mahsuretü'l-mesalik cenab-ı şehinşahide maarifin tamim ve terakkisi temin olunmuştur.

Müşarünileyh lisan-ı maderzadı olan Türkçenin edebiyat ve gavâmız ve dakayıkına vakıf oldukları gibi İngilizce ve Fransızca lisanlarına da bihakkın aşına erbab-ı fazl ve kemaldendirler. Ezcümle İngilizce *Venedik Taciri* ve *Sehv-i Mudhik* namında iki tiyatro piyesi tercüme eylemişlerdir ki bu iki eser-i bihter nazar-ı tenkit ve mütalaaya alınınca iktidar-ı kalemi beher-i edebîleri tezahür eder.

Mekatib-i umumiye programlarının tadil ve tensiki babında ibraz eyledikleri hasâfet ve reviyet alkışlara şayan olduğu gibi mekatib-i iptidaiye şakirdanına mahsus olarak kaleme aldıkları *Muhtasar Osmanlı Coğrafyası* ile Mekatib-i İdadiyeye mahsus tertip ettikleri *Tarih-i Umumî* ve muallimi bulundukları Mekteb-i Hukuk-ı Şahane tullabına mahsus olarak müsvette tarzında matbu *Hukuk-ı Hususiye-i Düvel* namındaki asar-ı kemalat disarları emr-i maarifin ve ulum-ı müdevvenenin tamim ve neşri //148// babında ifa edegelmekte oldukları hidemat-ı ber güzideye bir numune-i irfan olsa sezadır.

Haluk, kerim, müstakim, fehim bir zat nadirü'l-vücut olan üstad-ı maali nejattan rahle-i tedris ve taliminde bulunan talibinin umumen tasdik ve itirafında olduğu üzere kalemen vuzuh-ı beyana malik olan Sırrı Beyefendi hazretleri lisanen dahi selasete, metanete, uluv-ı beyana, letafet-i ifadeye malikiyetle müştehirdirler. Samiini saatlerce dinlettirirler. Hoş-gû olmakla beraber takrirlerinde bir letafet-i fevkalade vardır. Takrir ettikçe ifadelerindeki halâvet, selaset tezayüt ve teali eder. Hülasa müşarünileyh edeben, ilmen, ahlaken fezail-i ber güzideye malik ve hasail-i cemileyi cami bir zat-ı kemalat sıfattırlar.

Himaye-i füyuzatvaye-i hazreti şehriyaride bulunmakla müftehir Mekteb-i Hukuk-ı Şahanenin müntehi sınıfı talebesinden bulunmakla mübâhî olan muharrir-i

aciz müşarünileyhin dört sene rahle-i tedrisinde bulunarak iktisab-ı feyz ve hüner etmiş bulunduğum cihetle hakk-ı üstat âli-i atufetlerini bihakkın eda etmek için hame-i aczimle ne kadar ve safi olsam yine vazife-i müteallimanemi ifa edememiş olacağımdan yalnız sırası gelmişken ihtisar-ı kelama vesile olmak üzere kendilerine mecbur ve minnettarı olduğum vezaif-i şükranıyeyi burada dahi maa'l-iftihar ifaya mücâseret ediyorum.

* *

*

Venedik Taciri nam eserin mukaddimesinden:

“Karin-i kiramın enzâr-ı mütalaasına arz ve takdime cüret ettiğim işbu *Venedik Taciri* İngiliz erbab-ı şiir ve inşasının serfirazı //149// bulunan meşhur William Shakespeare’n asar-ı mergubesinden bir tiyatro tercümesidir.

William Shakespeare 1564 sene-i miladiyesi Nisan’ının yirmi üçüncü günü, İngiltere’de Stratford-upon-Avon şehrinde zîver-i mehd vücut olarak, tiyatro nevinden kırk kadar asar-ı mükemmele meydana getirmiş ve 1616 senesi Nisan’ının yirmi üçüncü günü azm-i dâr-ı beka olarak, İngiliz milleti için her sene bir sur-ı pürsürur günü olan veladetini senede bir teceddüt eder bir rûz-ı enduh ve kedere tahvil etmiştir.

Asarını edebiyatça o zamana kadar henüz emsali sebkat etmemiş bir tarzda tahrir ettiğinden, bir meslek-i cedit-i edebi sahibidir. Tertip ettiği piyeslerde efkâr ve hissiyat-ı insaniye tesirat ve teheyücat-ı beşeriyeyi eslaftan o zamana kadar kimsenin yazmadığı bir suret-ı mükemmelede irae ve tasvir eylemekte ibraz eylediği maharet ve alelhusus muasırlarının temayülat ve infialatını layıkıyla meydana çıkarmakta gösterdiği eser-i fetânet hakikaten harikuladedir. İçlerinden böyle bir nadire-i rüzgârın vücuda gelmiş olmasını İngilizler hâlâ kendilerine sermaye-i mübâhat addediyorlar. El-yevm Avrupa’ca âlem-i edebiyatın muktedâ-bihî olmak şerefini haiz bulunan Fransız şair-i meşhuru Victor Hugo müşarünileyhi vüs’at-ı kariha cihetiyle denize teşbih ediyor; mamafih, bu da kendisine az görüldüğünden layıkıyla tavsifte izhâr-ı acz eyliyor.”

* *

*

Kezâ eser-i mezkûrden bir parça:

“Aklım Cenab-ı Halik’a emanet! Bakayım, yazıları bir kere daha gözden geçirmek isterim: Şu kurşun sandık ne diyor? “Beni intihap eden //150// tekmiil varını verir, tehlikeye koyar.” Verir mi? – Niçin? Kurşun için mi? Kurşun için mi tehlikeye koyar? Bu sandık korkutuyor: her tehlikeye koyan adam onu müstefit olmak ümidiyle yapar: Altından bir yürek fena görünüşlere mağlup olmaz; binaenaleyh, kurşun için, ben hiçbir şeyimi ne veririm, ne de tehlikeye koyarım. Parlak renkli gümüş ne söylüyor? “Beni intihap eden istihkaka nail olur.” İstihkakına mı? – Dur, ey hâkim, kendi değerini bitaraf bir el ile tart: Eğer kendi tahmininle sana tayin-i kıymet edilse, epeyce değer olur; lakin epeyce bir değer bu hanıma malikiyet derecesine varamaz; ancak istihkakımda şüphe etmek, kendimi büsbütün bir hâl-i zaf ve harâbîye tenzil eylemektir. İstihkakım kadar mı? Ne, yani hanım; neslim; servetim, nezaketim, terbiyemden mütehassıl hassalarım cihetiyle kendisine istihkakım vardır. Artık ilerisine gitmeyip bunu ayırsam ne olur? Bir kere de şu altın üzerine mahkûk yazıyı okuyalım: “Beni intihap eden çok kimselerin arzu ettiğini kazanır.” Yani hanımı görmeye geliyorlar. Şu üç sandığın birisi kendinin semavi tasvirini havi imiş, kurşunda olması layık mıdır? Böyle alçak bir fikre zâhib olmak hatadır; hatta zulmet-i kabirde kefeni bile muhtevi olmaya layık değildir. Halis altından on kat ziyade kıymetliyken, gümüşte saklı olduğunu zannedebilir miyim? Ah zalim fikir! Bu kadar kıymetli bir cevher hiçbir vakit altından başka bir şeye yerleştirilmemiştir. İngilizlerin, üzerinde bir melek resmi havi, bir altın sikkeleri var; lakin o üstüne hak olunmuş; bunda ise bir melek bir altın yatağın içinde yatıyor. – Anahtarı verin: şunu intihap ediyorum, elimden geldiği kadar dikkat ettim.”

//151// “Şu çemende mehtap ne kadar hoş! Şurada oturalım, musiki sadası kulaklarımıza girsin; sadasız uzlet, gece, latif ahenk ile tesirli bir surette imtizaç eder. Otur, Jessica bak, gün yüzü parlak altın çizgilerle nasıl tezyin etmiş; şu gördüğün küreler içinde, en küçüğü bile yoktur ki, ruhani nağmelere benzeyen hareketleri, gözlerinden nur-ı şübban saçılan ferishtelerin latif sedalarına tevafuk etmesin: böyle bir ahenk; layemut olan ervaha layıktır; lakin ruh şu balçıktan olan fani ceset içinde bulundukça, biz onu işitemeyiz.

* *

[Müşarünileyhin asar-ı tahririyesinden numune olmak üzere *Hukuk-ı Hususiye-i Düvel* nam eser-i âlilerinden bir parça intihap etmek arzusunda idiysem de zaten bir gencine-i belagat ve bir define-i hitabet mahsulü olan eser-i mezkûrun fıkârât-ı lazımesini iktitâf ve intihaptan ise yalnız kıraatını tavsiye etmeyi vecibeden addeyliyorum.]

Nevsal-i Asr, sayfa, 145-151

4.2.18. Faik Reşat Bey- İhya Efendi Hafidi

//154// Mîr-i müşarünileyh 1267 senesi Zilhiccesinin guresine müsadif 26 Eylül 1851'de İstanbul'da tevellüt etmiştir. Sultan Mahmut Han-ı Sani-i Türbe-i Şerife'si ittisalinde kâin olup muahharen Mekteb-i Mülkiye-i Şahane ittihaz olunan ve Bezmiâlem Valide Sultan tab-ı sırrahu hazretlerinin ihyâ-kerdeleri bulunan Mekteb-i Rüştîyede dört sene müddet mukannen olan dersleri gördükten sonra 1282'de Divan-ı Hümayun Kalemine, 84'te Mektubî-i Hariciye Kalemine, kalem-i mezkûrda 96 senesine kadar bulunup bi't-tedric sınıf-ı evvel hulefâlığını ihraz etmiş olduğu hâlde sene-i mezkûrede yeniden intişara başlayan mülga *Takvim-i Vekayi* ceride-i resmîyesi sermuharirliğine, 88'de sırasıyla Diyarbakır, Van, Yanya vilayetleri maarif müderrisliklerine ve 308'de elyevm bulunduğu Matbuat-ı Dâhiliye İdare-i Âliyesi mümeyyizliğine memur olmuştur.

Mektubî-i Hariciye Kalemine devam eylediği sırada bazı yevmi gazetelerin ezcümle *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin heyet-i tahririyesinde bulunduğu gibi *Resimli Gazete* ile *Mektep* ve *Hazine-i Fünun* risalelerinin iptidâ-yı neşrinde bunların riyaset-i tahririyesinde bulunmuştur.

//155// Mektepten çıktıktan sonra üç beş sene müddet fûnun-ı edebiye ile beraber Fransızca ile iştilal etmiştir ki zikrolunan gazetelerin koleksiyonlarında bahusus *Şark* risale-i mevkutesinde kalmış bazı asar-ı edebîye ve fenniyesi bu iştilalinin mahsulüdür.

Başlıca asar-ı matbu ve mergubesi şunlardır:

*Güldeste: Mecmua-i Eşâr*¹²

Tercüme-i Aristonous: Fenelon'un bu ünvanlı bir hikâyesinden mülâhhas.

Talim-i Kitabet } Usul-ı inşaya müteallik olup kavaid-i inşayı muarref ve
Fenn-i İnşa } kitabet-i hazıreye muvaffak müdevvenatın birincisidir.

Fenn-i İnşa Mekteb-i İdadiye-i Mülkiyede tedris olunmaktadır.

Letaif-i İnşa } Eski yolda yazılmış bazı tuhaf ve nadide mektupları
Muharrerat-ı Nadire } havidir.

Camii'l-İber: Cümel-i hikemiyye ve durub-ı emsalı havi bir eserdir.

Gencine-i Letaif: Fıkaret-ı latifeyi havi gayet latif ve nadirü'n-nüşh bir eserdir.

Ümit: Bir hikâye-i muhtasaradan ibarettir.

Kıraat: Beş ciltten mürekkep ve erbab-ı maariften İbrahim Aşkî Efendi ile müşterek olarak keza Mekteb-i İdadiyede tedris olunmaktadır.

Numune-i Kitabet: Müptediler için yapılmış kavaid-i inşayı havi muhtasar ve müfit bir eserdir.

Eslaf: Eâzım-ı şuarâ-yı Osmaniye'den yüz kadar zevatın tercüme-i hâlleriyle müntehabat-ı asarını havi ve iki cilt üzerine müretteptir.

//156// Mîr-i müşarünileyh üdebâ-yı asrın ser-fırazı ve nazım ve nesrin üstad-ı mümtazıdır. Neşreylediği asar-ı ceyyide-i edebîyesi elhak nam-ı bilihtiramını teyit ve hüsn-i hılkî, fezâil-i âliye ve kemalat-ı mergubeyi cami bulunması iktidar-ı âlimane ve fazılanesini bir kat daha teyide vesile olacaktır.

Üslubu inşası- biraz tarz-ı resmîyi andırmakla beraber- sade ve tekellüften azade, selis, vazıhdır. Bazen bir cümlesi yek-diğere merbut birçok fıkaret ile teselsül ve tetâvül edip gittiği hâlde asla takid ve rekâkete uğramaz. Escâ-yı tabiiye ve sanat-ı cinasa meyli ziyadedir. Eşarı dahi ekseriyet üzere şuhânedir.

Üstad-ı muhterem ile mülâki olanlar pekiyi bilirler ki Reşat Bey hasail-i bergüzideyi cami bir edib-i zîşandır. Kaleminin iktidar ve letafeti bütün cihan-ı üdeba

¹² Muahharen muhteviyatı tehzîb ve ıslah ve daha bazı eşar ilave olunarak yeniden tabedilmek üzeredir.

tanıttırmış olan mîr-i muhterem nükte-perverliği hoş-gûluğu meclis-ârâlığı ile hame-i icaaz nümasına tefevvuk etmiştir.

*

* *

Fazilet ve Rezilet

Bakınız şu iki ihtiyar arasında ne kadar garip bir tezat var: biri ihtiyarlığın bâr-giran-ı hükmü altında iki kat olmuş; yüzü buruşmuş; ağzında bir tek diş kalmamış; çenesi burnuna yapışmış; kol ve elleri titriyor, nefes alamıyor; hiç lakırdı etmiyor; muttasıl düşünüyor; sabit, fersiz gözlerini bir noktaya hasretmiş, ayıramıyor; solgun //157// çehresindeki alaim-i havf-ı ihtiraza bakılırsa galiba mevti bir iblis kıyafetinde karşısında temessül etmiş görüyor. Beriki ise henüz yirmi beş otuz yaşında bir babayığit gibi ter ü taze. Kardan beyaz, pamuktan yumuşak gibi görünen saç sakalı tıraş edilecek yahut boyanacak olsa yirmi beş yaşında olduğunu iddia etmek de mümkün! O sinn ü saliyle beraber endamı, veçhi, hâli, kali yirmi beş yaşında bir gençten farksız, pembeye mail beyaz çehresinin tab ve taraveti o yaşta bir gençte bile nadir görülür. Arkadaşının samt ve sükûnuna mukabil bülbüller gibi şakıyor. Lakırdı ettikçe fildişi gibi pak mücella dişleri enzar-ı hayreti celbediyor. Parlak kara gözlerinin içindeki asar-ı ibtisama dikkat edilirse ihtimal ki hayatı bir melek suretinde müşahide ediyor.

Birbirine tamamıyla makûs bir hâlde bulunan bu iki ihtiyardan evvelkisi Nesimi Bey, ikincisi Sabih Efendi'dir. Bunlar birbirinin aşinâ-yı kadimi, yar-ı vefâkarı, refik-i sıddıkdır. Bir tarihte, bir mahalde doğup büyümüşler; birlikte okumuşlar; bir mesleğe salık olmuşlar. Şu kadar ki:

Helak-ı cihan âdeme kıldık da tecelli

Her şahsı birer hâl ile etmiş müteselli

Muktezası üzere bunlar daha sinn-i şebabta ayrı ayrı birer tarz-ı maişet ittihaz ettiler:

Sabih Efendi Arabiyat tahsiline meraklı olmak hasebiyle sabahları cami-i şerif derslerine ve haftada iki gece Farisi, iki gece Fransızca ders almak için komşularından şair Nazmi Efendi ile //158// tabip Hazık Efendi'nin hanelerine devam eder; Salı ve

Cuma gecelerini istirahatata tahsis etmiş olmakla beraber taban çalışmaktan pek ziyade zevk aldıktan başka Nazmi Efendi'den telemmüz edeli şiire dahi Arabiyat derecesinde merak eylediğinden şiir tanzimiyle iştigal ederdi.

Fıtraten zeki olduğu kadar mutî, mukaddem, vazifeşinas olduğundan az vakit zarfında mesleğinde derece-i müntehâ-yı terakkiye varmış, aslen adi bir aileden iken bu sayede hayli servet ü sâ mân, daire, debdebe sahibi olmuştur.

Otuz seneden ziyade hâl-i saadet ve kemali huzur ve refahiyetle imrar-ı evkat eyledikten sonra ihtiyar-ı tekaütle yeni bir tarik-i hayata dâhil oldu: on sene vardır ki yazın Erenköy'ü civarındaki köşkünde, kışın Hocapaşa semtindeki konağında tettebbu ve telif ve tercümeden başını kaldırdığı yoktur. Yazdığı şeyler ise ekseriya tarihe ve edebiyata müteallik asar-ı mühimmedendir. Ancak şimdiye kadar hiçbirini neşrettirmemiştir.

Haddizatında gayet intizam perver olmak cihetiyle günlerini birkaç kısma taksim ve her birini bir güne iştigale tahsis etmiştir.

Nefsine de pek ziyade itinası vardır: güzel yer, güzel giyinir. Müddet-i ömründe sefahate, işrete meyletmediği gibi vezâif-i dinniyesinde de asla kusur etmemiştir. Hasılı, Sabih Efendi bir insan-ı kâmilidir. Şimdi Nesim'e gelelim: bu zat yirmi sekiz yaşına kadar her hâliyle refiki Sabih Efendi'ye benzemekteydi. Vakta ki pederi, hamisi bulunan Bedestani Abdülgani Efendi irtihal edip de yegâne varisi olmak hasebiyle –on bin lira kadar tahmin olunan- servetini buna terk edince kendini birden bire seylab-ı hükm-i şebabın cereyan-ı tabiisine bırakıvermiş ve o saika ile umman-ı sefahate atılmış kalmıştır.

//159// On sene sürmedi, on bin liradan avucunda on para kalmadı. Bazı dostlarının, alelhusus Sabih Efendi'nin adeta tehdit derecesine varan mümanaatları olmasaydı elyevm icareye vermekte olduğu haneyi de elden çıkarmış olacaktı.

Gerçi bir aralık aklını başına devşirir gibi oldu, hatta bir dul hatun ile de izdivaç eylediyse de bu hâle iki sene güç tahammül edebilerek bir gece saikâ-yı bedmesti ile zavallı hatunu darp ve cerh etti. Sonrada – ekser ayyaşının sebab-i iptilası olduğu üzere– şu hâlin kalbine açtığı ceriha nedameti iksir-i arakla işfa edebilmek hülyasıyla şarap müdama başladı.

Heyhat! ...

“Dârû sebep derdest inçe ila cest!”

Bir hâle geldi ki adeta insanlıktan çıktı. Muhtelif esbaptan dolayı aylarca, belki günlerce mahbeste, hastanede, yattı, aç susuz çıplak kalmak gibi ahval en adi vekayiindendir.

*

Geçen sene bir gün akşamüzeri Sabih Efendi Haydar Paşa vapuruna binmek için köprüden geçiveri [geçiyordu]. Nagehan önüne bir insan heykeli dikildi. Efendi birden bire ürktü. Başını kaldırdı, baktı: sarı benizli, kır saçlarıyla sakalı birbirine karışmış; gözleri kan çanağına dönmüş, tırnakları uzamış; arkasında parça parça; kirli bir setri; ayakları çıplak; hasılı bir dilenciden daha fena kıyafetli bir adam, avucunu uzatmış:

//160// -Kardeşim! Üç gündür ağzıma bir lokma ekmek koymadım. Merhamet et. Bana beş kuruş himmet eyle!

Diyor.

Sabih Efendi bunun Nesim'den başka kimse olmadığını derhâl anladı. Hiçbir söz söylemeksizin cüzdanından bir beşlik çıkarıp eline verdi. Yine yoluna devam etti.

Birkaç gün sonra bu iki aşiyâ-yı kadim, bu iki yar-ı vefakâr yine o merkez de tesadüf ettiler. Fakat bu defa Sabih para vermedi. Yalnız arkası sıra gelmekte olan kara bıyıklı bir adama Nesim'i işaretle geçip gitti.

Sonradan haber aldığına göre Sabih Efendi'nin o anda Nesim'i işaret ettiği adam uşağıymış. Nesim'e arkasına takıp doğru bir esvapçıya, sonra berbere, ondan sonrada vapura bindirip efendisinin köşküne götürmüş.

Tamam bir sene oluyor ki Nesimi Sabih'in yanında uslu akıllı oturmaktadır. İşrete tövbe-i nasuh ile tövbe etmiş. İşret “ümmü'l-habais” olduğuna göre bir insan bundan vazgeçince her şeyden vazgeçmiş, salah-ı hâl kesbetmiş sayılır. Sabih Efendi ara sıra tenezzüh için şöyle bir tarafa gittiği zaman bunu da beraber götürür. Bugünde buraya gelmiştir.

*

İşte size şairane olduğu kadar ibret-bahş bir levha ki “arzû-yı tahsil sa’y-i ilim, iffet, salah, takva” gibi fezaili Sabih Efendi şeklinde, “şehvet, işret” ile bunların mukteziyatından olan sefaleti de Nesimi heyetinde gösterir.

//162// Faik Reşat Beyefendi’nin Eşârından:

Can verdi kâinata yine mukaddem-i bahar
Pür-neşve kıldı dilleri feyz-i dem-i bahar
Güllerle güler han-ı behem aguş-ı işvedir
Eşbah olur bu demde bütün mükerrerrem-i bahar
Ettikçe berk-i gülde letafetle iltima
İnsana şevk-i girye verir şebnem-i bahar
Birlikte yar ile çemenistana azim edip
Etsek felekte biz dahi bir âlem-i bahar
Yazdım bu penc beyti o gül-ruya arz için
Tabım olup Reşat yine mülhem-i bahar

*

Ey dost anla derdimi bak cism-i fatıra
Kıl sen de intikal eserden müessire
Ömrüm tükendi bir iki günlük misafirem
Terk et cefayı eyle riayet misafire
Gözde görünce aksini ikram için müjem
Etti lalden ana tertib-i daire
Erbab-ı aşk kıssamızın hastekârıdır
Maildir ehl-i zevk sema-i nevadire
Sun-ı Hüda’nın azamıdır fikri şairin
Dardır bu vüsatiyle cihan fikr-i şaire

Verdim meta-ı himmeti bad-ı heva Reşat

Aynıyla benzedim o zarar-dide tacire

Nevsal-i Asr, sayfa, 154-162

4.2.19. Mehmet Paşa Hazretleri

//163// Müşarünileyh Mehmet Paşa nam-ı celili âfâk-gir-i âlemiyân olan Emîr Abdülkadir neverellahu merkadehu fı'l-gadâti ve'l-işâ hazretlerinin mahdum-ı maarif-mevsumu olup bin iki yüz elli altı senesi Ramazan şerifinin on beşinci günü Cezayir'de ve Vehrân vilayeti mülhakatından Tagdempt beldesinde kadem-nihâde-i mehd-i şühûd olarak sin-i sigar ve evail-i hâlinde fitrat-ı zatiye ve kabiliyet-i ezeliyesinde merkûz olan istidad-ı fevkaladesinden dolayı ulum-ı diniye ve Arabiyye ulum-ı âliyyede behreleri âfâk-gir-i iştihar ve itibar teslim-kerde-i sigar ve kibar olan şair-i maderzat pederi Emîr Abdülkadir (Rahmetullah) hazretleriyle Şam-ı Şerif meşâyih-i meşhuresinden tahsil eylemiştir.

İki yüz yetmiş dört sene-i hicriyesinde pederi ile birlikte li-ecli el-ziyaret Kudus-ı Şerif'e azimet etmiş ve oradan bir müddet sonra bilmuavede iki yüz seksen üç tarihinde Paris'e giderek üçüncü Napolyon'un nail-i mülakatı olmuştur.

Paris'ten azimetlerinde, iki yüz seksen dokuz sene-i hicriyesinde Şam-ı Şerif vilayeti Meclis-i Maarif azalığına ve iki yüz doksan senesinde sebk eden hizmet-i sadıkanesinden naşi meclis-i mezkûr riyasetine ve iki yüz doksan altı senesinde maarif-i İslamiye'nin emr-i terakkisi yolunda sebk eden hizmetinden dolayı Şam-ı Şerif merkez liva Meclis-i İdare ve 300 sene-i hicriyesinde Meclis İdare-i Vilayet azalığına irtika eylemiştir.

301 senesinde Şam-ı Şerif'te mesbuk olan hıdmat-ı fevkalade ve mesai-i meşkuresi nezd-i devletçe şayanı takdir ve tahsin görülüp hatta padişah-ı âlem-penah-ı revnak-ı serîr şevket-musir melik-i Osmani Sultan Abdülhamid //164// Han-ı Sani Efendimiz hazretlerince mucib-i mahzuziyet olduğu makam-ı sadaret-i azimeden bâ-tahrirat kendilerine bildirilmiş ve bu suretle meziyeti îlâ buyrulmuştur.

Müşarünileyhin 82 senesi uhde-i istihaline İzmir payesi tevcih ve üçüncü rütbeden Osmani nişan-ı zişanı inayet ve 96 senesi rütbe-i ilmiyesi Edirne payesine terfi ve 97 senesinde rütbe-i ilmiyesi mülkiyeye ba-tahvil uhde-i dirayet ve

sadakatlerine rütbe-i mîr-i miranı tevcih ve 303 senesinde Rumeli beylerbeyliği payesine terfî ve 306 senesinde ikinci rütbeden mecidî nişan-ı zîşanıyla taltif buyrulmuştur.

308 senesi derbâr-ı şevket-karar geldiği esnada iltifat-ı şahaneye nail olarak fitraten nümayan olan kabiliyet-i müfritası şayanıktadır görülmesiyle rütbe-i mülkiyesi rütbe-i askeriye ba-tahvil Ertuğrul alayı livalığıyla bekâm ve yaver-i fahrî silk-i celiline iddihal ve yine o tarihte mezkûr alayda ibka olunmak üzere rütbe-i âliyesi ferikliğe terfî ve yaver-i harb-i silk-i celiline dâhil ve 311 senesi Teftiş-i Askeri Komisyon-ı Âlisi azalığına tayin buyrularak vasıl-ı mevki-i ihtiram olmuştur.

310 sene-i hicriyesinde altın ve gümüş imtiyaz madalyalarıyla 311 senesinde birinci rütbeden mecidî nişan zîşanı ihsan buyrulmuştur.

Almanya'dan ikinci rütbeden Taç, Nemçe'den üçüncü rütbeden Fransevi Joseph ve Fransa'dan beşinci rütbeden Legion d'honneur Viyana'dan ve Felemenk'ten üçüncü rütbeden Felemenk Tacı ve İran'dan rütbe-i mezkûreden Şîr ve Hurşîd ve Rusya'dan üçüncü rütbeden Sen İnstanslas ve İtalya'dan Coron Ditali nişanlarını hamildir.

//165// Ulum-ı Arabiye'deki maharet ve behrelerine *İkdü'l-Ecyat Fi'l-Safinatü'l-Ceyad* ve *Tuhfetü'l-Zair Fi-Messir Emîr Abdülkadir* namlarında telif buyurdıkları eserler delil zihayattır.

Nevsal-i Asr, sayfa, 163-165

4.2.20. Muhiddin Paşa Hazretleri

//165// Müşarünileyh Muhiddin Paşa hazretleri nam-ı celili şâyia endaz cümle-i ekâlim olan şair-i bediü'l-mesir Emîr Abdülkadir (Rahmetullah) hazretlerinin mahdum-ı maarif mevsumu olup bin iki yüz elli dokuz sene-i hicriyesi Rebiülsani'sinin üçünde Cezayir'de Vehrân vilayeti mülhakatında Tagdempt beldesinde meht-i arâ-yı şühut olmuştur. Bahar-ı hayatının henüz sekizinci devre-i saadetinde cenab-ı sani hâkimin azamet ve celaletine burhan-ı kati olan Kur'an-ı Kerim'i hıfzeylemiştir. Ulum-ı Arabiyeden sarf, fıkıh, nahvi Cezayir ulemâ-yı meşhuresinden Mehmet Abdullah nam-zattan ve mantık, meani, beyani Şam-ı Şerif ulemâ-yı meşhuresinden Mehmet et-tefavi'den ve tefsir-i Kur'an ehadis, ilm-i tevhidi

ulum-ı Arabiye de yedd-i tûlâ sahibi bulunan pederi Emîr Abdülkadir “nevverellahu merkade” hazretlerinden ve lisan-ı Osmani ile Fransızcaya dahi ayrıca diğer muallimden tahsil etmiştir. Tarih-i umumiye dahi vukuf-ı tamleri vardır. Şairdir. Bu nadire-i edibin şule-i cevval-i kabiliyeti en ziyade eşarında nümayan olur. Cevdet-i kariha ve salabet-i fikr ashabındandır. Eşarı haşvden aridir.

(Metinde şiirlerinden örnekler var)

Mahasal şair bimüdanidir. Eşar-ı Arabi'den yirmi bin beyit kadar hıfzbuyurmuşlardır.

Bin iki yüz seksen iki sene-i hicriyesinde Paris'e giderek Üçüncü Napolyon'un birkaç defa nail-i mülakatı olduktan sonra li-ecli'l- seyyaha İtalya ve Roma'ya gitmişlerdir.

Avdetlerinde Şam-ı Şerif'te vuku bulan hüsn-i hizmetine mükâfaten taraf-ı şahaneden uhde-i dirayet ve fetanetlerine İzmir paye-i mücerreti tevcih ve sine-i sadakatleri üçüncü rütbeden nişan-ı Osmaniyle tezyin buyrulmuştur. Bin iki yüz doksan iki sene-i hicriyesinde rütbe-i ilmiyesi mülkiyeye tahvil olunarak uhdelere rütbe-i mir-i miranı tevcihiyle Şam-ı Şerif vilayeti Meclis İdare azalığına tayin ve 301 sene-i hicriyesinde vilayet-i mezkûrede //167// tekrar mesbuk olan hidemat-ı fevkalade ve mesai-i meşkureleri Padişah faruki el-şiyem ebu'l-eltaf ve'l-himem efendimiz hazretlerince mucib-i mahzuziyet olarak rütbe-i âlileri Rumeli beylerbeyliğinde terfi ve 305 sene-i hicriyesinde ba-irade-i seniye darü'l-hilafetü'l-âliyye gelerek Şurâ-yı Devlet azalığına tayin ve sene-i mezkûre de mesai-i meşkûrelerine mebnî rütbe-i mülkiyesi rütbe-i askeriyeye tahvil ile ferikliğe irtika ve yaver-i harp silkine ithal buyrularak şeref-yâb-ı mevki-i ihtiram olmuş ve sinesi ikinci rütbeden mecdî nişan-ı zişanıyla tezyin ve 307 sene-i hicriyesinde Askeri Komisyon-ı Âlisi azalığına tayin ve altın ve gümüş imtiyaz madalyaları ihsan ve 313 sene-i hicriyesinde birinci rütbeden mecdî nişan-ı zişanıyla taltif buyrulmuştur.

Fransa'dan üçüncü rütbeden Legion d'honneur, Tunus'tan birinci rütbeden İftihar, İran'dan üçüncü rütbeden Şîr ve Hurşîd ve Yunan'dan rütbe-i mezkûreden Saint Sauveur nişanlarını hamildir.

Nevsal-i Asr, sayfa, 165- 167

4.2.21. Mustafa Reşit Bey

//167// Mustafa Reşit Bey 1277 tarihinde Edirne’de tevellüt etmiştir. Ulum-ı lazıme-yi tahsil ve tekml eyledikten sonra âlem-i matbuata dâhil ve ifa eylediği hidemat mühimme-i edebiyesiyle daire-i edebin müntehasına vasıl olmuştur. Erbab-ı kalemin mümtazından bulunan Mustafa Reşit Bey arkadaşlarının sülük ettiği meslek-i edebin gayri bir çığır rehber-i hareket ittihaz ve neşreylediği *Şark* risalesiyle reh-ı mişvarının derece-i bâlâ-terini âlem-i edebe ispat etmiştir. *Şark* ceridesinin edebiyatımızda ifa ettiği hizmet hakikaten pek zikıymettir. Hakkü’l- insaf söylenecek olunursa görülür ki asrımızın //170// eli kalem tutan pek çok şübban-ı vatan *Şark*’ın mahsulat-ı edebiyesinden vâye-mend-i iftihar olmuştur.

Reşit Bey’in asarı umumiyetiyle sehl-i mümteni tarzında hissî, rakik, edebî, ahlakî olarak yazılmış birer enmuzec-i hikmet ve bedayi-i sanat-ı edeptir. Tarz-ı ifadesi gayrikabil-i taklittir. Asarında bahusus hikâyâtında eşhâs-ı vakanın hissiyat ve sıfatları gözetilerek beyan-ı mütalaa ve mükâleme edilmiş ve hakka ki romancılık mesleğinin novel kısmında Reşit Bey iktidarını ma-ziyade ibraz eylemiştir.

Mumaileyh neşr-i asar ile âlem-i matbuatta hidemat-ı layika ifasıyla ihraz-ı şöhret eylediği gibi ceraid ve resail-i müteaddideye dahi makalat-ı nafia yazarak bir kat daha itilâ-yı şeref etmiştir. Bu cihetle pek çok ceridelerde muharrirliği ve *Tarik* gazetesinde başmuharrirliği vardır.

Mustafa Reşit Bey’in asar-ı umumiyetle bir ravza-ı baharın ezhar-ı hoş averinden müntehap bir şukufe-i ranaya müşabih bir numune-i edeptir. Bahar zail olsa dahi ezharın letafet ve nezahati hiçbir vakit hatıra-i edepten dûr olmayacağı gibi Reşit Bey’in asarı dahi müruruzaman ile kıymetini tenkis etmez. Letafetini muhafaza eder. Her devr-i edepte – zühre-i bahar gibi- teceddüd-i kemal eyler.

Mustafa Reşit Bey el-haletü’l-hazihi Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi Mektubi Kalemi mümeyyiz-i evvelidir. Saniye sınıf-ı mütemayyizi rütbesini haizdir.

Başlıca asar-ı münteşiresi ber-vech-i âtidir:

Şark, Envar-ı Zekâ, Tezkir-i Mazi, Bir Çiçek Demeti, Cüzdanımdan Birkaç Yaprak, Hayal-i Şebab, Gözyaşları, Müntehebat-ı Cedide, Çocuklara Münşeat, Hazine-i Mekatip, İnşa Muallimi, Şukufe-i İştigrak, Muharrerat-ı //171// Nisvan, Yeis

Yahut Bir Cürm-i Meşhud, Flora, Hayf, Neyyir, Ressam, Defter-i Âmâlim, Pembe Ferace, Lorans, İzdivaç- İmtizac, Tesir-i Terbiye, Bir Kızın Hatası, Mekadir-i Hayat.

*

Şukufe-i İstiğrak'tan:

Hayf

Baharın askeri arzı yedd-i sermâdan almıştır

Sutuh-ı abe asar-ı füyuzu saye salmıştır

Bütün ezhar açılmış, bir çiçek mahrum kalmıştır

O, kalbimdir ki mahkûm-ı şitâ-yı daimidir Hayf!

Çiçek

Şukufe bir misalidir kemal-i sun-ı kudretin

Şukufe sâhirane bir beyanıdır tabiatın

Şukufe şairane bir lisanıdır muhabbetin

Şukufe gam-küsarıdır bu âlem-i kudretin

Bir Çiçek Nalesi

Tabiat, bu sefil arzın bedbaht sakinlerine medar-ı tesliyet olmak için beni vücuda getirmişti.

Zaman-ı inkişafımda herkes ziyaretime gelir, beni kemal-i hayret ve iştiyak ile temaşa ederdi.

Aşk, sürur, saadet, yapraklarımın arasına saklanmıştı. Buseler, aşıkâne sözler, müştakane bakışlar, sebat ve sadakat için yeminler hep huzurumda teati olunuverdi.

//172// Küçük kuşlar, kelekler, elvan-ı latife ile müzeyyen sinekler, böcekler infilâk-ı seherden evvel ziyaretime şitab ederek semanın, berâ-yı tahsin, üzerime attığı incileri, şebnemleri toplarlar, içerler, mest olurlar, terennüm ederlerdi. Ben bir mecmua-i hikmettim. Muharririm tabiat idi. En büyük şairler, en büyük feylesoflar beni mütalaaya gelirdi. Ben bir levha-i bedia idim. Musavverim dest-i kudret idi. En

mahir resimler beni taklide çalışırdı. Fakat encâm-ı kârları acze ve hayrete münce olurdu.

Bir sabah, bir el üzerime hücum ederek beni sâkımdan ayırdı!

Niçin?

Dört beş saatlik bir ziyneti ikmal için!...

İnsanlara- velev cüzi olsun- bir hizmette bulunacağım için yine müftehir ve müteselli idim.

Sâkımdan ayrıldıktan sekiz on dakika sonra bir güzel kızın, âşıklarının enzarına nokta-i telakki olan meyan-ı pistanında bulunuyordum. Bu hâli bir şair görseydi mutlaka “Melek-sima bir kızın sinesinde iki beyaz kamelya ile latif bir çiçekten mürekkep güzel bir demet gördüm.” derdi.

Genç kızın genç kalbi şiddetli şiddetli darabân eder her darbesi “aşk” kelimesini tekrar eylerdi.

Bir nigâh-ı iltifat için fedâ-yı cana müheyya olan âşıkları ise kızın hakkımdaki iltifat ve riayetini gördükçe bana haset ederdi. O gün akşama kadar beni sinesinden ayırmadı. Hab-gahına girdiği zaman beni //173// göğsünden çıkarıp birkaç kere kokladıktan sonra yatağının yanındaki masa üzerine koydu...

Vakta ki sabah oldu. Genç kız yatağından çıktığı anda ayinenin önüne koştu. Mağrurane bir tavır ile veçhini, endamını muayeneye başladı. Bir aralık bana da atf-ı nazar etti. Fakat beni eski letafet ve taravetten ari görünce alıp sokağa, çamurlar üstüne fırlattı attı!

Vefasız, insanlar! .. Bak! Bak! Şimdi beni çiğneyip geçiyorlar... Ey genç kız! Bir gün gelecek ki sen de letafet ve melahattan mehcur olacak ve benim gibi hâk-ı mezellele atılacaksın!

Bir Sümbül Demeti Arasına Konulan Name

Her çiçekten ziyade sümbül sevdiğinizi bilirim. Yemin ederim ki gözlerinizi gördükten sonra ben de mai sümbülleri diğer çiçeklere tercih etmeye başladım.

Onun için, şu yirmi günlük hicran içinde, gözlerimin yaşıyla neşv ü nema bulan mai sümbüllerden bir demet yapıp gönderdim.

Siz onları kokladığınız sırada onlarda dudaklarınızdan buse-çin olmak saadetine nail olursa, aşk için feda edildiklerine teessüf etmezler.

Bir Çiçek Demeti Arasına Konulan Name

...

Bu çiçeklerin üzerindeki katarât, jale değil sizin için dökülmüş olan gözyaşlarıdır. //174// o katrelere hürmeten bu demetçiği soluncaya kadar yatak odanızı tezyin eden (şukufedân) içinde bulundurur iseniz mürsel için de, mürsel-bih içinde ne şeref!

Nevsal-i Asr, sayfa, 167- 174

4.2.22. Şeyh Vasfi Efendi

//174// Seksen tarihinde azim-i dârü'n-naim olan mesnevi-hân şehîr-i arîf mutahharatü'z- zamir Hoca Hüsamettin kuddise sırruhû'l-metin hazretlerinin havas-ı telamizinden olduğu hâlde Draman civarında kâin Kefevî tekkesi meşihati ile meşgul iken seksen üç tarihinde irtihal-i beka eden Hoca Mahmut Reşit Efendi'nin mahdumudur.

Dersaadet'te Çarşamba pazarı kurbunda Tercüman Yunus Bey Mahallesi'nde bin iki yüz altmış yedi sene-i hicriyesinde tevellüt etmiştir. Dergâh-ı mezkûr pederi Hoca Raşit Efendi'nin vefatıyla Şeyh Vasfi Efendi'nin uhdesine tevcih buyrulmuştur.

Mahalle mektebinde alelusul *Kur'an-ı Kerim* ile ilmihal, tecvit vesaire teallüm ve pederinden sarf-ı Arabi ve kavaid-i Farisi ve Vehbi, Şahidî tuhfelerini ve *Pend-name-i Attar* ile *Gülistan-ı Sadi*'yi telemmüz ettikten sonra Fatih Camii feyz-i lamine Ahaveyn Mustafa Efendi merhumun halka-i ifadesine dehaletle şerh-i kaide kadar müdavemet ve mesnevi-hân merhum Hoca Tahir Efendi'den Hafız, Cami divanlarıyla Mesnevi-i Şerif'i sırasıyla okumuştur.

İmamü'l-üdeba iftiharü'l-şuara Muallim Naci Efendi merhumun yar-i vefadarı olup merhum müşarünileyh ile *Tercüman-ı Hakikat*, *Saadet* gazetelerinde bulunmuştur.

Mekteb-i Nüvvapta inşa, Fatih Merkez Rüştîyesinde kavaid muallimidir.

//175// Asar-ı matbuası şunlardan ibarettir: [Bunlar kıraat olunacak olunur ise Hazreti Şeyh'in tarik-i edepte dahi bir mürşit-i edep olduğu görülür].

Cezebât- Şöyle Böyle^[13]- Hikemiyyât-ı İslamiyye- Reyâhin- Bârîka- Feyz-âbâd- Levâmi'- Bedâyi'- Sevâti'- Metâli'- Nahv-i Osmani.

***Naat-ı Şerif* ^[14]**

Nur-ı azimsin habibü'l-ilahtır ünvan sana
Gıpta eyler pertev-i rahşan hüsn ü ân sana
Yükselir gönlüm düşündükçe ulüvv meşrebin
Benzemez Rıfat da devran içre bir insan sana
Kıldı istila bütün dünyayı feyz-i akdesin
Arz-ı şükran eylemez mi âlem-i arifan sana
Kalb-i pak-ı tabnakındır tecelli-gâh-ı hak
Başka burhan istemez hüccet yeter *Kur'an* sana
Can çıkar çıkmaz yine dilden vedadın bir zaman
Etti her zerrem hulus-ı kalp ile iman sana

*

Gönlüme Nasihat

Gazel

Macerâ-yı aşkı tefsir eylemekse maksadın
Etme tatvîl-i suhan bir âh kâfidir gönül
//178// Geçme sevdâ-yı muhabbetten feda et varını
Havf-ı can ayin-i uşşaka münafidir gönül
Eyleyen pür-şevk rind-i cam-ı safidir gönül

¹³ *Şöyle Böyle* Muallim merhum ile müşterektir.

¹⁴ Muallim Naci Efendi merhumun:

Arz-ı ta'zim eylemez mi âlem-i imkân sana

Arz-ı ta'zim etti Allah-ı azîmüş'-şân sana

Matlalı nat-ı şerif ine nazire.

Katre-i feyz averi her derde şafidir gönül
Arzû-yı ihtişam bezm-i cemden fariğ ol
Bir güzel, bir şişe mey bir rinde kâfidir gönül
Haşredek mümted olur bişek leyal-i intizar
Nazeninler ahdine zannetme vafidir gönül
Varsa da hüsn-i beyanın hayli tesiri, fakat
Şiiri rengin gösteren feyz-i kavafidir gönül

Nevsal-i Asr, sayfa, 174, 175, 178

4.2.23. Halil Edip Bey

//178// Hicret-i nebeviyenin 1279 senesi Şubat'ının yirmi beşinci günü Bursa'da tevellüt eylemiştir. Pederi rütbe-i hocagânı ashabından Bursalı Yeni Hacı Halîl Ağazade Ali Meleki Efendi'dir. Kırk iki sene mütenevvi memuriyetlerde bulunarak afifâne hizmet etmiş sadakat-perver bir zat olup son hizmeti Fıkra-i Seyyare-i Tahririye memuriyeti idi.

Sahib-i tercüme iki yaşında maskat-ı re'sinden ayrılarak tufuliyet evanını pederinin memur olduğu Kütahya'da, Uşak'ta, Kala-i Sultaniye'de, Sakız'da ve Kıbrıs ceziresinde geçirmiştir. Hayatının bu kısmına ait hatıratındaki letafeti daima takdis ve tebci eyleyeceğini itiraf eyliyor. Dokuz yaşında ve yine pederinin nezdinde Isparta'ya gitmiş; on beşinci sal-ı hayatına kadar orada bulunmuştur. Mumaiyleh hutut-ı mütenevviada hattat //179// denebilecek kadar haiz-i nisâb-ı iktidar olmasını pek çok hüsnühat erbabı yetiştiren o güzel memleketin füyuz-ı tabiiyesinden olmak üzere telakki eyler. Filhakika pederinin gördüğü ilk mürüvvet on bir, on iki yaşlarında iken – âdet-i beldeye tevfikân icra edilen – hattatlık merasimi idi.

Mukaddemat-ı ulumu Isparta Rüştîyesinde ikmal etmiş, hayli müddet hususi muallimlerden de istifâza eylemiştir. Hizmet-i mukaddese-i devletle teşerrüfü hicretin doksan beşinci salına müsadiftir. En evvel Hüdavendigâr vilayeti Mektubi Kalemine devamı başlamış ve az bir zaman *Vilayet-i Resmî* gazetesine intisabı tahsil ve tetebuata olan meyl-i tabiiyesine inbisat bahşolmuştur.

Halil Edip Bey'in İstanbul'a gelerek bugüne kadar temdid-i ikamet edişi, doksan altı senesi Nisan'ının on beşinci gününden iptida eder. O tarihten sonra pederi altı yedi sene daha meslek ve memuriyetinde devam ile İstanbul'a uzaklaşmış ise de sahib-i tercüme tuttuğu tarik-i tahsil ve ümitte hisse ribâ-yı terakki olmak hevesine galebe edememiş; o hevesin şiddet ve kuvveti –kendi tabirine göre- hayatın devre-i ahiresine yaklaşan nedim-i ruh ve hayalinden ayrı yaşamak gibi bir fedakârlığı ihtiyar hususunda mumaileyhi muztar bırakmıştır.

Dersaadet'te bidayeten iki sene kadar Şurâ-yı Devlet Mazbata Odası ikinci sınıf hulefâlığında bulunmuş, bu müddet zarfında lisan-ı Franseviyi tahsil eylemiştir. Maarif-i Umumiye Nezareti Celilesinin 21 Temmuz 300 tarihini havi ruhsatnamesiyle Bursa'da Feraizcizade matbaasında basılan *Bir Mektup Paketi*, *Gümüş Mahfazâ* namlarındaki iki eser-i mütercem gayret-i cediyyesinin ilk semeratıdır. Pek az bir zaman içinde Alexandre Dumazade'nin asarından olan o iki hikâye-i mütercemeye yine müşarünileyhten //180// intihap edilen *Sezarın*'i ilave etmiş, ondan sonra da Fransa meşahir-i üdeba ve şuarasından Lamartine'in *Genevieve* namındaki hissi, ahlaki latif romanını lisanımıza nakil ve tercüme ile asarını ibraza başladığı kudret-i kalemiye ve behre-i edebiyesinin hakikaten parlak bir numunesini irae eylemiştir. Mumaileyhin yedi sekiz sene kadar matbuat-ı Osmaniye âleminde sebk eden hidematını ihtar edecek manzum, mensur bir hayli asar ve makalatına ekser mecami-i mevkutede tesadüf olunabilir.

Sair başlıca asarlar şunlardır:

Âşıkâne Bir Dram, Mesîre-i Etfal, Cümel-i Hikemiyye-i Ecnebiye, Terkiib-i Bend, İki Refika yahud Bir Numûne-i İzdivac, Ressam Roland, Paris Esrarı, Güvercin Mükâfatı, 13 Numaralı Araba, Zeyli, Jak Judie, Penbe Ev Faciaları, Mesire, Mis Marie yahud Mürebbiye, Bir İki Risale-i Mevkute.

*

Halil Edip Bey gerek tercüme, gerek telif suretiyle vücuda getirdiği asarın intihap ve tasvirinde hiçbir zaman ahlak ve adab-ı umumiye dairesinden inhiraf etmemiş kalem-i gayretini – maatteessüf pek çok defa ağraz-ı nefsanîyeye cilve-gâh olmaktan başka bir maksada müncer olmayan – intikadat zeminlerinde lekedâr eylediği asla görülmemiştir. Tab'an hassas ve tesire ziyadece meyyaldir. Bu hâlini

hayat-1 hususiyesine ait malumat itası hakkında vukuu bulan talebimiz üzerine yazdığı varakada şu vecihle hülâsa ediyor:

“On iki yaşında idim. Hayatımın en hoş geçen, bende lâyemutâne hatıralar bırakan hengâmında yegâne munis-i canım, yar-1 vefadarım olan hemşiremi ki –enden sinnen beş yaş kadar büyük idi– nikab-1 arusanesiyle haclegahında” kadınlık âleminde görmüş idim. Bir sene geçer geçmez bence //181// pek kıymetli olan o vücudu hak-1 siyaha tevdi etmek gibi bir musibete uğradım. Talihin kalbimde ilk açtığı yara işte budur. Tekaüdünden iki sene sonra pederimi kaybettim. Onun iğtirab-1 ebedîsi de hayatımı pek çok sarstı. Hayat-1 aileye ait fikrimi, amalimi:

“Herkes bize baksa örnek alsa

Mesut familyalar çoğalsa

Her hane kesilse pür şetâret

Ya Rab ne kadar büyük saadet”

Zemininde taltif ederken; o yüzden duçar olduğum mesâibde tesmîm derecesinde hayat-1 maneviyemi tahrip etti. Bilirim ki, mukadderat-1 ezeliyenin bu türlü latifelerinden, bu türlü cilvelerinden herkes az çok hissedardır. İnsaniyet herhâlde, her hadiseye metanetle, mekânnetle mukabelede bulunmağı iktiza eder. Ne çare ki hisse, idraka ve muhit olduğu havaya tarz-1 hayata göre insan bir zaman azminden geri duracak, çeşm-i ümit ve isticalinin matuf bulunduğu noktaya vusulden mahrum kalabilecek avarızdan varestede olamıyor.

“Hayat-1 hususiyemin tarz-1 inkılap ve güzarı akranım için yalnız bir cihetle şayanınazar ve iltifat olabilir ki o da sebat ile murâfakat etmedikçe sa’-1 ydan bir semere görülemeyeceği keyfiyetidir. Bu iki hususiye-i memduha temyiz ve iktidar ile de birleşecek olur ise şu son zamanlarda nevbenev tecellî ve intişarını görmekle karîrû’-1 ayn ibtihac olduğumuz asar-1 nefise ve muhalletle kütüphane-i millîmize bir kat daha ziynet bahşolur. Doğrusu haber vermek lazımsa eser diye ortaya koymak cüretinde bulunduğum eczanın bila-istisna umumu aczimin başka başka birer burhan zî-mealidir. Bu hakikat daima taht-1 hüküm ve itirafımdadır. Bunlara haddince birer mevki temin eden //182// marifet perverânemizin hatâ-puşane, müşevvikane iltifatlarıdır. Kerimane alicenabane teşviklerinin ilelebet medyun-1 şükranı olduğum

bazı zevat-ı kiramın, bazı yaran-ı musâdakat-ı nişanın beş altı seneden beri neşr-i asardan keff-i hâme edişimi nazar-ı istigrah ile görmekte olmalarına mukabil vereceğim cevabın en doğrusu aczimdeki kemali itiraf olabilir. Memuriyet meşagilini, tab'a arz olabilen kelâl ve tesiri bu yolda bezl-i mesaiye mani olabilecek derecede kavi bir sebep addedemem. Mamafih evladından bulunmakla müftehir olduğumuz bu asr-ı âliyenin füyuzat-ı namütenahisinden haddimce behre-mend olmak, padişah-ı terakki-küster efendimiz hazretlerinin hemişe cihan-ı matbuata şamil olan ulüvv-i enzâr ve amal-i hümayunları sayesinde hizmet-i neşriyemi bu derecede bırakmamak en mukaddes, en birinci arzularımdandır. İnşallah yine talihin lütuf ve müsaadesine mazhariyetle tekrar enzar-ı erbab-ı mütalaayı sûd-ı aczimle işgale başlayarak bir kat daha teşevvuk eylerim.

Sahib-i tercümenin şahs-ı maneviyesini tanımak için asar-ı külliyesini tetkik etmek icabeder. Biz burada şu kadar diyebiliriz ki mumaileyh devr-i ahir-i edebimizin yetiştirdiği gayret-verân içinde bir mevki-i mahsus ihrazına muvaffak olanlarındır. Elfâz ile mananın hüsn-i terkip ve imtizacına riayeti vardır. Tesiri sadelik içinde gösterir. Mesere-i içtihat ve irfanı olan asar içinde öyle sayfalar vardır ki bila-ihtiyar gözleri isar-ı sirişke davet eder intizam-ı neşriyatta iltizam ve izhar eylediği sebat ve gayret ise zatı için bir meziyyet-i mahsusa addolunabilir.

Halil Edip Bey Şurâ-yı Devlet Kaleminde Mazbata Odasında iki seneye karib bir zaman bulunabilmek 1298 senesi Mart'ı iptidasında Sanayi-i Nefise Mektebi kitabetine memur olmuş; 309 sene-i rumiyesi evailine kadar //183// hizmet-i mezkûreyi Müze-i Hümayun kitabet vazifesiyle beraber hüsn-i suretle ifa eylemiştir. Bu memuriyetinin nihayetlerine doğru dokuz ay kadar da pay-ı sebat ve azmine Aydın sancağı dâhilinde kâin Tekke karyesi civarında Romalılar zamanından kalma bir mabet ve tiyatro harabesi cevelangah olmuştu. Berlin müzesi namına mahal-i mezkûrda icra edilen hafriyata komiser sıfatıyla nezarete memurdu. Dört sene mukaddem Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi Mektubi kalemine müsevvitlikle intisab etmiş, birkaç ay sonra da terfian kalem-i mezkûr mümeyyiz-i saniliğine tayin olunmuştur. Elyevm memuriyet-i mezkûre vezaiifiyle beraber üç sene evvel memur olduğu Mahmudiye Merkez Rüştîye Mektebinin lisan-ı Osmani ve kitabet derslerini tedris ile mütevaggildir.

Erbab-ı gayrete vakit vakit şevk bahş olan avatıf-mâ-lâ-nihaye hazret-i padişahîden mumaileyh dahi hissedar-ı şükran ve mübahat olarak saliseden bed eden rütbesi saniye sınıf-ı mütemayizine terfi buyrulmuş, mecidî nişan-ı zişanının dördüncü rütbesinden bir kıtasıyla da sine-i sadakat ve iftiharını tezyin eylemiştir.

*

Şair-i hâkim Nabi' nin

Etmeden vaz'-ı kitâb-ı hikmet-âmîz-i vücud

İktisâb-ı ilm ü tahsil-i mesâ'ildür garaz

Beytini tesdis

1

Fâriğ ol bahş eylemez bir sûd ces çeng ü ud

Zevk-cuyan-ı hakikat dinlemez saz u sürur

//186//

Eyle tetkik tabiat var mı bak had u hudut

Müncelî her zerrede bir sanat hayret- füzud

“Etmeden vaz'-ı kitâb-ı hikmet-âmîz-i vücud”

“İktisâb-ı ilm ü tahsil-i mesâ'ildür garaz”

2

Hayf meclubuz heman bir şûriş-piş u kime

Dönmüşüz iğlak ile evham ile hep serseme [¹⁵]

Bu tefâhurlar, tekellüfler, yakışmaz âdeme

Gelmedik bezm-i cemi ilan için biz âleme

Eyzân

3

Hisse-yab feyz-i ilim etmekse hem cinsin meram

¹⁵ Doğrusu (sersam) dır.

Her sözün kesp eylesin hikmetle hüsn u intizam

Vasf-ı cam u yâri lazım mı bu rütbe-i iltizam

Cam açar bir yâre kim bulmaz şifa u iltiyam

Eyzân

4

Sözlerin ister isen olsun cihanda pay-dâr

Eylesin herkes onu hürmetle hırz u küşvar

Rehber-i semt-i bekadır mebhas-ı hikmet nisar

Bak ne der hikmet? Ne der tasvir ahval-i nigar

Eyzân

5

Namını ibka ise maksat eğer eslaf var

Cevher-i arifan u üstadın etme kim ayar

//187// Olmadan bivaye-i lutf-ı hayat-ı müstear

Himmet-i sayından ihlafında olsun hissedar

“Etmeden vaz’-ı kitâb-ı hikmet-âmîz-i vücut”

“İktisâb-ı ilm ü tahsil-i mesâ’ildür garaz”

*

Hayat

بر لب جو بنشین و کذر عمر بین
کین اشارت ز جهان کذران مارا بس

Serlevhamızı tezyin eden şu beyit-i rengin ki – nagamat-ı aşıkâne ve hakimanesi ona bir eslaf tarafından “lisanü’l-gayb” vasfıyla tebcil edilen şair muciz-dem ve kuddusi-neva-cenab-ı Hafız’ındır- hayatın ne demek olduğunu az sözle ne

vazih, ne latif bir surette bildiriyor- Hakikat! Ömr-i beşerin seriü'l-ceryan bir sudan ne farkı vardır? Nazarıdikkatinizi beş on dakikacık bir nehre atfediniz! Dakikada bir sath-ı âbda peyda ve nâ-peyda olan o ufacık ufacık mevceler hayatı teşkil eden haftalara, aylara, senelere ne kadar müşabihdir. Nazar-ı hikmete bundan daha hazin, bundan daha müessir ve ibret ve efza bir levha arz edebilmek mümkün olamaz sanırım.

Bir temaşa gerdide-ver cuybar-ı hayata nasbeylediği çeşm-i dakika beynini bir de insanlardan pek çoklarının hareketine atıf ile o kıymetli hayatın o mahdud zaman-ı ömrün –tarz-ı idare ve maişete göre- ne garip suver ve inkılabata uğramakta bulunduğunu tetkik edecek olsa şüphe etmem ki efkâr ve muhakematı beht-i sarfa müncer olur.

Ebnâ-yı beşer içinde öyle zatlara tesadüf olunur ki hayata rağbeti //188// perestiş derecesine vardırırlar müddet-i ömrü üç buçuk gün daha temdit edebilmek için sarf-ı mesaiden bir an fariğ olmazlar. Bu rağbet, bu mesai hayatı hüsn-i istimale ve zamandan istifadeye masruf olursa herhâlde takdire şayan görülür. Hâlbuki netice-i tetkikat bunu ifham etmez, o perestişlerin o gayretlerin mücerret yaşamak için olduğu, mahza mideyi beş on gün daha doldurup ifsat eylemek gibi bir maksattan perveriden ileri geldiği tebyin eder.

İnsanlardan birtakımının nazarında ise hayat, adeta bir baziçe şeklini alır. O vedia-i kudreti keyf-i ma ittifak tasarrufa kendilerini salahiyetdar addederler. Öyle düsturlar öyle hikmetler keşf ve icadına kıyam eylerler, öyle kaideler, öyle fikirler vaz ve iradına cürretiyab olurlar ki, hayattan gaye-i maksat ne olduğunu derk edebilenler için bu gibi efkâr-ı sayfa erbabına, bu türlü felasefeye sürekli bir hande ile mukabele etmemek cidden gayrikabildir.

Yine bir kısım insan görülür ki lisanlarından çıkan hemen her söz hayattan şikâyet manasını tazmin eder. Böylelere sorulsa ömr-i tâb fersa bir bar-ı giran suretinde telakki ederler. Bu zann-ı sakim, bu fikr-i garip ile tabii müddet-i hayatlarını ıstırap içinde geçirerek bir gaflet-i daima ile mesafe-i hayatı kateylerler! Ya bu mihmanserâ-yı fenayı bir bezm-i işret kıyas edip de:

Aşk u nûş ile bu gün anma gam-ı ferdayı

Sana ısmarladılar mı bu yalan dünyayı

Hikmetine kapılan ve o suretle teşkil-i aile, tenfiz-i ahkâm-ı vazife, terbiye-i evlat, idame-i nesil ve asar, ibkâ-yı niknam gibi insaniyetin ma-bihi't-temeyyüzü //189// olan hâlâtı nisyân eden zavallıların revîş ve harekâtı mütehassıs bir kalpte ne ciğersuz zahmlar açar. Cevher-keran kader-i hayatı, işret namına mühlik bir zehre bedel tutan ve bütün gün nefislerini tezlil ve imhaya çalışan o biçareler insaniyetin kendilerinden ne büyük hizmet beklediğini derk ve teyakkun edebilmek hususunda tabii acizdirler. Dünyada bu iptilâ-yı hanümansızdan ziyade teessüfe şayan bir hâl mi tasavvur olunabilir?

Mevahib-i ilahiyenin eazı atâyâ-yı kudretin ecille ve akdesi bulunan hayatı bifayda tebâh etmek nezd-i akılda ika-ı cinayetten daha şeni bir rezilettir. Düşünmelidir ki gerek eslafımızın yadigâr-ı kıymettarı olan asar-ı hayret-ferma, gerek zamanımızda nevbenev vücuda getirilen bedayi-i nazar-ruba hep o kısa, hep o mahdud zaman-ı hayatın mahsulatıdır. Mesuttur o merd-i fatin ki, bu dakika-i mühimmeyi derpiş ve teemmül eyler temin-i hayat-ı sermediye hadim olacak asar-ı istihzarına bezl-i mesaiden bir lahza fariğ olmaz. Hayf o biçareye ki, hab-ı sükûn ve atâlette, bezm-i ayş-ı sefahatte nakdine-i ömrünü israf ve mahv ile kemnam u binişan olur.

Halil Edip

Nevsal-i Asr, sayfa, 178-183, 186-189

4.2.24. Aynizade Mehmet Ali Bey

//189// Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden neşet etmiştir. Âlime muhabbeti, erbabına hürmeti nihayetsizdir. Kendisi daima bununla müftehirdir. Çalışmak en muazzez düstur-ı harekâtıdır. Ulumdan tarih ile işigali ziyadedir. Mekteb-i İdadiyede ale'd-devam sekiz sene tarih tedris ettiği cihetle birçok tarih kitapları nazar-ı mütalaasından geçmiştir.

Nazarî ve Amelî İstatistik

Mahumat-ı Nafia-i Fenniye

//190// *Sütun-ı Bahriye*

Mehmet Ali Bey'in asar-ı hame-i gayretidir. Gayrimatbu bir eserinden makale-i atiye arz-ı enzar-ı karin olunur:

California'nın Altın Madenleri

Bir Kaliforniyalının arazisinde altın parçaları bulunduğu ve toprağın birçok yerlerinde biraz kazılırsa altın madeni damarları görüldüğü havadisi 1848'de bütün dünyaya yayıldı. Bunun üzerine Avrupalı Amerikalı birçok kimseler sürü sürü o vakte kadar meçhul olan bu kıtaya akın etti. Madenin en zengin tabakaları Sacramento havzasındaki nehirlerin kumları içinde bulunuyordu. Bu altın tarlalarından başka dağlarda altınlı çakmak taşları da vardı. Altın arayıcılar evvela araması kolay olduğu için bu tarlalara saldırdılar. Bunların her birisi günde üç dört ons altın madeni toplardı. Lakin tarlaların bu bereketi çok sürmedi bunun için asıl maden ocaklarına saldırmak, çakmak taşını kuvvetli makinelerle eritip içinden altını çıkarmak lazımdı. Binaenaleyh serseriler bu müşkül işi hakkından geleceklere yani ciddi çalışanlara bırakmaya mecbur oldular. Bunun üzerine hasılat daha az miktara düştü ise de intizam kesbetti, 1848'de 2 milyarlık altın madeni verdiği hâlde altın senevi 170 milyon franklık altın mahsul veriyor.

Madenin çıkarılmaya başladığı ilk seneler pek çok kanlı mücadeleler vukua geldi. Bıçaklı, tabancalı birçok tosunlar, kendi tabirlerince Segatter'ler altın tarlalarına hücum ediyorlardı. O zaman pek dehşetli bir devirdi. O vakitler "lenc" kanununun ahkâmı ale'd-devam //191// tatbik olunduğu hâlde cinayetin, kazmacıların inşa-kerdesi kulübeleri kül eden yangınların bir türlü önü alınamıyordu. Bu kulübelerde kumar ve sefahat altın arayıcılarını mahvediyordu.

Nevada, Colorado, Idaho, Montana, ve bilhassa Avustralya kıtalarında diğer madenlerin keşfi bu azgınlığın yüzünü California'dan çevirdi. Artık altın çeşmesi California, biraz ehvenleşti. Amerikalılar kayalar içinden, biraz altın parçası koparmaktan âlâ yapacak başka şeyler olduğunu yakınlarda öğrendiler. Şöyle ki bu bereketli toprağı sürdüler, ormanları işlettiler, şehirler tesis ettiler California'nın nüfusu çoktan 864000'e baliğ olmuştur. Daha dün meydana çıkmışken San Francisco'nun 230000 ahalisi vardır. Toprağı sürmeye başlayalıdan beri memleket sarfiyattan ziyade buğday bütün memalik-i müttefikeden ziyade arpa yetiştiriyor. Kereste, cıva, yün, sahtiyan... gibi eşyayı pek külliyetli ihraç ediyor. Nevada ülkesi Utah arazisi miktarı ale'd-devam artan gümüş madeni veriyor. Bu madenler 1870'ten

sonra işletilmeye başlanmıştır. Memalik-i müttetik senevi 500 franklık kıymetli maden hasıl ediyor. Meşhur reis Lincoln “Dünyanın hazinesi orasıdır” derdi.

Bu nokut tedavüle girince on altıncı asrın inkılabı; gibi âlem-i iktisatta bir inkılap husula getirdi. Ancak bu tagayyür o kadar şiddetli olmadı. Fakat ticaret ve sanayi bu sayede pek ziyade mazhar-ı teshîlât oldu.

*

Encümen-i Teftiş ve Muayene azâ-yı kiramından Nusret Ali Han Himalaya’dan nebean eden Cansaulim sahilinde kâin Delhi şehrinde tevellüdümde //193// şem-i ecdadı ziyalandıranlara benzer bir şanlı sipahizade idim tufuliyetimde şebabımda seyyah-ı cihan-gerd idim. Şimdi ise ferahfeza bu Bosphore¹⁶ ve ticaret-nüma Karnü’z-zehab¹⁷ sevhilinde âbad olan islambol belde-i tabiiyesinde takriben şu yarım asırlık sinnimde ehl-i kalem sayılıyorum. Ama nefsü’l-emirde ben de öyle bir sıfat ne gezer. Küttaba lazım olan bidâa ve iktidara malik olmadığımı itiraf ile şu vatan-ı sanimde ahrarane ve muazzezane yaşamaktayım hayat ırmağının umman-ı bipayan-ı ademe dökülerek nabud olacağını hasbelkader bekliyorum.

Li-sahip

*

Müşarünileyhin zat-ı hazreti cihan-banının hak-ı hümayunlarında inşad etmiş oldukları müveşşeh kaside-i duaiye-i garradır.

Gıpta fezâ-yı hüsrevan

Âsûdegi bahş-ı cihan

Zibinde-i taht u dîhim

Ya bende-i feth-i azim

Saye-i hak-ı layezal

Lutf-ı hüdâ-yı bizeval

Tuğrakeş-i levh-i sema

¹⁶ İstanbul Boğazı

¹⁷ Haliç

Ey hami-i bay u geda
Nur-ı nigâh-ı bendegân
Âlempenahî-i bigüman
Bahr-ı nevâl u merhamet
Derya dolu kutsi sıfat
Ez lutf-i tu âlem tamam
Leyl u nehâr u subh u şam
Hamd u senayet mi-kunend
Merdüm duayet mi-kunend
Yevm-i culuset-i padişah
Dâred-ı şeref ber sal u mah
Hulk-est serşâr-ı hubur
İmruz ruz-est ez-sürur
Nam u duayet her zaman
Sebt-est ber levh-i zeban
Ezmin-i hâk pay-ı tu
Neb'-est şadi su-be-su
Yezdân türabada muin
Binler yaşa ey şah-ı din
//194// keza
Ey hilafet zib emirü'l-müminin
Hami-i din u imamü'l-müslimin
Şah-ı bahr u berrime arş-ı berrin
Kutb-ı âlem Hüsrev-i ruy-ı zemin
Hafızın olsun muiz-i men yaşa

Sevgili Abdülhamit Han çok yaşa
Cümlemiz şadız cülusundan beri
Milletin sensin maarif perveri
Her tarafta açtırıp mektepleri
Cehl u zulmetten bizi kıldın beri
Hafızın olsun muiz-i men yaşa
Sevgili Abdülhamit Han çok yaşa

Müşarünileyhin elsine-i saireden telifat-ı kesiresi var ise de hahişleri veçhile
bu kadarla iktifa edilmiştir.

Nevsal-i Asr, sayfa, 189-191, 193, 194

4.2.25. İsmail Safa Bey

//194// İsmail Safa Bey Hicaz mektupçusu merhum Behçet Efendi'nin
mahdumudur.

1283 sene-i hicriyesi Zilkade'sinin on dördüncü ve 1283 sene-i rumiyesi
Mart'ının dokuzuncu Perşembe günü Mekke-i Mükerreme'de tevellüt etmiştir.

1294 tarihinde Darüşşafakaya girmiş ve 1302'de oradan şehadetname ile neşet
ve beş altı ay kadar Evkaf-ı Hümayun Nezaret-i Celilesi Mesarifat Odasına devam
ettikten sonra Telgraf Nezaret-i Âlisi Muhabere Odasına ve muahharen Meclis
Kalemine tahvil-i memuriyet eylemiştir. //195// Bir taraftan kaleme devam etmekle
beraber diğer taraftan Muallim Naci Efendi merhumun istifası üzerine 1304 senesi
Mart'ından itibaren Mekteb-i Mülkiye-i Şahane İdadisi edebiyat-ı Osmaniye
muallimliğini ifaya başlamıştır.

Asr-ı ahirin en muktedir şuarasından bulunan şair-i maderzadın asar ve eşar-ı
edebiyesi sencide-i tetkik ve mizana alınacak olunur ise görülür ki koca şair meslek-i
edep'te bir tarik-i cedit küşat ve müştakin-i edebi zade-i tab'ı ile dilşâd etmiştir.

Asar ve eşar-ı umumiyesi hakkında bu mebhasta tenkidata kalkışmak için
sütunlar dolusu yazı yazmaktan ise şair-i maderzadın numune-i edep ıtlakına seza
bulunan zade-i tab'ının umum erbab-ı edep tarafından beht ve hayretler içinde takdir

ve tevkir edildiğini izbar ve binaenaleyh asar-ı manzumesinden atideki numunenin derciyle ulüvv-i fazıl ve kemalini şu suretle de takdire ictisar ederiz:

*

Fezail-i Ahlak

Müreccahtır kanaat her zaman her türlü ikbale
Bakıp maduna insan daima şükretmeli hâle
Tekâsül ayıptır insana her meslekte, her yerde
Çalışmaktır medar-ı mazhariyet cümle amale
Cehalet bilmemektir, ilim ise her şeyi bilmektir
Bilenle bilmeyenden hangisi layıktır icâle
Ulum erbabı eşcar-ı keranbar-ı fevakihtir
Fakat bir meşcerin kış hâli benzer belki cühhale
Neler tahsil eder bir asır içinde bir zeki adam
//196// Yazıktır cehl ile geçmiş olan bir ömür sadsâle
Saadet-i muhtelif üç hâli cem etmekle hâsıldır
Saadet nailiyettir kemale, sıhhate, male
Eder tenzil ilmin kadrini ahlak noksanı
Felatun olsa almaz kimse berbat sireti kale
Bila perva denaet eylemez bir kimse, vicdanın
Alışmış olmadıkça emrini icrada ihmale
Ululebsara karşı nasıyyen mirat-ı kalbindir
Delalet eylemez câlî beşâset safvet-i bâle
Şerafetle asalet fazl-ı zatiden ibarettir
Fazilettir şeref-bahşa olan ecdat ve ensale

Nevsal-i Asr, sayfa, 194-196

4.2.26. Mehmet Ziver Bey

//196// Midilli ceziresi eşrafından Kulaksızzadelere mensup olan sahib-i tercüme bundan otuz sene mukaddem dünyaya gelmiş ve Mekteb-i Sultanide ikmal-i tahsil eylemiştir.

Daha mektepteşken *Annibal'ın Tercüme-i Hâli*'ni ve bade't-tahsil *Hikmet-i Edebiye, Güzel Sözler* nam iki eser-i muteberi mevki-i istifadeye vazetmiş olduğu gibi *Berk* ve *Nihal* resail-i mevkutesi ile *Mürüvvet* gazetesinde muharrirliği esnasında müteferrik bir surette pek çok asar ve makâlat yazarak iktidar-ı kalemiyesini irae eylemiştir.

Rodos Maarif müdürü iken tabettirdiği *Mütalaat-ı Edebiye*'si intikad ve tenkit noktainazarınca pek mühimdir. *Cezayir Osmaniye Tarihi* //197// külliyyatından *Rodos, Kıbrıs* tarihleri birer gencine-i arifan ıtlakına sezadır.

Ceraid ve resail-i mevkutede müteferrik bir surette münderiç makâlat-ı edebiyesi ile mesalik-i edebiyesi ve mezkûr külliyyat-ı tarihiyesi derdest-i tab ve neşirdir.

Mir-i mumaileyh en son memuriyeti olan İşkodra maarif müdürlüğünden arıza-i vücudiyesine mebni istifa etmekle ahiren ba-irade-i seniye-i hazreti padişahi Trabzon vilayeti maarif müdüriyetine tayin kılınmıştır.

Nevsal-i Asr, sayfa, 196, 197

4.2.27. Celal Paşa Hazretleri

//197// Müşarünileyhe hakan-ı esbak cennet-mekân Sultan Mahmut Han-ı Sani hazretlerinin eazım-ı vüzerasından Sirozlu İbrahim Paşazade Ali Tevfik Paşa'nın mahdumdur.

1263 sene-i hicriyesinde Siroz'da tevellüt etmiştir. Hidemat-ı devletçe menşei Babıali Mektubi Hariciye Kalemidir. On altı sene umur-ı tahririyede ve bazı vilayet mektupçuluğunda ve on yedi seneden beri dahi mutasarrıflıkla meham-ı mülkiyede ifâ-yı hizmet etmiştir.

Nazım ve nesre müteallik bazı asarı var ise de henüz tabedilmemiştir. Mukaddema *Hazine-i Fünun* risalesine dercedilip aynen buraya naklolunan bir iki gazelinden dahi anlaşılacağı üzere müşarünileyh zamanımız gazel seralığında, latif

kıtalar tanzim ve inşadında şiir söyleyenlerin birinci derecede addolunan erbab-ı fazl ve iktidarından olduğu gibi üslub-ı inşada dahi haiz-i nisab-ı kemaldır.

//198// Gazel

Ateş-i seyyal eder eşkim gibi deryaları^[18]

Eyledikçe sûz-ı âh-ı ateşinim izdiyad

Mazhar-ı esrar kırarım ki olsa münkeşif

Perde-i vahdet, yine etmez yakının izdiyad

Mutrib-i âşıkım, gelir erkân-ı arşa ihtizaz

Eyledikçe dilde ahenk-i hazinim izdiyad

Tazelensin dastan-ı vahşet-i Mecnun, Celal

Etti sevdâ-yı dil sahrâ-yı güzünim izdiyad

*

Aşk tutmuş âlemi feyz-i zuhuru ben de hep

Cilve hüsn olmuş tecelli eylemiştir sen de hep

Gönlümüzde berk urur nur-ı mübeyyini vahdetin

Gör cemallullahi mirat-ı dil-i ruşende hep

Emredersin ihtirazı fitneden ama yine

Her nigahın fitnedir ey dilber-i nazende hep

Âşıkım ya Rab belâ-yı aşk âlem-i suzunun

Her tecelliyatını gönlümde kıl tabında hep

Her sözüm sihr-i beyanın andelibidir Celal

Etse dembeste nola bülbülleri gülşende hep

Nevsal-i Asr, sayfa, 197, 198

¹⁸ Matlâı mahzuftur.

4.2.28. Menemenlizade Tahir Beyefendi

Edebiyatımızın mabihî'l-iftihârı olan üdeba ve şuaradan biri de Menemenlizade Tahir Beyefendi'dir. //199// Adana vilayetinin en eski hanedanlarından Menemenlizade ailesine mensup bulunan bu zat 1279 tarih-i hicrisinde Adana'da tevellüt ederek bir buçuk yaşında iken ailesiyle İstanbul'a gelmiş ve Mahmut Paşa'da Taş Mektep ile o zaman yeni küşat edilmiş bulunan Nur-ı Osmaniye Mekteb-i İbtidaisinde ikmal-i tahsil eyledikten sonra Soğukçeşme Askeri Rüştîyesinden Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden şhadetname istihsal eylemiştir. Mekteb-i Mülkiye'ye dâhil olmadan bir sene kadar da suret-i hususiyede Arabî taallüm etmiştir.

Tahsilini itmam eyledikten sonra bir müddet şurâ-yı devlete ve Ticaret Nezaret-i Celilesi Tercüme-i Fünun Kalemlerine devam ve bir müddet de nezaret-i müşarünileyh Mektubi Kalemî mümeyyizliğinde ifâ-yı hizmet eylemiş ve badehu sırasıyla Adana, İzmir, Selanik maarif müdüriyetlerinde bulunmuş ve bu memuriyetlerde ifa eylediği hidemata mükâfaten ahiren Maarif Nezaret-i Celilesi Mektubi Kalemî müderrisliğine tayin buyrulmuş ve biraz sonra Mekteb-i Mülkiye-i Şahane sunûf-ı âlisi kitabet-i resmîye muallimliği de uhdesine verilmiş ve rütbesi evveli sınıf-ı saniye terfî buyrulmuştur. Henüz on üç on dört yaşlarında iken şiirle tevaggula iptida eden bu zat mektepte en ziyade sevdiği riyaziyyat ile beraber edebiyatı maşuka-i vicdan ederek çalışmaya başlamış ve gösterdiği iktidar-ı şairanesiyle muallimi atufetli Ekrem Beyefendi hazretlerinin ve sair eazım-ı üdebanın nazarıtakdirlerini celbetmiştir.

Mektepten çıktığını müteakip yani 301 tarihlerinde *Gayret* namında bir risale-i mevkute neşrine iptida ve gerek bunda gerek *Güneş*, *Haver* ve *Asar* gibi risalelerde asar-ı latifesiyle bir mevki-i temeyyüz ve itila ihraz eyledi. Lisanın efkârın istiklalini safvet ve milliyetini muhafaza etmekle beraber garptan da istifadeye çalışmalıdır fikrini kendine düstur-ı hareket ittihaz //202// ederek mesai-i edebîyesinde daima bu noktaya vusule çalışmıştı ki üslub-ı ifadesinde bizim büyük biraderimizin azamet-i beyanıyla Victor Hugo'nun tarz-ı tefekküratını mezcetmek istediği anlaşılır.

Şiirde tabiliği her şeye tercih etmek ister, hatta bunun için zihâfât ve imalat gibi bazı kusurlara bile cevaz verilmelidir fikrinde bulunur.

*

Hayat ünvanlı manzumeden müfrez:

Geçen sene, bir böyle yaz zamanında,

Tenezzüh etmeye inmişti sahil-i bahra.

O dem de gonca-i handandı gülistanında

Baharlar açılırdı o gül dehanında.

O demde böyle hilal olmamıştı, hep dehre

Bakardı şevk u meserret ile .. değildi verem.

Hayat idi ona meşhut olan değildi adem.

Semada yoktu buluttan eser, deniz sakın

Hava latif idi gayetle, her cihet تنها;

Tabiat uykuya dalmıştı evvel zaman güya.

Ne bir kürek sesi vardı, ne bir sada, lakin

Bütün bütünde değildi o kızcağız yalnız:

Ona refik oluyordu zeminindeki ezhar;

Okurdular ona birçok nevin edâ-yı eşar

Ki duymayız o lisan-ı latifi asla biz.

Ne hoş tekellüm eder birbiri ile onlar.

Çiçek lisanını ancak yine çiçek anlar.

//203// Uzatmayım... o güzel yerde vakf-ı hayret iken.

Semaya, arza, o sath-ı latif deryaya;

Ağaçların arasından, tulu edip birden,

Hayat verdi o demde o bezm-i tenhaya

Kebûd gözlü, ziya saçlı bir civan erkek.

Ne yaptı kız acaba... Kaçtı mı? Ne yapsa gerek?

“Aman! Aman! Ne saadet!” dedi koşup gülerek..

Utandı sonra bu hâlinden ol melek-i adap,

Kızardı çehre-i tabanı al al oldu;

Fakat durur mu ya aşk? O etti yâre şitâb

Cemal u aşk ... O zaman lafz ile meal oldu.

Bahar-ı renk saadetle incila etti:

Tefeyyüz eyledi güya o bezm-i sevdadan;

Hayat yükselerek arşa itila etti:

Tenevvür eyledi güya füyuz-ı mevladan!

Bu subh neşve-i sevda. Bu id-i zevk-i visal

Cihanın eyledi güya ki rengini tebdil:

Nazarlarında güneş döndü hande-i şevke,

Tabiat oldu seraser garik feyz-i cemal.

Muhabbet eyledi nev ruh dilleri tekbi.

Nevsal-i Asr, Sayfa, 198, 199, 202, 203

4.2.29. Galip Beyefendi Hazretleri

//200// Maarif Nezaret-i Celilesi evrak müdürü Galip Beyefendi hazretleri Arnavutluk'ta kâin عىناروبا kasabasında mütevellit olup devlet-i ebet müddet-i Osmaniye'ye birçok zamanlar ifâ-yı hizmet ve ibraz-ı şecaat etmiş bir Sipahizade bulunduğu bu defa neşredilmekte olan *Sicil-i Osmaniye*'de kemal-i memnuniyetle okunmuştur müşarünileyh derbar-ı şevket-karara geldikten sonra birçok memuriyetlerde bulunarak dilhâh-ı âliye muvafık ibraz-ı ehliyet ve sadakat eylemiş ve birkaç defalarda doğrudan doğruya ihsan ve iltifat-ı cihan derecât-ı hazret-i hilafetpenahîye mazhariyetle beyne'l-emasil ve'l-akran- haiz-i kasbü's-sebk-i imtiyaz olmuştur. Sırf kariha-i ilham sabiha-i hazret-i hilafetpenahîden nail olduğu evveli sınıf evveli rütbesiyle altın ve gümüş imtiyaz madalyaları üçüncü Osmani nişan-ı âlisi ile gümüş liyakat ve iftihar ve altın sad-ı aferin madalyalarını haiz-i hamildir. Almanya devlet-i fahîmesinin ikinci Kron Dö Prus ve İran devletinin ikinci Şir ve Hurşit ve

Fransa devletinin gayet muteber olanla Palme Döfsiye ve Akademi ve Sırbistan'ın üçüncü Takuvve nişanlarına da maliktir.

Nevsal-i Asr, sayfa, 200

4.2.30. Halit Ziya Bey

//203// (Rıfatlı Ali Muzaffer Bey biraderimiz tarafından ihda olunmuştur.)

Uşşakizade Halit Ziya Bey İzmir'in Uşşakizade ailesi erkânından //204// Hacı Halil Efendi'nin mahdumu olup 1284 sene-i hicriyesinde Dersaadet'te tevellüt etmiştir.

Fatih Rüştîye-i Askeriyesinde mürettep olan dersleri gördükten sonra İzmir'e giderek oranın rüştiyesinde bulunmuş ve badehu İzmir'de bulunan Avusturyalı rahiplerin mektebine dâhil olarak dört sene müddet suret-i mükemmelede Fransızca tahsil ve mecbul olduğu zekâ-yı fevkalade hasebiyle az zaman zarfında ulum ve fûnûn-ı mütenevvîa da tevsi-i malumat eylemiş ve mekteb-i mezburun edebiyat sınıfından birinci olarak çıkmıştır.

1300 sene-i rumiyesi Teşrinisani'sinde Fransızca muallimi sıfatıyla İzmir Mekteb-i Rüştiyesine memur edilmiş ve iki sene sonra Mekteb-i İdadiye-i Mülkiye Fransızca muallimliğine tayin edilerek biraz sonra edebiyat ve ahlak muallimliği dahi uhdesine verilmiş ve burada muallimliği 1308 senesi evasıtına kadar devam eylemiştir.

1301 senesi Ağustos'unda Bank-ı Osmaninin İzmir şubesine mütercim ve muhasip sıfatıyla kabul edilerek burada memuriyeti yedi sene kadar devam eylemiş ve 1308 senesinde Aydın vilayeti Mesalih-i Ecnebiye Kalemi başkitabetine tayin olunarak üç dört ay kadar ifâ-yı vazife eyledikten sonra Reji İdare-i Merkeziyesi Tahrirat-ı Türkiye ve Tercüme Kalemi müdürlüğüne tayin edildiğinden Dersaadet'e gelmiş ve elhaleti hazihi memuriyet-i mezburede ifâ-yı vazife eylemekte bulunmuştur. Dersaadet'te uhdesine saniye ve ahiren mütemayiz rütbeleriyle dördüncü rütbeden Osmani nişan-ı zişanı tevcih ve ihsan buyrulmuştur.

Halit Ziya Bey Fransız lisanındaki behresinden maada İzmir'de bulunduğu sırada İngilizce Almanca ve İtalyanca ile dahi iştilal ederek o lisanlara dahi vukuf peyda etmiştir.

//205// İstidadı kendisini hizmet-i maarif ve matbuata sevk eylediğinden İzmir’de 1300 senesinden itibaren *Nevruz* isminde bir risale-i edebiye ve fenniye tesis etmiştir ki bu risale altı ay kadar intişar etmiştir. Halit Ziya Bey badehu müessislerinden olduğu *Hizmet* gazetesi muharrirliğinde bulunarak ifâ-yı vezaif ve Dersaadet matbuatına da irsal-i asar ile neşr-i maarif eylediği gibi Dersaadet’e geldikten sonra da matbuata ve resail-i mevkuteye yazı yazmaktan hâli kalmamıştır. Asar-ı müteaddid ve kendine mahsus bir üslub-ı cedit üzere muharrerdir.

Fünun-ı mütenevvî ile iştilal eylemesi semeresi olarak birbirini müteakip gayet sade ve ciddi bir tarz-ı tahrir ile *Haml ve Vaz-ı Haml*, *Kanun ve Fenni Velâde*, *Mebhasü’l-Kıhıf*, *Hesap Oyunları*, *Bukalemun-ı Kimyâ*, *İlm-i Sîma*, *İlm-i Nücum*, *Simyâ-yı Kimyâ* vesaire ünvanlı eserleri yazmışlardır ki bunlar *Küçük Kitaplar* ünvanıyla teşkil ettiği kütüphane adadında neşrolunmuş ve diğerleri *Hizmet* gazetesinde münderic bulunmuştur.

Edebiyata dair olarak dahi *Fransa Edebiyatına Medhal*, *Mensur Şiirler*, *Mezardan Sesler*, *Bir İzdivacın Tarih-i Muaşekası*, *Bir Muhtaranın Son Yaprakları*, *Sefile*, *Bu muydu?*, *Heyhat!*, *Ferdi ve Şürekâsı*, *Veli*, *Daydah Fide*, *Bir Ölünün Defteri*, *Tuhfe-i Letaif* ve romancılık ve romanlar hakkında pek etraflı olan *Hikâye* ünvanlı eserleri vücuda getirmiştir ki bunlardan *Mensur Şiirler* devr-i cedit-i edep tarafdaranını pek ziyade işgal ve dur u dirazı mebahis-i kalemiyeyi icab etmiştir.

Romanlar içinde *Ferdi ve Şürekâsı* ile *Servet-i Fünun* gazetesine tefrika edilen *Mai ve Siyah* ünvanlı millî roman enfes asarıdır.

Bundan maada Halit Ziya Bey Fransızca ve İngilizceden tercüme //206// ve telif ettiği müntahap fıkartı *Nakil* ünvanlı bir külliyyat ile neşretmiştir.

*

Mezardan Sesler ünvanlı eserinden bir parça:

Vasi bir Mezaristan! Amik bir sükûn! Netice-i hiçi-i hayatın müthiş bir cilvegahı!

Kırların arasından bir gölge gibi geçmeye başladım. Ayaklarım sükûn-ı emvatı ihlal etmek istemiyormuş gibi muhterizane sürünerek beni ileriye sevk ediyordu.

Mezarlar gözümün önünden birer birer gûzar ediyordu. Burada hayattan o kadar uzak idim ki hayatımdan şûphe ediyordum.

Dalgın, fakat fikrim boş olduğu hâlde ilerliyordum; birdenbire mahuf bir sada samiamı parçaladı. Ürktüm! Başımı kaldırarak baktım: Bu bir baykuştı.

Bulunduğum yerde tevakkuf ettim. Burada benden başka bir zihayatın vücudu beni müteselli etti. Cesaret etseydim lakırdı söyleyecektim. Lakin uzun serviler, o gayrimüteharrik taşlar, o perişan mezarlar beni titretiyordu. Ben ne için burada bulunuyorum? Ne için buraya gelmişim? Bilemiyorum. Kalbimde o kadar büyük bir haşyet vardı ki düşünmeye müsaade etmiyordu.

Kaçmak, dışarıya çıkmak istedim. Başımı çevirdim. Kapıyı göremedim. Ağaçlardan, mezarlardan müteşekkil bir daire-i intiha içinde mahpus idim.

Bir adım atmaya cesaret edemedim. Şimdi bu mezarlar beni korkutmaya başlamıştı. Zannediyordum ki bu kabirler açılacak, etleri soyulmuş, //207// kemikten kollar uzanarak beni tutacaklar... Şaşkın şaşkın etrafa baktım. Önümde mezar, yanımda mezar, mezar, mezar, daima mezar...

Ezilmiş gibi yıkıldım, bir kabrin üzerine düştüm. Gözüm bu kabrin taşına tesadûf etti. Şu ibareyi okudum:

“Zair! Sen hiçsin! ...”

Bu söz ne demek istiyordu? Bir sille-i tedip gibi nazarıma çarpan bu ibare ne idi? Bu bir ölünün bir zihayatın yüzüne fırlattığı bir tahkirden mi ibaretti? “Sen hiçsin!...”

Başka bir mevkide, başka bir hâlde bu söz bence tesirsiz kalırdı. Lakin bu esnada, burada, bu hakikat urukumu tehviz etti; kendimi etleri çürümüş, damarları çözölmüş bir yığın kemik hâlinde gördüm.

Dudaklarımı bu mühiş netice acı bir tebessüm ile taklis eyledi.

Son bir gayret, kuvvetli bir karar ile elimi mezara dayayarak kalkmak üzereydim. Müstehzi, tiz, müthiş bir kahkaha işittim; taşlar ağaçlar nazarımda süratle döndü. Asabım çözöldü; bimecal kabrin üzerine yıkıldım. Amak-ı mezardan harûkü’l-tabia, mahuf bir ses işittim. Bu ses diyordu ki:

“Evet sen hiçsin! Mücerret hiçsin! Bu senin gurur-ı hayatına dokunsa gerektir. Lakin hakikat sıklet-i dehşeti altında hayalatını ezmektedir, o hakikatin sadası kulaklarına bu mahuf kelimeyi daima tekrar ediyor: Hiç!.. Hiç!...”

Nevsal-i Asr, sayfa, 203-207

4.2.31. Mustafa Mazhar Beyefendi

//207// Sahib-i tercüme Mazhar Beyefendi 1291’de Dersaadet’te tevellüt ederek mukaddemât-ı ulumu Numune-i Terakki mektebinde ikmal eyledikten sonra âlem-i matbuata dâhil olmuş ve o sırada mülga Lisan mektebine ve Hariciye Nezaret-i //208// Celilesi Tercüme Kalemine devam ile Fransızcadaki müktesebat-ı ilmiyesini tezyide sa’y ve ikdam etmiştir.

Mir-i mumailayhin üslub-ı ifadesi pek ziyadesiyle rengindir. Mekatip-i umumiyyeye mahsus olarak matbu asarı ve gazetelerde ve ceraid-i üsbuyyede mündericat-ı hikayat ve makalatı derece-i nihayede dil-nişindir. Hususıyla bazı mekatipte kıraat olunmak üzere kaleme aldığı nutukları şiddet-i efkâr noktainazarınca metin ve rasindir.

Evveli sınıf-ı sanisi rütbesini ve dördüncü Mecidî nişan-ı zişanını haizdir.

Nevsal-i Asr, sayfa, 207, 208

4.2.32. Arz-ı İtizar

//209// Aciz ve naçiz olduğumu her vakit mu’terifim. Bu aciz ve meskenete bazı avarız-ı maddiye ve maneviyenin dahi inzimam edince noksaniyetin tezauf edeceğine tasavvur bile etmezdim. Fakat bu kere bais-i hayatım olan pederimin^[19] ba-emr-i celil sübhan-ı bu dar-ı bekadan âlem-i bekaya rihlet ile beni ve bütün ailem efradını vadi-i ızdıraba sevk eylemiş olması ve bundan mutahassıl hâl-i teessür ve

¹⁹ Pederim Abdülkadir Fikri Efendi; vüzerâ-yı azam Saltanat-ı seniyeden Sivas valisi esbak merhum Selahattin Paşa sülalesine mensuptur, cümdi Başşumnulu merhum Hacı Süleyman Efendi’nin sulbundan 1249 tarihinde Sivas’ta tevellüt etmiştir. Hâl-i sabavetinde pederiyle ve pederinin vefatından sonra telgraf müdürlük ve müfettişlikleri memuriyetiyle Anadolu’nun pek çok mevakiini ve muharebe-i ahirede fevkalade telgraf ve posta müfettişliği sıfatıyla Rumeli cihetini geşt ü gûzar etmiş ve tuttuğu meslekte pa-bercâ-yı sebat olmasından dolayı hıdemat-ı mühimme-i telgrafide ve hususiyle Telgraf ve Posta Nezareti Evrak ve Sevkiyat Telgrafı ve Matbaa müdürlüklerinde ve pek çok telgraf ve posta komisyonlarında istihdam olunmuştu. Saniye sınıf-ı mütemayyizi rütbesini haiz ve üçüncü mecidi nişanıyla gümüş Girit madalyasını hamildi. 20 Ramazan sene 314 tarihine müsadif 10 Şubat 312 (Pazartesi) gecesinde; bu *Nevsal*’in tabedildiği esnada; duçar olduğu kalp illetinin birdenbire nüksü cihetiyle bir çaryek zarfında irtihal-i beka etmekle efrad-ı ailesini dilhûn etmiştir. Kabri Beşiktaş’ta Yahya Efendi türbesi kurbundadır.

tefekkür ile g zarında eyyam ve leyal etmekliğime sebebiyet vermesi cihetle acz ve noksanımın bir kat daha tezauf ve tezayüt ettiğini görüyorum. Bu cihetle bir fikr-i selamet ve istikametle başlanılan bu eserin hatimesi ve hususiyle Teracim-i Ahval kısmından sonrası pederimin irtihal zamanına bina berin perişan-ı hatır bulunduğum avana müsadif olmaktan naşı arzu ettiğim derecede m kemm l bir surette vücut bulamadı. Ezcümle saye-i maarifvaye-i hazreti tağdar-ı azimide mülkümüzde medarıftihar pek çok //210// erbab-ı kalem mevcut bulunmuş olduğu ve hususuyla zevat-ı mezkûrenin teracim-i ahvaline de kesb-i ıtıla ve resimleri istihsal edilmiş bulunduğu hâlde sene-i cedide-i rumiyenin v rudu ve bir de saika-i teessürle yazı yazmaklığa takat ve tashihe mecalim olmamasından naşı, *Nevsal*'e dercedilememiş bulunması zaten münkesir olan gönlümü bir kat daha müteessir kıldı. Bu cihetle teracim-i ahval kısmı pek nakıs olduğu gibi tashih ve tertibi dahi layıkı veÇhle icra edilemedi. Bu babtaki mazeretimi, teess ratımı vaz-ı enzar-ı karin ediyorum. Ümit ederim ki nevakıs-ı maruzadan dolayı duÇar olduğum asar-ı teessür nazar-ı karinde maf v tutulur ve şu suretle muharrir-i aciz taltif ve gelecek sene neşredilecek *Nevsal*'in m kemmelliyetini temin için mukaddeme-i teşvik erzan kılınmış olunur.

Nevsal-i Asr, sayfa, 209, 210

4.3. *Nevsal-i Nisvan*

4.3. 1. fade-i Mahsusa

//2// Avrupa h kem -yı meşhuresinden biri, erkek ile kadın arasında bir fark varsa, o da sonrakinin kadın olmasından ibarettir demiş ve bu söz ile erkek ile kadın arasında herhâlde bir fark bulunduğunu göstermiştir. Tab yi-i beşeriyenin ihtilafı ciheti de nazarıdikkat ve ehemmiyete alındığı takdirde bir erkeğe mahsus asar ve eşyanın kadına ve kadına müteallik eşyanın da bir erkeğe katiyen cesban olamayacağı nazariyesinin sıdk ve isabeti tezahür eyler.

Matbuat noktainazarından irat-ı misal etmek lazım gelirse denilebilir ki kadınlara mahsus gazete ve kitaplar katiyen başka olmalıdır. Bu bir mesele-i m hime daha doğrusu bir hakikattir. Buracıkta ve iki sayfalık bir ifade-i mahsusa meyanında cay-ı ispat ve mübahase olamaz.

Âlem-i matbuatımızda zükûra ve hatta etfale mahsus ayrıca gazete ve kitap saha-arâ-yı intişar olduğu, hatta müteaddit takvimler tab ve temsil kılındığı hâlde bu meyanda sırf hanımefendilere mahsus bir takvimin henüz arz-ı vücut edememiş olması, hanımlara ve çocuklara mahsus gazeteler sahib-i //3// imtiyazı İbnü'l- Hakkı Tahir Beyefendi kardeşimle bir muhavere esnasında tebeyyün etmekle derhâl böyle bir eserin cem ve tertip ve telfikine muktezi vesaitin tedarikine çalışılmış ve tevfik-i Huda kısmen olsun bize, bize değilse bile hulus-i niyetimize yar olmakla hemen eserin ilk forması deste-gâh-ı tab ve temsile verilmiştir. Bu kabil bir eserin husul-pezir olmasına mazhariyetle ilan-ı iftihar eylerim. İlk defası olduğu için –velev ki nekaisi bulunsa bile– bu şeref *Hanımlara Mahsus Gazete*'ye racidir. *Takvim*'in şehr-i Muharremü'l-Haram ibtidasında neşri kararlaştırıldığı hâlde müddet-i tahrir ve tabın yalnız iki aya münhasır kalması mükemmelliyet-i mündericatı cihetinden bizi mazur gösterebilir.

Eğer memul olunan rağbet ve teveccühe mazhar olursak ikinci ve üçüncü senelerinin ez her cihet tekemmülüne çalışılacağını vaat ile sözü keser ve her an ve zaman vacibe-i zimmet ve ubudiyetimiz olan duâ-yı ömür ve afiyet hazreti padişahiye tekrar aleltekrar yâd ve tezkâr ile tezyin-i lisan sadakat ve ubudiyet eylerim.

Yıldız Hastanesinde Mülazım-ı Evvel

Avanzade Mehmet Süleyman

Nevsal-i Nisvan, sayfa, 2, 3

4.3.2.Osmanlı Kadınlarında Terakkiyât - Mukaddime

//33// Sevgili padişahımız şevket-penâh efendimiz hazretlerinin cülus-ı hümayunlarından beri saltanat-ı seniyye ve memalik-i şahanelerinin şeref ve şanını yükseltmek, terakki ve ümranını istihsal eylemek hususunda huzur ve rahatlarını feda ederek ikdam ve teşvik göstermeleri sayesinde bugün mülk ve milletimiz her türlü füyûzata nail, her türlü terakkiye mazhar olmuştur.

Dünya ve ahirette bais-i necat görülen ilim ve marifet her tarafa saçılmıştır. Memalik-i Osmaniye'nin her cihetinde mektepler açılmış, hiçbir ferdin tahsilden nasipsiz kalmaması esbabına tevessül olunmuştur. Nev nev kitaplar, risaleler, gazeteler şeklinde meşalelerle pertev-i arifan bütün ezhânı tenvir edip zulmet-i cehalet

büsbütün ortadan kalkmıştır. Yalnız erkeklerin değil Osmanlı kadınlarının da tahsil ve terbiyeden mahrum kalmamaları için pek büyük himmetler, lütuflar masruf buyrulmuştur.

Erkek yahut ki kadın şu nimet-i celilenin kadrini takdir etmeyecek bir Osmanlı tasavvur edilmez. Vesile-i cemile buldukça teşekkürat-ı abidanesi, hissiyat-ı minnetdaranesini arz ve izhar etmeyecek bir fert bulunmaz. Şüphe yok ki kadınların tahsil ve terbiyesine bir mülkün terakkisi emrinde eşed ihtiyaç vardır. Bir kavim, ailelerin birleşmesiyle hasıldır. Ailede bir cüzü yani erkek müktesebat-ı ilmiye ile tezyin edip kadın mahrum kalırsa o aile ve bunların terkip ettiği heyet-i içtimaiye de pek ileri gitmez. //34// tekmil eczanın bir arada terakkisi lazımdır. Fikirli ve muktedir zatlar bir kavmin terakkisini ölçüp biçmek için kadınlarının derece-i müktesebatı ve malumatını mikyas tutuyorlar. Yanlış yapmış olmuyorlar. Kadın ne derece malumatlı olursa onun aguş-ı terbiyetinde büyüyecek çocuk o kadar âli terbiye görür. İleride mensup olduğu kavmin terakkisine, saadetine çalışacak bu çocuktur. Bir kavimde kadınların terbiyesi, fazileti, hüsn-i ahlakı, malumatı ne kadar güzel ve metin olursa umûmen efrat o derece güzel ve sağlam bir terbiye ve ilm-i esas üzerine büyümüş olur. Kadınlar, mader-i insaniyettirler. Bunların terbiye ve tahsili atide bir kavmin saadet-i hâlini temin eder.

Darülmuallimat ve kız sanayi mektebi gibi büyük darü'l-tedrisler inasa mahsus rüştiyeler ve iptidaiyeler gibi mektepler Osmanlı kadınlarının terbiye ve tahsili için küşat edilmiş ve saye-i şahanede miktarı çoğalmıştır. Buralardan yetişen hanım kızların iktisap-ı feyz ve terakki ettikleri, ulum ve fûnun-ı mütenevviadan behre-dar oldukları nazarıiftiharla görülüyor. Hanımlarımızın şuabat-ı ulum ve fûnunda ileri gitmeyi arzu ettikleri hâlde muvaffakiyetleri mahza zekâvet ve fetânet-i fevkaladeleri sayesinde olduğu şüphesizdir. Bu sayede değil midir ki bu gün zekâvet ve fetânet ve tahsil-i ilim ve marifetleri sayesinde yetişen birçok muharrire, mütercime ve müellifelerimiz vardır. Vezaif-i beytiyelerini ifa etmekle beraber erkekler gibi gazetelere makaleler, tefrikalar, yazıyorlar, mebahis-i mütenevvia üzerine mürettep kitaplar neşrediyorlar.

Osmanlı kadınlarının terakkiyatını bihakkın göstermek için takvimimizin on misli bir kitap yazmak iktiza eder, bu hizmeti bu kitabımızla ifa //35//

edemeyeceğimiz tabiidir. Bu sebeple Osmanlı kadınlarının hakikaten terakki ettiklerini ve etmekte bulunduklarını irae ve ispat için ufak bir mukaddime yazmak istedik, bu da hâsıl oldu.

İki seneden beri muntazaman neşrolunagelen *Hanımlara Mahsus Gazete*'yi nazarıdikkat önüne almalı ve âlem-i matbuatta kadın imzasıyla neşrolunmuş bulunan asarı göz önüne getirmeli. Badehu Osmanlı kadınlarının cidden ve hakikaten mazhar-ı terakki olup olmadıklarını anlamak için bir fikr-i tam hâsıl ettikten sonra serd-i efkâr ve mülâhaza eylemelidir. Bu ciheti az ve çok takvimimizle de irae ve ispat etmek arzû-yu halisanesiyle muharrirelerimizin en muktedirlerinden birkaçının bazı asar-ı manzume ve mensuresini iktibas ettik.

Nevsal-i Nisvan, sayfa, 33-35

4.3.3. Bir İslam Kadınındaki Zekâ

//35// İnsanlar maye-i hilkatça müsavidirler. Yani onlar, teşekkûlat-ı tabiiyeleri noktainazarından farksız bulunurlar. Bazı zanniyata göre kadınların şiddet-i tâbi ile melûf bulundukları ve bu sebepten dolayı da nakıs oldukları dermeyen edilir. Bu tasavvur eski kitaplarda olduğu gibi elan da – ender olarak mevcuttur. Fakat şayan-ı itimat görülemez. Çünkü bugün nisvanın mahsulat-ı fikriyeleri o kadar parlamıştır ki buna bir söz bile söylenemez. Ama bu hâlin umumileşmesi matlup ise elbet o da bir gün olacaktır. Bunu ispat için biz kendimizi ortaya koruz. Bundan beş on sene evvel okumak, yazmak kadınlarca büyük bir meziyetten madûd iken şimdi bu hâl ne kadar itidal peyda etti. Okuyup yazmak sade //36// okuduğunu anlamak değil, yazdığını da herkese –fakat bir şive-i mahsus ile- anlatmaktır. Binlerce şükür. Bu saatte nisvanımız meyanında o derece mükemmelleri bulunuyor ki bunu görüp de müteşekkir kalmamak kabil olamıyor. İşte gözümüzün önünde binlerce misal-i mücessemi mevcut. Biz nasıl deriz ki: Kadınlarda mazeret-i fitriye vardır. Vakıa erkeklerde görülen sebat ve devam onlarda yoktur. Yani umumiyet veya ekseriyetle mevcut değildir. Fakat bu pek sade ve tabii görülmelidir.

Çünkü onların meşgaleleri yalnız sanayi ve maarife münhasır bulunamaz. Onlarda bir vazife var ki maddi olarak neticelenmesi şart. Yani meydana çıkacak. Ve herkesin nazarıtakdirini kazanmak meşrutiyetinde. Kadınlar umur-ı beytiye ile meşgul bulunduktan sonra daha başka nice nice vezaifi ifaya çalışacaklar. Çocuk büyütmek,

onun tahsili, hüsn-i terbiyesi hep onların himmetiyle olacak. Denebilir ki: Bir ailede pederin çocuğa karşı olan vazifesi pek mahduttur. Çocuk ilk kelamâtı anasının ağzından işitecek. Yani eyyam-ı hayatına validesinin sözleriyle girecektir. Anasının gözünden kendi kalbine kadar nüfuz eden hiss-i şefkat ile söz söylemeye, okumaya, hatta sahib-i fikir olmaya başlayacaktır. Onların bir nazarıyla görülecek iş hiçbir şeyle görülemez. Çocuk validesine gayet tatlı ve masum olan bakışıyla: Anne! der. Validesi de cevaben: Çocuğum. Der. Bu iki sözün hâsıl ettiği tesiri çocuk üzerinde ikaz edecek ahir bir şey mutasavver midir?

//37// Valideler çok sever. Bu muhabbetlerini iyi kullanırlarsa güzel netice görülür. Çok sevmek çocuğun mani-i tahsili değildir. Dünyada muhabbetle tesviye edilen iş kadar mukaddes ve metin bir iş olamaz. Çünkü muhabbetin vücudu araya hüsn-i rıza denilen diğer bir hâli sokar. Hâlbuki hüsn-i rıza ile görülen bir şey istifade-i maddiye mukabil olamaz. Yani çocuk demez ki: Çalışırsam pederim bana şunu verecek... Ben şöyle oynayacağım. Böyle gezeceğim. Çocuğun bilahaber, etmiş olduğu gayret gittikçe tezayüt eder. Böylece devam olunarak her şey dahi meydana gelir ki istenilen de budur. Bu muvaffakiyetin husul ve vücuduna bâis olan vesail-i müteaddide aranmaz. Yalnız o muvaffakiyetteki tesirat ve muhassenat-ı latife nazarıdikkat ve intibahtan dûr tutulmaz. Valideler ise küçük yavruları için hem şefik ve hem de üstattırlar. Onların ellerinde vesait-i muhtelif var. Bunlardan biri manevi, diğeri de maddidir. Bu iki mühim ve müessir vasıtalar ile onlar isterler ve çalışırlarsa semere-i hayatlarını pek güzel terbiye ile pek parlak bir surette meydana çıkarırlar.

*

Kadınlarda nakısıyet-i fitriye var diyen bazı efkâr ve felsefeye karşı Endülüs tarihinden bir sayfa küşadına mecbur olacağız. Terakkiyât-ı medeniye ne ile sabit? İhtiraat ile değil mi? İşte biz de bir Arap karşısındaki kuvve-i fikriyenin mahsulünü dermeyeran edeceğiz. Hatta şu kadar müspet ki ismi bile hatırımızda. Ubeyde. Pederi bir müezzin. Tahsil-i maariften mahrum olan bir fakir. Kızı ise keza. Bir de çocuğu var. Daima evladiyla oturur. Ona talim-i ahlak eder.

//38// Ubeyde bint-i Hasan – Oğlum sen artık büyüdün. Böyle oturacak zamanın değil. Cenab-ı Hakk diyor ki: Beni seven benim istediğimi yapar. Sen elbet

halikini seversin. Çünkü senin sahibin O. Artık namaza başla. İşte ezan-ı Muhammedî okunuyor. Oğlum bunu dinlemeyi de bize emrediyorlar.

Oğlu- Peki anne. O minaredeki pederim mi? Ne güzel okuyor. Anne ben ne vakit ezanı dinlesem yüreğim oynuyor. Ama ben bu yürek oynamasından hoşlanıyorum. Geçen sabah erkenden kalktım. Geziyordum. Gökte ay duruyordu. Sanki gündüzdü. Bu minarenin gölgesi de şimdiki gibi toprağın üzerinde bulunuyordu. Ben o gölgeye saklanarak ezanı dinledim. Ben saklanmışım. Çünkü babam beni bu kadar erken sokakta görse döverdi.

Ubeyde- Oğlum sen niye o gölgede saklandın, başka yer yok muydu?

Oğlu- Vardı ama anneciğim, ben minareye ne kadar yakın durursam iyi ses işitiyordum. Hâlbuki ortalık pek aydınlıktı. Babamın beni görmesi memuldü. Minarenin yere vuran gölgesi beni bu tehlikeden sakladı.

Ubeyde- Her vakit öyle mi yapıyorsun oğlum?

Oğlu- Hayır anne. Her vakit ay çıkmıyor. Galiba başka memleketlere gidiyor. Ay olmayınca gölge de olmuyor. Ben saklanamıyorum. Karanlıkta sokağa çıkmaya ise hiç cesaret edemem.

Ubeyde- Demek seni o gölge kurtarıyor?

//39// Oğlu – Evet anneciğim. Fakat sen büyüksün. Elbette bilirsin. O gölge her vakit bir olmuyor. Bazı zaman pek uzun oluyor. Bazen de o kadar kısalıyor ki ben güç hâl ile saklanabiliyorum. O niçin öyle?

Ubeyde- Oğlum. Düşüneyim de sana söylerim.

Çocuğun bu suali kadının fikrini alt üst etmişti. Hakikaten sual değerliydi. Minaredeki gölge her vakit bir değildi. Sabahleyin gölge ufak oluyor. Gittikçe büyüyor. Sonra yani akşama doğru azalıyor nihayet bütün bütün mahvoluyor. Kadın bunu müderrislerden birine soracak oldu. Hayır, kendi düşünecek, evladına kendi cevap verecekti. Çocuk sualini unuttu, gitti. Fakat validesi hâlâ uğraşıyordu. Nihayet bu gölge meselesinde gece ile gündüzün dâhili olduğunu buldu. Gece karanlık. Gündüz aydınlık. Buna sebep ne? Güneş! Bunu biliyordu. Fakat gölge gece dahi görünüyor. Ama ne vakit? Kamer varken, böyle ama bazı günler oluyor ki güneş hiç görünmüyor da ortalık yine aydınlık. Gündüzleri güneş hiç kaybolmaz ve güneşin

sayesinde ki gündüz oluyor. Yağmurlu veya kapalı günlerde güneşi nazarlardan setir eden bulutlardır ki bu da esbab-ı hariciyeden ibarettir. Kadın bunların hepsini kendi bulmuştur. Gölgenin ziyadan neşet ettiğini anladı. Şimdi gölgenin uzun veya kısa olması kaldı. Bu, neden neşet ediyor. Onu da buldu. Çünkü gölge, sabahleyin erkenden ufak oluyordu. Hâlbuki güneşte sabahleyin doğuyordu. Güneş daire-i ufuktan terfi ettikçe gölge büyüyor. Tam nısfennehar olduğu //40// zaman gölgenin büyük ve uzun olduğu görülüyordu. Gündüzün en sıcak bir zamanda güneşin nısfennehara gelmesiydi. Gide gide hem sıcaklık tenakus ediyor ve hem de gölge ufalıyordu. Gölgenin ufalması böylece yani öğle zamanından sonra vuku buluyordu. Filhakika sıcak tenakus ettikçe yani güneş yürüdükçe minarenin gölgesi de tenakusa başlıyordu.

Bu mülahazat ile Ubeyde’de o kadar geniş bir fikir vücuda geldi ki: Nihayetü’l-emr kozmografya mütalaası ile meşgul olanların malumu olan murakkam ve basitleri vücuda getirdi.

Murakkam denilen aletin ne gibi bir şey olduğunu burada beyandan sarfinazar ediyoruz. Şu kadar söyleyelim ki: Murakkam Avrupalılarca dahi şayanıktadır görüldü. Ve suret-i ihtirai muahharen başkalarına isnat olunduysa da asıl mucidi tahsil-i ilim ve maariften bihaber olan bir Arap karısıdır. Murakkam güneşin hareket-i muhtelifesi ile saatleri bildirir. Tahsil-i ilim ve maariften bihaber olan şu kadının zekâsı fikirlerde harikulade olmak üzere telakki edilir. Mumaileyha şu ihtira-i mühimi icra ile âlem-i insaniyet ve medeniyette ismini ibka ettikten sonra maarife şiddet-i inhimakta bulunmuştur. Otuz iki yaşında olduğu hâlde elifbadan başlayarak müddet-i ömrünü tahsil ile geçirmiştir. Asar-ı muhtelifesi muahharen Endülüs’te İspanyalıların ellerinde mahvolup gitmiştir.

Nevsal-i Nisvan, sayfa, 35-40

4.3.4.Vazife-i Maderane

//44// Vermense nizam-ı âlemin ahvaline maksat

Nev-i beşer-i asayişin etmekse müebbet

Terbiye-i evlada emek sarfı gerektir

Bir veçhile mahvolmayan asla o emektir

//45// Evvel bunu deruhte fakat etmeli mader

Zir onadır min-tarafillah o mukadder

Masumken ettirmeli hoş hâlleri mutat

Maderden alır terbiye-i evveli evlat

Göstermelidir hulk-ı hüsn, mutedil ahval

Taklitte olur gördüğünü çünkü o meyyal

Hallâkını zikr eylemeyi bilmeli tıflan

Hem halikin vahdetine etmeli iman

Taziz ile tekrim ile daim ebeveyn

Bu veçhile tediyeye ceht etmeli dinen

Mahiyet-i maderle peder olmalı mefhum

Hemcinsine hoş söylemeyi bilmeli masum

Öğretmeli üslub-ı nezaketle nezafet

Anlatmalıdır nolduğun asar-ı meveddet

Göstermemeli tarz-ı huşunetle hakarat

Etsin o da akranına ta öyle mümaşat

Vazında kabahat görülünce fakat ol an

Teeddübünü men etmemeli rikkat-i insan

Bilmezse çocuk seyyie-i hâlini zira

Tashih-i tabiat edemez hod be hod asla

Talimine tahsiline dikkat ise elzem

Tahsil-i maarifle olur şahs-ı mükerrem

//46// Terbiyedir âlemde esas-ı medeniyet

Terbiye ile hasıl olur ilm-i fazilet

Âlim dahi olsa kişi olmazsa müeddep

Memduh u muazzez olamaz, böyle mücerrep.

Evladını terbiyeye eylerse gayret

Bilahare mecur olur o valide elbet

Zira olur... Etse velet ehliyeti ispat

Ferzendini kâmil görüş alâ-yı mükafat

“Nigar” Bint-i Osman

Nevsal-i Nisvan, sayfa, 44-46

4.3.5.Darülmuallimat

//51// Darülmuallimat mekteb-i feyz-i meksebi talibatının bu seneki çire-desti-i maharetleri olan asar-ı nefisenin temaşasıyla karîrü'l-ayn mefharet olmak için müteallikatımdan mekteb-i âli-i mezkûre mensup bir hanım tarafından davet olunmuştum. Hele geçen gün ziyaretine muvaffak olarak cihet cihet haiz-i nisap fahr ve sürur-ı bihesap oldum.

Sunûf-ı âliyenin maraz-ı takdirde bulunan asar-ı şaşaa nisarından, Cami-i Nur-ı Lamii-i Hamidî, Darülaceze ebniyesi, bir vapur ve bir haritayı musavver olan elvah-ı menkuşe, nakş ile değil resim ile vücuda geldiğine hükmedilecek kadar enzârı tağlit edecek derecede ve hiç el ile temas edilmemiş gibi bir maharet-i bediakârane ile nakş ve imal edilmiş olduğu gibi asar-ı nefise-i sairenin kâffesinde dahi sahibelerinin hüsn-i tabiat, zekâ ve kabiliyet-i sanatkâranelerine delalet edecek intizam ve letafet ile memzuc bir maharet-i fevkalade meşhut olmakta ve sunuf-ı sairenin mahsul-i say ve guşîşleri derece derece celp-i enzâr-ı istihsalin eylemekteydi.

//52// Rengârenk çuka, kurdela, ibrişim, ipek vesairenin bir tarz-ı ahenktarda içtimainden teşekkül eyleyip her biri bir enmûzec-i zarafet ve maharet olan o kadar eşyâ-yı mütenevvîa-ı latife arasında, en ziyade, yine şakirdan tarafından biçilip dikilerek mevki-i teşhire vazolunan libaslar nazarıdikkatimi celp ve cezbeyletti. Hakkım yok mu? Filvaki o mamulat-ı rengin, salon ve odalarını tezyin ettikçe amelelerine şeref-bahş olacak kadar nazar-rûba ve dilnişin ise de fıkdanı hâlinde bir kadın için bir zarar veya bir şeyn terettüp etmeyeceği cihetle kabil-i ihmal ve müsamahadır; fakat bir kızın iktisa edeceği libas ki –mâdâme'l-hayata nakabil-i ihmal

ve müsamahadır- istihzarı için bir başkasına muhtaç bulunması, hesap ve cem olunsa yekûnu epeyce mühim miktara reside olacak bir meblağ dikişçilere tevdi etmeye mecbur olması, bir kısım ailelerce bu hâlin pek ehemmiyeti olmasa bile diğer bir kısım aileler maişetinin bu yüzden rahnedar olabilmesi tecviz olunur ahvalden midir?

İşte bu mütalaaya mebni derhâl enzâr-ı dikkatim elbise-i mezkûreye münatıf olmuştu. Maatteessüf ihbar edeyim ki: Onların lüzum ve ihtiyaç-ı nisvan ile mütenasip olmayacak derecede kılleti, şakirdanın dikiş ve biçim talimine olan rağbetlerinin pek cüzi olduğunu ima ediyordu.

Mademki, nev-i beşerin yeniliğe olan meyl-i tabiisi ve alelumum taife-i nisanın tezyin ve tecemmülü inhimak-ı küllisi sebebiyle, teşbih için değil, fakat bir suret-i nazar-firibanede daima teceddüt eylemekte bulunduğu için hasbelnisvaniye Avrupa modalarını kabul eyledik ve maatteessüf, onlar fî-mâbad men ve tebdili kabul olamayacak derecede mülkümüzde rağbet bularak taammüm //53// eyledi, yalnız değil, mükemmel ev kadını yetiştiren böyle bir mekteb-i âlide bulundukları müddetçe fırsattan bilaistifade dikiş ve biçimi pek ziyade ehemmiyet ve dest-i itinada tutarak bir dereceye kadar olsun terzilere arz-ı ihtiyaçtan tahlis-i giriban eylemeyi talibat-ı fetanet-simata âcizane tavsiye ve ihtar eylerim.

Kara kalem ve sulu boya resimlere gelince, cümlesi âla-meratibihim cedir-i takdir bir derecedeydi.

Yaver-i talihime bakınız ki, esnâ-yı ziyaretimde hendese imtihanına tesadüf eyleyerek bir müddetçik istimâ ile mübâhî oldum.

Talibatın bildiğine hakkıyla vakıf olanlara mahsus bir serbest-i tam ve edâ-yı ciddi ve kati ile esile-i varidenin ecvibe-i lazımesini bilatereddüt ita eylemeleri bais-i meziyet fahr ve ibtihacım oldu.

Nasıl iftihar etmeyeyim ki: Elan zebanzet olduğu üzere –kadınların parmak hesabı- diye sermaye-i istihza ve temeshur olan nev-i nisvandan birkaçı işte heyet-i mümeyyizenin takdir ve sitayişine ihraz-ı liyakat eyleyecek derecede mükemmel hendese imtihanları veriyorlar ve tahsil zamanlarını beyhude imrar etmeyip cidden çalışarak kesb-i malumat eylediklerini ibraz ve ispat ediyorlardı.

Her cihetle mektepte meşhut-ı basıra-i fahr ve şükran olan asar-ı intizam ve talibatın edep ve terbiye, nezaket ve hüsn-muameleleri iffetli müdire ve muallime hanımların ehliyet, kifayet ve hüsn-i idarelerini irae ve ispat eylemekte bulunduğunu dahi yâd ve tezkâr eylemeyi vezâif-i kadrişinasiden addeylerim.

//54// Hakikaten şu mekâtîp-i inas ne azîm müessesât-ı hayriyedendir ki bay ve geda herkesin zülâl-i ilim ve maariften kana kana sirâb olmasına hizmet ediyor.

Mesela kim bilir ne kadar sahibat-ı zekâ ve istidat vardır ki eğer mektepler küşat edilmemiş olsa hususi surette talime velilerinin vakit ve hâl-i müsait olmamasına mebni zalâm-ı cehl ve nâdânî içinde gümrah olup kalacaklardı.

Bir kavmin terakkisi nisvanının hilye-i ilim ve irfan ile tezyin-i zat ve sıfat eylemesiyle kaim olduğu kabil-i cerh-i iptal olamayacak derecede teslim-kerde-i enam olduğu böyle bir zamanda mektepler olmasaydı: Hususi olarak taallüm ve tefennüne muktedir olabilen birkaç benat-ı kibar ile umumen evlat-ı vatanın terakki ve tefeyyüzüne hizmet edebilmek kabil olur muydu?

Velhasıl külliyyen bigâne olup henüz ilk defa olarak gördüğüm şu mektep âlemi kalbimde pek latif hissiyat tevlit eyledi. O derecedeki bir ayı mütecaviz bir müddetten beri münharifü'l-mizaç bulunan oğlum henüz hâl-i nekahette bulunmamış olsaydı ziyaretimi biraz daha temdit edecektim.

Ziyaretimin kalbime ihsas eylediği asar-ı mefharet ile sermest-i sürur olarak avdet ederken salifü'l-beyan mütalaatı zihnimden imrar ederek mekteplerin tesisindeki muhassenatı tasdik eyliyor ve mülahazat-ı atiye dahi onlara peyrev olarak mütevaliyen fikrimi işgal ediyordu:

Mesela, Darümuallimat ders programına bir Fransızca ders ilave olunarak kemal-i dikkat ve ehemmiyetle arzu edenlere tedris edilse ve Fransızca taallüm edenler beyinlerinde yine o lisan ile mükâlemeye mecbur tutulsa da oradan //55// cidden lisan aşına muallimeler neşet ederek, evladının sagirü's-sinninde bir ecnebi lisanı tahsil etmesini arzu eden yahut onları mutlaka bir mürebbiyeye tevdi etmek isteyen kibar ailelerimiz ne idüğü belirsiz ecanibe arz-ı ihtiyaçtan halas bulsalar etfal dahi muhtaç olduğu malumat ve terbiyesiyle İslamiyet dairesinde kesp-i tefeyyüz ve tahsil eylese ne kadar iyi olurdu!

O vakit ne kadar pak-tıynet melek-haslet çocuklar fesad-ı ahlak ve efkârdan masun kalır. Ne kadar bîkes ve bivâye kızlar aile sahibi olmuş, hami bulmuş, temin-i maişet etmiş olurdu. Bunlar hiç de şayan-ı istibat şeyler olmayıp teşebbüsât ve müruruzaman ile vücut bulacak vücut-pezir olması kemal-i hâhişle beklenecek mevattandır. Diyordum. Bir an oldu ki güya aradan sinin-i müteaddide mürur eylemişte tahayyülâtım hakikatte tahavvül eylemişçesine memnuniyet hisseyledim.

Memnuniyet dedim de hatırıma geldi. Mekteb-i âli-i mezkûrden gelecek sene huruç edecek olan muallimat meyanında bulunan halazadem Kudret Hanım'ın memnuniyeti ne kadar ayan:

-İmtihanlarımı layıkıyla veriyorum ablacığım! Gelecek sene şehadetnameye nail olacağım. Dedikçe kalbindeki meserret uzemâ-yı masumane simasında münakis görünüyor.

Bendeniz de ona diyorum ki: Vaki olan sa'y ve gayretinin mükâfatı olarak hazâin-i ilim ve irfandan miftahını elde eyliyorsun; ondan sonra bab-ı ulum ve maarifi açarak o gencine-i cihan-kıymet ve bi-nihayetteki envâr-ı malumat ve füyuz-ı marifetten kanaatsizce ahz ve iktibas eylemeye //56// çalışmalısın; sonra da onları meydan-ı tahrirî ifaza ederek herkesi müstenir ve müstefit eylemelisin kardeşim.

Bu nasihat-i hayırhahanem ona ait ise de hükmü cümlemiz hakkında cari olduğu cihetle şuraya nakil ve ilave eylemeyi münasip gördüm.

Fatma Fahrünnisa

Nevsal-i Nisvan, sayfa, 51-56

4.3.6.Kadınlar ve Düzgün Suları

//65// Düzgünler hakkında söz söylemek icap ediyor. Bu husus hakkında Avrupa muharrerat-ı muktediresinden birinin bir makalesini vaz-ı enzârıyla iktifa eylemek mecburiyeti elverdi.

Bu makalenin muharriresi bir asilzadedir. Tuvalet ve asar-ı nisvana müteallik müteaddit eserler var. İktidar ve behresi Avrupa'ca müsellemler sözleri Avrupa'ca ayn-ı isabet ve mahz-ı hakikat olmak üzere telakki ediliyor. Biz de öyle addeyleyeceğiz. Hakikat daima hakikattir. Nerede olursa olsun bu bir hakikattir. Bu makaleyi

okuyanlar alelumum düzgün sularının iyi mi, yoksa fena mı olduğunu kolayca anlayabilirler.

Çünkü bu kabil suların mahiyeti birdir. Bunda asla ve kat'â şek ve şüphe olunmuyor. Çünkü abdiâcizin de yazacağı ve beyan edeceği efkâr ve hissiyat bundan ibaret olacaktır.

İşte muharrire-i müşarünileyhin husus-ı mebhûsün-anhaya müteallik makalesi: Muhafaza-i hüsn-i âna ve bu beyanda şerait-ı hıfzıssıhhaya müteallik öğrenilmesi ve bilinmesi lazım gelen nesayih ve kavaid-i lazımanın kâffesini yazdık. Yalnız esrar-ı hüsn ü âna müteallik bir bahs-i mühimme daha vardır ki bunun da bilinmesi her kâri için ehem ve elzemdir.

Bu da yine süs ve ziynet daha doğrusu birtakım mevad-ı muzırta üzerinedir. Bunlar nelerden ibarettir? Cildin taravet ve letafeti için yapılan sulardan, kozmetiklerden, merhemlerden ve düzgün sularından ibaret.

//66// Her gün bin zahmet ve meşakkatle kazanılan paralar ıtriyat tacirlerine veriliyor. Birtakım sular, pudralar, merhemler alınıyor. Pekâlâ. Ama bunların acaba zararı mı var, faydası mı var? Buraları hiç aranılmıyor. Elverir ki bu yolda bir şey yapıp satılıyor. İnsaf lazım. İnsan kendi parasıyla kendi zararını arar mı?

Aramaz değil mi? Öyleyse o sulardan, merhemlerden vesaireden sarfinazar eylemek lazım gelir.

Çünkü bu maddeler, kavaid-i hıfzıssıhhaya ve güzelliğe muktezi-i şeraite mugayirdir. Niçin? Çünkü bu maddeler hayat için muzırdır. Birer semdir. Yaşamak arzusunda bulunanlar bunları ıştırta ve istimalden katiyen içtinap eyler. Tefekkür ve mülahaza etmeli. Hayata ve güzelliğe katiyen mazarratı müspet bir su tertip ediliyor. Mürettebi kasasını akçelerle dolduruyor. Sizin keseler boşalıyor. Bir taraftan da sıhhatiniz muhtel oluyor. Böyle olduğu takdirde yine bu hâle hüsn- i rıza gösteriyorsunuz.

Size sattıkları maddeler kimyevi ve katiyen mazarratı bedidâr maddelerdir. Sıhhatiniz için birer semdir. Her gün ıştırılıp görülen kazalar mahza bu yüzden ileri geliyor. Düzgün sularından katiyen içtinap etmeli. Bunların bir müddet-i kalile zarfında derhâl su-i tesiri görülüyor. Cilt letafet ve taravetini külliye kaybeyler.

Parlaklık gider. Yerine buruşukluk kaim olur. Kuvve-i müfekkire azalır. Ağızda cive eserleri görünmeye başlar.

Bunlardan başka şayan-ı teessüf ve terahhum nice fenalıklar husule gelir. Huda biliyor, kalemim bunları şerh ve tafsile varmıyor.

Yalnız şu kadarını söyleyeyim. Mevad-ı madeniye-i semiyeden ibaret olan //67// düzgünleri istimal eyleyen bir kadın bidayet-i emirde şen ve şatırdır, mütebessimdir. Kuvve-i müfekkiresi yerindedir. Senelerce evvelki bir hatırayı derhâl yâda getirir. Hitap olunan sözleri layıkıyla anlar. Simâ-yı latifinde bir letafet ter ü taze cildinde halâvet daima bakidir. Manen ve maddeten, mesut ve bahtiyardır. Dimağ rahat etmezse, vücut hiç edemez. Dimağ yorulursa, yorgunluk iki kat olur. Söylenen söz anlaşılmaz. Vücutta şiddetli bir kesiklik görülüyor. Kuvvet ve derman kalmaz sanki turşu olmuş. Buna istirahatden başka çare yoktur.

Hâlbuki semli düzgün kullanan bir kadında bir müddet sonra ne görülebilir? Şen ve şetâreti kaçar. Veçhe-i tabnakında asar-ı tebessüm belirmez. Kuvve-i müfekkire yerinde kalmaz bir alıklık, unutkanlık gelir. Söylenilen sözler bir kulaktan girip diğerinden çıkar. O vücutta manen ve maddeten ne letafet kalır. Ne de halâvet... İştihâ ve kuvve, kaybolur, dermansızlık baş gösterir.

Cildin kuvve-i imtisasiyesi malum... Görünmeyen küçük küçük deliklerden vücuda sürülen sular, pomatlar vesaireler hemen cezp ü mas olunur. O küçük deliklerden içeri dâhil olur ve icrâ-yı tesire başlar. Bir kere kana karıştıktan sonra geçmiş ola. Nihayeti, ya dimağın veyahut insan iliğinin yumuşayıp hissiyat ve faali kaybeylemez ve bundan mütevellit kazalarla netice-pezir olmazsa ne ala...

Size bizzat müşahede eylediğim bir vakayı nakledeyim.

Refika ve muhibbelerimden biri, gayet zarif ve dilberdir. Nezaket ve dirayeti hüsn ü ânı meşhurdur. Bu kadarca güzellik kifayet etmiyormuş gibi //68// vücudunun bazı mahallerine, vaz'an cümle simasına bu nevi tertiplerden birini sürer. Bir gün nagehanî müthiş bir hastalık vücudunu kaplar. İştihâsı külliyyen kaybolur, hissiyatı azalır, vücudunda umumi bir fenalık ve ağırlık hisseder. Yavaş, yavaş kuvvetinin azalmakta bulunduğunu söyler. Derhâl müteaddit hekimler geldi. Konsulto ettiler. Hastada ne bir uzuv hastalığı ne de humma gibi bir hâl gördüler; bir gün refikam midesinde bir seretan vukuu ihtimalini bildirdi. Yeis ve şiddet-i ıstırabımdan

bilaihtiyar bir sayha salıverdim. Birkaç günler geçti. Tesadüf bu ya? Yine bir gün refikamın çeki düzen odasında bulunuyordum. Tam bu zamanda muhibbem de yüzünü boyamak ile meşguldü. Güllü ve pembe renkli bir maddeyi yanaklarına sürüp duruyordu. Dikkatle yüzünü ovuyor ki sürülen madde ta içeriye kadar nüfuz ve duhul eylesin... Sordum:

-Azizem bu sürdüğünüz nedir?

Kabı bana uzattı. Muayene ettim, şişesi müzeyyen, derununda diğer hissölunacak derecede vanilya kokusu geliyordu. Derinden ağır bir rayiha hisseyledim. Bağırarak dedim ki:

- Lakin azizem, siz zehirleniyorsunuz. Hatta zehirlenmişsiniz bile. Fenalıklarınızın esbab-ı mucibesi bundan başka bir şey değil.

Hastalığınız bu düzgünden ileri gelmiştir. Filhakika refikamın düzgünü tahlil edilmiş ve yalnız küçük bir şişe düzgün suyundan üç gram mevad-ı muzıra-ı semiye bulunmuştur. Bunun gibi nerde yapılırsa yapılsın, alelumum düzgünler muzırdır. Çünkü mevad-ı muzıra-ı semiyyeden mamuldür, o hâlde fenadır; yahut mevad-ı muzıradan aridir. O hâlde o düzgün //69// yine fenadır. Çünkü sudandır. Düzgün için beyaz maddelerin kâffesi malum. Bazı düzgün suları vardır ki simada mevkıt-ı cüzünü bir beyazlıktan başka bir netice-i hasene (!) bırakmaz.

Simaya mutlak beyaz bir şey sürülmek muktezi ise adi pudra kullanıvermelidir. Pudralar hakkında ahiren ceraid-i tıbbiyeden birinde manzurumuz olan bir fıkra da kitabımızda münderiştir.

Bugün düzgün suları her tarafta o kadar taammüm etmiştir ki envainı görüp de mütehayyir olmamak kabil değildir. Bu gibi şarlatanlıklar ile bunları tertip ve ihtira (!) eden şarlatanlar maatteessüf görülüp işitiliyor. Malları da revaç buluyor; acaba iyiliğinden mi?

Asla!

Düzgün ve bu gibi tertipler sayesinde Avrupa'da nice münakaşat ve münazaat husule geliyor, hatta bazı defa düellolar vukuu bile nadir değil.

Faraza bir muharrir mensup bulunduğu gazeteye bu kabil mevad-ı muzıra hakkında bir makale-i tıbbiye ve sıhhiye yazıyor.

Garabete bakın. Çent gün sonra muharrir bir davetname alıyor, bunda bir mülakat talep ediliyor. Düzgün suyu yapan bir mürettep veya muhteri davet ettiği muharrire diyor ki:

Gazete Medikal'de düzgün suları hakkında bir makalenı gördüm. Bu makalenin neşrinden dolayı benim zarar göreceğim muhakkak. Bu gibi bir şeyi niçin yazıyorsun? Muhteri Efendi bu kadarla iktifa etmeyerek hiddet ve şiddet gösteriyor. Hatta tehdidata kadar varıyor...

Muharrir diyor ki:

//70// -İyi ama muhteri Efendi! Ben bir vazife ile muvazzafım. Bunu da sen pekâlâ biliyorsun. Kari ve karielerimin muhafaza-i sıhhat ve hüsn ü ânları için çalışıyorum. Esasen düzgün istimali caiz değildir. Sen kâr edeceksin diye sıhhat-i umumiyenin ihlaline nasıl müsaade ediliyor?

Umuma nefi dokunacak başka şeyler vücuda getir!

Muhteri pek hiddetli. Bu sözleri makul görmüyor. Hadd-i marufu tecavüz ediyor, muharririn asarını da, tenkite yelteniyor! Zihî akıl! İki fosfor ve üç kibrit imlahı bellemekle ehl-i sanayi arasında görünen ve suret-i zahirede akıl geçinen muhterilere ne denir?

Muharrir bir tertip yapmakla avan-güzar olmuyor. Muttasıl okuyup, yazıyor, kafa patlatıyor.

Muhteriye nisbetle halim ve selim ve asla münazaayı sevmeyen muharrir efendi bu gibi sözlerle ihale-i sem-i itibar etmeyerek vazife-i asliyesinde ber-devam kalır.

Düşüş Doloryan'ın düzgünler hakkında yazdığı makale burada hitam buluyor.

Nevsal-i Nisvan, sayfa, 65-70

4.3.7. Nevsal-i Nisvan'da Özlü Sözler

- //33// Bir hanenin başlıca medar-ı ziyneti kadındır.
- //34// Hanımsız hane, parasız kasaya benzer.

●//35// Bir erkeğe tahsil ne derece lazımsa bir kadına da o derece lazım ve lâbüddedir.

●//36// Âlime bir kadının hanesi meyveli ağaçlarla memlu olan bir hadikaya ve cahile bir kadının ki ise yabani ve meyvesiz ağaçlarla dolu bir ormana benzer.

●//37// Etfalin sıhhat ve afiyeti, saadet ve bahtiyarisi validelerin elindedir.

●//38// Saadet-i hakikiye, valide rızasını tahsil etmekle hâsıl olur.

●//39// Bir zevce karşı zevcenin itimadı olmak en iyi bir histir.

●//40// Kadınlar çiçeklere benzerler. Onları soldurmamaya ve her türlü tesirattan muhafazaya sâî olmalı.

●//41// Hanesinin idaresini bilmeyen kadın, talim ve terbiye-i etfali hiç bilemez.

●//42// Kadınların kalbi erkeklerinkinden daha nazik ve daha rakiktir. Çabuk incinir, bundan hazer etmeli. Daha mütehassisdır, ona göre tanzim-i hareket etmeli.

●//43// Bir gül dikeniyile beraber ne kadar sevilirse, bir kadın da bazı kusurlarıyla beraber o kadar sevilir.

●//44// Etfalin talim ve terbiyeleri mürebbi ve mualliminin iktidarı nisbetinde bulunur.

●//45// Meşahir-i üdeba ve muharririnden “George Ohnet” diyor ki: Kadınların kadir ve meziyetini artıran bir hassa varsa o da kendilerini ağır tutmalarıdır.

●//46// Meşahir-i üdebadan “Octave Feuillet” izdivaç hakkında diyor ki: İzdivaç, eşhâsı yalnız iki kişiden ibaret bir tiyatro oyununa benzer. Bunların her biri ayrı ayrı vazifeler

icrasıyla muvazzafken bilakis biri diğèrinin vazifesine dikkat eder ve onunla iştigal eyler.

- //49// Dîl, midenin ayine-i inikâsıdır.
- //50// Ziya girmeyen mahale hekim girer.
- //51// Kadınsız bir hane, meyvesiz ağaca benzer.
- //52// Kadınların ilk tezyinatı tahsil-i ilim ve edeptir.
- //53// Kadınlarca en büyük saadet, validelikten ibarettir.
- //54// Kadınlar, dünyanın ziynetidir.
- //55// Kadınsız bir hane, ağaçsız bir hadikaya benzer.
- //58// Bir kadının dünyada birinci arzusu daima genç kalmaktır.
- //59// Etfalin ilk terbiyet-gahı valide aguşudur.
- //60// Kadınlığın en şerefli ve saadetli vakti validelik zamanıdır.
- //61// Bir kadının en kıymettar serveti zevcine olan muhabbeti olmalıdır.
- //62// Bir erkekle bir kadını yekdiğerine rapteyleyen izdivaçtır.
- //65// Âlemde insana maddeten en yakın olan vücut, manen en karib olan da ahlaktır.
- //66// Kanaat eden aziz ve celil olur; tama eden hakir ve zelil olur.
- //67// Gani olan kimselerin en hayırlısı kanaat edendir.
- //68// Çok ver, aza kanaat et.
- //69// Kanaati sever bir insanın kalbi deryadan daha ganidir.

- //70// Hüsn-i ahlak insana ganimettir.
- //71// Saha-i ahlakta nice erzak hazineleri vardır.
- //72// Sahife-i insaniyetin namı hüsn-i ahlaktır.
- //73// Saadet-i hakikiye mekârim-i ahlak ileidir.
- //74// Bir kadının en kıymettar serveti evladıdır.
- //75// Mütalaa her türlü kederi dafidir.
- //76// Diş olmayınca hıfz-ı sıhhat vücutta olamaz.
- //77// İstirahat-ı kalbin, ömür uzunluğuna pek büyük tesiri vardır.
- //78// Bir adamın yemininden ziyade iffet ve istikametine inanmalıdır.

4.4. *Nevsal-i Malumat*

4.4. 1. Takdime-i Şükran ve Arz-ı Ubudiyet-i Firavan

//3// Hami-i âzam matbuat-ı velinimet biminnetimiz hilafetpenah mekarim-perver ve şehriyâr avâtıf-ı güster seydü'l-salatin-i ümem, tacdar-ı âli himem, şevketli padişah-ı zişanü'l-sultan ibnü'l-sultanü'l-gazi Abdülhamit Han edâme Allahu iclale ilâ yevmi'l-kıyam efendimiz hazretlerinin zaman-ı sad-iktiran mülûkânelerinde saha-i zib imkân olan bunca müessir-i mevcude arasında fikr-i tabnâk şehriyar-ı azamilerinden iktibas feyz ve nur eden işbu eser-i abidanemizi atebe-i bülent mertebeye cenap zıllullahilerine kemal-i sıdk ve rıkkıyetle ref ve takdime cesaret eyleriz.

(Muharrir Kulları)

Nevsal-i Malumat, sayfa, 3

4.4.2. Mukaddime

//4// Velinimet-i biimtinan şevketli padişah-ı kesirü'l-ihsan efendimiz hazretlerinin saye-i âlem bahâ-yı tacdarileri ve tesir-i nur-ı nazar-mekarim eser-i cenap mülûkâneleri ile haftalık *Musavver Malumat* gazetesini neşre başlayarak devlet ve memleketine naçizane arz-ı hidemata şitaban olan Tahir Bey biraderimizin gayret

ve himmetiyle şimdiye kadar pek çok asar-ı nefise vücuda getirildi. Bu asar meyanında başlıcaları haftalık *Musavver Malumat* ve yevmi Türkçe ve Arapça *Musavver Malumat* gazeteleriyle ve yevmi Türkçe ve Fransızca yevmi *Servet* gibi beş mükemmel gazete olup bunlardan başka Malumat Kütüphanesi ünvanı altında da kırkı mütecaviz asar ve kütüb-i nefise vardır. Tahir Bey Matbaa'sının ezher ceht-i intizam ve mükemmelliyeti sayesinde âlem-i matbuat-ı Osmaniye'ye suver-i saire ile dahi hizmet müyesser olacağı anlaşıldığından sahib-i imtiyazın delalet ve teşvikiyle bu seneden itibaren bir de *Nevsal-i Malumat* neşrine karar verildi. Şu vesile ile matbaanın müessir-i mevcudesine bir eser-i nefis daha ilave edilerek tevsi-i hizmet oluyor. Henüz birinci defa olmak üzere tab ve temsil edilen bu *Nevsal* bizim için bir tecrübe demektir. Matbuat-ı Osmaniye'den mâdud olacak bir eserin ne derecelere kadar haiz-i mükemmelliyet olması lazım gelirse *Nevsal*'in de mehmâemken o mertebe-i refiaya isaline çalışılmıştır. Asr-ı hazırda matbaacılığın mazhar olduğu terakkiyat enzar-ı ibtisar-ı beşere öyle havârik-ı sanatkârane arz ediyor ki, biz bunları aşer-ı mişar kadar taklit edebilmiş olursak kendimizi bahtiyar addedebiliriz, hususiyle sinin-i ahire zarfında birçok *Nevsal* neşredilmekte olduğundan ortada bir de rekabet vardır karinin teveccühünü kazanmaktan ibaret olan bu rekabette birinciliği ihraz zannolunduğu kadar kolay olmasa gerektir. Binaenaleyh bu maksada vusul her neye tevakkuf ederse onun istihsaline gayret edileceğinden tekrar sinin ve a'vam ile *Nevsal*'in bir kat daha ihraz-ı nisab-ı mükemmelliyet eyleyeceğinde şüphe yoktur.

Tevfik Cenab-ı Hakk'tandır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 4

4.4.3. Mûlahaza

//32// Bir sene zarfında

Hariçten eğer olsa temaşasına imkân

Mudhik görünür müstaceb-i âlem

Beytindeki “âlem” redifini değiştirip lisan-ı Osmani diyebilecek olursak haksız bir söz söylememiş oluruz. Daha birkaç gün evvel lisan ve edebimize hâkimiyet iddia eden ve meslek-i cedit-i edebın müessisleri bizleriz, ümmetin kuvve-i fahime-i

edebiyesine mümeyyiz olacak şunlardır. Zemininde mütalaat-ı hod-seraneye cüret eden üdebâ-yı cedideden biri:

Yeni bir fikri, yeni bir hissi, yeni bir hayali, eski bir sıfat, eski bir terkip ile eda etmek gayrikabildir. Fikr indîsiyle lisana terâkip-i müşevveşe ithalini lazım gördüğü hâlde şu son günlerde cereyan-ı evvele zıt ikinci bir cereyan hasıl olarak imkân müsait olduğu kadar Türkçe kelimat ve terakib istimal edilmesi öne sürülmeye başlamıştır. Hatta Şemsettin Sami Bey *Sabah* gazetesiyile neşreylediği *Lisan ve İmla Hakkında Fikr-i Hakikimiz* ünvanlı makalede:

(Sair lisanlara vukufu olanların malumudur ki lisan-ı edebî ve tahriri söylenilen yani beyne'l-halk tekellümde, kullanılan lisandan ayrı ve farklı bir şey olmayıp daima onun aynıdır. Yalnız dünden daha düzgün daha muntazam ve icabında avamın meçhulü olan bazı ıstılahat-ı ilmiye ve fenniyeyi havidir.) dedikten sonra:

(Edebiyattan maksat lisanın doğruluğunu, fesahatini, halisiyetini muhafaza etmektir.) Ve (Malumdur ki her kavim kendi lisanının vüsatıyla mükemmeliyetiyle, hüsn-i ifadesiyle iftihar edebilir) mülahazalarını dermeyer eyliyor.

Vehle-i evvelada yekdiğerini nakız olan bu iki fikirden her ikisine de doğru demek caiz görünür. Fakat diğér taraftan isma edilen ve lisana ait olan bir makalede dahi:

(Menâzır-ı tabiat mevasime, esalib-i ifade efkâra göre değışir. Lakin mevasimin hulûl ve müruru ile efkârın zuhur ve hudusü birer kanuna, birer kanun-ı tabiiye tabidir. Hiçbir zaman kanun-ı tabii kavanin-i saireden ahz-ı ahkâm eylemez. Hiçbir zaman bir fikr-i müsterek veyahut tavr-ı taklit bir fikr-i zati ve mahsul-ı say' ve himmet olan bir netice-i icatkaraneye müşabih olamaz.) mütalaasıyla birkaç seneden beridir feyz alan edebiyat-ı garbiye mukallitliğini red u cerha çalışıyor. İşte bu üç fikr-i mahsus arasında puyan olan lisanı dördüncü bir aksü'l-amel ile aslına irca etmek üzere (sırf Türkçe yazalım) avazı arada sırada işitiliyor.

İmla bahsi henüz bir karara giremedi. Fakat en mühim olarak serdedilen şu mülahazaya kimse cevap vermedi.

//33// (Acaba ne için düşünmüyoruz ki lisanın imlasını bir kaide-i muttarrideye raptetmek ne türlü şeraitin vücuduna vabestedir: Evvel emirde hangi imlayı

düzelteceğiz? Türkçe kelimelerin imlasını mı? Hangi kaideye göre? Hangi usule göre? Çünkü kelimât-ı Türkiye'nin giydiği kisve-i tahrir bizim harflerimizden değildir. Arap'ın ve dolayısıyla Acem'in zam ve ilave ettiği harflerdir. Şimdi Türkçe gibi aslen ve esasen ve terakip noktainazarından Arap'ın lisanıyla taban tabana zıt olan bir lisanın kelimatını imlasını nasıl olur da Arap'ın harfiyle düzeltiriz? Yani Türkçe Arapçadan ayrı ve onun suret-i zuhur ve menşesine mugayyer bir suret ve menşesine malikken hangi salahiyet ve kuvvetle falan kelimenin imlası böyle değildir. Böyledir diyebiliriz?

Saniyen: Kelimat-ı Türkiye'yi huruf-ı Arabiye ile ispat ve tahrir etmek ve ona bir kaide-i muttaride vermek için huruf-ı imlaya mı müracaat edeceğiz? Yoksa Arap'ın kaidesine mi? Huruf-ı imlaya müracaat edeceksek lisanın imlası şimdiki gibi üç çeşit olur. Arapça kelimeler ayrı, Farisi kelimeler ayrı, Türkçe kelimelerine ayrı. Bu hâlde lisan-ı Osmani'ye dâhil olan kelimatın kâffesini, yani kelimat-ı Arabiye ve Farisiye ve ecnebiyeyi huruf-ı imla zavâbıtına tabii kılmak zaruridir. Eğer Arap kaidesine tabii olarak muharrirat-ı kadimeden bazılarında görüldüğü veçhile tensikini arzu ediyorsak Türkçe kelimeleri huruf-ı imladan tecrit icap eder. Bu hâlde de okunmaz bir şekle girerek ve bahusus zamme, fetha, kesrenin ünvanı tefrikte son derecede müşkülata duçar olarak karma karışık bir halita imal etmiş oluruz.) Sahib-i makale bu mülahazasına iki netice ilave ediyor:

1- (En birinci mesele hurufu ispat etmektir. Ondan sonra imla düzelir.)

2- (Elsine-i Turaniye ile elsine-i Samiye arasındaki fûruk-ı mühimmeyi nazarıdikkate almalıdır.)

Şiirde belli başlı bir eser-i terakki görülemedi. Yalnız muhafazakârlık ve taklitte ifrat ve tefrite riayet azaldı. Vadi-i gazelde hemen kimseler yok. Kavâlib-i cedide eski garabetlerden yavaş yavaş kurtuluyor.

* *

*

Allame-i şehîr Atıf Bey merhumun vuku-ı gaybubet-i ebediyesi üzerine gazetelerimizde okunan mersiyeler kailleri için calib-i takdir-i azim olacak delail-i

bahire-i kıymet-şinasıdır. Kadir irfan ve fazilet bu yolda mazhar-ı tebcil oldukça efrad-ı ümmetin mealiye olan meyelan-ı kalbiyesi tezayüt ederek bize ebediyen veda edenlerin makamına kaim olacak erbab-ı fazilet yetişebileceğine kalben ümitvar olabiliriz. Zaten milletimiz içinde yetişen efazili, ulemayı, üdebayı tebcil etmek bizce en büyük vezaiftendir. Atıf Bey merhum hakkında izhar olunan hiss-i teessür ve hürmet üdebamız içinde kıymet-şinas zevatın ekseriyetine delalet ettiği için cidden mucib-i mefharettir. Ekâbir-i ümmeti neye tebcil etmeyelim. Avrupa’da asarıyla, efal ve icraatıyla büyük tanınmış bir zat vefat ettiği zaman hakkında ne kadar asar-ı ihtiram gösterildiğini her zaman görüyor, okuyoruz. Müteveffa hangi devlete mensupsa menakıbı gazetelerin aylarca sermaye-i bahs ve makali oluyor, mesleği, mükemmel tercüme-i hâli tarif ve tahrir olunduktan başka ta hengâm-ı sabavetinden itibaren sinin-i muhtelif-i hayatında aldırılmış olduğu müteaddit fotoğrafı tabediliyor. Asla haiz-i ehemmiyet olmayan ahlak ve itiyadatından malumat veriliyor. Mesela “Günde şu kadar kahve içerdi” deniliyor, bu tayip olunacak şeylerden olmaktan maada müteveffanın mensup bulunduğu milletin kadirdanlığına delil olduğu cihetle takdirat-ı azimeye şayandır. Fakat milletimiz arasından ebediyen gaybubet eden eazımın haber-i irtihalini havadis-i adiyе sırasında muhtasarca yazıp da ekâbir-i garpten birinin vefatı üzerine Avrupa gazetelerinden iktibasen müteveffanın en ehemmiyetsiz itiyadatına dair malumat ile bizi //34// haftalarca izaç eden evrak mahalliyeye teessüf olunamaz mı? Daha yakın zamanda tabiatın nadiren yetiştirdiği birçok eazım kaybettik, bunlar hakkında gazetelerimize yazılan şeyler nelerden ibaretti. Adi bir tercüme-i hâl ile basmakalıp bir iki fıkradan ibaret değil mi? Böyle mi olmalıydı. Bizim en beğenilmeyecek ahlakımızdan biri de öteden beri kendi aramızda zuhur eden ekâbiri layık olduğu derecede takdir etmeyerek milel-i saire meyanında yetişen eazıma lüzumundan kat kat ziyade izhar-ı asar-ı hürmet ve meclubiyet etmekliğimizdir. Maksat başka milletlerin ekâbirini tebcil etmeyelim demek olmadığını tarife hacet yoktur lakin biraz da kendi aramızda yetişen eazıma hürmet edelim. Nabi Mütenebbi’den, Fuzuli Saib’den, Nefi Enveri’den şüphesiz büyük adamlardı. Hâl böyleyken bu iddia dermeyan olunsa hâlâ pek çok kimseler nazarında affı nakabil bir hata gibi telakki olunur. Bize bu satırları yazdıran gazetelerimizde Atıf Bey merhum hakkında yazılan mersiyeler oldu. Gazetelerimizde öteden beri böyle şeyler

göremediğimiz için bunları bittabii hiss-i iftihar ve memnuniyetle okuduk. (Metnin devamında İsmail Safa ve Ahmet Naim Bey'in birer mersiyesine yer verilmiştir.)

Nevsal-i Malumat, sayfa, 32-35

4.4.4. Hicaz'da Misafirhane-i Hümayun

//39// Nuhbe-i âmal hayr-ı iştimal cenab-ı zıllullahları memalik vesia-i hüsrevânelerinin her bir köşesini reşk-âver hadayık-ı cenan olacak bir hâl-i saadet-intimaya ferağı kaziye-i celilesi olduğu her gün bir suretle cila-saz-ı uyun-ı mefharet olan asar-ı ber-güzideyle müspettir. Velinimet biminnetimiz halife-i kudsi-şiarımız imam'ül-müslimin efendimiz hazretleri mutaf-ı kerrûbiyân olan beytü'l-muazzam hudâ-yı lemyezeli ziyaretle nail ecir ve mesûbât lâtuhsâ olan kâffe muvahhidînin aktar-ı mübareke-i Hicaziye'de bulundukları müddetçe her türlü istirahat ve ihtiyaçlarının temini için bu babdaki esbap ve vesaitin mükemmelen ihzar ve istikmal maksat âli-i peyam-ber-i pesendanesiyle bundan çend sene akdem hıtta-i mukaddese-i Hicaziye'de gayet vasi ve mükemmel devaire münkasım maa-hastane bir misafirhanenin inşasına emir ve ferman keramet-beyan hazreti hilafetpenahileri şeref-sünuh ve sudur buyrulmuştu. Misafirhanenin aksam ve ihtiva eylediği devair-i cesimeden bir kısım-ı mühimmi ikmal edilmiş ve diğerleri de derdest-i inşa ve ikmal bulunmuştur. Selatin-i şevket-karin-i Osmani'nin havali-i Hicaziye'de cabeca vücuda getirip her biri ulüvv-şan-ı Osmaniye nişan ve burhan olan müesser mefahir-bahşanın en güzidelerinden //41// olan ve şimdiye kadar hayyiz-arâ-yı husul bulan muvaffakiyet-i sâtianın tac-ı renginîni teşkil eden bu müessese-i âliye pa-ber-câ oldukça ulüvv-i efkâr ve sümûv-i inayat ve şefkat hazreti Abdülhamit han-ı saniyi bütün aktar-ı İslamiye'ye ilan ve bu vesile-i celile ile de amme-i muvahhadin-i hidayet-karin ni'me ve a'tâf-ı mülûkânenin medyunu olacağından daavat mefruze-i hazret-i hilafetpenahiyi tekraren bu müessese-i ehem-nisara ait bir kıta resmi *Nevsal*'imize derç ile arz-ı mübahat ediyoruz.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 39,41

4.4.5. İane Sergi-i Âlisi

//41// Vücut-ı akdes hümayunları ruh-ı cism devlet ve saltanat olan padişah-ı deryâ-neval ve şehriyar-ı hamidü'l-hisal hilafet-penah azam, zıllullah mekârim-şiyem gazi-i zafer-şiar büyük Abdülhamit han-ı sani efendimiz hazretleri 3 Zilkade sene

1315 tarihine müsadif yevm-i mesutta fariza-i salat-ı Cuma cümle-i müessesat diyanet-i gayat mülûkânelerinden bulunan Hamidiye Cami-i Nur-ı Lamii'nde eda buyurduktan sonra ber-gerdüne-i hümayuna saye-saz izz u celal olarak yanlarında necl-i necip mülûkâneleri kurretülayn Osmaniyan devletli necabetli Burhaneddin Efendi hazretleri ve pişgah-ı feyz-i iktinah tacdarilerinden Osman Paşa kulları dest-i ber-sine-i tazim bulunduğu hâlde eazım-ı asar-ı merhamet-disar şehriyarilerinden olan “Evlad-ı Şüheda ve Malulin-i Guzat-ı Osmaniye İlane Sergisi”ni teşrifat ile vükelâ-yı fiham hazaratıyla Mabeyn-i Hümayun cenap mülûkâne memurîn-i kiramı hazaratı ve selamlık resm-i âlisine memur müşiran ve ecille-i rical-i devlet-i âlileri ve asakir-i zafer-i müesser zıllullahları taraflarından kemal-i tazim ve tekrim ile istikbal buyrularak sergi derunundaki daire-i mahsusada lütfen bir müddet istirahat buyur-//42// muşlardır. Bunu müteakip serginin küşadı hakkında şeref-sadır olan irade-i inayet ifade-i merahim-penahileri vecihle resm-i küşat icra ve makam-ı iftitahta taraf-ı celil-i cihanbanilerinden suret-i atide münderiç nutuk-ı hümayunu sadrazam fehmetli devletli Halil Rıfat Paşa hazretleri bilve kale kıraat buyurmuşlardır:

Nutk-ı Hümayun Suret-i Âlisidir

(Hakkımızda olan sadakatleri cihetiyle kemal-i şecaat ve itaatiyle ifâ-yı vazife-i askeriye uğrunda fedâ-yı can eden askerlerimizin ailesine ve aldıkları cerihalardan malul kalan efrada muavenet-i mahsusa olmak üzere bu serginin tesisini tasavvur ettim. Eser-i insaniyet olan bu tasavvuru bugün mevki-i husulda görmekle beyan-ı memnuniyet ederim.)

Nutk-ı Hümayun kıraat edildikten sonra zat-ı kutsiyet-simat hazret-i hilafetpenahi serginin aksamını birer birer nazar-ı kimya eser-i mülûkânelerinden imrar ve yine daire-i mezkûreye avdet hümayun-ı meyâmin-i meşhun-ı cihandarilerini müteakip şeref-sadr olan emir ve ferman-ı mülûkâneleri vech-i münifi üzere satış muamelatına ibtidar kılınmıştır.

Badehu sergi dairesi pişgahındaki saha-i fesihada berri ve bahri, süvari ve topçu asakir-i besâlet-müesser cenap gâtî-sitanileri tarafından gayet mükemmel bir geçit resmi icra edilmiş ve geçit resmi esnasında Mabeyn-i Hümayun cenab-ı mülûkâne bando mızıkası sergi hadika-i dilarasında ahuye-i latife ve müessireyi

terennüm-saz olmuştur. Resm-i küşatta süferâ-yı düvel-i ecnebiye ile maslahatgüzarlar ve muteberan-ı ecanib hazır bulunmuşlardır.

Sergi daire-i fahiresi kudum pak-i şehriyari ile müşerref olduğunu müteakip mevaki-i müteaddide ve mahsusaya rayat-ı zafer ayat-ı Osmani keşide kılınmıştır.

* *

*

Bu ümmet-i necibe-i İslamiye ve millet-i muazzama-i Osmaniye'ye Cenab-ı Hakk'ın bahşayış-i mahsus-ı ilahisi olan vücud-ı mekarim-nümud-ı mülûkâneleri her işte bizlere rehber oldukları gibi saltanat-ı seniyelerinin ve hukuk-ı mukaddese-i hilafet uzemanın muhafaza-i şan-ı azimet-nişanı uğrunda fedâ-yı ten ve can eden ve esnâ-yı kârzarda aldığı ceriha-i cansuz ile malul ve dermande kalan asakir nusret ma-esir-i Osmaniye'ye dahi ne suretle ifâ-yı vezaif-i insaniye edilebileceğini yine cümleden evvel zat-ı sûtûde sıfat-ı zıllullahları lütfen ve atfeten teemmül buyurarak ailat-ı şühedâ-yı kiram ile malulin-i guzatın tatyib u ceber-i kulubu için bir İlane Sergisi tesisini emir ve ferman buyurmuşlardı. İşte inayet-i celile-i mülûkâneleri sayesinde tesisıyla mübahi bulunduğumuz bu serginin heyet-i umumiyesiyle kulub-ı insaniyeyi ne derecelerde mütehassis edeceğini söylemek malûmu îlâm kabilinden olsa gerektir. Zaten bu ders-i tahassüs ve tesiri ve böyle bir eser-i insaniyetin derece-i ulviyetini nutk-ı hümayun-ı mekarim-i meşhun-ı mülûkâneden anlarız. Hangi kalp ve dimağ vardır ki nutk-ı hümayunun tesir-i belîğ-i şahanesiyle müteessir olmayarak eser-i celil-i mülûkâneye tebaiyetle şühedâ-yı kiramın ailatına bezl-i muavenet etmesin. Hangi göz tasavvur olunur ki bu manzara-i âliye ve ruhaniyeye karşı işar-ı sirişk eylesin ulüvv-ı atufet ve sümûv-ı şefkat hazreti padişahînin takdir-i derecatı için uğraşmak nefsimizdeki aczi izhara çalışmaktan başka neye yarar. Kürre-i arzın bu salhurde dünyanın çeşm bi-feri İlane Sergisi gibi bir müessese-i âliyi henüz yeni görerek fer u nur eyliyor. Bahtıyarlığımızı anlamak için çok düşünmeye //43// lüzum var mıdır? Şüheda evladını bir mülkûn padişah-ı celilü's-şanı bilhassa cenah-ı sahabet ve himayetine alır. Malulini inayet ve atufete müstağrak buyursa artık o ümmet için bundan daha âli bir nimet tasavvur olunamaz. Evet şurasını düşünmeliyiz ki “Eser sahibine nisbetle kesb-i şeref eder.”

Bize düşen bir vazife var. Muavenet etmeliyiz o bahadırın-ı vatana ki din ve devlet için terk-ı dar u diyar ve piş-i düşmanda fedâ-yı ser u can etmişlerdir.

Padişah-ı Osmani bugün bize bu müessese-i âli ile hidemat-ı insaniyenin ne vecihle ifa edilebileceğini nutk-ı vecz-i mülûkânelerinde mücmelen beyan buyurdıkları gibi edebiyatımızda da ayrıca bir numune-i şahane ilave ve ihsan buyurmakla cümlemizi dil-şad eyliyorlar.

Edebiyat iftihar etsin

Mazhariyet evet büyük şeydir

Bir numune kazandı şahane

Nutk-ı sultan mülk-i devrane

Nevsal-i Malumat, sayfa, 41-43

4.4.6. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane

//43// Fenn-i celil-i tababetin terakkiyat-ı mütevaliyesini yakından tetkik ve bu fenn-i âli müntesiplerinin malumatlarını bir kat daha tevsî ve mezîa-i fikriyelerini tenevvür maksad-ı celil-i mülûkâneleriyle merhamet ve inayet-i seniye-i tacdar-ı ekremileri hariç ez-tadat ve beyan olan padişahımız efendimiz hazretlerinin âbyarı-ı inayet ve atufet-i âlileriyle Haydarpaşa ile Selimiye Kışla-i Hümayun'u arasındaki arazi-i vesîaya 170000 lira sarfıyla gayet cesim ve mükellef bir Mekteb-i Tıp inşasına bed'en ve mübaşeret olunmuştu. Mekteb-i âli-i mezkûr kamilen granit taşından somaki ve mermerden yapılmakta olup cesameti nisbetinde metanet fevkalade ve zarafet-i mahsusayı haizdir. Mektebin levazım-ı inşaiyesi Anadolu şimendiferi vasıtasıyla yarmacadan İzmit civarından nakledilmektedir.

Tarih-i millîmizi tezyin ve tenvir eden muvaffakiyet satia-i mülûkânenen olan bu mekteb-i feyz-i meksebin bir misline Avrupa'da bile nadiren tesadûf olunur. Gerek payitaht-ı saltanat-ı seniyede ve gerek vilayat-ı şahanede böyle cesim, muntazam bir müessese daha vücuda getirilmemiştir. Aksam-ı dâhiliyesi fenn-i tıbbın en son terakkiyat ve tekâmülüne muvaffik ve ihtiyacat-ı zamaneye mutabık bir surette yapılmakta olup mükemmel bir müzesi, muntazam bir de nebatat bahçesi bulunacağı gibi en yeni sistemde iki kat üzerine 180000 lira sarfıyla mektebin kara tarafına bir de muntazam ve muhteşem hastane inşa olunacaktır.

Mektep şehrimizin ciyâdet-i hava noktânazarından en sağlam, en mürtefi bir mahalinde kairdir. Marmara havzasına dâhil olup da Adalar denizine doğru ilerleyen bir sefinenin ilk hiss-i takdir ve tahsini ile karışık nazarıdikkat ve hayretine tesadüf edecek olan mebani-i emireye meyanında Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane binâ-yı cedidi elhak bir mevki bülend ve mümtaz ihraz edecek ve Osmanlıların neşr ve taammüm-i maarif hususunda şöhetgir-i afak olan hasail ber-güzide-yi marifet-piralarını lisan-ı eblağ ile ilan ve nam-ı kudsiyet ittisam-ı mülûkâneyi tevkir ve takdise bir vesile-i cemile teşkil eyleyecektir. Bu mekteb-i mükemmel sayesinde tıp tahsili için artık Avrupa'ya talebe izamına hacet kalmayacak ve heyet-i muktedire-i tedrise şakirdanın merzi-i âli vechle tamim ve terbiyelerine bezl-i ihtimam eyleyecektir.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 43

4.4.7. Hamidiye Etfal Hastahanesi

//44// Celail-i asar inayet-i nisâr hazreti padişahi cümle-i celilesinden olarak saha-arâ-yı vücut olan müessesat-ı hayriyeden biri de ahiren inşa olunan Hamidiye Etfal Hastanesidir. Enfa-ı ulum ve fûnun olan fenn-i celil-i tababetin terakkisi öteden beri nezd-i salatin-i izam firdevs-karinde begayet matlup ve bu fenn-i fevaid-i gayatın bir mertebe-i fevkaladeye isali mülzem bulunduğundan, bu fende ihtisas kesbetmiş pek çok erbab-ı zekâ fazl ve kemal zuhur etmişti. Mahzâ teşvikat ve tergibât-ı seniye sayesinde fenn-i tababetin şuaat-ı muhtelifesi hakkında müteaddit muteber eserler telif edilmek suretiyle dahi istifade-i amme temin edilmiştir.

Gıpta-bahşâ-yı asar-ı salife ve edvar-ı maziye olan asr-ı güzün marifet-karın Hazreti Abdülhamit han-ı sanide bu fennin ceht-i nazariye ve ameliyesine pek ziyade ihtimam buyrularak, Avrupa erbab-ı danişi derecesinde iktisab-ı feyz ve kemal olunması hususunu temin edecek esbap ve vesail ahzar ve istikmal buyrulmuştur.

İşte bu fenn-i celilin ceht-i ameliyesini, asrımızın hire-saz-ı uyum olan silsile-i terakkiyatıyla mütenasip bir devre-i kemale isal etmek maksad-ı âli-i teba perverisiyle Şişli civarında Balmumcu Çiftlik-i Hümayunu arazisi dâhilinde yukarıda namını zib-i serlevha ittihaz eylediğimiz “Hamidiye Etfal Hastanesi” bir tarz-ı bihinde ve tababetin ihtiyacat-ı haziresine tamamıyla mutabık olarak cennetmekân “Hatice” Sultan hazretlerinin namına nisbetle inşa ve tesis buyrulmuştur. Bu müessese-i hayriye tarih-i insaniyeti hatt-ı zerrin ile tezyin ve tevşih edecek mebani-i âliyedendir.

Bu müessesenin terakkiyat-ı hazıraya tevfikeyn inşa ve tertibi etibbâ-yı şehriyariden ve ilm-i emraz-ı etfal mütehassıslarından İbrahim Bey'e havale ve ferman buyrulmuştu. İbrahim Bey, Almanya'da kâin olup İmparator ve İmparatoriçe Frederik namlarına yetmiş iki kadar meşahir-i muallimîn-i tıbbiyenin rey ve tensibleri ve elli kadar Alman mühendislerinin ayrı ayrı tanzim eylemiş oldukları projelerden oraca bir cemiyet-i tıbbiye tarafından kabul edilen birini Etfal Hastanesine numune ittihaz ile bu usul üzere inşası hakkında bir layiha yazarak hak-i pay-ı uyun arâ-yı hazret-i hilafetpenahiye arz ve takdim eylemiş olmakla işbu planlar mucibince ve bir tarz-ı dil-fırıpte inşası hakkında irade-i merahim-ade-i hümayunları şeref-sadır buyrulmuştur.

Hastane-i mezkûrun tertibat ve taksimat-ı dâhiliyesi ber-vech-i âtidir: Bu darü't-tedavi dokuz kıta binadan mürekkeptir. Resimde görülen kuleler memurîn-i sıhhiyenin ikametine tahsis edilmiştir. Bina iki yüz doksan iki murabbaında dört büyük salonu ve on odayı şamil olup derununda eczanesi müdür vesair memurîne mahsus daireleri vardır. Binanın üst katında bakteriyoloji ve alt tarafı kimya laboratuvarı olup sol cihetindeki bina ise üst katı ilk gelen hastalara mahsus Müşahadat-ı Tıbbiye Dairesi ve bir banyoyu, dört salonu ve alt katta dört adet salonu olup biri intizar salonu, biri göz hastalıklarına mahsus, biri fukara kadınları ve diğeri de çocuklar için muayenehanedir. Binaların arka cihetinde birer sıra teşkil etmiş üç bina daha vardır ki, son sistemde alt katı hava cereyanına mahsus boş ve birçok menfezi muhtevi olup, kameriye tarzında inşa edilmiştir. Mezkûr kameriyeler beş kıtadır. Kızıl ve kızamık ve çiçek kuşpalazı hastalıklarını tedaviye mahsustur.

Bu kameriyelerin içerisi yetmiş daireye ayrılmıştır. Her bir kameriye dâhilinde duvarları çini ile kaplanmış birer mükemmel banyo vardır. Dokuzuncu bina iki kattır. Üst katı hizmetçilere, alt katı matbah ve çamaşırhane olmak üzere tahsis edilmiştir. Binanın heyet-i mecmuası 1500 metre murabbaından ziyadedir. Etrafı dört yüz metre mükemmel bir duvar //45// ile muhafaza edilmiştir. Hastanenin bahçesi 14000 metre murabbaındadır. Hastanenin bulunduğu mevkii tasvire hacet yoktur. Çünkü şehir-i şehrîmizinin Şişli civarını bahusus Balmumcu Çiftliği mevkii bilenlerce orasının ne kadar şairane, son derece ruh-nevaz bir manzaraya malik olduğu malumdur. Ciyadet-i havadan bahse lüzum göremeyiz. Çünkü hastanenin bulunduğu yer payitaht saltanat-ı seniyenin hıfzıssıhhaca en makbul bir noktasıdır. Hulasa-i kelam bu müessese-i

hayriyeden dolayı bilumum Osmanlıların eltaf ve inayat-ı celile-i hüsrevaneye karşı olan hiss-i şükran ve minnetdarisi tezayüt eylemiştir.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 44, 45

4.4.8. Abidin Paşa Hazretleri

//50// Ecille-i vüzerâ-yı saltanat-ı seniyyeden Cezayir-i Bahr-i Sefid valisi devletli Abidin Paşa hazretleri öteden beri devlet-i ebet-müddet-i Osmaniye'ye hidemat-ı sadâkat-kâranesi sebk etmiş bir hanedan-ı asalet-ünvana mensup olup meşagil-i resmîyelerinden hâli buldukları zamanlarını cidden mucib-i istifade asar-ı ber-güzide telifine hasretmişlerdir. Şimdiye kadar neşrine muvaffak oldukları asar meyanında Cenab-ı Mevlanâ-yı Rumi'nin *Mesnevi-i Şerif*lerine yazdıkları şerh kendilerinin ibkâ-yı namlarına vesile olacak bir eser-i celildir. Müşarünileyhin haftalık *Malumat* ile dahi *Meali-i İslamiye* ve *Müdafaa* gibi hikmet-i celil-i İslamiyet'e dair bir iki telif-i muteberleri dahi ziynet-bahş eydî-i istifadedir.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 50

4.4.9. Münif Paşa Hazretleri

//50// Ayntab ulemasından Abdünnafi Efendizade Seyit Mehmet Tahir Münif Paşa evvelce Şam eyaleti Meclis-i Kebiri Kalemine çerağ ve badehu Babialı Tercüme Odasına kabul olunup Gelibolu Asakir-i Muavene Komisyonu başkitabetine, Berlin sefaret-i seniyesi ikinci ve ahiren ser-kitabetine nakledip bir müddet sonra infisal ile yine mezkûr odaya gelmiştir. Badehu Hersek sancağına memuriyet-i mahsusa ile gitmiş, bilahare yine mezkûr odaya avdet ile yetmiş yedi senesinde Mahkeme-i Ticaret riyasetine nakledilmiştir. Muahharen sırasıyla Babialı Mütercim-i Evvelliğine ve Zaptiye Nezareti Müsteşarlığına Divan-ı Temeyyüz riyasetine nakl ve Meclis-i Kebir Maarif riyasetine tayin olunmuştur. Badehu muhtelit Rusya Komisyonu riyasetine ve Tahran sefaret-i seniyesine memur edilerek doksan dört senesi Muharremü'l Haram'ında uhde-i istihallerine Maarif Nezareti Celilesi tevcih ve bilahare Ticaret Nezaretine tahvil eyledikten sonra ikinci defa olarak Maarif Nezareti tevcih ve badehu Meclis-i Fevkalade-i Sıhhiye Nezaretine tayin edilmiştir. Ondan sonra yine Maarif Nezaretine tahvil-i memuriyetle bir müddet sonra Tahran sefaret-i seniyesi tevcih ve ihsan buyrulmuştur. Müşarünileyh murassa mecidî Osmani nişan-ı

zişanlarıyla altın ve gümüş imtiyaz ve altın Girit Madalyalarına nail olduğu gibi sekiz kadar ecnebi nişanını da haizdirler.

Türkçe ve Arapça ve Fransızca ve Almanca ve İngilizce ve Rumcayı mükemmel surette tekellüm ve kitabet eylediği gibi //51// mebadi-i tedbir-i memlekete ve Türkçede müstamel lügat-ı ecnebiyeye dair birer telifi ve gayrimatbu sair bazı telifatı ve beş sene kadar neşrolunan *Mecmua-i Fünun* nam risale-i mevkutede dahi bazı asar-ı kalemiyesi vardır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 50, 51

4.4.10. Hasan Fehmi Paşa Hazretleri

//51// Devletli Hasan Fehmi Paşa hazretlerinin pederleri Batum mülhakatından Muradiye kasabası kudemâ-yı hanedanından Hacızade Şerif Molla bin Mehmet Ağa'dır.

Müşarünileyh memleketinde sıbyan ve rüştiye hükmündeki mekteplerde icap eden dersleri tahsil ettikten sonra Dersaadet'e gelmiş muallimin-i mahsusadan Arabi ve Farisi ve mebadi-i ulum-ı fıkhiye ve edebiyat-ı Arabiye ve Türkiye, tarih, coğrafya, Fransızca, mecelle, hukuk-ı ticariye, kavanin-i siyasiye, hukuk-ı düvel ve Fransa kavanini okumuştur.

Müşarünileyh 1275'te Babialı Tercüme Odasına ve 278 senesinde müceddeden teşekkül eden Ticaret-i Mehakimin İkinci Dairesi kitabetine ve 1280 senesinde müceddeden teşekkül edilen İflas Muhakemesi azalığına 284 senesinde riyasetine 285 senesinde Ticaret Muhakemesi riyaset-i evvelasına tayin olunmuş ve 288 senesinde riyaset-i mezkûreden infisal etmiş ve ondan sonra yedi buçuk sene kadar dava vekâleti ile imrar-ı eyyam eylemiş olduğu hâlde 296 senesi Muharrem'inde Hazine-i Hassa-ı Şahane Nezaret-i Celilesine tayin buyrulmuştur.

Müşarünileyh nezaret-i müşarünileyhten infisal ettikten bir buçuk ay sonra yani 296 Ramazan'ında Nafia Nezaret-i Celilesine memur ve 299 da kariha-i cenab-ı hilafetpenahiden uhdesine rütbe-i samiye-i vüzerat tevcih buyrulmuştur.

Müşarünileyh 301 senesi Rebiyülevvel'inde Adliye Nezaret-i Celilesine tahvil-i memuriyet ve 302 senesi Zilhicce'sinde oradan infisal edip 303 senesi Rebiyüahir'inde Nafia Komisyonu azalığına ve 305 tarihinde komisyon ilga edilmiş

olduğundan 306 senesinde Hazine-i Celilede teşkil olunan Kontrol Komisyonu riyasetine ve 307 senesinde Rûsumat Emanet-i Celilesine ve 310 senesinde Aydın valiliğine 313 senesinde Selanik ve Halep valiliklerine ve defa-i saniye olarak Rûsumat Emanetine tayin buyrulmuş ve elan Divan-ı Muhasebat riyasetinde ifâ-yı hüsn-i hizmetine devam eylemekte bulunmuştur.

Müşarünileyh Adliye Nezaretinde iken memuriyet-i mahsusa ve sefaret-i fevkalade ile Londra'ya ve defa-i evveli rûsumat emanetindeyken İtalya Kral ve Kraliçesi hazeratının gümüş düğünü münasebetiyle taraf-ı eşref-i hazret-i şehinşahiden liecli't-tebrik sefaret-i fevkalade ile Roma'ya azimet eylemiştir.

//52// Müşarünileyh murassa Osmani ve mecidî iftihar nişan-ı âlisi ile imtiyaz nişanının altın ve gümüş kıtalarını ve Girit madalyasını ve birinci rütbeden İran devletinin Şir ve Hurşit ve İtalya devletinin Lazar ve Mauris ve Avusturya'nın Coron döförlük nişanlarını hamildir. Müşarünileyh asar-ı müessesat-ı ilmiye-i hazret-i hilafetpenahiden olan Mekteb-i Hukukun hin-i küşadında hukuk-ı ticariye dersleriyle on sene kadar meccanen hizmet etmiştir.

Kemal-i fazl ve irfan ile mümtaz olan Hasan Fehmi Paşa hazretleri rezanet-i rey, hüsn-i tedbir, sürat-i intikal gibi vüzerata layık olan kâffe evsaf-ı ber-güzideyi haiz olduğu gibi libas-ı fahir hilkatları uluvv-i kerem, hilm ve tevazu, vakar ve temkin ile müzeyyen devletin mâ-bihi'l-i'timad bir destur-ı kemalat mevfurdur. Asar-ı müteaddidesi vardır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 51,52

4.4.11.Hakkı Beyefendi Hazretleri

//52// Mekteb-i Mülkiyenin yetiştirdiği efazıl-ı erbab-ı ehliyetten olup bin iki yüz yetmiş dokuz Şevval'inin yirmi ikinci günü veladetleri vuku bulmuştur. Peder-i âlileri Şehremaneti Meclis-i Reisi Merhum Mehmet Remzi Efendi'dir.

Sin-i tahsile reside olduğu zaman evvela iptidai mektebine duhul ile ikmal-i müddet eyledikten sonra Beşiktaş Mektep Rüstiyesine nakletmiş ve doksan üçte mekteb-i mezkûrdan birincilik şهادetnamesini istihsal ile çıkmıştır. Ondan sonra bir sene kadar Mahreç-i Aklama devam eyledikten sonra Mekteb-i Mülkiye-i Şahanenin iptidâ-yı küşadı olan doksan dört senesinde mekteb-i mezkûra girerek ve

beş sene dahi orada ulum ve fûnun-ı şettayı tahsil eyleyerek doksan sekizde bu mektepten de birincilik ile diploma alarak çıkmıştır. Mekteb-i Mülkiyeden çıktıktan sonra mülazemetle Tahrirat-ı Hariciye Kalemine devama başlamış ve on bir ay kadar mezkûr kalemde bulunmuştur.

Kendilerinde tahsil-i ilim ve marifete olan heves ve inhimak mektepten diploma almakla sükûnet bulmayıp mektepten çıktıktan sonra İngilizce lisanını tahsil ve ilm-i hukuk ile lisan-ı Franseviyi ikmal eylemişlerdir.

Tahrirat-ı Hariciye Kalemine devamları esnasında uhdelerine rütbe-i salise tevcih olunmuş ve doksan dokuzda mütercimlikle Mabeyn-i Hümayuna alınarak erbab-ı ehliyet ve liyakat ve ashab-ı rüşd ve fetaneti her yerde takip etmekte olan nur-ı nazar-ı padişahî kendilerini gark-ı envar-ı atufet eylemiştir.

Hidemat-ı seniye-i padişahîde ibraz eyledikleri ikdam ve gayret hak-ahak samilerinde daimü'l-leman olan neyyir-i tevcihat-ı hilafet-penahînin yevmen-fe-yevmen izdiyatını mucep olmakla üç yüzde uhdelerine rütbe-i saniye tevcih ve sineleri dahi dördüncü mecidî nişanıyla tezyin olunmuştur. Üç yüz birde hamil oldukları dördüncü mecidî üçüncüye tebdil ve üç yüz üçte haiz bulundukları rütbe-i saniye mütemayize terfi olunmuştur.

Üç yüz dörtte uhdelerine rütbe-i evveli sınıf-ı sanisi tevcih buyrulmuştur. Üç yüz beşte Almanya İmparatoru'nun //53// İstanbul'da bulunduğu esnada taraf-ı şahaneden müşarünileyhin maiyetine memur edilmiş ve o zaman Almanya'nın (ژور) nişanının üçüncü rütbesini almıştır. Üç yüz altı senesinde nişan-ı zîşanı Osmaninin üçüncü rütbesini almışlardır. O sıralarda memuriyet-i mevkute ile İtalya ve Yunanistan taraflarına azimet etmişler ve umur-ı memurelerini mahzuziyet-i şehriyariyi muceb olacak surette ifa ederek avdet eylemiştir. Üç yüz yedide Chicago sergisi birinci komiserliğine tayin olunmuşlar ve İstanbul'dan Chicago'ya azimetlerinden evvel o sene misafireten İstanbul'a gelen Siyam kralının biraderi Prens Damrong'a mihmandar olmuşlardır.

Prens'in huzur-ı şahaneye kabulünde tercümanlık hizmetini ifa ile İmtiyaz nişanının altın ve gümüş madalyalarıyla Siyam Krallığının (ملانافنالب) nişanını almışlardır.

Hamili oldukları üçüncü mecidî üç yüz sekizde ikinciye tebdil ve badehu rütbeleri dahi ûlâ evveliliğine terfî olunmuş ve sene-i mezkûre Eylül’ünde Chicago’ya giderek Kânunuevvel’de İstanbul’a avdet eylemişlerdir. İstanbul’a avdetlerinden sonra uhde-i liyakatlarına bâlâ rütbesi tevcih ve muahharen Meclis-i Umur Sıhhiye azalığına ondan sonra terfien Babıali Hukuk Müşavirliğine tayin buyrulmuşlardır.

Geçenlerde Rumeli Vilayat-ı Şahanesi Heyet-i Teftişiyesi riyasetinde bulunarak her yerde ve alelhusus Girit’te ibraz-ı hüsn-i hizmet ve sadakat eyleyerek Dersaadet’e avdet eylemişler ve badehu Cebel-i Druz ıslahatına memuren izam buyrulmuşlardır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 52, 53

4.4.12. Goltz Paşa Hazretleri

//53// Goltz Paşa hazretlerini bilmeyen bir Osmanlı yoktur. Müşarünileyh Almanya eazım-ı rical-i askeriyesinden olup müellifat-ı adidesiyle kendini bütün cihan-ı medeniyete tanıtmıştır. Hizmet-i saltanat-ı seniyede bulunduğu müddetçe âlem-i askeri-i Osmani’ye sebk eden hidematı ve bahusus redif merakizi tensikatı Osmanlıların ilelebet cay-gir-i zamiri olacaktır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 53

4.4.13. Atufetli Sakız Ohannes Efendi Hazretleri

//53// Ohannes Efendi hazretleri 1251 senesinde tevellüt etmişlerdir. Yedi buçuk sene kadar Paris’te Ermeni Katolik ruhân mektebinde tahsil-i ulum ve fûnun eyleyerek şehadetname aldıktan sonra Dersaadet’e avdetle 1272 senesinde Tercüme Odasına چراغ buyrulmuştur. İstidat ve malumatları az müddet zarfında takdir olunmakla sırasıyla kat-ı meratip ederek 92 Kânunusani’sinde Maarif Nezareti Müsteşarlığına tahsil-i memuriyet eylemişlerdir. 93 Temmuz’unda memuriyet-i mezkûre lağvedilmekle infisalleri vuku bulmuştur. Bir müddet mâzul kaldıktan sonra 1294 senesi Mart’ında Deavi-i Hariciye Kitabetine sene-i mezkûre Haziran’ında ikinci defa olarak Şurâ-yı Devlet ve Teşrinievvel’inde Islahatı Maliye Komisyonu azalıklarına tayin olunup 95 Teşrinievvel’inde oradan Divan-ı Muhasebat Müdde-i Umumiliğine ve 312 Kânunusani’sinde Şurâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi azalığına

nakleyleyerek geçen Teşrinisani'nin altısında dahi uhde-i istihallerine Hazine-i Hassa-i Şahane Nezareti tevcih buyrulmuştur.

Müşarünileyh maarif müsteşarlığının lağvıyla mâzul kaldıkları yedi mah istisna edildiği hâlde kırk üç senedir. //54// Bila-fasıla hizmet-i devlette bulunuyorlar. Bulundukları memuriyetlerin kâffesinde malumat-ı mütenevvialarından vukuf ve tecrübelerinden pek çok istifade olarak nezaket ve terbiyeleri, ifâ-yı vazifede cedit ve istikametleri, muamelat-ı hakşinasaneleri ile kendisini bilenlerin muhabbetlerini kazanmışlardır. Malumat ve tettebbuat-ı ilmiyeleri gayetle vasi olup Türkçe, Fransızca ve İngilizceyi tekellüm ve kitabet ederler. İlm-i servet ve tarih-i sinayi-i nefiseye dair telif eyledikleri eserler lisanımızdaki iktidar-ı kalemilerini gösterdiğinden diğer lisanlardaki rüşuhları da bundan istidlal olunabilir. İlm-i servetle minelkadim tevaggulları olup Osmanlı ekonomistleri meyanında bir mevki-i mümtaz ihraz etmişlerdir. Sinin-i ahirede iştikak-ı el sine “Lengüistik” fennini tettebbu ile iştigal ederek bu fende de pek çok tahkikata muvaffak olmuşlardır.

Ohannes Efendi hazretleri 1293 Teşrinievvel'inden beri Mekteb-i Mülkiye-i Şahane ilm-i servet ve usul-ı idare muallimliğine dahi devam etmişlerdir.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 53, 54

4.4.14. Mustafa Riyaz Paşa Hazretleri

//54// Hıttâ-i Mısriyye'nin yetiştirdiği eazım-ı ricaldendir. Müşarünileyh hazretleri Mısır'da hanedan bir aileden ziynet-saz âlem-i şühud olarak mehd-i naz ve ızazda perverde olduktan sonra hilve-i ilim ve irfan ile tezyin-i zat etmiş ve meftur oldukları mezayâ-yı nadire-i celile ile gençken mevdu-ı uhde-i iktidarı olan hükümet memuriyetlerinde fevkalade asar-ı reviyet ve kâr-ı aşınayı izhar ederek beyne'l-hasü'l-âm iştihar etmiştir.

Müşarünileyhin ilk memuriyeti 1873 senesinde uhde-i dirayetine tevdi olunan Cizye müdüriyetidir. Mezkûr müdüriyetin meham-ı umuru uhdesine tevdi olunur olunmaz ıslahat-ı ciddiye ibtidar etmiş ve ilk gördüğü iş angarya beliyesini ahalinin üzerinden kaldırmaktan ibaret bulunmuştur. Filhakika o vakte kadar ahali birtakım angaryalara mahkûm olarak medar-ı kıyam-ı hayat ve taayyüşleri olan ziraata istedikleri gibi çalışamadıkları cihetle son derece fakr u fakaya mahkûm edilir. Fakat bu beliyeye kalktıktan sonra herkes ziraatla muntazaman uğraşmak için vakit bulmuş ve

bir müddet sonra evvelce hiç mahsul vermeyen birçok araziden bereketli mahsul almaya başlanmakla ahali ve hükümet bu yüzden müstefit olmuştur.

Riyaz Paşa mezkûr müdüriyetten sonra Hariciye Nezaretinin en mühim memuriyetlerine tayin olunarak bunların kâffesinde, taharet-i fitratına, isabet-i reyine delil olacak müessir-i reviyet ve dirayet izhar eylemiştir.

//55// Bundan sonra istihkak ve liyakatıyla bazı memuriyetlerde bulunduktan sonra mansıb-ı vezâret-i celile uhde-i bahrü'l- ibtihallerine tevcih buyrulmuştur. O sırada ahval-i mahalliye gayet karışık olduğundan ıslahat ile pek çok uğraşmış ve en ziyade nazarihemmiyete aldığı şey tamim-i ulum ve irfan kaziyeye-i mutena-behası olmuştur. Dâhiliye Nezaretinde bulundukları müddetçe vergileri tadil, levaihi kanuniye tahrir eylemiştir. Hariciye Nezaretinde bulunduğu sırada ise düvel-i ecnebiye ile teati ettiği muâhedatta hükümetin birçok müşkülâtını hâl, düvel-i ecnebiyenin tedahülünü tahdit ettiği gibi 1876 senesinde teşekkül eden heyete memur olduğu esnada Mısır'ın medyun olduğu bar-ı giran-ı dünyunu tahfif ve tehvine muvaffak olmuştur.

1880 senesinde bir heyet-i nüzzar teşkiline muvaffak olarak idare-i musalaha ile Ziraat Dairesi için tahrir bir nizamata ibtidar etmiş ve emval-i emiriyenin muksiten tahsilini taht-ı karara almıştır. Bundan maada memurînin maaşatını tezyit ve maliye muvazenesini tanzim ettiği gibi matbuata bir kanunname vaz ve meşihat vergilerini dahi iptal derecesinde tanzim ve ıslah etmiş ve umur-ı maliyeyi tezebzübten kurtarmıştır.

Müşarünileyhin müessir-i garrası cümlesinden olarak 1882 senesinde vüzeranı yani reis-i nuzzarlığı terk ettiği zaman Nezaret-i Maliyede 1, 013, 000 lira gibi cesim bir meblağ-ı ihtiyatî zuhur etmiştir.

1888 senesinde tekrar reis-i nuzzarlık uhdelerine tefviz edilerek son derece hâl-i perişanide bulunan biladî hüsn-i idaresiyle teskin ve her cihette türemiş olan hırsızları, yol kesenleri tenkil ve tedip etmiştir.

Müşarünileyh hazretlerinin tamim-i maarif, imar-ı memleket, terviç-i ziraat ve ticaret, tehyie-i esbab rahat-ı ibad yolunda vaki olan hizmetleri hakikaten nam-ı âlilerini teyit edecek müessir-i celiledendir. Hidiviyet-i Mısriyye dâhilinde elyevm

müşahede edilen asar-ı terakki ve tekemmülün en büyük hâdimlerinden biri de müşarünileyh hazretleridir.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 54, 55

4.4.15. Mahmut Esat Efendi Hazretleri

//55// Fıtratın nadiren yetiştirdiği zekâ-yı harikulade ashabından biri de faziletli Mahmut Esat Efendi hazretleridir. Müşarünileyh meşhur Çopur Kadı ahfadından ve nevvaptan Seydişehirli Mehmet Emin Efendi'nin mahdumları olup 1273 tarihinde kadem-nihade-i âlem-i şühud olmuştur. Pederi, mumaileyhte daha pek küçükken büyük büyük asar-ı istidat ve zekâ gördüğünden talim ve tedrisine sarf-ı ihtimam etmiş ve Mahmut Esat Efendi işte bu suretle yedi yaşlarındayken ulum-ı Arabiye tahsiline başlamıştır. 1298 tarihinde tekmi-i nüsah ederek Fatih dersiâmlarından ve meşahir-i fazıladan Elbasanlı Abdülkerim Efendi'den icazetname ahzına muvaffak olmuş ve bilahare bab-ı fetva-penahîde münakid Meclis-i İlmiyede ruus imtihanına girip henüz yirmi beş yaşlarında bulunduğu hâlde tedrisat-ı Arabiyeye muktedir olduğunu ispat ederek bir müddet Fatih Camii Şerifi'nde tedrisat-ı Arabiye ile meşgul olmuştur. Mahaza müşarünileyh devre-i şebabını yalnız ulum-ı Arabiye tahsiline hasretmemiştir, belki ulum-ı Arabiye ile iştigal edildiği evanda bir taraftan da fûnun-ı cedide tahsiline say' ve gayret eylemiş ve ol vakit küşat edilen //56// Menşe-i Muallimîn Mektebine devamıyla ulum-ı riyaziye ve tabiiye vesaireyi bade't-tahsil-i fevkalade olarak Meclis-i Maarif-i Askeriyenin müsaade-i mahsusası üzerine Mekteb-i Harbiye-i Şahane'nin erkân-ı harp sınıfında tahsilini ikmal ve riyaziyat-ı âliye tatbikat sınıfı muallimliğine intihap olunmuştur.

1296 senesinde zir-i himaye-i hazret-i hilafetpenahîde olarak Mekteb-i Hukuk-ı Şahane tesis ve küşat olunmakla Mahmut Esat Efendi bilimtihan mekteb-i mezkûra duhul ve 1300 tarihinde mektepten aliyyülâlâ derecesinde şehadetname istihsaline iktisab-ı muvaffakiyet eylemiştir.

Mekteb-i Hukuka devam eylediği sırada komisyon-ı mahsusta bilimtihan birinci sınıftan icrâ-yı vekâlete mezuniyet istihsal etmekle beş sene kadar da Dersaadet'te vekâletle iştigal ve iştihar eylemiştir. 1301 senesi Eylûl'ünde Aydın vilayet-i celilesi Merkez Bidayet Mahkemesi riyaaset-i evvelasına tayin buyrulup orada on bir sene müddet ifâ-yı hüsn-i hizmet ettiğinden sonra 1312 senesi Haziran'ının on

beşinde uhde-i ehliyet ve kifayetine Hazine-i Celile-i Maliye Hukuk Müşavirliği tevcih ve ihsan buyrulmuştur.

Mahmut Esat Efendi hazretleri İzmir’de bulunduğu on bir sene zarfında Fransızcadan başka İngiliz, Alman, İtalyan lisanlarını tahsil ve akaide, usul-ı fıkha, usul-ı hadise, feraize, ilm-i hukuka, tarih-i tabii ve tarih-i sanayiye dair birçok kıymettar eserler neşrederek namını bihakkın âlâ eylemiştir. Terakki-i maarife şu suretle kalemen hizmet eylediği gibi İzmir Mekteb-i İdadi-i Mülkiyesinde dahi altı sene ulum-ı fikihiye ve riyaziye ve tabiiye muallimliğinde bulunarak şu veçhle de neşr ve bezel-i vücut eylemiş demektir.

Müşarünileyhin uhde-i liyakatına geçenlerde mahreç payesi ihsan buyrulduğu gibi Mekteb-i Hukuk-ı Şahane kitabü’n-nikâh muallimliği de zat-ı fazılalarına tefviz olunmuş ve mekteb-i mezkûrda bazı memurin-i adliyenin icrâ-yı imtihanları için teşekkül eden heyet-i mümeyyize azalığına ve bu defada rejinin tetkik muamelatı zımında ba-irade-i seniye-i hazret-i padişahi teşekkül eden komisyon azalığına intihap ve tayin buyrulmuştur.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 55, 56

4.4.16. Şemsettin Sami Beyefendi Hazretleri

//56// Şemsettin Sami Beyefendi hazretleri ömrünü tevsî-i irfan-ı ümmete hasretmiş gayur, fedakâr şayan-ı ihtiram bir zat-ı âli-kadrdır. Müşarünileyhin şimdiye kadar vücuda getirdiği asar-ı ulüvv-ı himmetine delildir. *Kamus-ı Fransevi* ve *Kamüsü’l-Alam* gibi iki büyük nesrinden başka lisana, edebiyata dair müteaddit eserleri tiyatroları vardır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 56

4.4.17. Ahmet Muhtar Beyefendi

//56// Vekayi-i maziye ve bilhassa Kırım Muharebesi’nde hidemat-ı hamiyet-mendane ve can-siparanesi görülen merhum Kol Ağası Hasan Efendi’nin mahdumu olup 1277 tarih-i hicriyesinde tevellüt etmişlerdir. Bayram Paşa Mektep İptidaisiyle Davut Paşa Rüştîyesinde malumat-ı iptidaiyeyi tahsil ettikten sonra 89 tarih-i hicriyesinde Mahrec-i Mekatip-i Askeriyeye dâhil ve orada ve muahharen Kaleli’de kâin Mekteb-i İdadide ve sonra Mekteb-i Harbiyede tahsil ederek sonra

Topçu sınıfına tefrik kılınmış 1295 tarih-i hicriyesinde mühendishaneye nakleylemiş ve orada ikmal-i tahsil eyledikten sonra //57// 1297 senesi Ramazan'ında Topçu Erkân-ı Harbiye mülazım-ı saniliği rütbesine nail olmuş ve bir sene daha tahsil ettikten sonra mülazım-ı evvelin rütbesiyle Mekteb-i Harbiyeye tekrar dâhil olarak iki sene de orada erkân-ı harbiye derslerini tahsil edip 1300 senesi Şaban'ında Topçu Erkân-ı Harbiye yüzbaşılığı rütbesiyle mektepten neşet eylemiş ve Mekatib-i Askeriyede on bir seneye varan sinin-i tahsiliyesinin her senesinde sınıfında birinci olmak gibi şimdiye kadar Mekatib-i Askeriyede misli pek nadir bir harika göstermiştir.

Mektepten neşet eyledikten sonra hesab-ı tefâzulu ve nemayı ve hendese-i resmiye ve tatbikatı derslerine muallim muavini tayin olunarak badehu işbu derslerin muallimliğine ve sonra Mekteb-i Harbiye topçuluk hocalığına tayin buyrulup 1302 senesi Şevval'inde uhdesine Erkân-ı Harbiye Kol Ağalığı rütbesi tefeyyüz buyrularak muharebat-ı kılâ dersi dahi uhde-i tedrisine ihale olunmuş ve bu sırada Mekteb-i Mülkiye-i Şahane programına idhal edilen “fenn-i teressüm-i riyazi” ders-i mühimmenin tedrisi dahi uhde-i liyakatına tefeyyüz kılınmış ve 1303 sene-i hicriyesinde Mühendishane-i Hümayun umum topçuluk muallimi İskender Paşa'nın tekaüden Almanya'ya avdetine binaen onun yerine Topçu Erkân-ı Harbiye Binbaşılığı rütbesiyle Mühendishane-i Berri-i Hümayuna topçu muallimi nasb buyrularak Mekteb-i Harbiyedeki tedrisatına dahi devam eylemiş ve 1306 senesi Zilkade'sinde gayret-i fevkalade ve neşrettiği asar-ı adidesine binaen uhdesine Topçu Erkân-ı Harbiye Kaymakamlığı bittevcih 1309 tarih-i hicriyesinde Avrupa'ya izam kılınan beriye ve bahriye zabıtasından müteşekkil bir komisyon ile Fransa'ya ve badehu Almanya'ya biazim oralarda top fabrikalarını ve bunların imalatını görerek yapılan top tecrübelerinde ve muahharen banser ve gropzon topçularıyla Çatalca'da icra kılınan tecarib-i mükemmelede bulunarak ibraz-ı ehliyet ve liyakat-ı fevkalade eylemesine mükafeten Umum Topçu ve İstihkam Komisyon-ı Âlisine aza tayin kılınarak asar ve hidemat vakıasından dolayı 1311 senesi Şaban'ında rütbesi Topçu Erkân-ı Harbiye Miralaylığına terfi burulmuş ve elyevm mezkûr komisyon-ı âli ile Mekteb-i Harbiye de topçuluk ve fen-i ıslaha-i hafife ve balistik dersleri muallimliğinde ifâ-yı vezaif-i askeriye eylemekte bulunmuştur.

//58// Mir-i mumaileyh Mekatib-i Askeriyemizin yetiştirdiği efazıl-ı ümerâ-yı askeriyeden olup şimdiye kadar kütüphane-i askerî ve millîmize pek çok hidemat sebkât ederek askerliğe müteallik bir hayli asar-ı nefise neşreylemiş ve asar-ı mezkûre memleketimizde ve hatta bunlardan birtakımı Avrupa’da bile şöhret alarak (مرحوم) (سحیاری), (مر و و هم‌الود ژلب), (حیرپ‌سدای) gibi birtakım fennî gazete ve asarın mazhar-ı sitayişi olmuş ve işbu asar-ı makbulesine binaendir ki sinesi tevarih-i muhtelifede dördüncü Osmani ve badehu üçüncü mecidî ve sonra üçüncü rütbe-i Osmani nişanlarıyla tezyin kılınmıştır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 56-58

4.4.18. Said Beyefendi Hazretleri

//58// Eazım-ı vüzerâ-yı saltanat-ı seniye den Kemal Paşa merhumun necl-i güzindir. Mir-i müşarünileyh kudret-i harika-i edebiyesiyle üdebâ-yı Osmaniye arasında bir mevki-i mümtaz ihraz etmiştir. Bahusus tenkit-i asar vadisinde kaleme aldığı eserler metanet-i fikir ve temeyyüzüne burhan-ı kavidir. *Galetat-ı Tercüme* namıyla neşretmekte olduğu asar-ı âliye kendilerinin lisan-ı Fransevinin gavamız ve dakayıkına vukuflarının bihakkın gösterir. Fenn-i celil-i hukukta üstad-ı küll mertebesini ihraz eylemiştir.

Bu babta kütüphane-i millîmizi tezyin eden asar-ı âliyesi hâlâ ziver idi-i istifadedir. Müşarünileyh bir zaman matbuat-ı Osmaniye’nin terakkisi uğrunda hayli mesai sarf etmiş ve birçok müddet muharrirlikte bulunmuştur.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 58

4.4.19. Miralay Tahir Beyefendi

//58// Anasıl Bosnalı olup 1288 senesinde Mekteb-i İdadi-i Şahaneye dâhil olarak 1297 senesinde mekteb-i mezkûrdan piyade mülazım-ı saniliği ile neşet edip bir müddet Toptaşı ve Koca Mustafa Paşa Rüştîye-i Askeriyelerinde Fransızca muallimliği vazifesini ifa ettikten sonra Mekatib-i Askeriyenin ıslahına memuren Almanya’dan celbolunan müşîr Von der Goltz Paşa’ya muavin tayin olunmuş ve Almanya’da Mauser Tüfek Fabrikası’nda olan iki senelik memuriyetinden sarfinazar edilecek olursa müşarünileyh Paşa’nın tek mil müddet-i hizmeti esnasında muavinlik vazifesini ifa ve bu //59// vazife ile beraber Mekteb-i Harbiye-i Şahanede “müecellifât-ı

askeriye tetkikatı” ile Almanca dersleri tedris eylemiştir. Miralay Tahir Beyefendi askerlik ve ediplik gibi iki meziyet-i âliyeyi, câmi hakikaten tabiatın nadiren yetiştirdiği havarıktandır. Tükenmek şanından olmayan say-ı mütemadisi sayesinde ki müeellifat-ı askeriyesinden maada birçok hikâye ve roman tahrir ve tercüme etmişlerdir. Kendileri gayet haluk ve cidden mücessem-i ahlak ıtlakına seza bir vücut-ı kâmilidir. Her memuriyette ibraz-ı asar-ı liyakat eylediklerindendir ki müteakiben mazhar-ı taltifat-ı bigayat olmuştur. İşte Miralay Tahir Beyefendi geceyi gündüze katarak devlet ve memlekete ifâ-yı hidematı ahass-ı amal edinmiş bir zat-ı maarif-simattır.

Mumaileyhin roman ve hikâyelerden maada başlıca müeellifatı ber-vech-i âtidir:

Millet-i Müsellaha Tercümesi, Erkânı Harbiye Vezaifi, Almanca Kıraat Muallimi, Alman Lisanında Teşekkül-i Kelimat, Müeellifat-ı Askeriye Tetkikatı, Büyük Frederick’in Emsal-i Hikemiyesi, Meşhur Kumandanlar vesaire.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 58, 59

4.4.20. Adile Sultan Aliyetü’ş-şan Hazretleri

//60// Şevket-penah zişan efendimiz hazretlerinin hâle-i mükerreremeleri Adile Sultan Aliyetü’ş-şan hazretlerinin bin üç yüz on altı senesi Şevval’ının birinci Pazar günü irtihal-i dârü’n-naim eylemiş ve vuku vefatı nezd-i akdes cenab-ı hilafet-penahide pek ziyade mucib-i teessüf ve tesir olduğu gibi bütün Osmanlılarca dahi bais-i teessüf-i firavan olmuştur.

Haber-i vefat-ı matem-engizini neşre tavassut eden matbuat-ı Osmaniye’den biri:

Öldü bir sultan-ı alişan bugün makber-güzin

Yıktı bir ah-ı teesssür söyledim tarihini

Dil nasıl etsin tahammül böyle mehuriyete

Etti rihlet Adile Sultan cihan-ı rahmete

Kıtasıyla teessürat-ı umumiyyeye tercüman olmuştu. Adile Sultan 1241 senesi Şevval'inin yirmi ikinci tevellüt etmişti. Tarih-i tevellüdünden yirmi iki gün evvel yetmiş beş yaşında olduğu hâlde irtihal-i darü'l-bekâ eylemiştir.

Merhume-i müşarünileyh son derecede dindar ve fevkalade sahib-i hayır ve hasenat olup nihayetsiz bir cûde malikti. Sayesinde yüzlerce öksüz, yetim, biçare temin-i saadet-i hâl etmişlerdi. Müşarünileyh Fındıklı'da bulunan daire-i celilelerinde bazı geceler huffaz-ı hoş elhan içtima ederek sabaha kadar tilâvet-i kıraat-ı azimü'ş-şan ve nuût-ı kasaid ile iştigal eder ve kendisi dahi bunları istima ile zevk-yab olurlardı.

Sultan müşarünileyha bazen inşad-ı şiire rağbet buyururlardı. İlahiyata dair birkaç parça manzumesi hizmet-i imametlerinde bulunmuş olan bestekâr-ı şehîr Ethem Bey ile Hacı Faik Bey merhum taraflarından bestelenmiştir. Merhume-i müşarünileyh gunûde-i hak-ı gufran oldukça cenab-ı vahibü'l-atâyâ şevketli padişahımız efendimiz hazretlerine ömr-i tavil ve afiyet cezil ihsan buyursun amin.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 60

4.4.21. Üstad-ı Muhterem Atıf Bey

//60// Perveriş-yab-ı feyz ve kemal olması asar-ı medideye muhtaç olan, bir nadire-i rüzgârın mütevari-i hak-i fena oluşu, kadirşinasân-ı ümmeti büyük bir yeis ve mateme duçar eylemiştir, Atıf Bey gibi emsali nadir bulunur bir define-i ilim ve kemalin vefatı bütün âlem-i İslamiyet için zayıat-ı azimedendir. Hassail-i ber-güzide ile mütehallî ve muttasıf olan merhum müşarünileyh nur-ı cevval-i zekâ ve irfanıyla hem-meslekleri arasında hakikaten haiz-i rütbe-i imtiyaz bir edipti.

Atıf Bey meşahir-i ulemâ-yı İslamiye'den Hazım Efendi ve Menlikli Ahmet Efendiler misilli nevadir-i dehrden tederrüs ve taallüm etmiştir. Bir kere olsun halka-i tedrisinde bulunmak şerefine nailiyetle bahtiyar olanların teslim-kerdesi olduğu üzere güftarındaki selamet, tarz-ı takrir ve beyanındaki nüzhet hiçbir fazıla müyesser olmuş hâlâttan değildi.

//61// En büyük meziyeti kemal ve sünuh ile fikr ve maksadını anlatmaktı. İfadesi, takriri dinleyene asla kelal vermezdi. Hülasa her bir sözü bir miyar-ı fesahat ve belagat hükmündeydi.

Merhum müşarünileyh yalnız tedris ve talim ile iktifa etmeyip saye-i ni'me ve a'tâfetinde perverde ve mütenaim olduğumuz devlet-i ebet müddet-i Osmaniye'ye bilfiil arz-ı nüdemat-ı sadıkane eylemek maksad-ı hamiyet-küsteranesiyle hizmet-i devlete süluk ederek Mekteb-i Nevvab Müdürlüğü, Askerî Kassamlığı, İlamat-ı Şeriyye Mümeyyizliği, Evkaf-ı Hümayun Müfettişliği gibi memuriyetlerde bulunarak cümlesinde istikamet ve iffeti hasebiyle hidemat-ı ber-güzideye ibraz eylemiştir. Bu kadar meşguliyet içinde cevâmi-i şerifede rahle-i istifazasına şitaban olan iki yüzü mütecaviz müştakin-i ilm ve edebe icazet vermiştir. Mekteb-i Mülkiye ve Hukuk-ı Şahane'de dahi birçok talebe yetiştirmiştir.

Atıf Bey'in bu dehr-i faniye pek erken vedası henüz devre-i kemalini doldurmadan âlem-i ukbaya irtihali kulub-ı ehl-i irfanı en ziyade dağdar-ı hüzn ve elem edecek musibet olmuştur. Merhum müşarünileyh bu devlet-i ebedü'l-devama pek çok eazım ve asdika ve ulema yetiştiren "Kuyucuklu" hanedanına mensup Abdurrahman Efendi'nin sulbundan 1268 tarih-i hicriyesinde tevellüt etmişti. Geçen Eylül'ün on altıncı Çarşamba gecesi Heybeliada'da kâin konağında hatme-i enfas eylemiştir.

(Metinde şiir var)

Nevsal-i Malumat, sayfa, 60, 61

4.4.22. Ali Şahbaz Efendi

//61// Mahkeme-i Temyiz azasından ve Mekteb-i Hukuk-ı Şahane usul-ı muhakemat-ı cezaiye ve hukukiye, Mekteb-i Mülkiyede ticaret-i beriyye ve hukuk-ı düvel dersleri muallim-i fezail-mendi Ali Şahbaz Efendi vücuduyla iftihar olunur ulemâ-yı rical-i devlet-i ilmiyedendi. Müşarünileyhe "Ayaklı Kütüphane" ünvanını verenler pek isabet etmişlerdir. Şahbaz Efendi Kayseri'de bir Ermeni ailesinden tevellüt edip pek genç olduğu hâlde Paris'e giderek altı sene kadar tahsil ile meşgul olmuştur. Avrupa'dan avdetinde bir müddet Halep vilayeti Fransa Konsoloshanesi tercümanlığında bulunmuştur. O vakit Halep valisi bulunan vezir-i hâkim Cevdet Paşa merhumun nazarıtakdirini celbetmiş olmakla müşarünileyhin tavsiye ve tavassutu ile memurîn silkine dâhil olmuştur. Merhum müşarünileyh elli yaşında bulunduğu sırada tettebbuat-ı zatiyesi neticesi olarak din-i mübin-i İslam'ı kabul ederek zümre-i naciyye iltihak eylemiştir. Türkçeyi Avrupa'dan avdetinden sonra tahsil ettiğine

bakılırsa, iktisab-ı hüner ve marifete ne derecelere kadar sai ve mukaddem olduğu anlaşılır.

//62// Merhum devletimizin en büyük, en güzide memuriyetlerinde bulunup tetebbuat-ı zatiyesine inzimam eden kırk senelik uzun bir tecrübeyi sadık ve taviyet ve iffet esasları üzerine mevki-i fiil ve tatbiki koymuştur. Ulum-ı hukukiye ve siyasyedeki kemal-i vukufu kendisinin Avrupalılar nezdinde bile bir mevki-i muhteremde bulunmasına badi olmuştur. Birinci Ticaret Mahkemesi riyasetinde bulunduğu on sene zarfında ecnebilerle tahaddüs ederek mesail-i mühimme-i hukukiyede hukuk ve menafi-i saltanat-ı seniye-i bir an nazarıdikkatten dur tutmamış, cümlesinde hüsn-i suretle ihraz-ı muvaffakiyet eylemiştir. Tabirat ve ıstılahat-ı fenniye ve ilmiyede behre-i kâmilî olup Chose Jugee tabirinin mukabili olan kazîye-i mahkeme tabirini vazeylemiştir. Müşarünileyhin kendisine mahsus bir takrirî vardı.

Ticaret-i Beriyye Şerhi, Hukuk-ı Düvel gibi asar-ı nadiresi eyadi-i istifadede mütedavil olup usul-ı muhakemat-ı cezaiye ve hukukiye derslerindeki takrirleri de birer mecelle-i nefise şeklindedir. Avrupa kadınlarının hukuk-ı nakısalarıyla İslam kadınlarının haiz oldukları hukuk arasındaki farka ve Avrupa kavanin-i medeniyesiyle ulum-ı fikiyenin muamelat kısmı yanındaki farklılıklara ve şeriat-ı beyzayı ahmediyenin muamelat hakkında vaz buyurduğu kavaid-i mükemmeleyle dair Fransızca gayet mühim ve Avrupalıların sırf cahilane garazkârâne isnadat ve ithamlarını esasından red ve cürh edecek eserler telif ile meşgul bulunmuş olduğu haber verilirse gaybubat-ı ebediyesinden mutahassıl teessürün kat-ender-kat artacağı vareste-i külfet-i izahdır.

Hidemat-ı mühimmesi meyanında, konsolosların derece-i imtiyazatını tayin ve tahdit için düvel-i saire tercümanlarıyla memurîn-i Devlet-i âliyeden müteşekkîl komisyon-ı mahsus azalığında bulunduğu sırada ifa ettiği hizmetler şayeste-i takdirdir.

Südde-i seniye-i mülûkâneye olan fart-ı sadakati hasebiyle tedricen kat-ı meratip ile rütbe-i bâlâyı ihraz ve rütb-i muhtelifeden nişan-ı zîşanlara mazhariyetle beynelakran nail-i imtiyaz olmuştu. Tarih-i vefatı Kânunuevvel'in onuncu Perşembe gecesidir. 1314

Nevsal-i Malumat, sayfa, 61, 62

4.4.23. Osman Nuri Paşa

//62// Osman Nuri Paşa Hazretleri Nizamiye Süvari Miralaylarından Ahmet Şükrü Bey'in mahdumu olup 1256 sene-i hicriyesinde Dersaadet'te tevellüt etmiştir. 1274'te Harbiye-i Şahaneye dâhil olarak orada ulum ve fûnunu tahsil ettikten sonra 1279'da Erkân-ı Harbiye Yüzbaşılığıyla mektepten çıkmıştır. Müşarünileyh 1290'da Romanya askerinin manevralarında bulunmak üzere memuren azimet etmiş ve 1291'de Sırbistan üzerine sevk olunan Fırka-i Hümayun-ı Erkân-ı Harbiye riyasetiyle gönderilmiştir.

Zaychar civarında vuku bulan muharebede hidemat-ı besâlet-kâranesi görüldüğü gibi, Rusya ile ilan-ı harp edildiği zaman Tuna Şark Kolordusu Süvari Fırkası Erkân-ı Harbiye riyasetine tayin olarak Hezargrad'a gitmiş ve 1294'te bilfiil kumanda etmek arzusuyla piyadeye nakl ile Hassa Ordusu Piyade İkinci Alayına miralay tayin buyrulmuştur. Harbin hitamına kadar büyük küçük 13 muharebede bulunarak cümlesinde ibraz-ı şecaat ve liyakat eylemiştir. 1298'de Gümülcine Redif livalığına 1299'da kumandanlık inzimamıyla Hicaz valiliğine tayin olunmuş ve 1291 senesinde rütbe-i samiye-i müşiriye ihraz etmiştir. Hicaz'da bulunduğu beş buçuk sene zarfında ıslahat-ı cedideye tevessül ile şan ve satvet-i saltanat-ı seniye-yi Arabistan kıtasında layıkıyla tanıttırarak hıttı-i mezkûrenin emin ve //63// asayişini takrir ettikten başka Bahr-ı Ahmer sahilinde kâin ve fevkalade haiz-i ehemmiyet olan (Elveh) ve havalisini idare-i Mısriyyeden doğrudan doğruya idare-i adile-i Osmaniye almış ve Babü'l-mendep'te Şeyh Sait noktaimühimmesini işgal ve bir mükemmel istihkâm inşasıyla tahkime sebep olmuştur. Mekke-i Mükerreme'de Cebel-i Hindi'de bir taburluk piyade ve bir mükemmel topçu kışlalarıyla memurîn-i mülkiye ve askeriye için (Hamidiye) nam-ı maali ittisamıyla bir hükümet konağı, iki nizamiye karakolhanesi, bir mükemmel matbaa, telgrafhane inşa ve Aynizübeyde su yollarını tathir ile şehir-i mukaddesin kâffe mahallatında on altı adet depo ve büyük çeşmeler tesis eylemiştir.

1304 senesinde Halep vilayeti valiliğine tayin edilmiş ise de arıza-i vücudiyesinden naşi bilistifa Beyrut'ta kalmış, 1305'te ordû-yu hümayun müşiriyetiyle Yemen vilayetine tayin olunmuş ise de bir müddet sonra tekrar istifa ile Beyrut'a ve oradan Dersaadet'e gelmiştir. 1308'de Altıncı Ordu müşiriyetinden tekrar istifa ederek 1309 Suriye vilayetine ve oradan tekrar Hicaz'a ve 1310'da ikinci defa

olarak Halep valiliğine tayin buyrulmuş ve orada bazı asar-ı nafia vücuda getirmiştir. 1313'te tekrar Suriye'ye naklolunmuş ve orada dahi hidemat-ı nafiası görülmüş ise de hastalığının iştidadı hasebiyle bilistifa Dersaadet'e gelerek burada vefat etmiştir.

Rahmetullahi aleyh

Müşarünileyh Fransızca okuryazar ve Arapça tekellüm eder ve gayet selis Türkçe kütapta aşına, resm ve fenn-i mimariye fevkalade merakı vardı. Fünun-ı harbiyedeki vukuf-ı kâmilî, faaliyeti, cesareti, tevazu ve ahlak-ı hamidesi maruftu. Merhum müşarünileyh birinci rütbeden mecidî nişan-ı zişanı ve altın ve gümüş imtiyaz madalyalarıyla Ecnebi nişanlarını hamildi.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 62, 63

4.4.24. İsmet Paşa

//63// Merhum İsmet Paşa anasıl Safranbolu'da doğmuştur. Mehmet Efendi namında bir zatın mahdumudur. On iki yaşında Dersaadet'e gelerek evvela Ayasofya Mekteb-i İptidaisinde Humbarahane'deki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahaneye dâhil olmuş ve orada ikmal-i tahsil ile 88 tarihinde aliyyülâlâ derecede şهادetname alarak yüzbaşılıkla //64// çıkmıştır. Merhum müşarünileyh alelusul terakki ederek Gümüşsuyu Hastanesinde bulunduğu esnada vazife-i memuriyetini hüsn-i ifadaki say' ve gayretine mükâfeten uhdesine miralaylık rütbesi tevcih buyrulmakla beraber tabib-i şehriyari silk-i celiline kabul olmak suretiyle de mazhar-ı taltif-i âli olmuş ve hidemat-ı sadıkaneye ber-güzidesi nezd-i maali veft-i mülûkânede lütfen rehîn-i takdir buyrulmakla üç yüz on dört sene-i hicriyesi Muharrem'i gurreinde rütbe-i samiye-i müşiri ile kadri bir kat daha âlâ ve tevkir edilmişti.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 63, 64

4.4.25. Mahmut Celalettin Paşa

//64// Ticaret ve Nafia nazırı Mahmut Celalettin Paşa 1314 senesi Kânunusani-i Rumi'nin yedinci Perşembe günü saat altı raddelerinde duçar olduğu hastalık hasebiyle icra kılınan ameliyat-ı cerrahiye müteakip tekemmül-i sahife-i hayat eylemiştir.

Müşarünileyh kudemâ-yı rical-i Devlet-i âliyeden vüzerâ-yı izam kapı kethudalarından müteveffa Aziz Efendi'nin mahdumu olup 1254 senesinde Dersaadet'te doğmuştur.

63 tarihinde Sultan Bayezit Rüştîye Mektebine, alınmış altıda Darülmaarifeduhul ederek Mekatib-i Rüştîyece ricat-ı tahsilin müntehası olan mantika kadar Arabi ile bazı mukaddemat-ı ulumu tahsil ettikten sonra huzur-ı hümayunda icrası mutad olan imtihana dâhil olarak şehadetname ahzına muvaffak olmuş sonra hikmet ve edebiyat-ı Farisiye tahsiline devam edip 69 tarihinde 15 yaşında olduğu hâlde Meclis-i Valâ-yı Mazbata Odasına mülazemeten dâhil ve rütbe-i rabia ile Meclis Valâ-yı Maliye Cemiyeti başkitabetine ve birkaç ay sonra Mazbata Odasına 78 evailinde Meclis-i Valâ-yı başkitabeti muavinliğine 79'da Meclis Valâ-yı başkitabetine tayin buyrulmuştur.

84'te sadr-ı esbak Ali Paşa merhum maiyetinde memuren Girit'e azimet ve Şurâ-yı Devletin bidayet-i teşekkülü olan 84 //65// tarihinde azalık inzimamıyla Şurâ-yı Devlet başkitabetine ve 85'te dâhiliye müsteşarlığına 87'de Amedi-i Divan-ı Hümayuna tayin buyrulmuştur.

80 senesinde Muhakemat Dairesi azalığına, 92'de tekrar Amediye tayin buyrulmuştur. 95 senesi Rebiyülahir'inde iki ay kadar bilamaaş açıkta kaldıktan sonra sene-i mezkûre Cemaziyelahir'e'sinde Şurâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi azalığına tayin olunmuştur. 98 senesi Zilhicce'sinin yirmi ikisinde rütbe-i samiye-i vezaret tevcih buyrulup bazı tahkikat icrası zımnında beş yüz lira harcırah ve masarif-i fevkalade için de başkaca dört büyük adet lirâ-yı Osmani itasıyla Girit ve Sisam adalarına azimet eylemiştir. 304'de murassa nişan-ı âli-i Osmani ihsan burulmuştur. 295'te Maliye Nezaretine tayin edilerek silk-i vükelaya dâhil olmuştur. 306'da tekrar Girit valiliğine, 309 Ticaret ve Nafia Nezaretine ve sene-i merkûme Muharrem'inde Girit'e vali vekâletiyle gitmiş ve devletli Turhan Paşa hazretlerinin vilayet-i mezkûreye tayini üzerine infisal ederek Dersaadet'e avdet eylemiştir. Sene-i mezkûrede Mabeyn-i Hümayun Cenab-ı Mülûkânede teşekkül eden Bütçe Komisyonu riyaset-i saniyesine 314'te Ticaret ve Nafia Nezaretine ve Nafia Dairesinde evkaf, maliye, maarif nazırlarından mürekkep Islah-ı Maliye Komisyonu riyasetine, ilave-i memuriyet olarak 315'te Ziraat bankası müdüriyet-i umumiyesine, Tesisat-ı Askeriye Komisyon-

1 Âlisine memur buyrulmuştur. 316 senesi imtiyaz nişan fûrug-efşanı ihsan buyrulmuştur.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 64, 65

4.4.26. Ömer Ali Bey

//65// Bu sene, cihan-ı edep ve marifet yekdiğerini müteakip birtakım sademata uğramış, her biri âbrû-yı millet, medarıftihar-ı ümmet olan meşahir ve dühatı ilelebet kaybetmek suretiyle duçar-ı yeis ve elem olmuştur. İrfan ve zekâ-yı ümmetin bir misal-i müşahhası olan zevat ki -Atıf ve Ali beylerle Ali Şahbaz Efendi'dir-. Asrın nadiren yetiştirdiği meşahirdendir.

Düyun-ı umumiye-i Osmaniye direktörü rütbe-i bâlâ ricalinden Ömer Ali Beyefendi geçen Kânunusani'nin yirmi ikinci Cuma günü tekml-i enfas-ı madude-i hayat eylemiştir.

Rahmetullahi Aleyh!

Ali Bey, ecille-i erbab-ı kalemdendi; Babıali Tercüme Odasına intisap ederek bir müddet sonra Meclis-i Umur-ı Sıhhiye başkitabetine birkaç sene sonra bu memuriyetten istifa ederek Düyun-ı Umumiye sermüfettişliğiyle Bağdat'a azimetle orada bir zaman belediye reisliğinde bulunmuştur. Mezkûr riyasette bulunduğu sırada tezyit ve tevsi-i ümran memlekette say' ve ikdam etmiştir. Daha sonraları Diyarbakır, Siirt ve Harput Düyun-ı Umumiye müfettişliğine tayin edilmiştir. Bundan çent sene akdem Trabzon valiliğine nasb ve tayin buyrularak orada dahi rızâ-yı âli dairesinde ifâ-yı hüsn-i hizmete muvaffak olmuştur. Vilayet-i müşarünileyha valiliğinden infisalinden sonra Dersaadet'e gelerek 1309 senesinde Düyun-ı Umumiye müşavirliğine, 1310 tarihinde yüz lira maaş ile Düyun-ı Umumiye direktörlüğüne tayin buyurulmuştu. Müşarünileyh şimdiye kadar bulunduğu mutena ve mühim memuriyetlerde ibraz-ı sıdk ve istikamet ve irae-i asar-ı dirayet ve ehliyet eylemiş ashab-ı zekâ ve irfandandı.

Müşarünileyhin hayat-ı siyasiyesi kadar hayat-ı ilmiyesi de parlaktır. Meslek-i şiir ve edepte sahib-i yed-i tûlâ idi; //66// hele edebiyatın mizah kısmındaki şöhret-i mahsusası en namdar bir edibimizin bile şayeste-i takdir-i firavani olmuştu. Ali Bey'in matbu ve gayrimatbu birtakım asar-ı makbulesi irfan-ı ümmete yadigâr

kalmıştır. Ezcümle Bağdat’a Bombay’a kadar olan seyahatnamesi cidden şayan-ı istifade asar-ı mühimmedendir.

Müşarünileyh kapı kethüdalarından Yusuf Cemil Efendi merhumun mahdumu olup tahminen elli beş yaşlarındaydı. Birinci rütbeden nişan-ı zişan mecidî ile ikinci rütbeden nişan-ı âli-i Osmaniye ve gümüş liyakat madalyasını hamil oldukları gibi Ecnebi nişanlarından ekserine dahi malik idiler. Anadolu Hisarı’nda Göksu Kabristanı’nda pederi cenbinde metfundur.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 65, 66

4.4.27. Hoca İshak Efendi

//66// Devr-i ahirede mehd-arâ-yı vücut olan ulemâ-yı Osmaniye’nin en meşhurlarındandır. Elsine-i şarkıyye ile Avrupa lisanlarından bir ikisine aşına olduğu misilli ulum-ı riyaziye ve hikemîye ve fûnun-ı tabiiyede ve bahusus ilm-i heyette behre-i kâmilî vardı. Ulum-ı riyaziye ve heyet ve hikmet ve kimyâ-yı cami olarak dört ciltten mürekkep bir eser-i muteberi mevcuttur. Avrupa lisanlarından en evvel Türkçeye ketb-i fennîye tercüme eden bu zattır. Müşarünileyh fûnun-ı cedidenin lisanımıza nakline gayret edenlerin pişvasıdır. Kendisi Yahudi’den dönmedir.

Birçok zaman Mühendishane-i Berri başmuallimliğinde bulunmuş Sultan Abdülmecit Han hazretlerinin evail-i saltanatlarında vefat etmiştir. *Hane-i Zirai* ismiyle Fransızcadan mütercem bir telifi daha vardır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 66

4.4.28. Şemsi Molla

//66// Merhum müşarünileyh valid-i macit cenab-ı şehriyari cennetmekân Sultan Abdülmecit Han hazretlerinin hekimi ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane nazırı ve reisü’l-ulema merhum Cemalettin Efendi’nin mahdumu olup 1260 sene-i hicriyesinde Dersaadet’te tevellüt eylemiştir. Ulum-ı âliye ve âliyeyi tederrüs ettikten ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şahanede fenn-i tababeti bittahsil şهادetname istihsal eyledikten sonra Fransa’ya azimetle tevsi-i malumat eylemiş ve orada kendisini tanımış olan etibba, merhum müşarünileyhin fart-ı zekâ ve hazakatini teslim ve takdir etmişlerdir. Dersaadet’e avdetinde hizmet-i tababette bulunarak muharebe-i ahire esnasında Bab-ı Seraskeri Hastanesine gelen mecruhin-i asakir-i Osmaniye’nin emr-i tedavisinde

cansiparane arz-ı hidemat eylemiş ve badehu miralay rütbe ve tayinatıyla ba-irade-i keramet-mutade-i cenab-ı padişahi Mekteb-i İdadi-i Harbi Sertababetine tayin buyrulmuştur.

1301 senesi Ağustos’unda Şehremanet-i Celilesi azalığına tayin ve daha sonra Tophane-i Amire Mübayaat Müstacel-i Komisyonu azalığı dahi ilave-i memuriyet buyrulmuştur.

//67// Merhum müşarünileyh Meclis-i Tıbbiye-i Osmaniye azalığına da muntazaman devam ve ifâ-yı vazifeye ihtimam eylerdi. Taltifat-ı seniye-i hazreti cihanbaniden birinci mecidî ile ikinci Osmani nişanlarına mazhar olmuştur. Müşarünileyhin Türkçedeki talakatı şayan-ı tezkâr olduğu gibi Fransızca ile Farisideki vukuf-ı tamı da hayret-bahş-ı ukul bir raddede bulunmuştur. Hele meclisinde bulunanlar merhumun latife ile memzuc âlimane mübahasatını elan takdirden hâli kalmamıştır.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 66, 67

4.4.29. Abdülfettah Efendi

//67// Abdülfettah Efendi bin iki yüz otuz üç sene-i hicriyesinde Dersaadet’te mehd-arâ-yı vücut olarak Mekteb-i İbtidaide mukaddemat-ı ulum-ı diniyeyi okuduktan sonra Bab Valâ-yı Seraskeride Kur’an-ı azimüşşan ve Arabi ve Farisi ve hendese ve hesab-ı tederrüs etmiş ve selis ve nesh ve talik ve rika ve divanî hatlarından icazet almıştır.

Merhum müşarünileyh Selanik vali vekâleti ve mal müdüriyetindeyken cennetmekân firdevs-aşıyan Sultan Abdülmecit Han-ı gazi hazretlerinin canib-i hümayunlarından teminen Ravza-i Mutahhara Hazret-i Şehinşah-ı dü Sera’ya taktim olunan şamdanların yazılarını irade-i seniyeyle müşarünileyh Abdülfettah Efendi yazmak üzere Selanik’e irsal buyurmasıyla bu hizmete muvaffak olarak mahzuziyet-i şahaneyi kazanmış ve bin iki yüz yetmiş bir tarihinde neşrolunan *Kavaim-i Nakdiye*’nin hak ve imalinde de hizmeti sebk eylemiştir.

Müşarünileyhin hizmet-i mebruresi cümlesinden olmak üzere bin iki yüz yetmiş bir senesinde Bursa’da vuku bulan hareket-i arzda Cami Kebir’in münhedim olan kâffe-i hututunun müceddeden inşa ve tezhibi emrinde teshilat ile tahririne medar

olmak üzere icat ve tanzim kılınan kebir kalemle (Allah Hu) ibare-i şerifesiyle mihrabın sağ tarafına ve kapıların üzerine vazolunan celî ve talik-i hututu ve besmele-i şerife ve çehar-ı yar-ı güzîn efendilerimiz hazeratının nam-ı saadetleriyle tuğrâ-yı garrâ-yı hümayunun tahririne نوح ب Allahu teali muvaffak olup ve mahaza mezkûr kalem-i mesmu-ı şahane buyruldukta bunun sürat ve sühuletle emr-i tahririndeki fevâit ve muhassenat-ı manzur dakayık-ı mevfur cenab-ı padişahileri buyrulmak üzere kendileriyle vükelâ-yı fihâm hazeratı hazır oldukları hâlde Hırka-i Saadet Daire-i Şerefbahiresinde mezkûr kalemle ism-i benî tahrir edilip tezahür eden derece-i kemalî mazhar-ı takdir-i âlî buyrulmuş ve Kastamonu'da medfun Şeyh Şaban-ı Veli hazretlerinin şebekeleri puşidesi ve etrafında bulunan medfunatın puşideleri kelime-i tevhit vesaire tahririyle tezyin ve Aşağı İmaret nam Cami-i Şerif ile Varna'da müceddeden yapılmış olan ve kadimen //68// bulunan iki Cami-i Şerif'in kâffe-i hututu ve Süleymaniye Cami-i Şerif'inin dahi hutut-ı celilesi mine'l-ebvab alü'l mihrap kâmilân hutut-ı kadimesi tarzında olarak bittahrir iki yüz kıta hutut-ı şerife bin arşına balığ ve reşide olduğu ve yine hakan-ı mağfur müşarünileyhin harem-i saadet-i nebeviye teminen arz ve takdim eyledikleri şamdanlar hattı ve hazine-i hümayunda mahfuz name-i saadet cenab-ı peygamberî ile Hazreti Osman ve Hazreti Ali Radıyallahü Anhüma efendilerimizin hattı şerifleriyle muharrer olan ve kezalik hazine-i müşarünileyha da mahfuz bulunan musahaf-ı şerifleri mahfuzelerinin hüsn-i hakkı ve yine hakan-ı müşarünileyh hazretlerinin imar ve ihya buyurdıkları çeşme ve emakin-i emireye vesaire tarihleri ve hakan-ı mağfur Abdülaziz Han hazretlerinin tabir ve tezyin buyurdıkları Ebulfettah Sultan Mehmet Han hazretinin Türbe-i Şerifelerinin puşidesiyle kubbesi etrafındaki sure-i celile-i fetih ve elvah-ı şerife-i muallaka ve hırka-i risaletpenahi mahfaza-ı şerifesiyle pencere ve kapılarındaki perdelerde muharrer salavat-ı şerife ve Bursa'da defn-i hak-ı gufran olan Sultan-ı Osman Han-ı Gazi hazretlerinin Türbe-i Şerifesi puşidesi ve Küçük Hamam'da merhum Şeyh Nuri Efendi'nin tarik-i kadiriye mensup dergâh-ı maali iktinahının hutut-ı umumiyesi ve Aksaray'da Valide Cami-i Şerifindeki çeşme tarihleri ve şehzade ve Bayezit Cami-i Şeriflerinde bulunan elvah-ı nefise ve bab-ı hümayunun dâhil ve haricindeki ayat-ı mübeşşire ve ehadis-i nebeviye ve Beylerbeyi Saray-ı Hümayunu'nda talik ve hüsn-i hattıyla muharrer ve müzeyyen ayat-ı kerime ve kasaid-i mukaddese ve müşarünileyh hazretlerinin imar ve inşa buyurdıkları emakin-i

emireye ve çeşme tarihleri dahi tahrir ve mücedded bünyan-ı saltanat velinimet-i biminnetimiz Sultanü'l-Gazi Abdülhamit Han Efendimiz hazretlerinin hayrat ve meberrat-ı şehriyarilerinden bulunan Ertuğrul ve Hamidiye Camii ve Tekye-i Şerifelerinde muallak elvah-ı nefise ve çeşmeler tarihi ve talimhanede inşa buyrulan kibr-i şadırvanın etrafında muharrer tevarih-i latife ve taraf-ı hümayunlarından İngiltere'de bulunan cemiyet-i İslamiye'ye ve Girit ceziresindeki Cami-i Şerife ihda ve ihsan buyrulan elvah-ı şerife ve cezire-i mezkûre muhakeminde muallak kırk dört kıta tuğrâ-yı hümayun ve Şam-ı Şerif'e irsal buyrulan müzeyyen tuğrâ-yı mülûkâne ve nişan-ı zışan-ı Osmani ve İmtiyaz ve İftihar ve Sanayi, Tahlisiye ve Girit ve Yemen madalyalarıyla hanedan-ı âli Osman'a mahsus nişan-ı hümayun ile asr-ı şehinşahinin asar-ı bergüzidesinden olup bairade-i seniye-i cenab-ı padişahi bu kere resm ve imal olunan Hamidiye altınlarını tersim ve hak eylemiş ve müşarünileyh bin üç yüz on dört senesinde irtihal-i dârü'n-naim eylemiştir.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 67,68

4.4.30. Mahmut Akif Bey

//68// Rical-i devlet-i âliyeden ve Yusuf Çelebi ahfat-ı kiramından esbak Paris sefir-i kebirî merhum Mehmet Nafi Çelebi Efendi'nin oğlu olup 1249 tarihinde Dersaadet'te tevellüt ederek 62'de Divanihümayun Kalemine müdavemeti bed'en ile muahharen Tercüme Odasına nakl ve ahiren Halep ve Kastamonu ve Vidin kapı kethüdalıklarında ve muahharen Kireç Kapısı ve bir müddet sonra Galata ve bir müddet sonra mülhakat ve Dersaadet Emtia Gümrüğü ve muahharen Tuna Rüsumat Nezaretlerine //69// tahvil ve ikinci defa olarak Kireç Kapısı Gümrüğü nezaretine nakl ve 92 senesinde Meclis-i Rüsumat azalığına bittayin 95 senesinde meclis-i mezkûr riyasetine terfi edilmiş ve muahharen Halep Rüsumat Nezaretine tahvil olunmuş ise de kable'l-azime infisal ederek bir müddet sonra cemiyet-i mezkûre azalığına ve 98 senesinde tekrar Galata Gümrüğü Nezaretine tahvil ve 303 Şubat'ında memuriyeti cemiyet-i mezkûre riyasetine tahvil edilmiştir. 63 senesinde maa-nişan ve hocalık rütbe-i rabia 69 senesinde rütbe-i saniye 90'da mütemayiz 95'te evveli sınıf-ı sanisi ve 300 senesinde ûlâ evveli 309 senesinde rütbe-i bâlâ tevcih ve 300 senesinde üçüncü mecidî 302'de ikinci Osmani 304'te gümüş İmtiyaz madalyası ile taltif olunduğu gibi

İran devleti tarafından dahi ikinci ve üçüncü rütbeden Şir ve Hurşit nişanları ihda olunmuştur.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 68, 69

4.4.31.Reisü'l-Ulemâ es-Seyyid Hafız Mehmet Necip Efendi

//69// 1232 sene-i hicriyesinde Derâliye'de eşraf-ı kuzattan Ahışhavi Hacı Bayraktar oğullarından Salih Efendi sulbundan tevellüt etmiştir. On bir yaşında hıfz-ı Kur'an ile nesih ve selis yazılarından ketebe alarak on iki yaşında murad mollası tekkesi Şeyhi Efendi'nin daire-i terbiye ve tahsiline duhul ve Arabi ve Farisi tahsil ve ilm-i kıraattan seba ve aşre ve takrib suretiyle vücuhât-ı Kur'aniyeyi tekmil ile icazet almış muahharen Bayezit Camii Şerifi'nde Gümüşhaneli sudurdan Ömer Efendi merhumun dersine devam eylediği sırada Hariciye Nazırı Reşit Paşa merhuma münasebet hasıl eylemiştir. Müşarünileyh 57 salinde Paşâ-yı müşarünileyh ile Tahrirat-ı Terakkiye Mukayyidi namıyla Paris'e gitmiş ve avdetlerinde Paşâ-yı müşarünileyhe Edirne eyaleti valiliği tevcihinde eyalet-i mezkûre mektupçuluğuna tayin olunmuş ise de muahharen bila istifa yine Paris sefaretinde bersabık-ı umur-ı tahririyede istihdam olunmak üzere Paşâ-yı müşarünileyhle Paris'e gitmiştir. 62 senesinde Meclis-i Ticaret azalığına tayin edilmiş ve ilave-i memuriyet olmak üzere Meclis-i Maarifin ressam İbrahim Paşa Riyasetindeki komisyona memur olmuştur. 68'de Filibe niyabetine 69 senesinde Baltacı ile Alyo'nun hükümet-i //70// seniye ile sinin-i sabıkadan beri bankası hesabat-ı umumiyesinin rüyeti zımnında hazine-i maliyede mutebaran-ı tüccardan mürekkep teşkil kılınan komisyon riyasetine tayin olduğundan ikmal-i vazife ile hizmeti mucip mahzuziyet-i seniye olduğu bir kıta murassa kutu ihsanıyla tebşir ve müteakiben Evkaf-ı Hümayun Müfettişliğine ve üç sene sonra Meclis-i Vala azalığına tayin buyrulmuştur.

Müşarünileyhin daha birçok memuriyetleri vardır. 1308 senesi Zilhicce'sinde vefat etmiştir. Necip Molla medariiftihar olan eazımdandı.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 69, 70

4.4.32. Patrick Azariyan Efendi

//70// Azariyan Efendi müptela olduğu hastalıktan rehâyab olamayarak Rumi Nisan'ın yirminci Salı gecesı vefat etmiştir.

Azariyan Efendi Ermeni Katolik cemaatinin en zengin ailelerinden birine mensup olup, sabavetinde Dersaadet mektebinde rüştü derecesinde tahsil gördükten sonra Roma'ya giderek oradaki ruhban mekteplerinde tevsi-i malumat eyledikten sonra 1850 senesinde ruhbanlık sıfatını ve 1871 senesinde serapiskosluğu ihraz eylemişti. Ruhbanlık sıfatını ihraz etmesinden sonra bir müddet esbak Ermeni Katolik Patriği müteveffa Hassun Efendi'nin müşavirliğinde bulunmuştu. Badehu Patrik kaymakamlığını dahi ifa ederek 1875 senesinde patrikliğe intihap ve tayin olunmuş ve ondan beri bu vazifeyi ifa etmekte bulunmuştu.

1877 sene-i miladiyesinde Papa dokuzuncu Leon'un papalığa tayininin altıncı sene-i devriyesi münasebetiyle umum devletler tarafından izam olunan heyet-i mahsusa meyanında canip-i hükümet-i seniyyeden memuren Roma'ya azimet eylediği gibi Papa on üçüncü Leon hazretlerinin ruhbanlık sıfatını ihraz etmesinin ellinci sene-i devriyesi münasebetiyle dahi 1892 senesinde bir seyahat icra etmiş ve o münasebetle tertip olunan şenliklerde hazır bulunmuştu.

//71// Gençliğinde bazı asar, ezcümle Türkçeden Fransızca ve Rumca ve İtalyanca ve Ermeniceye bir lügat kitabı neşreylemişti.

Müteveffâ-yı müşarünileyhin biraderi Dersaadet Ticaret Odası reis-i esbakı rütbe-i bâlâ ricalinden Erisdakis Efendi bundan iki sene evvel vefat ettiği gibi diğer iki biraderi de son iki sene zarfında vefat etmişlerdir.

Sinni yetmiş mütecaviz olup Türkçeden maada Ermeni ve Rum ve Fransız ve İtalyan ve İngiliz lisanlarına da aşinaydı. Müteveffa gerek vilayat-ı şahanede ve gerek Dersaadet'te birçok mekatip ve müessesat-ı hayriyenin vücuda gelmesine bais olup Sakızağacı'nda patrikhane ittisalinde ulum-ı âliye tedrisi için cesim bir mektep tesis eylediği gibi Beyoğlu'nda öksüz kızlar için leyli bir mektep inasa mahsus diğer bir Mekteb-i Sanayi vücuda getirmiştir.

Birinci rütbeden mecidî ve Osmani nişan-ı zişanlarıyla bazı ecnebi nişanlarını hamil bulunmaktaydı. Kendisi erbab-ı iktidardan olduğundan, mülaki olduğu zevatın isticlab teveccühüne muvaffak olurdu.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 70, 71

4.4.33. Emile (Henri) Lacoine

//71// Posta ve Telgraf Nezareti fen müşavir-i evveli ricalden müteveffa Emile Lacoine Efendi bir iki gün zarfında duçar olduğu bağırsak hastalığından naşı icra edilen ameliyat-ı cerrahiye müteakip terk-i hayat eylemiştir. Müteveffa altmış beş yaşındaydı.

Kırk seneyi mütecaviz bir müddet devlet-i ebet müddet-i Osmaniye hizmetinde bulunup evsaf-ı sadakat-küstaranesi ve bilhassa gayret-i mütemadiyesiyle temeyyüz etmişti. Lacoine Efendi'nin Fransa'da Chalons-sur-Marne beldesinde doğmuştur. Paris'te hocalık ettikten sonra tesadüfi olarak Dersaadet'e gelmiş; Süveyş'e gidecekken şehrimizin meşhur-ı âlem olan letafeti kendisini son zamanına kadar burada ihtiyar-ı ikamet etmeye mecbur eylemiştir. Lacoine Efendi iktidar-ı ilmî ve fennîsi Avrupa'da herkesin taht-ı tasdik ve itirafında bulunuyordu. Vazifesine son derecede meftun memurlardandı. Birçok asar-ı fennîyesi arasında “sisli havada seyr-i sefain” hakkındaki asar-ı muteberi Avrupa ceraid-i fennîyesince badi-i müzakere ve münakaşa olmuştur. Emile Lacoine Efendi'nin kırk senelik iştilagat-ı mütemadiyesi gerek kara ve gerekse tahtü'l-bahr telgraf, İstanbul'un ahval-i havaiyesi, kozmografya vesaireye dairdir. Bu kadar asar-ı bergüzide meyanında huğ makinesiyle hareket-i intikaliye mezkûr makinede ihtizazat nazariyesi, alaturka ve alafranga saatlerin mukayesesini için İstanbul'a mahsus daimî saat “bu saat رب مك Fabrikasında yapılip 1883 sene-i miladiyesinde küşat olunan Viyana Sergisi'nde enzar-ı umumiyyeye vaz edilmiştir.” Telgraf kablolarında //72// bozukluğu bulmak üzere yeni bir usul-ı fennî cevami-i şerife minareleri hakkında bazı mütalaat-ı mühimme, Dersaadet'te tayin-i zaman, Dersaadet ve Odessa Kablosu vasıtasıyla Karadeniz'in ummakında derece-i hararetin tayin ve takdiri Darüşşafaka mekteb-i feyz-i meksebinde telgraf dersi, bir noktadan diğer noktaya intikal-i kuvvet, ince telli makinelerin mukavemet-i dâhiliyesi, tunç telgraf telleri telemetre tahtü'l-bahr telgraf kablolarının vazı için dinamometre aletlerine dair mütalaat-ı fennîye tevarih-i İslamiye ve Hristiyanîyenin mutabakat ve müvafakatı için yeni usul ve Wheatstone Köprüsü hakkında mütalaat-ı mahsusa, tarih-i medeniyet nazarında pek ziyade haiz-i kıymet ve ehemmiyet mevaddandır. Emile Lacoine Efendi'nin elektrik ve ulum-ı riyaziyedeki iktidar ve ticariyesi müsellemler-i enamdır. Hidemat-ı bergüzidesi nezd-i saltanat-ı seniyede daima

nazarıtakdir ve tahsin ile görüldüğünden nişan-ı zişan ile dahi taltif burulmuştu ziyâ-yı ebedîsi cihan-ı fen ve marifetçe bâdî-i teessüf-i azimdir.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 71, 72

4.4.34. (Jan) Aristoklis Efendi

//72// Meclis-i Kebir Maarif azasından müteveffa Aristoklis Efendi ulum-ı diniye ve bilhassa fûnun-ı nefise tarihindeki iktidar-ı harikuladesiyle temeyyüz etmişti. Müşarünileyh müze-i hümayun idare-i âliyesine merbut Sanayi-i Nefise Mektebinde tarih-i fûnun-ı nefise muallimiydi. Halka-i taliminde bulunanların teslimkerdesi olduğu üzere tarz-ı tetrir ve beyanındaki selaset ve metanet bu fendeki derece-i vukuf-ı kâmilini ispat eder ahvaldendir. Talebeye her zaman pederane, mültefitane muamele eder. Ve en kederli deminde bile itidal ve tevazuyu elden bırakmazdı. Heyet-i talimiyesi meyanında bulunduğu mektepte dersinden bir gün kalmamış, talim ve tedris-i etfali kendince en mukaddes vazifeden bilmişti. Müteveffa Fener Rum Mekteb-i Kebirinde dahi tarih ve felsefe hocasıydı. Gayret ve istikamet ve sadakati meşhurdur.

Nevsal-i Malumat, sayfa, 72

4.5. Nevsal-i Ragıp

4.5.1. İfade-i Meram

//3// Şehriyar-ı celilü'l-asar ve tacdar-ı marifet-girdar, hilafet-meab kudret-nisap efendimiz hazretlerinin memalik-i mahruse-i şahanelerini bir gülzar-ı irfan hâlinde bulundurmak maksad-ı âlem-pesendanesiyle erbab-ı danış hakkında ibzal ve rayegân buyurdıkları inâyât-ı mübeccele-i hümayunlarını görmekle karinü'l-ayn mübahat ve mefharet olan müntesibîn-i maarif bu lütf-ı giran-bahâ-yı mülûkâneye karşı ifâ-yı fariza-ı şükür ve mahmedet emeliyle alâ-kadr-i vüsihim arz-ı hidemat-ı marifet-mendaneye teşmir-i sak-ı ihtimam etmekte ve her gün birçok asar-ı nafia ve müfide saha arâ-yı intişar olmakta bulunmuş olmasından cesaret alarak ben dahi bu emel-i halisane ile şu eseri tertip ve tahrir sarf-ı makdûr eyledim. *Nevsal-i Ragıp* namını verdiğim bu eserin mündericatı hakkında icale-i kalemde evvel mevzu hakkında birkaç söz söylemek isterim:

Nezd-i-ûli'n-nihâde malum olduğu veçh ile bu kabil asar esasen eyyam ve şühur tahavvûlat-ı şemsiyye ve kameriye ile mevasime müteallık mevadî mübin olmak üzere ihdas edilmiş olup Avrupa'da bilahare bunların iptidalarına yalnız bir cetvel-i şühur ve evkat dercedilerek asıl kitabın mündericatı menafi-i âmmeye müteallık mebahis ve makalat ve tehzib-i ahlaka hadim //4// olabilecek husûsat ile tezyin edilmeye başlanmış ve asr-ı güzîn hazret-i şehriyar-ı azamîde bizde de bu yolda asar-ı nefîse intişara başlayıp bunlar meyanında cidden şayan-ı istifade mecelleler vücûda getirilmiş olduğundan *Nevsal-i Ragıb*'ın da bu eseri takip ile beraber tamim-i fevaidi mülâhazasına binaen mündericatinın tenvîi ve tevsîi ve bazı tasavîr-i münasibe ile tezyini suretiyle emsali arasında bir tarz-ı teceddüt-perveraneyi haiz bulunmasına ihtimam edilmiştir. Bu cümleden olmak üzere Frenklerin (ajanda) dedikleri tarzda varîdat ve masarîfat-ı yevmiyenin tahririne mahsus olarak bir senelik mükemmel bir defter vücûda getirilmiş, senenin her ayında hububat, sebze, eşcâr-ı müsmîre, çiçek vesaire mezruandan hangilerinin zer ve istihzar olunacağına ve suret-i zer ve garsına ve neşv ü nemalarına dair tafsilat-ı müfîde ve güzîdeyi cami olarak hemen her çiftçinin rehber-i umuru olacak derecede mükemmel bir takvim-i zirai tertip olunmuştur. Bundan başka şühur-ı rumîye ve bazı eyyam-ı mahsusanın ahval tarihiyesinden bir nebze bahsolunduğu gibi her ay Dersaadet ve civarında ve vilayat-ı şahane dâhilinde kurulan panayırlara, av hayvanatının ve balıkların mevasim-i sayd ve ekline vesaireye müteallık bir hayli malumat cemedilmiştir. Memalik-i mahruse-i şahaneninin mesahe-i sathîyesiyle muhtevi bulunduğû nüfus hulasaten yazılmış, nahiye ve kazalar ile merbut bulundukları sancak ve vilayetlerin esamisini havi olarak huruf-ı hece sırasıyla ve bir hayli emek sarfıyla tertip edilen bir cetvelde ilave kılınmıştır ki en yeni ve doğru malumatı muhtevi olması itibarıyla bilhassa şayan-ı istifadedir. Bilumum hükûmat-ı ecnebiyenin mesaha-i sathîyeleriyle //5// miktar-ı nüfuslarına ve sanayi ve ticaret mahalliyelerine ait tafsilat-ı mükemmele keza huruf-ı hece üzere dercolumuş, binaenaleyh *Nevsal-i Ragıb* muhtasar fakat müfîd bir coğrafyayı muhtevi bulunmuştur. *Nevsal-i Ragıb*'da meskûkât-ı Osmaniye ile meskûkât-ı ecnebiye ve mikyasat-ı atika ve cedîdeye dair de tafsilat-ı lazîme verilmiştir. Bir sene zarfındaki şuun ve vakayi-i meşhûre ile bazı meşahirin teracim-i ahvali, terakkiyat-ı fennîye ve askeriye ve daha birçok mebahis-i müfîde mümkün mertebe muhtasaran cem ve telfik edilmiş, lazım gelen resimlerde ilave kılınmıştır. Herkesçe bilinmesi

lazım olan telgraf ve posta ve damga umuruna müteallik mevadın muhtasaran kaydına çalışılmış, saltanat-ı seniye'nin nişan-ı zişanlarıyla Dersaadet ve vilayât-ı şahanede münteşir ceraid-i Osmaniye'ye, memalik-i şahanede mevcut demiryolları ve bilhassa celail-i asar-ı seniye-i mülûkâneden olan Hamidiye-Hicaz hat-ı âlisine dair malumat-ı müfide ita olunmuştur. *Nevsal-i Ragıp* derununa huruf-ı hece tertibi ile umur-ı beytiyeye müteallik birtakım faydalı malumat ile müntahap fıkaret dercedilmiş, spora tiyatrolara dair bazı tafsilat yazılmıştır.

Bu yolda asar tetebbuatıyla iştilal edenler, böyle mütenevvi ve vâsi malumatın cem ve iktitafı ne kadar ciddi ve medid mesaiye ve ne kadar mücelledat mütalaasına muhtaç olduğunu takdir buyuracakları cihetle burasını medar-ı bahsetmek zaittir. Mamafih şurasını tahdisen arz ve ifadeden kendimi alamadım ki: Mücerret padişah-ı münevverü'l efkâr ve tacdar-ı mekarim nisar velinimet biminnet efendimiz hazretlerinin saye-i füyuzat piraye-i mülûkânelerinde teyessür nemâ-yı vücut olan bu eserin temin-i mükemmelliyeti için hayli zaman sarf edilmiş ve gerek Osmanlı erbab-ı danış ve kaleminin asar-ı nefisesinden, gerek Avrupa //6// müellifin-i muteberesinden bazılarının eserlerinden birçoğu nazarıtetkikten geçirilmiştir. Her şeyde tekemmül-i tergibe muhtaç bulunduğu cihetle *Nevsal-i Ragıp* bu rağbete mazhar olur ise bimennihi teâlâ ati senelerde daha ziyade tekemmül etmiş olduğu hâlde âlem-i matbuatta arz-ı vücut edeceğinde şüphe yoktur. Ve minallahi't-tevfik

Mektubi Maliye Mühimme Kalemi Hülefasından

Mahmut Ragıp

İhtar- *Nevsal-i Ragıp*'ın ikinci senesine ihdâ-yı asar arzusunda bulunan zevatın nihayet 1324 senesi Eylül'ü nihayetine kadar eserlerini Babıali Caddesi'nde vaki Kanaat Kütüphanesine muharrir-i aciz namına tevdi etmeleri ve ilânat dercettirmek arzu eden ashab-ı ticaretinde o babdaki şeraiti anlamak üzere yine mezkûr kütüphaneye müracaat eylemeleri rica olunur.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 3-6

4.5.2.Meşahirin Çocukları

//121// Pederlerinin intisap ve kesb-i şöhret ettikleri mesleğe heves etmekte olduklarına dair Avrupa gazetelerinden biri atideki fıkrayı neşretmiştir:

Fransız şuarâ-yı meşhuresinden Paul Verlaine'ın oğlu şiir ve edebiyata asla heves etmemiş, hatta bir parça şiir okumaktan bile hoşlanmamış: Verlaine'ın oğlu el-yevm Paris civarındaki şimendifer kumpanyalarından birinde müfettişlik etmektedir.

Meşhur aktrislerden Rachel'in iki oğlu vardı. Rachel bütün eyyam-ı hayatını tiyatroda geçirmiş, tiyatroya karşı fevkalade bir meclûbiyet göstermiştir; hâlbuki oğullarından hiçbirisi tiyatroya yanaşmak şöyle dursun, tiyatroya gidip oyun seyretmekten bile hoşlanmazlarmış. Bunlardan biri hariciye silkine dâhil olarak Fransa hükümeti tarafından konsolos tayin olunmuş, diğer oğlu da Mekteb-i Bahriyede ikmal-i tahsil ederek bahriye zabiti olmuştur.

Meşhur aktörlerden hiçbirinin oğlu pederi gibi aktörlüğe meyl ve heves göstermemiştir: Aktör Mösyö Gunt'un oğlu tiyatrodan uzak kaçmış, bir bankaya dâhil olmuştur. Meşhur aktris Madam Farinye'nin oğlu da umur-ı sarrafiye ile iştigal etmekte bulunmuştur. Aktrislerden Madam Mary Loran'ın oğlu Mösyö Sharl Loran muharrirlikle temin-i maişet eylemektedir.

Musikişinas-ı şehîr Mösyö Sharl Gutevn'in oğlu ressamdır. Musiki ile hiçbir iştigali, musikiye meyl ve istidadı yoktur.

Fransa Akademisi azasından ve meşahir-i muharririnden Victorien Sardou bütün meşagilini hemen tiyatro telifatına hasreylediği hâlde oğlu mimardır. Edebiyat ile asla münasebeti yoktur.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 121

4.5.3. Madalyalar

//240// Maarif Madalyası- Cümle-i müessir âliye-i cenab-ı padişahîden olarak 9 Cemâziyelahire 1319 tarihinde ihdas buyrulmuştur. Altın ve gümüş olmak üzere iki rütbedir.

Hicaz Demiryolu Madalyası- Cümle-i müessir celile-i hazret-i hilafetpenahiden olarak 20 Şaban 1319 tarihinde ihdas buyrulmuştur. Altın ve gümüş ve nikel olmak üzere üç rütbesi vardır.

Yunan Madalyası- Zat-ı şevket-simat hazret-i hilafetpenahinin cümle-i asar-ı seniyelerinden olup 27 Zilkade 1314 tarihinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Tahlisiye Madalyası- Cümle-i müessir celile-i cenab-ı padişahîden olarak 25 Rebiyülahir 1315 tarihinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Liyakat Madalyası- Cümle-i müessir celile-i cenab-ı mülûkânedan olup 1308 senesinde ihdas buyrulmuştur. Altın ve gümüş olarak iki rütbesi vardır.

Ziraat Madalyası- Cümle-i müessir âliye-i cenab-ı padişahîden olarak ihdas buyrulmuştur. Altın ve gümüş ve bakırdan üç rütbesi vardır.

Girit Madalyası- Cümle-i müessir celile-i hazret-i hilafetpenahîden olarak 1308 senesinde ihdas buyrulmuştur. Altın ve gümüş iki rütbesi vardır. Firdevs-aşıyan Sultan Abdülaziz Han hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında 1285 senesinde keza iki rütbe olmak üzere Girit Madalyası ihdas buyrulmuştur.

İftihar Madalyası- Cümle-i müessir celile-i hazret-i padişahîden olarak 2 Rebiyülahir 1306 tarihinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

İmtiyaz Madalyası- Cümle-i müessir âliye-i cenab-ı hilafetpenahîden olarak 21 Zilkade 1300 tarihinde ihdas buyrulmuştur. Altın ve gümüş iki rütbesi vardır.

Plevne Madalyası- Cümle-i müessir celile-i hazret-i padişahîden olarak 1294 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Rusya Muharebe Madalyası- Cümle-i müessir âliye-i cenab-ı mülûkânedan olarak 1294 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Karadağ Madalyası- Firdevs-aşıyan Sultan Abdülaziz hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında 1279 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Kars Madalyası- Firdevs-aşıyan Sultan Abdülaziz Han hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında 1272 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Kırım Silistre Madalyası- Hakan-ı müşarünileyhin zaman-ı saltanatlarında 1271 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Sivastopol Madalyası- Hakan-ı müşarünileyhin zaman-ı saltanatlarında 1270 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Bosna Madalyası- Hakan-ı müşarünileyhin zaman-ı saltanatlarında 1266 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Kürdistan Madalyası- Hakan-ı müşarünileyhin zaman-ı saltanatlarında 1263 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Yemen Madalyası- Hakan-ı müşarünileyh hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında 1263 senesinde ihdas buyrulmuştur. Altın ve gümüşten mamuldür.

Beriyyetü's-şam ve Kal'a-i Akka Madalyası- Hakan-ı müşarünileyhin zaman-ı saltanatlarında 1256 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

İşkodra Madalyası- Firdevs-aşıyan Gazi Sultan Mahmut Han-ı Sani hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında 1247 senesinde ihdas buyrulmuştur. Gümüşten mamuldür.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 240

4.5.4. Merhum Muzafferiddin Şah

//307// Şah-ı İran Muzafferiddin Şah uzun müddetten beri duçar olduğu rahatsızlıktan ifâkat-yâb olamayarak 1322 senesi Kânunuevvel'inin yirmi yedinci gecesini irtihal eylemiş, yerine büyük mahdumu sandâlî-i hükümete kuud eylemiştir. Muzafferiddin Şah merhum 1269 sene-i hicriyesi Cemaziyelahir'e'sinin on dördüncü günü tevellüt eylemiş ve 1313 sene-i hicriyesi Zilkade'sinin on dördüncü günü pederi Nasıreddin Şah'ın vefatıyla yerine kuud eylemişti. Muzafferiddin Şah 1316 senesi Eylül'ünün on yedinci günü payitaht-ı saltanat-ı seniyyeye gelerek zat-ı mualla sıfat-ı hazret-i hilafetpenahîye mülaki olmuştu. Pederleri Nasıreddin Şah 1873 senesinde Avrupa'ya ilk seyahat icra etmiş, Paris'e gelmiş, ikinci defa olarak 1878 senesinde şehir-i mezkûre giderek meşher-i umumiye ziyaret eylemiş, üçüncü defa olarak 1889 senesinde Paris'e azimetle yine sergiyi temaşa etmişti. Muzafferiddin Şah'ın Avrupa'ya son seyahati 1905 senesindedir; makam-ı hükümete kuudünden evvel Azerbaycan valisiydi. Fransa'nın Ecole Polytechnique ve maden mekteplerinde ikmal-i tahsil eylemiş ve Firouz Mirza'nın kerimesiyle izdivaç etmişti.

Merhum müşarünileyh binicilik ve endahçılıkta mahirdi. Birçok Fransız Klasik asarını seyahate, hikâyeye, tarihe müteallik müellefatı tercüme eylemiştir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 307

4.5.5. Said Paşa Merhum

//307// Şurâ-yı devlet reisi Said Paşa 1323 senesi Teşrinievvel'inin on altıncı gecesi irtihal-i dârü'n-naim eylemiş ve firdevs-aşıyan Sultan Mahmut Han hazretlerinin Türbe-i Şerife'si haziresinde vedia-i hâk-i gufran kılınmıştır. Said Paşa merhumun eyyam-ı hayatı hidemat-ı devlette ve en mutena memuriyetlerde zat-ı akdes hazret-i hilafetpenahîye davat-ı hayriye isticlabına muvaffakiyetle geçmiştir. Saye-i seniye-i mülûkânede Babıali'de perveriş-yâb feyz ve terbiyet olarak istidat ve kemali irtika bulmuş ve izhar eylediği müessir reviyet ve hasafet ile tedricen menasib-ı âliye-i ihraz etmiştir. Merhum haluk ve bahusus mukaddem ve müstakim olmakla beraber mudilat-ı umur-ı devlette isabet-i rey ve mütalaa sahibi, kâr-âzmûde bir vezir-i mehasin-i tedbirdi. Said Paşa merhum 1250 senesi Şaban'ının on altısında Süleymaniye'de tevellüt eylemiştir. Mîr-i mirandan Süleymaniyeli hanedanzade Hüseyin Paşa'nın mahdumuydu. //308// 1266 senesinde 16 yaşındayken Babıali Tercüme Kalemine dâhil olarak sırasıyla mütercim-i evvelliğe, Dersaadet Ticaret Meclisi riyaset-i saniyesine ve ûlâsına, Suriye Umur-ı Ecnebiye müdürlüğüne ve 1284 senesinde rütbesinin mir-i miranlığa tebdiliyle Yanya mutasarrıflığına, Anadolu teftiş memurluğuna, Umur-ı Nafia Komisyonu azalığına Cezayir-i Bahr-i Sefid valiliğine, 1299'da rütbe-i vüzerat-ı tevcihle kaderleri âlâ buyrulup sene-i mezkûre Cemaziyelahir'e sinin yirmisinde Hariciye Nezaret-i Celilesine, 1300 sene-i hicriye-i kameriyesi Cemaziyelevvel'inde Berlin sefaretine, 1302'de Meclisi Sıhhiye riyaseti inzimamıyla tekrar Hariciye Nezaretine ve 1311 senesinde de Şurâ-yı Devlet riyasetine tayin buyrulmuş ve riyaset-i müşarünileyha da dahi on iki seneden beri hüsn-i ifâ-yı hizmet etmekte bulunmuştu. Haşmetli Almanya İmparatoru hazretleri merhume tasvir-i haşmetanelerini ihda eylemişlerdi. Merhum müşarünileyhin yirmiyi mütecaviz ecnebi nişanları vardı. Fransızca ve İngiliz tekellüm ettiği gibi Almancaya da aşinaydı.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 307, 308

4.5.6. Lütfi Efendi Merhum

//308// Vakanüvis Lütfi Efendi 1323 senesi Mart'ının beşinci gecesi sabaha doğru vâsıl-ı ilâ-yı illiyyîn olmuş ve naaş-ı gufran nakş-ı Sofular Camii haziresinde vedia-i mağfiret-sübhanî edilmiştir. Hayatından yetmiş senesini hizmet-i devlette

geçiren Lutfi Efendi merhum bu müddet zarfında istikamet-i dirayet, fetaneti, vüsat-ı mütalaası tecârib-i medidesi asarını cer-bar-ı ibraz etmiştir. Eyyam-ı güzârende-i hayatı bu kadar afifane olan bu zatın hayat-ı ilmiyesinin asarı elyevm meydandadır. Külliye-i tarihiyesi tetebbu ve mütalaa ve istiksâ-yı kütüpteki mesai-i güzidesine delâlet eder. Asarı sâdegi-i beyan içinde bir üslub-ı latif ile yazılmış, asar-ı manzumesi de bundan hisse-yâb olmuştur.

Sahib-i tercümenin bütün mehasini içinde maarif-perverliği kütüb ve kırâate olan meyli bilhassa şayan-ı tezkardır. Zaten maarif-perverlik kendisine pederinden müntakildi. Nalinci olan pederi oğlunun elinde nalın keseri gördüğü zaman (o keser senin eline yakışmaz) diye oğlunu tarika-i tahsile sevk etmiş, o kabiliyet zaten bu ihtar-ı müşfikane ile inkişaf-pezir olarak merhum Ahmet Lutfi Efendi gibi bir fazıl-ı kâmil meydana gelmişti.

Merhum ta dem-i vâpesin-i hayatına kadar yazı yazmaktan vazgeçmemiş, hatta yazdığı yazılar noktadan ibaret bir hâle geldiği hâlde yine mütalaa ile meşgul olmuş, hatta 1323 sal-ı cedidi münasebetiyle bir tarih-i selis ve latif yazmış, gazeteler dahi neşri ile vâye-mend-i iftihar olmuştu. Merhum müşarünileyh 1323 tarihinde Dersaadet'te tevellüt eylemiş ve hafız-ı *Kur'an-ı Kerim* talim furkan-ı mübeyyen eyledikten sonra 1244 tarihinde Mühendishane-i Berîye devam ve kırk beş tarihinde terk ile Saraçhane karşısında Amcazade Hüseyin Paşa Medresesinde hücre-nişin olmuş ve elli üç tarihine kadar meşahir-i ulemâ-yı asırdan ulum-ı Arabiye ve ulum-ı hadis ve tefsir ve fıkıh ve lisan-ı Farisi tahsil eylemiştir. 47 tarihinde mülazemetle tarik-i ilmiyeye dâhil olmuş ve 59 tarihinde Mektubi Sadaret-i Uzma Kalemi mümeyyizliği ve Farisi mütercimliği memuriyetlerinde bulunmuş ve 77 tarihinde Tıbbiye Meclis azalığına memur olmuş ve 81 senesi nihayetine doğru vakanüvislik memuriyeti dahi ilaveten tevcih buyrulmuş ve doksan üç tarihinde rütbesi İstanbul Kadılığı payesine tahvil ve 93 senesinde elyevm bulunduğu Şurâ-yı Devlet azalığına tayin kılınmış ve 97 senesi Muharrem'inde Anadolu Kazaskerliği ve doksan dokuz senesi Muharrem'inde de Rumeli Kazaskerliği payesine naklolmuştu. Birçok matbu ve gayrimatbu asarı vardı.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 308

4.5.7. Merhum Hacı Hayri Paşa

//308// Üçüncü Ordû-yı Hümayun müşiri yaver-i ekrem hazreti padişahî Hacı Hayri Paşa 1323 senesi Temmuz'unun on beşinde Selanik'te irtihal-i //309// dârü'n-naim eylemiştir. Merhum müşarünileyh 1262 senesinde yağlıkçı esnafından Eyüplü Hacı Ahmet Efendi'nin sulbundan Dersaadet'te tevellüt eylemiş silk-i celil-i askeriye duhulünden beri ibraz-ı hüsnühizmet etmiş ve ale'd-derecat feriklik rütbesine irtika eyledikten sonra Yunan Muharebe-i zailesinde izhar-ı sadakat ve besalet eylemesine ve hidemat-ı hasene-i fevkaladesine mükâfaten murassa bir kıta seyf-i ihsanıyla taltif ve bade ve rütbe-i samiye-i müşiri tevcih ve Üçüncü Ordû-yı Hümayun- müşiriyeti memuriyet-i celilesiyle bekâm buyrulmuşlardı.

Merhum müşarünileyhın eser-i teşvik ve gayretiyle Selanik'te gayet dil-nişin bir cami-i şerif inşa edilmişti.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 308, 309

4.5.8. Said Efendi Merhum

//309// Kudemâ-yı vükelâ-yı saltanat-ı seniyeden dâhiliye nazır-ı esbakı Said Efendi 1323 senesi Teşrinisani'sinin yirmi birinci gecesi irtihal-i dârü'n-naim eylemiş ve naaş-ı mağfîret-nakş-ı Eyüp Sultan'da Habib Efendi Dergâh-ı Şerif'i haziresine nakl ile orada vedia-i hâk-ı gufran kılınmıştır.

Merhum müşarünileyh kabzımal Hüseyin Efendi'nin mahdumu olup 1237 tarihinde Dersaadet'te tevellüt etmiştir. Mukaddemat-ı ulumu ve lisan-ı Arabi ve Farisi ve Fransızcayı muallim-i mahsustan taallüm eylemiş ve badehu Babialî'ye devamla katı-ı merâtib eyleyip umur ve vezâif-i mevduasında ibraz eylemiş olduğu istikamet vekâr ve agâhı rehin-i takdir âli buyrularak beylikçi ve Âmedi-i Divan-ı Hümayun memuriyetlerine ve Tersane-i Amire ve Sadaret-i Uzma müsteşarlıklarına, Şurâ-yı Devlet azalığına, Dâhiliye ve Nafia Nezaretlerine tayin olunmuştur.

Merhum müşarünileyh 1279 senesi Zilkade'sinde rütbe-i bâlâyı ihraz etmiş ve düvel-i ecnebiyenin muhtelif nişanlarını hamil bulunmuştu. Müşarünileyh hikem ve dirayetle mütehalli mültefet, mükerrerrem vedat-perver bir zat-ı âli-kadr olup mezayâ-yı insaniyenin kâffesini haiz bir insan-ı ekmel idiler. Merhumun fenn-i celil-i hatta dahi yedd-i tûlâsı olup bilhassa sülûs ve nesih gayet güzel yazarlardı. Aksaray'da

Pertevniyal Valide Sultan Cami-i Şerifi muvakkithanesi ile Eyüp Sultan muvakkithanesinde mevkiye münasip dörder musarrahtan mürettep levhalar ile Yeni Kapı Mevlevihanesi'nde (Elan ...²⁰) ayet-i celilesi ve Konya Mevlevi Dergâh-ı Şerifi'ndeki levayih-i asar-ı ber-güzidesindendir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 309

4.5.9. Sertabip Said Paşa Merhum

//309// Sertabip-i hazret-i şehriyarî müşirân-ı kiramdan Said Paşa 1323 senesi Eylül'ünün yirmi birinci gecesini irtihal-i dârü'n-naim eylemiş ve naaş-ı mağfîret-nakşî ihtifalat-ı faika ile Beşiktaş'ta Yeni Mahalle'de konaklarından kaldırılarak Yahya Efendi Dergâhı haziresine defnedilmiştir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 309

4.5.10. Merhum Ahmet Ali Paşa

//310// Yâveran-ı hazret-i şehriyarîden misafirîn-i ecnebiye teşrifâtçısı Ferik Ahmet Ali Paşa geçen 1323 senesi Mayıs'ının beşinci günü Mahmutpaşa'da Tarakçılar'da kehribarcı Osman Bey'in mağazasında fücçeten irtihal-i dârü'n-naim eylemiş ve naaş-ı mağfîret-nakşî ertesi günü civar-ı Hazret-i Hâlid'e naklolunarak vedia-i hâk-i gufran kılınmıştır. Merhum müşarünileyh hüsn-i ahlak ve nezaketi, hoş-gûluğu ile kesb-i marufiyet ve iştihar etmişti. Hakikat bu zat-ı zerâfet-simat derecesinde hoş sohbetli, mükerrem, mültefet, mütevazı nazik bir zata ender surette tesadûf olunurdu. Mağfur-ı müşarünileyhin ressamlığa meftuniyet-i kâmile vardı. Resim sergilerinin cümlesine müşarünileyhin enâfis-i asarından olan tabloları tesadûf olunurdu. Memleketimizin en meşhur ressamlarından madud bulunan merhum Ahmet Ali Paşa iktidar-ı zanâatkâranesini bilhassa me'kûlât-ı meyve ve Fransızca natürmort denilen şeylere hasreylemişti. Merhum 1257 senesinde Üsküdar'da tevellüt eylemişti. Pederi Ali Efendi isminde bir zattı. 1271 senesinde Mekteb-i Tıbbiye'ye dâhil olmuş ve dört sene sonra henüz talebe iken mekteb-i mezbur resim muavinliğine tayin edilmiş ve 1280 senesinde ikmal-i tahsil için Paris'e gönderilmiş ve Gustave Boulanger'un şakirtliğini ifa ettikten sonra bilimtihan Paris Sanayi-i Nefise Mektebine kabul edilmiştir.

²⁰ Metinde üç nokta bulunuyor.

Meşhur ressam (Jean- Leon) Gerome şakirtlik eden merhum, diğer ressam mekteplerine de girmiş, resim salonlarında tablolarını mevki-i teşhire vaz ederek diploma ahzına muvaffak olmuş; 1288 senesinde ilk defa olarak ve 1289'da ikinci defa olarak Dersaadet Darülfünununda resim sergisi tesis eylemiştir. Mağfur-ı müşarünileyh 1306 senesinde feriklik rütbesine nail olmuş ve 1312 senesinde misafirîn-i ecnebiye teşrifatçısı ünvan ve memuriyeti tevcih buyrulmuştur. Ahmet Ali Paşa merhum Midilli'de Kalonya Körfezi methalinde haritalarda muharrer olmayan bir kayaya oturmuş olan Friedrich Carl isimindeki Alman zırhlısının umur-ı tahlisiyesini tertip ve mezkûr sefineyi yüzdürmeye muvaffak olduğundan dolayı tahlisiye madalyasına da mazhar olmuştur. Merhumun otuz beşi mütecaviz ecnebi nişanları vardı.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 310

4.5.11. Ali Şeref Paşa Merhum

//310// Bab-ı Valâ-yı Seraskeri Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi Resimhanesine memur Ferik Ali Şeref Paşa 1322 senesi Şubat'ının on birinde irtihal-i dârü'n-naim eylemiştir. Mağfurun-leh mütefennin bir zabıt, mahir bir ressam, muktedir bir coğrafya-şinastı. Harita tersiminde merhum müşarünileyh memleketimizde yegâne idi; adeta Ali Şeref Paşa denilir denilmez memleketimizde haritacılık bahsi göz önüne gelir. Merhumun rehber-i üstadanesiyle bu şube-i mühimme-i fennin tesis ve terakki ettiği bir daha tasdik olunur. Ali Şeref Paşa merhum henüz yüzbaşı iken yani otuz beş sene, belki daha evvel harita tersimine başlamıştı. Paris'e sanat-ı hakı tahsil için gitmiş, avdet ettikten sonra meksubatını tatbiki başlamış, haritacılığı tesis eylemiş, pek nefis zarif haritalar çıkarmış, bu şube-i fen ve sanatta rehber, üstat olmuş ta dem-i vâpesin-i hayatına kadar çalışmaktan hâli kalmamıştı.

Cetvel-i asarına göz gezdirilirse başta Kiepert'in Anadolu haritası tercümesi görülür. //311// Badehu 73 paftadan mürekkep olarak Rumeli-i şahane haritasını tersim eylemiştir. Bundan sonra silsile-i asarına mükemmel bir atlas ilave etmiş badehu Maarif Nezaret-i Celilesi hesabına büyük bir duvar haritası yapmıştır. Ali Şeref Paşa bu kadar hizmetten sonra diğer haritalar daha tersim ve tabetmiş, umum

memalik-i mahruse-i şahanenin mufasssal haritasını tertip eylemişti. Son eser-i cemili ise 100 paftalık Anadolu haritası idi; fakat ne fayda ki bu zade-i mühim ilmi tamamen kisve-i tabaatta görülemeden irtihal eylemiş, bütün fezail-şinas-zâtî olanları dilhun ve müteessir etmiştir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 310, 311

4.5.12. Faik Paşa Merhum

//311// Diyarbakır vali-i esbakı ve Tahrir-i Nüfus-ı Tetkik Muamelat Komisyonu reisi Rumeli Beylerbeyi ricalinden Faik Paşa 1323 senesi Eylül’ünün birinci gecesı irtihal-i dârü’n-naim etmiş ve naaş-ı mağfiret-nakşı Kuzguncuk’ta Nakkaş Kabristanı’na defn ile vedia-i hak-ı gufran kılınmıştır. Yümni Efendi isminde bir zatın mahdumu olup 1253 sene-i hicriyesinde Karaferya kasabasında tevellüt eylemiş, 1268’de mülazemetle Selanik Tahrirat Kalemine dâhil olmuş, 1273’te mülga Meclis Valâ-yı Mazbata Odasına nakletmiştir. Babıali’de ve taşrada mütenevvi memuriyetlerde bulunmuş olan merhum müşarünileyh 1299 senesinde Kosova merkez mutasarrıflığına, badehu Üsküp mutasarrıflığına tayin olunmuş, Kosova, Manastır, Diyarbakır vilayetleri valiliklerinde bulunmuş ve 1322 senesinde Tekaüdü bilahare geçen sene de Tahrir-i Nüfus-ı Tetkik Muamelat Komisyonu riyasetine tayin kılınmıştı. Merhum müşarünileyh 1300 senesinde Rumeli Beylerbeyi payesini ihraz etmiş ve altmış seneye karib bulunduğu memuriyetlerde hidemat-ı mebrure ibrazına muvaffak olmuştur. İrtihalleri zayıttandır.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 311

4.5.13. Enis Paşa Merhum

//311// Halep vali-i esbakı Enis Paşa 1322 senesi Kânunusani’sinin yedinci günü akşamı Fatih’teki konağında irtihal-i dârü’n-naim eylemiş //312// ve naaş-ı mağfiret-nakşı Topkapı haricinde metfen-i mahsusuna vedia-i hâk-ı gufran kılınmıştır. Merhum müşarünileyh Selanik eşrafından olup pek çok mutena memuriyetlerde ve mühim mutasarrıflıklarda ve Diyarbakır, Basra ve Halep vilayetleri valiliklerinde bulunarak hidemat-ı mebrure ibrazına muvaffak olmuş kudemâ-yı rical-i saltanat-ı seniyyeden olmasıyla irtihalleri mucib-i teessüf olmuştur.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 311, 312

4.5.14. Merhum Rebii Paşa

//312// Maiyet-i seniyye-i cenab-ı mülûkane Erkân-ı Harbiye ferikanından makam-ı valâ-yı Seraskerî Muhasebat Dairesi kısmı evvel reisi Mehmet Rebii Paşa geçen 1323 senesi Mart'ının otuz birinci günü irtihal-i dârü'n-naim eylemiştir. Merhum müşarünileyh İstabl-ı Âmire başkâtibi Abdullah Bey'in mahdumu olup 1273 sene-i hicriyesinde Dersaadet'te tevellût eylemiş ve 1292 senesinde Erkân-ı Harbiye yüzbaşılığıyla Mekteb-i Harbiye-i Şahaneden neşet eylemiştir. 1314 senesinde rütbesi ferikliğe terfi edilmiş ve 1321 senesinde de memuriyet-i hâzırasına tayin olunmuştu.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 312

4.5.15. Merhum Ethem Bey

//312// Dersaadet bidayet mahkemesi müddeiumumisi Ethem Bey 1323 senesi Mayıs'ının yedisinde vefat eylemiş ve cenazesi Makriköy'ündeki hanesinden kaldırılarak Üsküdar'a nakl ile metfen-i mahsusuna vedia-i hâk-ı gufran kılınmıştır. Ethem Bey merhum nüvvaptan Halit Efendi'nin mahdumu olup 1288 tarihinde tevellût etmiş ve Mekteb-i Hukuk-ı Şahaneden aliyülâlâ derecede şهادetname ahzına muvaffak olarak Bidayet ve İstıfat Mahkemesi Müddeiumumi muavinliklerinde ve Bidayet Mahkemesi azalığında bulunduktan sonra hidemat-ı sadıkanesine binaen iki sene mukaddem Dersaadet Bidayet Müddeiumumi muavinliğine tayin buyrulmuştu. Mekarim-i ahlakı ulüvv-ı cenapı, bulunduğu memuriyetleri hüsn-i idare hususundaki maharet ve iktidarı bütün memurîn-i adliyece mazhar-ı takdir olmuştu. Pek gençken vuku bulan zıyâ-yı ebedîsi kendisini tanıyanlar için badi-i teessüf olmuştur.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 312

4.5.16. Müteveffa Kral Oscar

//312// İsveç Kralı İkinci Oscar Frederik 1907 senesi Kânunuevvel'inin sekizinci günü sabahı Stockholm'de vefat eylemiştir. Müşarünileyh 16 Kânunuevvel 1829 tarihinde tevellût etmiş, 18 Eylül 1876 tarihinde sandâlî-i hükümete kuud eylemişti. Kral İkinci Oscar müteaddit defalar memalik-i ecnebiyeye seyahat etmiş ve 1302 sene-i hicriyesine müsadif 1887 senesinde Dersaadet'i ziyaret eylemişti. Müşarünileyh ulum ve fûnun ve edebiyatı himaye eden hükümdarlardan biri olup bu

babtaki icraatı pek çok, hatta 1889 senesinde altmışıncı devr-i senevi-i vilâdeti münasebetiyle Avrupa ulema ve hükemâsı arasında bir müsabaka tertip etmiştir. //313// Kral müşarünileyh müteaddit kutup seyahatleri tertip ve kıtaât-ı meçhuleye giren heyet-i fenniye muavenet eylediği gibi on beş sene evvel Stockholm’de müsteşrikin kongresi küşat eylemiştir. Müteveffanın bir hayli asar-ı edebiye ve fenniyesi mevcuttur. 1857 tarihinde *İsveç Donanmasının Hatıratı* namıyla manzum bir eser telif ederek bahriye zabıtasına ittihat eylemiş ve muharebat-ı meşhure-i bahriye hakkındaki manzumelerden mürekkep olan bu eserini nam-ı müstear ile İsveç Akademisine göndermiş, Akademi bunu mükâfata şayan görmüştür. *Kronoborg Şatosunda Birkaç Saadet* ünvanlı eseri nazmen Fransızcaya tercüme etmiştir. Asar-ı manzumesi bunlara münhasır olmayıp Latin, İngiliz ve Fransız edebiyatının enâfis-i asarından bir kısmını dahi tercüme etmiştir. Bazı manzumeleri bestelenmiştir. Bundan başka *İsveç’in 1711- 12,13 Seneleri Ahval-i Tarihiyesi, Musiki Akademisinde İrad Edilen Nutuklar* namında iki eseri vardır. Müteveffa İsveç’in en muktedir nâtika-perdazından maduttu. Ulum-ı riyażiyeye merakı olduğu gibi bestekâr idi. Lond Darülfünunu altıncı devr-i senevi-i tesisi münasebetiyle Kral Oscar’a Doktoran Filozofu ünvanını ita etmişti. Müteveffa birçok darülfünunlar ile akademi fahri azasından olduğu gibi İngiltere, Almanya, Danimarka donanmaları fahri amiraliydi. 6 Haziran 1857 tarihinde Prenses Sophia Dunaselva ile tehhül etmişti. Müteveffa Bernadut sülalesine mensuptu.

Müşarünileyh en ziyade İsveç’in ahval-i iktisadiye ve umur-ı maarifini tensike sarfihimmet eylemiştir. Bu suretle İsveç elyevm tahsil-i ibtidaiyenin en çok taammüm ve intişar ettiği bir memleket mevkiini ihraz etmiştir.

Kral Oscar ulum-ı hukukiyede dahi sahib-i vukuf ve iktidardı. Şeriat-ı celile-i İslamenin müteehhil kadınlara kendi emlak ve servetlerini idare hususunda serbesti-i tam vermiş olduğunu ve bunun akıl ve hikmete muvafakat-ı tammesini tetkikat-ı zatiyesi neticesinden takdir ettiğinden henüz Fransa’da bile meçhul olan bir kanun tanzim etmiştir ki bu kanun mucibince İsveç kadınları kendi semere-i say’ ve gayretleri olan meblağı serbestçe sarf edebilmektedirler. Bundan başka birçok kavânin-i adliyeyi yeniden tanzim ettirmiştir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 312,313

4.5.17. Müteveffa Musurus Paşa

//313// Londra sefiri Musurus Paşa Londra'da hayvandan kazaen düşerek ayağı incinmesi üzerine iki defa ameliyat-ı cerrahiye icrasına mecburiyet hâsıl olmuş ve cerihanın iltiyam-pezir olamamasıyla 1323 senesi Kânunuevvel'inin yedinci günü Londra'da vefat etmiştir.

Müteveffâ-yı müşarünileyh evvelce saltanat-ı seniye'nin Londra sefaretinde bulunmuş olan müteveffa Kostaki Musurus Paşa'nın oğludur. 1277 senesinde on dokuz yaşında olduğu hâlde hizmet-i devlete dâhil olup Londra sefaretini ikinci kitabetine ve bilahare başkitabetine ve müsteşarlığına ve buradan Roma sefaretine, Roma sefaretinden Şurâ-yı Devlet-i Mülkiye Dairesi azalığına, badehu Sisam Beyliğine ve burada iki sene kaldıktan sonra tekrar Şurâ-yı Devlet azalığına ve 1318 senesi Kânunuevvel'inin ikisinde Londra sefaretine tayin ve 1322 senesi Şevval'inin beşinde uhdesine rütbe-i samiye-i vüzerat tevcih ve ihsan buyrulmuştu. Müteveffa tahminen altmış yaşlarındaydı.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 313

4.5.18. Müteveffa Sully Prudhomme

//313// Fransa Akademisi azasından edîp ve şair-i şehîr Sully Prudhomme geçen 1907 senesinde vefat etmiştir. Müteveffa bir tacirin oğlu olup 1839 senesinde Paris'te tevellüt eylemiş ve idadide ikmal-i tahsilden silk-i sanata duhul etmiş ve Schneider Fabrikasında istihdam olunmuştur. //314// Muahharen Paris'te mukâvelat muharriri maiyetine girmiş ve nihayet 1865 senesinde bir mecmua-i eşar neşretmiştir. Müteveffa Akademiye 1881 senesinde dâhil olmuş ve edebiyata ait ilk Nobel Mükâfatı'nı almıştır. Sully Prudhomme bidayette kendisinde hiçbir istidat-ı şairane hissetmiyor, bilakis kendini fenne meraklı zanneyliyordu. Fakat Schneider Fabrikasında hiçbir merakı olmadığını anlayarak Mekteb-i Hukuka devam etmeye başlamıştır. Fenne, felsefeye, hukuka merakı olmakla beraber tabii daima hayalata, tefekkürata mütemayildi. Kendisinin hakikaten şair olduğunu nazarında ispat edenler bazı arkadaşları olmuş, bir gün bunların yanında okuduğu birkaç manzume fevkalade takdir edilmiştir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 313, 314

4.5.19. Müteveffa Carducci

//314// İtalya şurâ-yı meşhuresinden Carducci 1907 senesi Şubat'ının on altıncı günü vefat etmiştir. Carducci'nin asarı vakıa Avrupa'nın her tarafında makbuliyete mazhar olmamış ise de bu adem-i mazhariyetten eserlerinin bir kıymeti haiz olmamasından değil, belki İtalyancadaki kuvvet-i meânî muhafaza edilmek şartıyla elbine-i saireye tercüme edilmesinde pek müşkilâta tesadüf edilmekte olmasından ileri gelmiştir. Mamafih Carducci erbab-ı ihtisas arasında pek ziyade iştihar etmişti. Bilhassa bütün İtalya'da Carducci hakkında fevkalade bir hürmet ve riayet hissedilmekte ve asarına takdir ve ihtiramla mümteziç bir takvîyet ve meclûbiyet gösterilmekteydi. Carducci anasıl Toskana'lıdır. İtalya'nın Pietrisanta eyaletinde Valdicastello kasabasında 1826 senesi Temmuz'unun yirmi yedisinde tevellüt etmiştir. Pederi köy tabibi, validesi de Florencelıydı. Petra Mektebinde ikmal-i tahsilden sonra Rumcaya ehemmiyet vermiş Latinceyi pek güzel tahsil etmiştir. Carducci hem şair, hem de müverrih-i edebîydi. İptida neşrettiği mecmua-i eşarına tarih-i neşri 1857 senesine müsadiftir. O kadar nazarıdikkati calıp olmamış, fakat bilahare bütün İtalya erbab-ı fen ve edebî Carducci'nin meftunu olmuş, hatta eşarı kendine mahsus bir meziyette görülmüş, bu şairi takliden manzume yapanların asarına da Carducci tarzında denilmiştir Carducci'nin asarı Avrupa'da ilk evvel Almanlar tarafından takdir edilmiştir. Almanyalı müverrih ve münekkid-i şehîr (Theodor) Mommsen Carducci'nin asarını bahusus manzumatını tetkik ve tettebbu eyledikten sonra iktidar ve meziyetini tasdik eylemiştir. Müteveffanın asarı pek çoktur. Carducci son senelerde Bolonya'da ihtiyar-ı ikamet eylemişti. Geçen sene tevzi edilen Nobel Mükâfatı'nın edebiyata ait kısmı Carducci'ye ita olunmuş, bu münasebetle Carducci namı Avrupa'nın henüz tanınmamış yerlerinde de malum olmuştur. Carducci Nobel Mükâfatı'nın resm-i tevzinde ahval-i sıhhiyesinin müsait olmaması hasebiyle bulunamamış, kendisine ait mükâfat suret-i mahsusada Bolonya'ya gönderilerek merasim-i lazıme şairin ikametgâhında icra edilmiş ve mükâfat İsveç sefiri tarafından tevdi edilmişti. Müteveffa küçük yaşında şiir söylemeye başlamış ve önce Enotrio Romano nam-ı müstearıyla neşri asar eylemiş Bolonya Darülfünununda da İtalya muallimliği etmişti. Gazeteler, Carducci'nin vefatı münasebetiyle geçen sene müteveffaya ait fıkârâtı yazmakla bitirememişlerdir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 314

4.5.20. Müteveffa Andre Theuriet

//314// Fransa üdebâ-yı meşhuresinden ve Akademi azasından Andre Theuriet 1907 senesi Nisan'ının yirmi üçünde vefat etmiştir. Müteveffa 1833 senesinde tevellüt etmiş ve 1854 senesinde Paris'e giderek Hukuk Mektebine dâhil olmuş ve mektepten //315// neşetinde Fransa Maliye Nezareti aklamına devamı başlamıştır. Andre Theuriet 1857 senesinden itibaren şiir yazmaya heves etmiş ve sene-i mezkûrede yazdığı *Kır Âlemi Manzumesi* Fransa Akademisinin mazhar-ı sitayişi olmuştu. Bilahare *Mai ve Siyah*, *Hüsn-ü An*, *Matmazel Jozvet*, *Sevajon*, *Güller Arasında*, *Fransevil Sefinesi* gibi latif eserler vücuda getirmiştir. Andre Theuriet kitaplarında ve eşarında hep kır âleminde, kuşların, güllerin, bülbüllerin latif çemenzarlarda geçirdikleri hayat-ı âsûde-giden bahseylemişti. Müteveffa Savva eyaleti dâhilinde رولات karyesindeki hanesinde imrar-ı vakt ederdi. Vaktini daima temaşa-yı havarık hilka ile imrara hasreylemek arzusunda bulunduğu cihetle kendisine teklif olunan müteaddit memuriyetleri dahi reddeylemişti.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 314, 315

4.5.21. Müteveffa Hanry Moissan

//315// Kimyager-i şehîr Hanry Moissan 1907 senesi Şubat'ının yirmisinde vefat etmiştir. Müteveffa 1841 senesinde tevellüt eylemiş ve Eczacı Mektebinden neşet etmiş ve 34 yaşındayken mekteb-i mezbure muallim tayin kılınmıştı. Bundan maada Paris Darülfünunu fen şubesinde dahi kimya muallimliği etmekteydi. 36 yaşındayken Tıp Akademiyasına dâhil olan Hanry Moissan Fünun Akademiyasına da aza intihap edildiği zaman kırk yaşını tecavüz etmemişti. Hanry Moissan evvelki sene Nobel mükâfatına ve Legion D'honneur nişanına nail olmuştu. Namının marufiyet kesbetmesine sînâ-i elmas imaline muvaffak olması sebebiyet vermiştir. Filhakika müteveffa gayet ufak elmas billurları vücuda gelmesine müsait bir elektrik fırını icat eylemişti. Hanry Moissan'ın (flonür) hakkındaki tetkikatı da ilm-i fende bir saha-i cedide açmıştır.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 315

4.5.22. Kimyager Müteveffa Berthelot

//315// Fransa'nın en meşhur kimyagerlerinden Berthelot, çok zamandan beri rahatsız bulunan zevcesinin vefatını müteakip 1907 Mart'ının on sekizinci günü ferraş-ı mevtine takarrüp ettiği sırada şiddet-i teessüründen bayılmış ve sonra terk-i hayat eylemiştir. Müteveffa 1827 tarihinde Paris'te bir tabibin sulbundan dünyaya gelmiş, daha pek küçük yaşta tetkikat-ı hikemîye ve felsefeye ve bilhassa taharriyat-ı fenniye ve kimyeviye için şayanıdikkat bir istidat göstermeye başlamıştı. 1859'da Eczacılık Mekteb-i Âlisine ve altı sene sonra Kolej de Frans muallimliğine tayin olunmuş, bilahare Fünun ve Tıp Akademiyalarına aza olmuş ve 1889 senesinde asıl akademiye kabul edilmiştir. Malum olduğu üzere esasen edebiyat müntesibînine mahsus olan bu akademi nadiren ve müstesna olarak erbab-ı fennîde kabul eder. Pasteur bu müstesnalardan olduğu gibi Berthelot'ta Pasteur'un yerini tutmuştur. Mösyö Berthelot'un fünunda birçok tetkikat ve ihtiraatı vardır. Fakat onun için en ziyade sezâvar-ı tezkar olan bir nokta varsa o da kimyâ-yı uzviyi tahsili dairesine idhal etmesi olmuştur. Telifatı pek mütenevvi ve kesirdir. Bunlardan maada 600 kadar muhtıra neşreylemiştir. Asar-ı meyanında *Terkib-i Kimyevi, Kimyâ-yı Mihaniki Fen ve Felsefe* nam eserlerini zikrederim. Müteveffa yalnız eserleriyle ihtiraatıyla değil birçok zeki ve müstait ve muktedir erbab-ı fünun yetiştirmekle de uluma hizmet eylemiştir. Mösyö Berthelot 1881'de Senato azalığına intihap olunmuş, bir aralık //316// tedrisat hakkında teşekkül eden komisyonun riyasetine tayin edilmiş 1886'da Maarif Nazırı olmuştur. Sekiz dokuz sene kadar âlem-i siyasiyattan çekildikten sonra 1895 senesinde Hariciye Nezaretine geçmiş ve bu defa ki nezareti bir seneden az imtidat eylemiştir.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 315, 316

4.5.23. Müteveffa Jean Casimir Perier

//316// Fransa reis-i hükümet-i esbakı Mösyö Jean Casimir Perier 1907 senesi Mart'ının on birinci günü Paris'te vefat eylemiştir. Tarih-i veladeti 1847 senesine müsadiftir. Fransa riyaset-i hükümetine 1894 senesinde tayin olunmuştu.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 316

4.5.24. Müteveffa Muzaffer Paşa (Ladislav Czaykowski)

//316// Cebel-i Lübnan mutasarrıfı müşirândan Muzaffer Paşa geçen sene Haziran'ın on beşinde vefat etmiştir. Müteveffa elli sene ikdam Dersaadet'e gelerek hizmet-i saltanat-ı seniyyeye kabul edilen Polonyalı Kont Czaykowski'nin (Sadık Paşa) oğludur. Mekteb-i Harbiye-i Şahanede ikmal-i tahsil ederek derece derece kat-ı meratip eyledikten sonra uhdesine feriklik rütbesi verilerek Çiftlikat-ı Hümayun Nazırlığına tayin olunmuş ve 1320 senesi Cemaziyelahir'e sinin yirmi beşinde (18 Eylül 1318) uhdesine rütbe-i samiye-i vezaret tevcihiyle Cebel-i Lübnan Sancağı mutasarrıflığına tayin kılınmıştı.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 316

4.5.25. Doktor Molik

//316// Dersaadet etibbâ-yı meşhuresinden Doktor Molik geçen 1323 senesi Eylül zarfında vefat eylemiştir. Müteveffanın hazakat ve mahareti cümlece müsellemdir.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 316

4.5.26. Müteveffa Profesör Bergman

//316// Almanya meşahir-i etibbasından Profesör Bergman, em'asında icra edilen bir ameliye-i cerrahiyeyi müteakip 1907 senesi Mart'ının yirmi beşinde Wiesbaden'de vefat etmiştir. Profesör Ernst Bergman Almanya'da vücuduyla iftihar edilir. Bir tabib-i hazıktı. 1836 senesi Kânunuevvel'inin on altısında Livonia dâhilinde kâin Riga'da tevellüt ederek 1864 senesinde doktor ve 1871'de profesör ünvanına nail olmuş ve küşat ettiği seririyathane bütün kürre-i arzda mevcut seririyathanelerin en mükemmellerinden biri bulunmuştu. Müteveffanın birçok asar-ı münteşiresi vardır.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 316

4.5.27. Müteveffa Jak Mandil Paşa

//317// Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahanede seririyat-ı dâhiliye muavin-i sabıkı Jak Mandil Paşa geçen Teşrinisani iptidalarında vefat eylemiştir. Müteveffa

hazık-ı etibbâ-yı Osmaniye'den muktedir ve nazik bir zattı. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahaneden icazetname ahzeyledikten sonra müddet-i medide seririyat-ı dâhiliye muallimi saadetli Feyzi Paşa hazretlerinin maiyet-i hazıkanelerinde bulunmuştu.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 317

4.5.28. Müteveffa Angelou Bey

//317// Bahriye Merkez Hastanesi operatörlerinden Kaymakam Doktor Angelou Akşiyotu Bey geçen 1323 senesi Teşrinisani iptidalarında vefat eylemiştir. Müteveffa Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahanede ikmal-i tahsil ile mukaddema hükümet-i seniyye canib-i âlisinden Fransa'ya izam kılınmış ve orada ikmal-i tahsil ve mümarese eylemiş muktedir operatörlerimizden, zeki ve haluk etibbamızdandı.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 317

4.5.29. Âlem-i Matbuat

//326// Elsine-i Muhtelif ile Dersaadet'te İntişar Eden Gazeteler

➔ Resmî

Ceride-i Askeriye: Haftada bir defa küçük kıtada dört sayfa olarak neşrolunur.

Vekayi-i Tıbbiye: On beş günde bir defa küçük kıtada muhtelif sayfa olarak neşrolunur.

Ceride-i Mehâkim-i Adliye: Cumartesi ve çarşamba günleri olmak üzere haftada iki defa neşrolunur.

Orman ve Maden Mecmuası: Ayda bir defa neşrolunur.

Mecmua-i Umur-u Nafia: Ayda bir defa neşrolunur.

Telgraf ve Posta Mecmuası: Her ay iptidasında Posta ve Telgraf Nezareti tarafından neşrolunur. Nüshası bir kuruştur. Memurîn için bir senelik abonesi beş kuruştur.

Ticaret Odası Gazetesi: Türkçe ve Fransızca olarak haftada bir defa Cumartesi günleri Dersaadet Ticaret, Ziraat ve Sanayi Odası tarafından neşrolunur. İlanatı ve piyasa fiyatlarını muhtevi Çarşamba günü ayrıca bir nüsha intişar eder.

➡ Gayriresmî

Tercüman-ı Hakikat: Her gün neşrolunur. Tarih-i tesisi 1393 senesindedir. Sahib-i imtiyazı saadetli Mehmet Cevdet Efendi hazretleridir. Dört büyük sayfa olarak müretteptir. Nüshası 10 paradır. Vilayat-ı şahane için posta ücretiyle birlikte senelik abonesi 120, altı aylığı 65 kuruştur.

İkdam: Her gün neşrolunur. Tarih-i tesisi 1312 senesi Muharremi guresindedir. Sahib-i imtiyazı saadetli Ahmet Cevdet Beyefendi hazretleridir. Dört büyük sayfa olarak müretteptir. Nüshası 10 paradır. Senelik abonesi 180 kuruştur.

Sabah: Her gün neşrolunur. Tarih-i tesisi 1307 senesindedir. Sahib-i imtiyazı atufetli Mihran Efendi hazretleridir. Dört büyük sayfa olarak müretteptir. Nüshası 10 paradır. Senelik abonesi 180 kuruştur.

Saadet: Dört küçük sayfa üzere neşrolunur. Yevmi gazetedir. Müdür-i mesulü izzetli Ahmet Fethi Bey'dir.

Servet-i Fünun: Haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Musavver fennî ve edebî bir gazetedir. Nüshası 100 paradır. Ayrıca havadis kısmı da vardır. Sahib-i imtiyazı saadetli Ahmet İhsan Beyefendi'dir.

Hanımlara Mahsus Gazete: Haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı İbnü'l-hakkı saadetli Mehmet Tahir Beyefendi'dir.

Çocuklara Mahsus Gazete: Haftada bir Perşembe günleri neşrolunur. Nüshası on paradır. Sahib-i imtiyazı İbnü'l-hakkı saadetli Mehmet Tahir Beyefendi'dir.

Musavver Terakki: Haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Fennî edebî musavver bir gazetedir. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı izzetli Kirkor Faik Efendi'dir. Abonesi 20 kuruştur.

Ziraat Gazetesi: Haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Sahib-i imtiyazı izzetli Karabet Efendi'dir.

Levant Herald: Fransızca ve İngilizce olarak Pazar'dan maada her gün vakt-i //327// zuhurda neşrolunur. Yedi sütun üzerine dört büyük sayfadan müteşekkildir. Sahib-i imtiyazı Mösyö Mitches'dir. Nüshası 10 paradır.

Moniteur Oriental: Fransızca ve İngilizce olarak Pazar'dan maada her gün vakt-i zuhurda neşrolunur. Dört sayfa üzerine müretteptir. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı Mösyö (Dimitri) George Bellis'dir.

İstanbul: Fransızca olarak Pazar'dan maada her gün vakt-i zuhurda neşrolunur. Dört büyük sayfa üzerine mürettep olup haftada iki üç gün altı sayfa olarak intişar eder. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı Regis Delbeuf'tur.

La Turquie: İtalyanca ve Fransızca olarak Pazar'dan maada her gün sabahları neşrolunur. Dört büyük sayfa üzerine müretteptir. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı Mösyö de Bondini'dir.

Proodos: Rumca olarak her gün sabahları neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Dört büyük sayfa üzerine müretteptir. Sahib-i imtiyazı İpatiyos İspanudis Efendi'dir.

Proia: Rumca olarak her gün sabahları neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Dört büyük sayfa üzerine müretteptir. Sahib-i imtiyazı Karidi Efendi'dir.

Tahidromos: Rumca olarak Pazar'dan maada her gün vakt-i zuhurda neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Dört büyük sayfa üzerine müretteptir. Müdür-i mesulü Mösyö Jorj Bilis'dir.

Konstantinopolis: Rumca olarak Pazar'dan maada her gün vakt-i zuhurda neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Dört sayfa üzerine müretteptir. Sahib-i imtiyazı izzetli Nikolaidis Efendi'dir.

Nea Efimiris: Rumca olarak Pazar'dan maada her gün vakt-i zuhurda neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Dört sayfa üzerine müretteptir. Sahib-i imtiyazı İspiridon Karayanidi Efendi'dir.

Anadolu: Türkiyü'l-ibare Rumiyü'l-huruf olarak Pazar'dan maada her gün akşamları neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Dört küçük sayfa üzerine müretteptir. Sahib-i imtiyazı Tanis Miysailidis Efendi'dir.

Ceride-i Şarkiye: Türkiyü'l-ibare Ermeniyü'l-huruf olarak Pazar'dan maada her gün akşamları neşrolunur. Dört büyük sayfa üzerine müretteptir. Nüshası 20 paradır. Sahib-i imtiyazı müteveffa Civelekyan Efendi'nin ailesi tarafından neşredilmektedir.

Surhantak: Ermenice olarak Pazar'dan maada her gün sabahları neşrolunur. Dört büyük sayfa üzerine müretteptir. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı müteveffa Civelekyan Efendi'nin ailesi tarafından neşredilmektedir.

Manzume-i Efkâr: Ermenice olarak her gün sabahları neşrolunur. Dört büyük sayfa üzerine müretteptir. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı izzetli Ohannes Ferid Efendi'dir.

Püzantiyon: Ermenice olarak Pazar'dan maada her gün akşamları dört büyük sayfa üzerine neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı Püzant Keçyan Efendi'dir.

Arvelik: Ermenice olarak Pazar'dan maada her gün akşamları dört büyük sayfa olarak neşredilir. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı Karekin Boyacıyan Efendi'dir.

Ve Asti: Bulgarca olarak her gün neşrolunur. Sahib-i imtiyazı Dimitri Barziçuf Efendi'dir.

El Tiempo: Yahudice olarak Salı ve Cuma günleri neşrolunur. Sahib-i imtiyazı Gramona (Carmona) Efendi'dir. Nüshası bir kuruştur.

Telgraf: Yahudice olarak Pazartesi, Çarşamba, Cuma günleri neşrolunur. Nüshası on paradır. Sahib-i imtiyazı Yasef Selami Efendi'dir.

Berveç-i bâlâ tadat olunan ceraitten maada: *Vesporis* namıyla kadınlara mahsus Rumca bir gazete Matmazel Korilya tarafından *Pedikus Kozmos* isminde çocuklara mahsus Rumca bir gazete Konstantinus Efendi tarafından, Fransızca *Rufefar Masotik Aleksan Harditi*//328// Efendi tarafından, Doktor Baron tarafından Rumca *Ankliyaforus* ve Ermenice *Avedaper*, Minasyan Efendi tarafından Ermenice *Luy*s, Andon Lusinyan Efendi tarafından Ermenice *Hanrakıdag* Alacacıyan Efendi tarafından Ermenice *Puntch* Andon Sakayan Efendi tarafından Ermenice *Dzahig* Utucuyan Efendi tarafından Ermenice *Purang* Doktor Masis Efendi tarafından *Masis* İşperidon Kareyanidi Efendi tarafından *Silliguş* isimleriyle haftalık gazeteler ve Rum Patrikhanesi marifetiyle *Eklisiastiki Alitheia* ismindeki gazete Rumca on günde bir Venkudim Sadoviç Efendi tarafından da *Çarıkar deski Galanik* ismindeki gazete Sırpça olarak haftada bir neşrolunur.

....

Elsine-i muhtelifle ile Vilayat-ı Şahanede intişar eden gazeteler

//328// Edirne Vilayeti

Edirne: Edirne vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur.

Endiryanapolis: Rumca ve Fransızca olarak neşrolunur. Nim-resmî gazetedir.

Hadika-i Fünun: Hafız Mustafa Efendi tarafından Türkçe olarak neşrolunur.

Bir risaledir.

Urus: Kostaki Vilasoplus Efendi tarafından Rumca olarak neşrolunur.

...

Erzurum Vilayeti

Envar-ı Şarkıyye: Erzurum vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Dört sütun üzerine dört küçük sayfadan müretteptir.

...

İşkodra Vilayeti

İşkodra: İşkodra vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa Pazar günleri intişar eder. Dört sütun üzerine dört küçük sayfadan müretteptir.

...

Adana Vilayeti

Seyhan: Adana vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa Çarşamba günleri neşrolunur. Beş sütun ve dört sayfa üzerine müretteptir.

Ankara Vilayeti

Ankara: Ankara vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur.

...

Aydın Vilayeti

Aydın: Aydın vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Beş sütun üzerine dört sayfadan müretteptir.

Ahenk: Türkçe olarak Pazartesi'nden maada her gün İzmir şehrinde intişar eder. Beş sütun üzerine dört sayfadan müretteptir. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı Ali Nazmi Beyefendi'dir. Senelik abonesi İzmir için 80 vilayat için 110 kuruştur.

Hizmet: Türkçe olarak Cumartesi'nden maada her gün İzmir şehrinde intişar eder. Beş sütun üzerine dört sayfadan mürekkeptir. Nüshası 10 paradır. İzmir için seneliği 80 ve hariç için 110 kuruştur. Sahib-i imtiyazı izzetli İbrahim Refik Bey'dir.

İzmir: Türkçe olarak haftada bir defa İzmir şehrinde neşrolunur. Fennî ve edebî bir gazetedir. Nüshası 50 paradır. Sahib-i imtiyazı izzetli Hakkı Efendi'dir.

Yevmi İzmir: Türkçe ve Rumca olarak Pazar'dan maada her gün İzmir'de neşrolunur. Nüshası 10 paradır. Sahib-i imtiyazı izzetli Hakkı Efendi'dir. Dört büyük sayfa üzerine müretteptir.

Meserret: Türkçe ve Yahudice olarak neşrolunur. Sahib-i imtiyazı izzetli Mehmet Hulusi Efendi'dir.

//329// *Osmanlı Ziraat ve Ticareti:* Türkçe olarak haftada bir defa neşrolunur. Resimli ziraat ticaret risale-i fenniyesidir. Nüshası 40 paradır. Seneliği 40 kuruştur. Sahib-i imtiyazı Aydın Orman ve Maden Muamelat İdaresi Sermüfettiş muavini izzetli Salih Zeki Bey'dir.

Osmanlı Terakki-i Ziraatı: Türkçe ve Rumca olarak neşrolunur. Sahib-i imtiyazı Coşkunoglu Yusufaki Efendi'dir.

Afîş İzmir Nein: El sine-i muhtelif de Franseva Damudi Efendi tarafından

Bevanasporansa: Yahudice Yusuf Hazan Efendi tarafından

Al-kumersiyal: Yahudice Franko Bey tarafından

Hıfzu'l-sıhha: Türkçe olarak İbrahim Ethem Bey tarafından

Elnoil eriv: Yahudice ve Fransızca Yakvelfenati Efendi tarafından

Empersiyal: Fransızca Mösyö Simonro tarafından

Lareforum: Fransızca Arnişas Oskaniyan Efendi tarafından

Kuriye Dusmirun: Fransızca Mösyö Gaston Raciyu tarafından

Journal Dösmiran: Fransızca Frederik Murat Efendi tarafından

Amalitya: Rumca sokrat Salamonidi Efendi tarafından

Armonia: Rumca Yorgaki İstandi tarafından

Neasmirni: Rumca Orpidi Sigari Efendi tarafından

Proodos: Rumca Eksenefon Salamonidi Efendi tarafından

Araulyan Mamul: Ermenice Herant Efendi tarafından

Şule-i Edep: Türkçe ve Rumca dava vekili Menulaki Efendi tarafından

Muktebes: Türkçe Mustafa Raşit Efendi tarafından

Arşalos: Ermenice Parsih Keşişyan Efendi tarafından dört sayfa üzerine her gün neşrolunur.

...

Bitlis Vilayeti

Bitlis: Bitlis vilayetinin resmî gazetesidir. Dört sütun ve dört küçük sayfa üzerine müretteptir. Haftada bir defa neşrolunur.

...

Basra Vilayeti

Basra: Basra vilayetinin resmî gazetesidir. Dört küçük sayfa üzerine müretteptir. Haftada bir defa neşrolunur.

...

Bağdat Vilayeti

Zevra: Bağdat vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe ve Arapça olarak haftada bir defa neşrolunur.

...

Beyrut Vilayeti

Beyrut: Beyrut vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe ve Arapça olarak haftada bir defa neşrolunur. Dört sayfa üzerine müretteptir.

Beyrut- Arapça olarak Mehmet Raşidüddâna Efendi tarafından

El-Beşir- Arapça olarak Cizvit heyeti tarafından

Semeretü'l-fünun- Arapça olarak Abdülkadir Kabati Efendi tarafından

Lisanü'l-hâl- Arapça olarak Halil Serkes Efendi tarafından

Lil-Sabah: Arapça olarak Can Nakkaş Efendi tarafından

El-Takaddüm: Arapça olarak Yusuf Şalgun Efendi tarafından

El-neşretü'l-sebuiye: Arapça olarak

El-hediye: Arapça olarak Rum Patrikhanesi tarafından

Trablus-Şam: Türkçe ve Arapça Bahirizade Mehmet Kamil Efendi tarafından

//330// *Hadikatü'l-Ahbar:* Arapça ve Fransızca Halil el-huri Efendi tarafından.

Bunlardan başka Arapça risale olarak: Luis bin Yusuf Şeyhu Efendi tarafından *El-müşrik*, Doktor Mösyö George Post tarafından *El-tabip*, Mehmet Ali Efendi tarafından *Ravzetü'l-Maarif*, Fazlullah Farsi Ebu Hulka Efendi tarafından *El-mahmiyye*, Ersaniyus Hidad Efendi tarafından *El-menar*, Abdülbasit Efendi tarafından Arapça *El-ikbal*, Vücul Refiye tarafından Fransızca olarak *Rakonital Nasyonal Diploğrafi Medikal Farmasatiyin Deterniyer* ceraidi neşrolunur.

...

Cebel-i Lübnan

Arapça olarak *Er-ravza*, *Er-reis*, *En-nasir*, *Lübnan*, *Es-sefa*, *Hayai'l-bab Müzehheb*, *El-araz* gazeteleri neşrolunur. *El-araz* Cebel-i Lübnan mutasarrıflığının resmî gazetesi olup her gün neşrolunur.

...

Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti

Bahr-ı Sefid: Cezayir-i Bahr-ı Sefid vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe ve Rumca olarak haftada bir defa neşrolunur.

Midilli: Ömer Bey tarafından Türkçe olarak neşredilir bir risaledir.

...

Halep Vilayeti

Fırat: Halep vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe ve Arapça olarak haftada bir defa neşrolunur.

...

Hüdavendigâr Vilayeti

Hüdavendigâr: Hüdavendigâr vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe olarak haftada bir defa neşrolunur.

Bursa: Emri Efendi tarafından Türkçe olarak haftada bir defa Pazartesi günleri neşrolunur. Dört sütun ve dört küçük sayfa üzerine müretteptir. Nüshası 1 kuruştur.

Fevait- Emri Efendi tarafından neşrolunur. Türkçe bir risaledir.

...

Diyarbakır Vilayeti

Diyarbakır: Diyarbakır vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe olarak haftada bir defa neşrolunur. Dört küçük sütun üzerine müretteptir.

...

Sivas Vilayeti

Sivas: Sivas vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe olarak haftada bir defa neşrolunur. Küçük sütun üzerine mürettep dört sayfadır.

...

Sisam

Samus gazetesi Rumca olarak münteşirdir.

...

Suriye Vilayeti

Suriye: Suriye vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe ve Arapça olarak haftada bir defa neşrolunur.

Ravzatü 'ş-şam: Arapça olarak Karslı Halit Efendi tarafından.

Eş-Şam: Arapça olarak Mustafa Vasıf Efendi tarafından haftada bir defa neşrolunur. Beş sütun üzerine dört sayfadan müteşekkildir. Nüshası bir kuruştur.

Havadis-i muktebese: Arapça olarak Mustafa Vasıf Efendi tarafından.

Eş-Şems: Arapça olarak Circimni Efendi tarafından neşrolunur.

...

Trablusgarp Vilayeti

Trablusgarp: Trablusgarp vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe ve Arapça olarak haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Dört sütun üzerine mürettep ve dört sayfadan ibarettir.

Terakki- Arapça olarak Şebh Mehmet Bahiri Efendi tarafından.

Mecelletü'l-fünun- Arapça olarak Davut Efendi tarafından neşrolunur.

...

//331// Trabzon Vilayeti

Trabzon: Trabzon vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe olarak haftada bir defa neşrolunur. Üç sütun üzerine mürettep ve sekiz sayfadan ibarettir.

...

Selanik Vilayeti

Selanik: Selanik vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe olarak haftada bir defa neşrolunur. Dört sütun üzerine mürettep ve dört sayfadan ibarettir.

Asır: Pazartesi ve Perşembe günleri olmak üzere haftada iki defa Selanik şehrinde intişar eyler. Sahib-i imtiyazı izzetli Abdurrahman Nafiz Efendi'dir. Beş sütun üzerine mürettep ve dört sayfadan ibarettir.

Journal de Selonik: Pazartesi ve Perşembe günleri olmak üzere haftada iki defa intişar eyler. Sahib-i imtiyazı izzetli David (Levi) Efendi'dir. Dört küçük sayfa üzerine müretteptir.

La Apoka: İspanyolca olarak Nesim Efendi tarafından

Foros Saloniki: Rumca olarak Nikola Kuryalaya Efendi tarafından

Ersetonil: Rumca olarak Yorgaki Efendi tarafından

Avenir: Yahudice olarak Mişun Arumlah tarafından

Progro de Selanik: Fransızca ve Yahudice Yuhu Velid Yaku Kuhen tarafından

Ekol Elafamil: Fransızca olarak David Setanogona Efendi tarafından neşrolunur.

...

Kudüs-i Şerif

Kudüs-i Şerif: Kudüs-i Şerif sancağının resmî gazetesidir. Türkçe ve Arapça olarak haftada bir defa Pazartesi günleri neşrolunur. Dört sütun ve dört sayfa üzerine müretteptir.

El-gazal: Sancağın resmî gazetesi olup yalnız Arapça neşredilir.

Hasıfî: İbranice olarak Yahudalip bin İshak Efendi tarafından

Haşgan: İbranice ve Arapça olarak Hamit ve binti Şelumun Hatun tarafından neşrolunur.

...

Kastamonu Vilayeti

Kastamonu: Kastamonu vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur. Beş sütun üzerine mürettep ve dört sayfadan ibarettir.

...

Kosova Vilayeti

Kosova: Kosova vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur. Beş sütun üzerine mürettep ve dört sayfadan ibarettir.

...

Konya

Konya: Konya vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur.

...

Mamûratü'l-aziz

Mamûratü'l-aziz: Mamûratü'l-aziz vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur. Üç sütun üzerine mürettep ve dört sayfadan ibarettir.

...

Manastır Vilayeti

Manastır: Manastır vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur. Beş sütun üzerine mürettep dört sayfadan ibarettir.

...

Musul Vilayeti

Musul: Musul vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur. Dört sütun ve dört sayfadan ibarettir.

...

Van Vilayeti

Van: Van vilayetinin resmî gazetesidir. Haftada bir defa neşrolunur. Üç sütun üzerine dört küçük sayfadan ibarettir.

...

//332// Yanya

Yanya: Yanya vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe ve Rumca haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Dört küçük sayfa ve beş sütun üzerine müretteptir.

Yemen Vilayeti

San'a: Yemen vilayetinin resmî gazetesidir. Türkçe ve Arapça olarak haftada bir defa Perşembe günleri neşrolunur. Dört küçük sayfa ve dört sütun üzerine müretteptir.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 326-332

4.5.30. Japonya’da Matbuat

//332// Japonya’da 1871 senesine gelinceye kadar hemen hiçbir evrak-ı havadis yok gibiydi; yalnız *Yomiuri* isminde bir gazete hîn-i hacette intişar eder ve müvezziler bunu büyük bir şamatayla satarlardı. Lakin Japonlar tarik-i temeddünde bir sürat-i fevkalade ile ilerlediklerinden bir rebi asır zarfında hemen her sene yeni yeni gazeteler çıkmaya başlamış, elyevm Japonya’da bin beş yüzü mütecaviz gazete neşrolunmakta bulunmuştur. Yalnız Tokyo şehrinde altı yüzden ziyade gazete intişar eylemektedir. Bütün gazeteler, sabahları çıkar; eğer gündüzleri şayan-ı havadis bir şey olursa onu ilave ile neşrederler. Japonya gazeteleri, alelade yevmi ceraidin büyük kıtasında olmak üzere tabolunur; ekseri dört sayfa olup bazıları da altı veya sekiz sayfa üzeredir. *Jiji-Simpo* gazetesi ise on iki sayfa olarak intişar eyler.

Gazetelerin kâffesi bir sent yani iki buçuk santime beş paraya fûruht olunup yalnız *Jiji-Simpo* beş santim iki sen yani on paraya satılır. Aylık aboneler yirmi beş sen yani altmış santimedir. Bazı ceraidin bir aylık aboneleriye kırk beş sen yani bir frank on santimedir. Japon gazeteleri vaktiyle pek şiddetli kavanine tabii iken son zamanlarda matbuat nizamnamesinin şiddeti tahfif ve tadil edilmiştir. Mahaza hükümet icabı takdirinde bir gazeteyi tadil veya lağvettiği gibi gazetecilerde bir aydan iki seneye kadar hapis cezasına mahkûm olabilir. Fakat Japon muharrirleri bu gibi mahkûmiyeti muceb-i hâl ve harekâta hiç cüret etmezler. Biri fahri diğeri muvazzaf olmak üzere iki başmuharrir olduğundan asıl başmuharririn gördüğü makalatı fahri başmuharrir imzaladığından gazetelerin dai-i mesuliyet makalat neşrine mahal kalmaz.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 332

4.5.31. Amerika’da Matbuat

//332// Amerika hükümeti dâhilinde 2500’ü yevmi olmak üzere cem’an yirmi beş büyük gazete intişar etmekte olup son tahrire nazaran doğrudan doğruya gazetecilik ile temin-i maişet edenlerin miktarı 170.000 ve gazetecilikten başka sair-i hidematta bulunanların miktarı da bir milyon raddesindedir. Gazetecilerin bir senede kazandıkları meblağın mecmuu 170 milyon dolar olup bunun doksan beş milyonu ilanattan seksen milyonu da abone ve satış ücretinden tahassul eylemektedir. Bir

sene zarfında neşredilen gazetelerin mecmu nüshaları 7 milyara balığ olmaktadır ki adam başına kadın ve çocuk da dâhil olmak üzere bir senede yüz gazete veyahut üç kişiye bir senelik abone isabet eylemektedir. Amerika gazetelerinin hacimleri büyüktür. Ekserisi otuz ila elli büyük sayfadır. Hatta yetmiş sayfaya kadar çıkanlarda vardır. Resmî bir istatistikten anlaşıldığına göre Amerika'da yevmi neşredilen gazetelerin mecmuu nüshası 19 624 757 raddesindedir. Pazar günleri miktar-ı mezkûre hasredilmiş olan sermaye bir milyar 930 milyon raddesindedir. Bu kadar cesim sermayenin sermayedarına temin ettiği menafiin herhâlde mühim olduğuna şüphe yoktur. Amerika gazeteleri anonim şirketler tarafından neşredilir. 1905 senesinde Amerika gazetelerinin ilan yüzünden //333// kazandıkları meblağın mecmuu 767 659 000 franka reside olmuştur.

-Amerika gazetelerinde üç büyük kadın muhabirelik vazifesi ifa etmektedir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 332, 333

4.5.32. Çin'de Kadınlara Mahsus Bir Gazete

//333// Pekin şehrinde 1905 senesinden beri Çin memurîn-i hükümetinden birinin zevcesi madam Çinuğ tarafından kadınlara mahsus olarak yevmi bir gazete neşredilmektedir. Bu gazete Pekin ahalisince fevkalade mazhar-ı rağbet olmakta ve mündericatı da şayan-ı istifade malumat ve mebahisten ibaret bulunmaktaymış.

...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 333

4.5.33. Dünyanın En Eski Gazetesi

//333// Dünyanın en eski gazetelerinden biri olan *Pekin Gazat* geçen sene nihayetine doğru tatil-i neşriyat eylemiştir. Bu gazete hizmet-i neşriyesine bin sene evvel başlamış ise de Dünyanın en eski gazetesi yine Çin'de intişar eden ve on iki asır evvel tesis edilen *King Pao* ceridesidir. Avrupa'da ilk gazetenin tesisi mezkûr gazeteden sekiz yüz sene sonradır. Mezkûr gazete, Avrupa'nın *Times* gazetesi derecesinde olup elyevm yirmi dört büyük sayfa olarak neşrolunur. Sarı pirinç kâğıdıyla mücellet olduğu hâlde bir aylığı on iki kuruş kıymetindedir. Adi kâğıtlısının kıymeti daha ehvendir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 333

4.5.34. Tuhaf Bir Gazete

//333// Tabii Amerika’da olacak! Evet Amerika ziraat gazetelerinden biri mevsim-i sayfa çiftçilerin tarlalarında meşgul bulunduklarını ve gazete mütalaasına vakitleri olmadığını nazarıdikkate almış ve mündericatinı mücmelen ilk sayfaya sıkıştırarak diğer üç sayfasını sinek tutan tutkal ile tılâ etmeye karar vermiştir...

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 333

4.5.35. En Ucuz Gazete

//333// Belçika’da *Labun Guren* namıyla neşredilmekte olan gazete olup bir nüshası bir santim yani iki parayadır. Şimdiye kadar altı ve sekiz sayfa olarak intişar eden ve beş santime fûruht edilen gazeteler Dünyanın en ucuz gazetesi addediliyordu. Hâlbuki *Labun Guren* gazetesi, ehveniyet hususunda bilumum gazetelere tefevvuk etmiştir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 333

4.5.36. Garip Gazeteler

//334// Lominarya isminde bir İspanyol dükü gazeteleri fosforlu mürekkep ile tabederek bu suretle gazetenin karanlıkta dahi okunabilmesini temin etmiştir; bu gazete karilerin uykusuz kaldıkları gecelerde pek çok işe yaramıştır.

Rogal Konidiyan gazetesinin sahib-i imtiyazı daha kurnaz çıkmış: gazetesini ince bir hamur pide üzerine tabettirmiş, binaenaleyh gazetenin hitam-ı mütalaasından sonra kendisini de yiyip karın doyurmak mümkün olmuştur. 1850 senesinde intişar eden ve banyolardan bahis bulunan gazete su geçmez kâğıda tabedilmiş ve bu gazetelerin banyo ederken mütalaası mümkün olmuştur. Fransa’da intişar eden *Mendil* isminde bir gazete dahi mendil şeklinde tabedildiğinden mendil gibi kullanılmıştır.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 334

4.5.37. Öteberi

//334// -Dünyada neşrolunan gazetelerin yüzde altmış sekizi İngilizceymiş.

-Amerika hükûmat-ı müttehidesi dâhilinde 2500 yevmi olmak üzere ceman yirmi beş bin gazete ve risale neşredilmekte ve bu yüzden geçinenlerin miktarı da bir milyon kişi tahmin olunmaktadır. Gazetelerin hasılat-ı umumiye-i seneviyesi 175

milyon raddesinde olup bunlardan 95 milyonu ilan ücretinden 80 milyonu da abone ve satış ücretinden husule gelmektedir.

-Amerika’da ilk gazete 1740 tarihinde mevki-i intişara çıkarılmıştır.

-Gazetelere ilanat dercine 1652 tarihinde başlanmıştır.

-Kutba en ziyade yakın gazete, Amerika’nın Grönland kıta-i şimaliyesinden Guthab beldesinde *Katoriskesnik* namıyla ayda bir defa neşrolunur. Müessis ve muharriri rahip Moller isminde bir misyonerdir. Üç aylık abone bedeli havali-i kutbiyede bulunan vinedir denilen bir hayvan olup seneliği de ayı balığıdır.

-Madrid’de *Rogal* isminde garip bir gazete kâğıt gibi ince olan bir nevi pasta üzerine tabolunduğundan karın gazeteyi okuduktan sonra ktır ktır mideye indirirlermiş.

-Berlin’de gece yarısı intişar etmek üzere geçen sene yeni bir gazete tesis olunmuştur. Bu gece gazetesini tamam alafranga saat on ikide neşrolunup birahane ve lokanta müşterilerine tevzi ediliyormuş.

-Londra’da bir hafta zarfında neşredilen gazeteler mikras ile beşer parmak arzında kesilerek ince şeritler vücuda getirildiği takdirde en şiddetli kışta bütün Avrupa kıtasındaki hanelerin camlarını kağıtlamak mümkün olurmuş...

-Küre-i arzda elsin-i muhtelif üzerine yarım milyon gazete neşredilmekteymiş.

-Çin’de Moğol lisanı ile ilk defa olarak geçen sene bir gazete tesis edilmiştir.

-İzlanda adasında neşredilen bir gazete balık derisi üzerine tabedilmekte ve mündericatı da sırf balıkçılığa müteallik bulunmakta olup matbaası büyücek bir sandaldan ibaretmiş.

-Frankors matbaalarında kullanılan mürekkepler peynirlerin lezzetini kaçırdığından bakkallar fî-mâ-bad şehr-i mezkûrda çıkan gazetelere peynir sarmamaya karar vermişlerdir.

-Çinliler gazete okurlarken arka üstü yere yatarlar, ayaklarını bir duvara dayarlar ve gazeteyi nihayetinden okumaya başlarırmış.

-Geçen sene Amerika’da âmâlara mahsus bir gazete tesis edilmiştir. Gazete kabartma olarak tertip ediliyor ve hayli rağbete mazhar oluyormuş.

-*Frankurter Çaytoni* gazetesi, memalik-i sairede bulunan muhabirlerin gönderdikleri biasıl ve esas havadis yüzünden ehemmiyeti kaybetmekte olduğunu nazarıdikkate almış ve fi-mâ-bad uydurma yalan yanlış havadis gönderen muhabirlerden havadis başına yirmi mark kesmeye karar //335// vermiş ve bu karardan sonra pek ender havadis vürut eylediğinden şimdiye kadar muhabirlerin sırf eracif ile iştigal eyledikleri meydana çıkmışmış. Mezkûr gazetenin cenaze vesair merasimde gönderdiği muhabirler beyninde para taksimi meselesinden dolayı ekseri münazaa vukua gelmesinden dolayı bu gibi merasime yalnız bir muhbir izamına karar verdiği Alman gazetelerinin cümle-i beyanatındandır.

-Amerika’nın bazı büyük beladetinde halk roman ve kitap okumaya pek az vakit bulabildiklerinden gazeteler tefrika romanlarının hulasasını bir günde neşrederlermiş.

-Geçen sene İkinci Sulh Konferansının müzâkerâtı devam ettiği müddetçe Lahey’de dört lisan üzere *Konferans Muhbiri* namıyla bir gazete neşredilmiştir.

-Kanada’da intişar eden gazetelerden birinin kâğıdı patates hamurundan istihzar edildiğinden mezkûr gazeteyi okuduktan sonra et suyu ile pişirip yiyenler çokmuş!

-*Times* gazetesi yalnız bir ay zarfında ilan ücreti olarak bir milyon frank almış.

-İngiltere’de 2440 gazete intişar etmektedir.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 334,335

4.5.38. Nobel Mükâfatları

//339// Geçen sene Nobel mükâfatlarının resm-i tevzi 1907 senesi Kânunuevvel’inin on birinde Stokholm şehrinde icra edilmiş ve Kral Oscar’ın vefatı münasebetiyle mutat olan merasimin icrasından sarfınazar olunmuştur. Malum olduğu üzere bu mükâfatlar edebiyat, hikmet, kimya, tababet ve sulh mükâfatları namıyla beş kısma münkasım olup Mösyö Nobel’in vasiyetnamesi mucibince dört evvelkilerinin tevziine İsveç Akademisi, Sulh mükâfatının azasına Norveç Akademisi memurdur.

Geçen sene hikmet-i tabiiye mükâfatının Chicagolu Michelson, kimya mükâfatının Almanyalı Buchner, tababet mükâfatının Parisli Laveran'a, edebiyat mükâfatının da İngiliz üdebasından Kiling azasına karar verilmiştir. Sulh mükâfatı Louis Renault isminde Fransız ile Moneta isminde bir İtalyan arasında taksim edilmiştir. Tıp mükâfatını kazanan Laveran elyevm Paris'teki Pasteur müessesesi dâhiliye müdürüdür. Mumaileyh memalik-i hareye mahsus olan malarya hastalığı hakkında tetkikat icra etmiş ve bu hastalığın keşfedildiği mikrobunun dört şeklini tarif eylemiştir. Bu mikrobu bin kadar malarya musabının kanında bulmuş ve kinin ile tedavi edildiği takdirde kandan zail olduğunu ispat etmiştir. Laveran'ın kendi namına izafetle yâd olunan bu mikroplar bilahare müdekkikîn-i saire tarafında dahi Malarya musabının kanında görülmüş, Laveran'ın keşfi bu suretle teyit ve tasdik olunmuştur. Ahiren Doktor Kuh bu hastalığın sülfat ile tedavisine dair bir usul vazeylemiş ise de esasını vazeden yine asıl Laveran'dır.

Hikmet mükâfatını alan Michelson 1852 senesinde Almanya'nın Posen şehrinde tevellüt etmiş ise de hayli senelerden beri Amerika'da ikamet etmekte ve Chicago Darülfünununda hikmet muallimliği eylemektedir. Michelson birkaç sene evvel metre yerine tabii bir vahit kıyası tul-ı intihabı hakkındaki mesaisi ziyanın sürati hakkındaki tetkikatı meşhurdur.

Kimya mükâfatını kazanan Eduard Buchner 1860 senesinde Münih'te tevellüt etmiş birçok muallimliklere tayin olunmuş ve elyevm Berlin Ziraat Mektebi muallimliğinde bulunmuştur. Mumaileyh kimyâ-yı uzvi terkibi iştilal etmekte olup antipiringin madde-i esası olan parazolu terkip suretiyle vücuda getirmeye muvaffak olmuştur. Şekerin tahammuz-ı küllisinin maye-i hüceyranı derununda bulunan antremden ileri geldiğini keşfederek Pasteur'un tahammuz nazariyesini iptal eylemiştir.

İngiliz şuarasından Kipling'e gelince: Mumaileyh 1863 senesinde Mumbai'de tevellüt etmiştir. Pederi anasıl Almanyalı bir ressamdı. Kipling İngiltere'de ikmal-i tahsil ederek Hindistan'a avdet eylemiş *Lahor* gazetesinde muharrirliğe başlamıştır. Hindistan'da yazdığı ilk hikâye ve romanlar //340// orada rağbet bulmadığı hâlde İngiltere'de şöhretini îlâ etmiştir. Bu sene tevzi olunan mükâfatların miktarı 693 980 Kron olup beherine 138 796 Kron isabet etmiştir. Nobel'in vefatını müteakip

vasiyetnamesi açıldığı zaman mükâfatların her biri 200 000 Kron raddesinde tahmin edilmişti. Bu tahmin ile tevzi olunan mükâfat arasındaki 350 bin Kron kadar fark her sene Nobel müessesatına terk edilmektedir. Nobel bu mükâfatlar için terk ettiği servetin faiz-i senevisinin beş müsavi kısma tefrik edilip beherinin bir kişiye verilmesini vasiyet etmişti.

Nevsal-i Ragıp, sayfa, 339, 340

SONUÇ

Tarih ve edebiyat araştırmaları için önemli bir kaynak olma özelliği taşıyan nevsaller, ait oldukları yılın önemli gelişmelerine, kişi ve kurumlarına dair bilgileri aktarırlar. Bu eserler özel olmaları sebebiyle farklı konulara ve farklı tekniklere sahiptir. Yazarlar nevsalleri hazırlarken bir yol belirleyerek o çizgide eserini vücuda getirmiştir. Bu da nevsallerin kendi içerisinde farklılıklar taşımasını sağlamıştır. Yazarlar eserlerini belli bir sıralamaya bağlı kalmadan, belli konuları işlemeye zorunlu kalmadan hazırlamışlardır. İncelenen nevsaller arasında bu noktada en farklı özellikleri *Nevsal-i Edebî* taşımaktadır. Çünkü gerek kapsadığı yıl gerek edebî bir nevsal olması eserin diğerlerinden farklı özellikler taşımasına sebep olmuştur. *Nevsal-i Edebî*, edebiyat araştırmaları için kaynak olabilecek bilgiler içermektedir. Eserin kapağında bulunan açıklamadan hareketle içerisinde bulunan metinlerin 1924 yılında kaleme alınan metinler olduğunu söyleyebiliriz. Tamamı imzalı olan bu hikâye ve şiirler yazarların 1924 yılında kaleme aldıkları son metinleridir.

İncelenen nevsallerin yazarları, sosyal anlamda değişen ve gelişen toplumsal şartlara halkın hazırlanmasını sağlayan metinlere eserlerinde yer vermiştir. Doktor adresleri, resmî kurumların konumları, çeşitli ürünlerin fiyat bilgileri ve satıldığı ticarethaneler, giyim mağazaları ve kırtasiyeler hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler halkın ihtiyaçları hâlinde gerekli yerlere doğrudan ulaşabilmesini sağlamıştır. İncelenen nevsaller arasında fiyat karşılaştırması yapılması mümkün olmamıştır. Çünkü her nevsal farklı bir ürün için fiyat ve satıldığı yerin adresini vermiştir.

Doktorhane, terzihane, kitapçılar gibi çeşitli adreslerin bulunması o dönem halkının başvurma ihtiyacı duyduğu kurum ve doktorların tespitini sağlar. Halk, Ziraat Bankası, Dâhiliye Nezareti, Kereste Gümrüğü gibi resmî kurumlara müracaatta bulunmaktadır. Böylece nevsaller, imparatorluğun o günlerinde halkın sosyal ortamına dair birinci elden kaynak olmaları bakımından önemlidir.

Nevsallerde kültürel zenginliği yansıtan çeşitli sergiler, müzeler, tiyatro ve opera binaları halkın dikkatine sunulmuştur. Bu şekilde toplumun gelişimine dolaylı yoldan katkı sağladığı söylenebilir. Çünkü bu metinler o dönemde okunmuş olsa bile toplumun rağbet gösterip göstermediğini tespit etmemiz mümkün değildir. Bununla

birlikte nevsaller o yılların İstanbul’unda hareketli bir kültürel faaliyet ortamı olduğunu gösterir.

Edebiyata sunduğu katkılarla da dikkat çeken nevsaller biyografi, hikâye, deneme, makale gibi türleri barındırmıştır. Bu türlerin içerisinde olması edebiyatın değişim ve gelişiminin gözler önüne serilmesini sağlamıştır. Her sene sistemli şekilde yayımlanan nevsaller üslup değişimlerini, kullanılan farklı teknikleri ve bir edebî türün kapsadığı konu alanlarının tespitinin yapılmasına olanak sağlamıştır. İncelenen nevsallerde, farklı üslup özelliklerinin tespiti yapılmıştır. Örneğin *Nevsal-i Malumat*’ın metinlerinde padişaha övgü unsurlarına fazlaca yer verilmiştir. *Nevsal-i Asr* ve *Musavver Nevsal-i Meşahir*’de mizahi metinler bulunmaz. Bu durum o yılların basın hayatına dair ipucu vermektedir. Çünkü mizahi yayınlar çıkarılan kararnamelerle kontrol altında tutulmak istenmiştir ve bu nevsallere yansımıştır. *Nevsal-i Asr*, *Musavver Nevsal-i Meşahir* ve *Nevsal-i Malumat* üslup açısından benzerlikler gösterir. *Nevsal-i Nisvan*’da diğerlerinden farklı olarak genel toplum yerine sadece kadınların gelişimine yönelik metinler vardır. Kadınların eğitiminin çocuklarının eğitimiyle doğrudan bağlantılı olduğuna dair değerlendirmeler vardır. *Nevsal-i Ragıp*’ta bulunan haberler mizahi yönleriyle dikkat çekmiştir. Bu haberlerin varlığı yıllar geçtikçe nevsallerin üslubundaki ciddiyetin kırıldığını gösterir. *Nevsal-i Edebî*’de ise mizahi unsurlar sanatçıların karikatürleri üzerinden esere dâhil edilmiştir. Bu üslup değişikliği, zaman içerisinde siyasi ortamın değiştiğinin ve edebiyatta mizahın sınırlarının genişlediğinin işaretidir.

İncelenen nevsallerde bulunan biyografiler edebiyat ve tarih araştırmaları için kaynak olma rolünü üstlenmiştir. *Musavver Nevsal-i Meşahir*, *Nevsal-i Asr*, *Nevsal-i Malumat* ve *Nevsal-i Ragıp*’daki biyografilerin kaleme alınış teknikleri farklılık gösterebilir. Biyografik bilgi verme özelliğini korumuşlardır. Biyografi metinlerinde ele alınan sanatçının vücuda getirdiği eserler hakkında da bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler sanatçıların fotoğraflarıyla desteklenmiştir. Ayrıca bu eserlerde verilen biyografilerden hareketle o dönemlerde Osmanlı’da sınıflar arasında geçiş yapıldığı görülmüştür. Örneğin; mülkiye sınıfında görev alan devlet memuru, çeşitli nedenlerle ilmiye sınıfına geçmiş daha sonra farklı sebeplerden dolayı askeriye geçmiştir.

Çalışmaya konu olan nevsallerde bulunan yabancı toplumların sosyal hayatı ve bayramlarına yönelik metinler sayesinde farklı toplumların kültür ve geleneklerine dair çıkarımlar yapılması sağlanmıştır. Bu nevsaller, imparatorlukta devletler arası ilişkilerin üst seviyede devam ettiğini gösterir. Çünkü nevsallerde farklı devletlerin kral ve kraliçelerini tanıtan yazılar, yabancı kral ve kraliçelerin İstanbul'a ziyaretlerine dair metinler ve Osmanlı memuriyetlerinde yabancı devlet adamlarının görev aldığını gösteren bilgiler bulunmaktadır. Yazarlar kendi gelenekleri ve farklı toplumların gelenekleri arasında köprü kurarak toplumun kültürel zenginliğine katkı sağlamışlardır.

Sonuç olarak; 1898-1908 yıllarını kapsayan *Musavver Nevsal-i Meşahir*, *Nevsal-i Asr*, *Nevsal-i Nisvan*, *Nevsal-i Malumat*, *Nevsal-i Ragıp* ve 1924 yılını kapsayan *Nevsal-i Edebî* bahsi geçen yılların siyasi, iktisadi, coğrafi, sosyal ve kültürel alanlarına dair önemli katkılar sunan eserlerdir.

KAYNAKÇA

- Adalar Subaşı, Derya (2021). “Arap Edebiyatında Tabakât (Biyografi) Türünün Gelişimi”. *Doğu Dilleri Dergisi*. 28-47.
- Akar, Gül Ayşe (2013). “Tanzimattan II. Meşrutiyete Türk Edebiyatında Biyografi”. Yüksek Lisans Tezi. (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali Yıldız). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Ateş, Ömer Faruk (2022). “Biyografi Türüne Kuramsal Bir Yaklaşım ve Türk Edebiyatında Biyografi”. Doktora tezi. (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şahmurat Arık). Kastamonu Üniversitesi.
- Aydın, Bilgin (2009). “Salname”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul. 51-54.
- Aydın Erkan ve Kaya Mustafa (2022). “Biyografi Eserlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Öz Güven Duygusunun Gelişimine Etkisi”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 11/2: 777-792.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. (1993). 24. Cilt. *Milliyet Gazetesi*.
- Çelebioğlu, Sinem (2007). “Türk Edebiyatı’nda Modern Biyografinin Doğuşu”. Yüksek Lisans Tezi. (Tez Danışmanı: Y. Doç. Dr. Zeynep Uysal). Boğaziçi Üniversitesi.
- Çelik, Yakup (2022). “Biyografi Yazma Geleneği ve Cumhuriyet Sonrasında Biyografi Sözlükleri”. *Bilig*. 1-25.
- Dictionnaire Larousse*. (1993). Cilt 1. *Milliyet Gazetesi*.
- Dirilmiş, Şeyhmus (2023). “R.1325/M.1909 Tarihli Nevsal-i Osmani’nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kadir Acar). Dicle Üniversitesi.
- Duman, Hasan (1982). *Osmanlı Yıllıkları (Salnameler ve Yıllıklar)*. İstanbul. İslam Tarih, Sanat ve Kültürü Araştırma Merkezi (IRCICA). İstanbul.
- Emecen, Feridun M. (1999). “Osmanlı Kronikleri ve Biyografi”. *İslam Araştırmaları Dergisi*. 83-90.

- Emiroğlu, Öztürk (2021). *Türk Edebiyatı Tarihi 1-2*. İstanbul. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Karakaş, Emel (2023). “Gölgeler ve Hayaller Şehrine Natüralizm Penceresinden Bakmak”. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu-III*. (Editör: Doç. Dr. Sedat Bay). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası. 82-91.
- Karasu, K. & Karasu, D. (2019). “R.1308 (M.1892/1893) Tarihli Erzurum Vilayet Salnamesi’ne Göre Bayezid Sancağı”. *Asia Minor Studies Journal*. 115-129.
- Kılıç, Filiz (2007). “Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Şair Tezkireleri”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 543-564.
- Levend, Agâh Sırrı (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi 1. Cilt*. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.
- Meydan- Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi. (1981). İkinci Cilt. Meydan Yayınevi.
- Pala, Merve Tuğçe (2019). “R.1338/M.1922-1923 Tarihli Millî Nevsâl’in Transkripsiyon ve Değerlendirmesi”. Yüksek Lisans Tezi. (Danışman: Prof. Dr. Kemalettin Kuzucu). Marmara Üniversitesi.
- Palalı, İlhan. (2010).”Osmanlı Salnameleri ve Tarih Araştırmalarındaki Kaynak Olarak Önemi”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1-14.
- Parlatır, İsmail (2016). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara. Yargı Yayınevi.
- Sütçü, Tevfik (2004). “Sosyal Bilimlerde Araştırma Kaynağı Olarak Almanaklar, Sâlnâmeler ve Yıllıklar”. *İlmî Araştırmalar*. 79-92.
- Şahin, Can (2017). “Namık Kemal ve Beşir Fuad’daki Victor Hugo Portresi”. *Turkish Studies*. 415-431.
- Şimşek, Ahmet (Ed.) (2018). Abdulhamit Kırmızı “Biyografi”. *Tarih İçin Metodoloji*. Ankara. Pegem Akademi. 203-210.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2019). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul. Dergâh Yayınları.
- Taşdelen, Vefa (2006). “Biyografi: Ötekine Yolculuk”. *Milli Eğitim*. 8-16.

Tuna, Serhat Aras (2024). “Osmanlı Salnamelerinde Tashih Meselesine Dair Bir İnceleme”. *Belleten*. 267-296.

Türkçe Sözlük. (1998). 1. Cilt. Türk Dil Kurumu. Ankara.

Üstün, Koray (2019). “Türk Edebiyatında Ara Nesil”. *Yeni Türk Edebiyatı*. (Editör: Doç. Dr. Fatih Sakallı). Nobel Yayıncılık. 61-86.

Yüksel, Süheyla (2000). “İlk Osmanlı Kadın Yıllığı: Nevsâl-i Nisvân”. *Kadın Araştırmaları Dergisi*. 105-115.

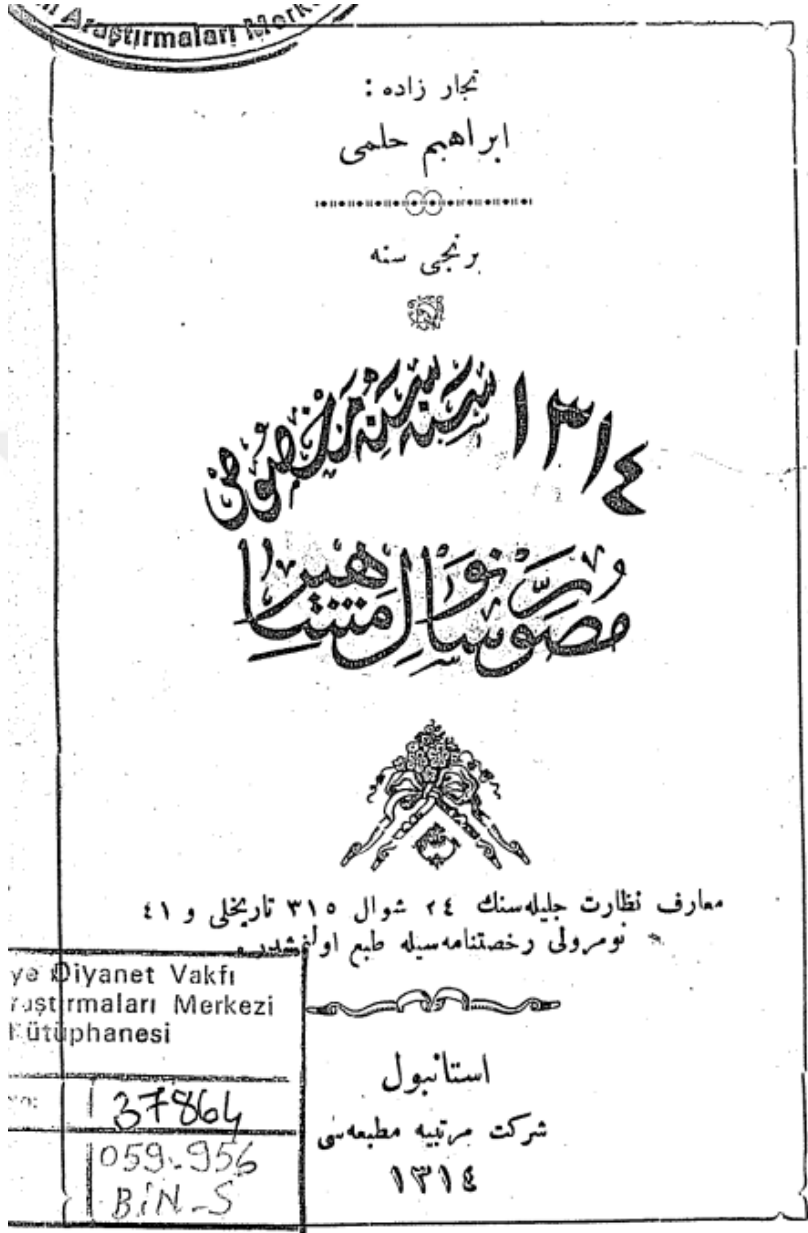
Yüksel, Süheyla (2006). “Salname”. Türk Dünyası Edebiyat Terimleri ve Kavramları Ansiklopedik Sözlüğü. Ankara. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. 204-208.

Zengin, Bekir (1994). “Alman ve Türk Edebiyatlarında Biyografi ve Stefan Zweig’in, Nietzsche, Hölderlin, Kleist Biyografileriyle; Abdülhak Şinasi Hisar’ın Ahmet Haşim Biyografisi” Doktora tezi. (Tez danışmanı: Prof. Dr. Gürsel Aytaç). Ankara Üniversitesi.

EKLER

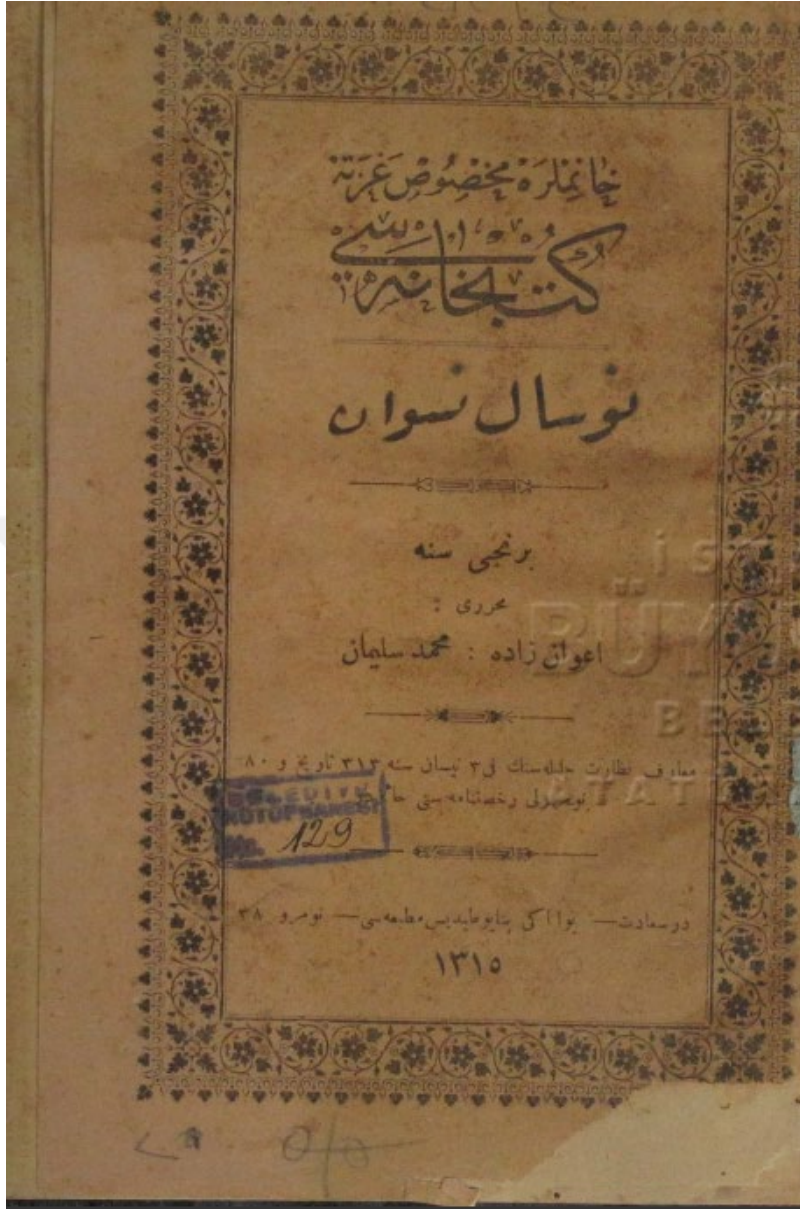
Ek 1: *Musavver Nevsal-i Meşahir*'in Kapak Fotoğrafı

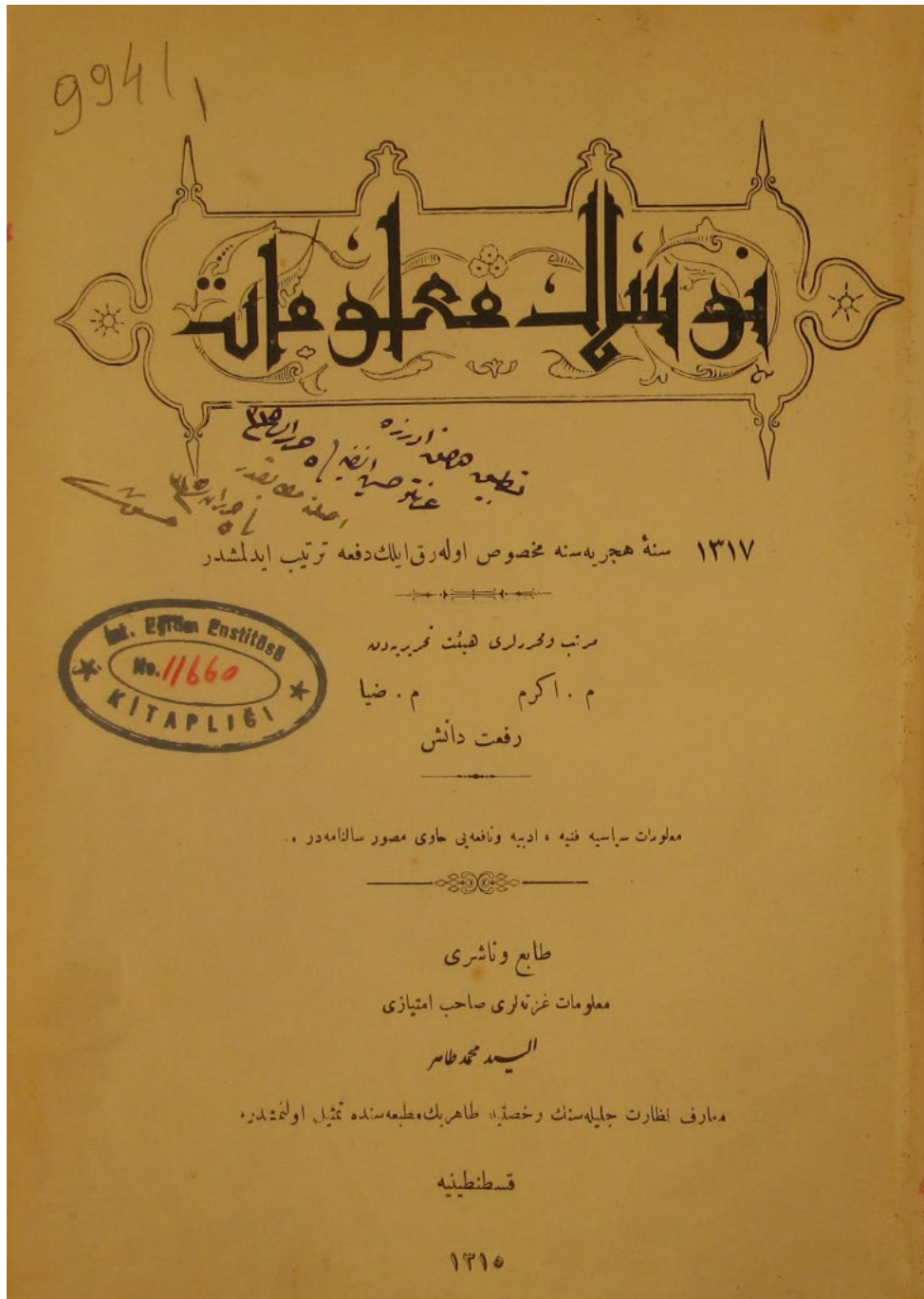
Ek 2: *Nevsal-i Asr*'ın Kapak Fotoğrafi

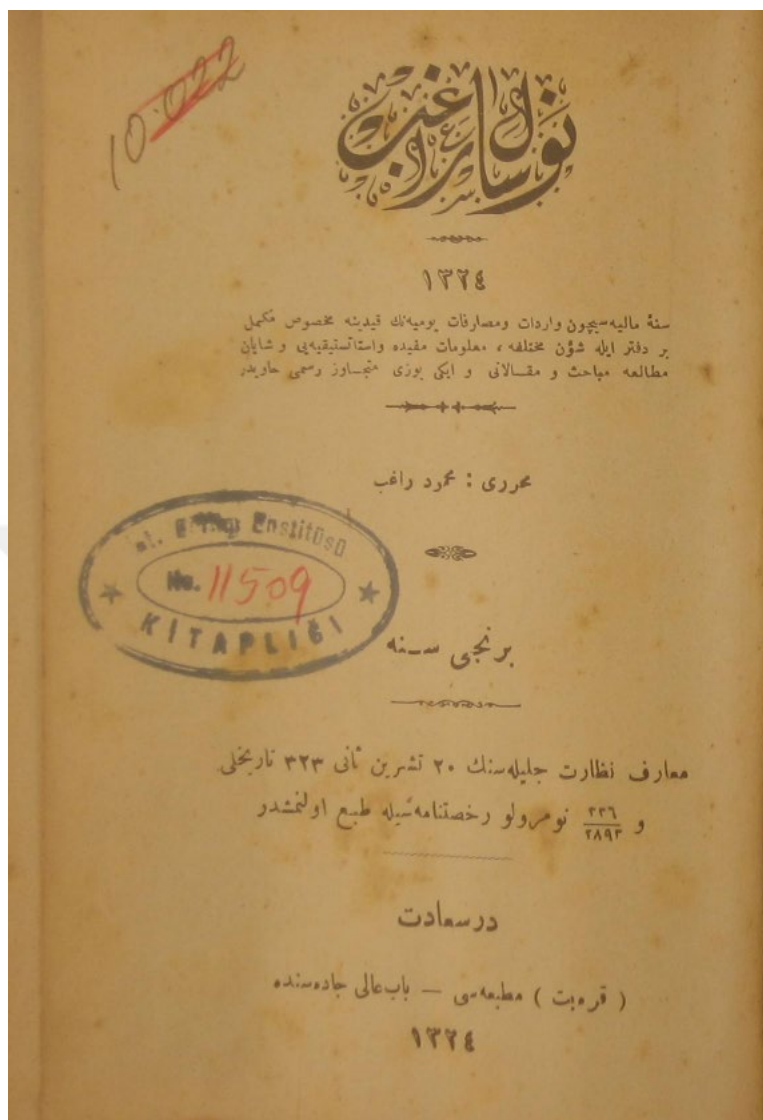
Ek 3: *Nevsal-i Nisvan*'ın Kapak Fotoğrafi

Ek 4: *Nevsal-i Malumat*'ın Kapak Fotoğrafi

Ek 5: *Nevsal-i Ragıp*'ın Kapak Fotoğrafi

Ek 6: *Nevsal-i Edebi*'nin Kapak Fotoğrafi

